

Atenuació de la crítica en llengua de signes catalana (LSC): l'opinió restringida com a estratègia mitigadora

Berta Moya-Avilés

TESI DOCTORAL UPF / 2022

DIRECTORES DE LA TESI

Dra. Carme Bach

Dra. Gemma Barberà

DEPARTAMENT DE TRADUCCIÓ I CIÈNCIES DEL
LLENGUATGE

A la meva mare,

al meu pare,

i a l'Aroa

Agraïments

Qui hauria dit a aquella nena de deu anys que es quedava bocabadada mirant les intèrprets de llengua de signes a la televisió i que jugava «a signar», que el seu interès per aquesta llengua arribaria fins aquí. Vaig començar a estudiar llengua de signes catalana (LSC) l'any 2013 i des de l'elaboració del TFG sobre l'LSC vaig tenir clara la meva intenció d'endinsar-me en la recerca. Des de llavors, he tingut la sort de conèixer moltes persones, gràcies a les quals aquest camí ha estat més bonic, i vull aprofitar aquestes pàgines per fer-vos arribar el meu sincer agraïment.

Aquesta tesi no hauria estat possible sense l'autorització dels participants signants del concurs de *Mans a la massa* i dels entrevistats, que formen part de la comunitat Sorda de Catalunya. Gràcies especialment al Santi Frigola, la Delfina Aliaga i l'Albert Caselles per posar-me amb contacte amb la comunitat. Gràcies a tots i cadascun de vosaltres per la vostra generositat, confiança i aportacions tan valuoses. He tractat tota la informació amb el màxim de respecte i ara espero poder aportar jo el meu granet de sorra. Aquesta recerca és per a vosaltres! Moltes gràcies també a la Webvisual.tv pel seu contingut públic en LSC, que m'ha permès compilar uns discursos tan interessants.

Vull donar les gràcies de tot cor a les meves directores de tesi. Carme, vas ser la meva professora de llengua catalana a primer de carrera. No va ser una època gens fàcil per a mi, però des del primer moment et vas mostrar propera i empàtica, i això em va aplanar el camí. Després —la vida té aquestes coses— vaig començar la meva docència a la universitat de la teva mà i a la mateixa assignatura. Moltes gràcies per la teva sinceritat i confiança des de llavors. Des que vas codirigir-me el TFM, vaig saber que si feia una tesi, havia de ser amb tu. Les nostres trobades han estat un lloc segur on poder ser jo mateixa i el teu suport ha estat fonamental per arribar fins aquí.

Gemma, vaig tenir la sort de tenir-te com a professora d'LSC al grau, i des de llavors has estat, i ets, un referent per a mi. M'has dirigit el TFG, TFM i, ara, la tesi i sempre m'has animat a ser jo mateixa i prendre les decisions que considerés. Moltes gràcies per motivar-me i pel teus missatges d'ànims quan més calien. El teu entusiasme per l'LSC i la recerca és contagiós, i la teva confiança en mi i la meua feina han estat molt importants.

Moltes gràcies a totes dues per tots aquests anys. He après molt de vosaltres. Gràcies pels vostres comentaris, correccions, reunions i trobades, i pel vostre suport incansable (fins i tot quan jo ho veia tot negre). Repetiria amb vosaltres una i mil vegades!

Gràcies als grups de recerca GLiF, Grael i Val.Es.Co pel vostre *feedback* sobre la meua recerca en els seminaris. També vull donar les gràcies a l'UPF-Actua, i en especial a l'LSC Lab. Moltes gràcies, Santi i Delfi, no només per ensenyar-me la vostra llengua, sinó per totes les xerrades i consultes. *Gracias por encontrar siempre un rato para mí, mis dudas y curiosidades, vuestra generosidad ha sido muy importante.* Moltes gràcies també al Josep Quer, la Jordina, el Xavi, la Giorgia, la Sara, la Raquel, l'Alexandra i la Sílvia. Els grups de lectura i els dinars dels dimarts els recordo amb molta nostàlgia. Tot i que ara cadascú té el seu camí, em vau rebre amb les mans obertes quan vaig començar i sempre us estaré agraïda. Gràcies a la Sílvia per totes les recomanacions sobre la recerca i els ànims per a la defensa. Gràcies especialment a l'Alexandra: les nostres xerrades al despatx 216 eren molt reconfortants i, tot i que començàvem parlant de les nostres tesis, sempre acabàvem xerrant sobre la vida, la salut mental i, sobretot, de feminisme, vam fer un *match* espectacular! Moltes gràcies a tots.

També vull donar les gràcies a un altre grup, del qual no formo part formalment, però que m'ha acollit com si fos una més: l'Infolex. Elisenda, Alba, Adriana, Aida i Martí, gràcies pel vostre caliu! Elisenda, et vull donar les gràcies per ser-hi sempre. Qui m'havia de dir que acabaria fent classe de la mà de la professora *guai* de TEO

(que ja no es diu TEO) i que n'aprendria tant, de tu. Gràcies per tenir la porta del despatx sempre oberta per a mi, per compartir riures i plors, i per batejar-me com una de «les teves nenes», tot i que sempre he estat una mica infiltrada. Agafar juntes l'autobús a les 7 del matí feia que fos més fàcil matinar. Gràcies pel teu suport, els teus regalets —especialment els núvols— i les teves abraçades!

A l'Alba Milà li he de donar les gràcies per tantes coses! M'has aconsellat, encoratjat i deixat l'espatlla per plorar. La teva tesi ha estat el meu llibre de capçalera i m'has ajudat tant a nivell professional (recomanacions bibliogràfiques i consells diversos) com a nivell personal. Moltes gràcies per ser-hi sempre i per creure amb mi, el teu criteri és molt important per a mi i estic molt agraïda d'haver-te tingut al costat tot aquest temps.

A l'Adriana, que vam començar a compartir despatx al màster i que la vida ens ha tornat a apropar especialment a la recta final. Durant aquests quatre anys, entre altres reptes, ens ha enxampat un confinament per una pandèmia mundial que no ha posat les coses gens fàcils, però explicar-nos les preocupacions tan similars ha estat un consol, i compartir aquest estiu treballant juntes per Zoom, un regal. Molts ànims pel tram final, tu pots!

A l'Aida Villaécija, que durant aquests últims quatre anys no només he tingut la sort de descobrir una investigadora excel·lent, sinó endur-me una amiga encara millor. Gràcies per ser-hi sempre, per escoltar-me, per acompanyar-me en els plors i els riures, pels xafardejos i, sobretot, per les trucades per «parlar del corpus i l'Excel», i saber que acabaríem parlant de la vida. Em sento molt afortunada de tenir-te al meu costat i estic segura que la vida et té preparades coses meravelloses.

També vull donar les gràcies a totes les meves amigues a qui tot això de la recerca els queda una mica lluny, però sense les quals no hauria tingut tanta força per tirar endavant. A la Marta Reguera, *gracias por encontrar un hueco siempre para llamarme y hacerme llegar tu*

cariño desde la distancia. A la Débora Candelas, no sabes cuánto agradezco cada café con espuma a tu lado y cada charla, que han sido un bálsamo para mí. A la meva Marta, Cuandi i Ele, gràcies per cada passeig, dinar, cervesa, abraçades i riures i, sobretot, per la paciència quan no ens hem vist tant com voldríem. A la Vicky i la Marta, entrasteis en mi vida justo cuando empecé la tesis y os agradezco todo vuestro apoyo, confianza y palabras de aliento desde entonces. Sois un ejemplo para mí. A la Laura i la Blanca, y a mis tres sobris, muchas gracias por vuestro apoyo, por todos los fines de semana y todos los planes que me recargaban tanto las pilas; quiero agradecerme especialmente a ti, Blanca, por ofrecerme tu amistad y por hacerme conectar de nuevo con la naturaleza y los animales. I a la meva estimada Mixi, el mayor regalo que la danza me podría haber dado. Gracias infinitas por todo, por estar tan cerca pese a la distancia, por acompañarme y nunca juzgarme.

Una altra persona imprescindible en tot aquest procés ha estat en Jose (*en realidad sé que no es el nombre por el que todo el mundo te nombra, pero así le doy un toque de misterio*): *Muchísimas gracias por acompañarme durante más de dos años y enseñarme a gestionar todo esto y más. Eres un profesional como la copa de un pino y sin ti no sé cómo hubiera llegado hasta aquí (bueno, sí que lo sé, pero «no se lo recomendaría a un amigo»).*

També vull donar les gràcies a la meva família. Al meu germà, Àlvar, per estimular-me amb temes de conversa propis d'un filòsof, que em feien sortir del meu monotema sobre l'atenuació i la cortesia. Al meu pare: gràcies per tots els ànims, per les teves metàfores sobre l'anàlisi de dades i la navalla d'Ockham, i per tot el teu suport, sense el qual no hauria arribat fins aquí; la teva resiliència és un exemple per a mi. I a la meva, mare, Antonia, que encara que ja no sigui aquí, no m'ha deixat anar de la mà ni un sol moment i és el millor exemple de resistència que he tingut mai. També vull donar les gràcies a la Lewe, encara que ella no ho llegeixi, per tantes hores a la falda fent-me companyia davant l'ordinador i per treure'm ella a passejar.

Per acabar, no tinc prou paraules d'agraïment per l'Aroa. *Nos conocimos gracias a la lengua de signos en 2013 en la universidad y me siento muy afortunada de todo el camino recorrido a tu lado. Muchas gracias por todo: no solo por revisar conmigo el corpus y asegurarme una y mil veces que iba por buen camino, «que sí, que la ceja se levanta» o que «exacto, el cuerpo se inclina hacia atrás», sino por ser la mejor compañera de vida que podría desear. Millones de gracias por tu paciencia y tu cariño incansables, por creer en mí cuando tengo la mala costumbre de no hacerlo yo y por hacerme reír a carcajadas. ¡Tu fuerza ha sido imprescindible en esta aventura!*

Moltes gracies a tots i totes!

Aquesta tesi ha estat desenvolupada en el marc de la beca predoctoral del Departament de Traducció i Ciències del llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra.

Resum

Aquesta tesi estudia la cortesia en llengua de signes catalana (LSC), concretament, l'atenuació de la crítica a través de l'estratègia discursiva de restringir l'opinió personal. Amb aquest propòsit, hem elaborat un corpus *ad hoc* a partir de discursos naturals i espontanis de persones Sordes signants d'un concurs de televisió en LSC. A més, com que l'atenuació i la cortesia són fenòmens interculturals, hem dut a terme entrevistes a persones Sordes per conèixer la percepció sobre la cortesia en la comunitat Sorda de Catalunya i evitar així la interpretació de les dades de manera esbiaixada. L'anàlisi del corpus és qualitativa i quantitativa descriptiva, i té en compte els factors socials involucrats en la situació comunicativa (nivell macro), les particularitats del gènere discursiu (nivell meso) i les diverses manifestacions lingüístiques tant manuals, com no manuals (nivell micro). Els resultats conformen la primera aproximació a l'estudi de l'atenuació en LSC des d'una perspectiva sociopragmàtica.

Abstract

This PhD dissertation aims to study politeness in Catalan Sign Language (LSC), specifically through the discourse strategy that consists of expressions for restricting opinions. We created an ad hoc corpus from a TV Show in LSC, which features real and spontaneous productions of Deaf signers. Moreover, since politeness and mitigation are intercultural phenomena, we interviewed Deaf signers from the Deaf community in Catalonia to avoid a biased interpretation of the data set. The analysis is qualitative and quantitative. We considered social factors involved in the communicative situation (macro level), the specificities of the discourse genre (meso level), and the linguistic expressions, both manual and non-manual (micro level). The results are the first description of attenuation in LSC from a sociopragmatics perspective.

Índex

Agraïments	i
Resum	vii
Abstract	vii
Llista de figures.....	xiii
Llista de taules	xvi
Llista de gràfics	xvii
Llista de les convencions de les glosses	xviii
Sigles de les llengües de signes	xix
1. Introducció	1
1.1. Motivació	3
1.2. Estat de la qüestió	3
1.3. Objectius, preguntes d'investigació i eines d'anàlisi.....	5
1.4. Estructura de la tesi.....	9
2. NOCIONS TEÒRIQUES PRÈVIES	11
2.1. L'opinió restringida i l'epistemicitat	11
2.2. Els marcadors no manuals (MNMs) en llengua de signes	16
2.3. El pronom i el possessiu de primera persona en LSC.....	21
2.4. El signe VERTICAL-PALM.....	25
2.5. Recapitulació	31

3. Sobre la imatge social, la cortesia i la mitigació.....	35
3.1. Marc teòric sobre imatge, cortesia i mitigació.....	35
3.1.1. La imatge social i el treball d'imatge	35
3.1.2. La cortesia.....	46
3.1.3. Mitigació i estratègies d'atenuació	63
3.1.4. Recapitulació	82
3.2. Aplicació a les llengües de signes (LS)	83
3.2.1. Estudis sobre la imatge social en la comunitat Sorda...	84
3.2.2. Estudis sobre cortesia i mitigació en altres LS	91
3.2.3. Recapitulació	104
4. Metodologia.....	105
4.1. Criteris per a la selecció de les dades.....	105
4.2. Definició del corpus per a l'estudi de l'atenuació i la cortesia en LSC.....	109
4.2.1. El gènere discursiu: un concurs de cuina televisat	109
4.2.2. Dades i participants	118
4.2.3. Transcripció selectiva i sistema d' anotació en glossa	121
4.2.4. Prova preliminar	123
4.2.5. Creació de la base de dades	128
4.3. Anàlisi de dades	129

4.4.	Entrevistes a persones Sordes sobre la imatge social a <i>Mans a la massa</i>	131
5.	Entrevistes a signants Sords sobre la imatge i l'atenuació en la Comunitat Sorda	137
5.1.	Sobre l'estereotip que les persones Sordes són directes	138
5.2.	Percepció de la comunitat Sorda sobre la imatge social a <i>Mans a la massa</i>	148
5.3.	Recapitulació	156
6.	L'opinió restringida com a estratègia atenuadora de la crítica a <i>Mans a la massa</i>: anàlisi dels nivells macro i meso... 159	
6.1.	Factors situacionals de <i>Mans a la massa</i>	160
6.2.	Unitat d'anàlisi, tipus de desencadenants i de contingut	165
6.3.	La funció i la posició de l'atenuador	174
6.4.	Tipus de receptor i característiques de la imatge involucrada	184
6.5.	Recapitulació	199
7.	L'opinió restringida com a estratègia atenuadora de la crítica a <i>Mans a la massa</i>: anàlisi del nivell micro..... 203	
7.1.	Opinió restringida amb unitats lèxiques i verbs d'opinió	203
7.2.	Opinió restringida amb el pronom IX ₁	218
7.3.	Opinió restringida amb el signe VERTICAL-PALM	228
7.4.	Recapitulació	237

8. Conclusions	243
8.1. Aportacions principals	243
8.2. Futures línies d'investigació	259
Referències bibliogràfiques.....	265
Annexos	289

Llista de figures

Figura 1 Pronom de primera persona (IX ₁)	22
Figura 2 Determinant o pronom possessiu de primera persona (PROPI)	22
Figura 3 Exemple del gest vertical palm (VP) de Kendon (2004: 254)	27
Figura 4 “WELL” en ASL (Hoza, 2007: 11)	30
Figura 5 Esquema del discurs en les pràctiques socials (Blitvich i Sifianou, 2019: 97)	61
Figura 6 Factors per a l’anàlisi de l’atenuació de Albelda et al. (2014: 10).....	74
Figura 7 Llavis premuts, llavis estirats, llavis tensos, i llavis estirats amb les celles arrufades (Hoza 2008: 270-277)	96
Figura 8 Producció del signe OPINIÓ i VERTICAL-PALM simultàniament, corresponent a l'exemple (2)	168
Figura 9 Pronom possessiu PROPI produït bimanualment, corresponent a l'exemple (6)	207
Figura 10 Arronsament d'espatlles en l’opinió restringida en segon fotograma, corresponent al signe OPINIÓ [1x1, 18.43, c14].....	208
Figura 11 Arronsament d'espatlles en l’opinió restringida en el segon i tercer fotograma, corresponent al signe IX ₁ I OPINIÓ [2x2, 21.26, c65]	208
Figura 12 Lateralització del cap en l’opinió restringida [2x1, 23.40, c49]	209

Figura 13 Moviment del cap endavant i amunt en el primer fotograma, corresponent al possessiu PROPI en l'expressió PROPI OPINIÓ [2x3, 40.55, c84]	210
Figura 14 Moviment del cap enrere en el segon fotograma corresponent al possessiu IX ₁ en l'opinió restringida [2x3, 38.12, c108]	211
Figura 15 Moviment del tronc enrere en el segon fotograma, corresponent al signe OPINIÓ [2x3, 37.40, c100]	212
Figura 16 Arronsament d'espatlles, cap lateral i cos enrere en el segon fotograma, corresponent al signe PUNT-DE-VISTA [2x3, 33.52, c95]	214
Figura 17 Aixecament de celles al primer fotograma, corresponent al subjecte IX ₁ de l'oració IX ₁ CREURE ('jo crec') [2x2, 20.19, c60].	215
Figura 18 Aixecament de celles en el segon i tercer fotograma, corresponent al sintagma nominal PROPI (segon fotograma) i OPINIÓ _{m1} VERTICAL-PALM _{m2} (tercer fotograma) [1x1, 18.20, c12-13]	216
Figura 19 Pronom IX ₁ emfatitzat amb les celles aixecades, la vocalització del pronom i l'arronsament d'espatlles [1x3, 28.56, c10]	224
Figura 20 Pronom IX ₁ emfatitzat amb les celles aixecades, la vocalització del pronom, els ulls entretancats i el cos enrere [2x1, 23.18, c47]	225
Figura 21 Signe VERTICAL-PALM [1x1, 18.06, c6].....	229
Figura 22 Signe OPINIÓ i VERTICAL-PALM produïts simultàniament [2x2, 27.29, c72-73]	232
Figura 23 Signe VERTICAL-PALM produït bimanualment [2x3, 30.49, c34]	233

Figura 24 Inclinió del cap simultàniament al signe VERTICAL-PALM
[2x2, 31.27, c80]..... 235

Llista de taules

Taula 1 Resum dels estudis previs principals	102
Taula 2 Resum dels MNMs de cortesia en LS	103
Taula 3 Informació sobre els enregistraments	119
Taula 4 Informació sobre els participants	120
Taula 5 Categories d' anotació de la prova preliminar a l'ELAN.	124
Taula 6 Informació demogràfica bàsica dels entrevistats.....	133
Taula 7 Freqüència de casos d'estratègies per intervenció	168
Taula 8 Tipus de desencadenant de les 59 intervencions analitzades	171
Taula 9 Nombre d'FTAs que ha rebut cada signant recollits al corpus	186
Taula 10 Aportacions principals de la nostra tesi sobre els diferents MNMs i el seu valor atenuador	239

Llista de gràfics

Gràfic 1 Tipus d'intervenció segons el desencadenant de les 59 intervencions estudiades	173
Gràfic 2 Posició de l'atenuador segons la funció.....	177
Gràfic 3 Posició de les tres estratègies per acotar l'opinió	182
Gràfic 4 Funció de les tres estratègies per acotar l'opinió	183
Gràfic 5 Poder del receptor de les 43 intervencions que tenen un únic receptor	188
Gràfic 6 Selecció d'un segon receptor amb la mirada	189
Gràfic 7 Tipus d'estratègia per acotar l'opinió quan hi ha un receptor	194
Gràfic 8 Comparació del tipus d'estratègia per acotar l'opinió entre un o més receptors	195
Gràfic 9 Funció de l'atenuador amb un receptor	197
Gràfic 10 Funció de l'atenuador amb més d'un receptor	198

Llista de les convencions de les gloses

En aquest treball se segueixen les convencions formals per a les gloses pròpia de la bibliografia sobre llengua de signes. Els signes manuals es reflecteixen a través d'una equivalència al català, indicat en versaleta. La presència de marcadors no manuals (MNMs) s'indica amb subíndex i la línia horitzontal en delimita l'extensió. Les convencions que fem servir són les següents:

SIGNE	signe lèxic
SIGNE ++	signe reduplicat
SIGNE _{M1}	signe amb la mà dominant
SIGNE _{M2}	signe amb la mà no dominant
S-I-G-N-E	ús de l'alfabet dactilològic
IX	dit índex
IX _{1/2/3}	primera, segona o tercera persona
CL.: 'significat-del-classificador'	construcció amb classificadors
<u>ncv</u>	no contacte visual
<u>cap-d</u>	cap inclinat a la dreta
<u>cap-e</u>	cap inclinat a l'esquerra
<u>e-arron</u>	espatlles arronsades

Sigles de les llengües de signes

ASL *American Sign Language* (llengua de signes americana)

BSL *British Sign Language* (llengua de signes britànica)

DGS *Deutsche Gebärdensprache* (llengua de signes alemanya)

DSGS *Deutscheschweizer Gebärdensprache* (llengua de signes del cantó alemany de Suïssa)

DSL *Dansk tegnsprog* (llengua de signes danesa)

FinSL *Suomalainen Viittomakieli, SVK, o Finish Sign Language* (llengua de signes finesa)

ISL *Israeli Sign Language* (llengua de signes israeliana)

JSL 日本手話 (*nihon shuwa*) o *Japanese Sign Language* (llengua de signes japonesa)

LSC Llengua de signes catalana

LSE *Lengua de signos espanyola* (llengua de signes espanyola)

LSF *Langue des Signes Française* (llengua de signes francesa)

LSV *Lengua de señas venezolana* (llengua de signes veneçolana)

NGT *Nederlandse Gebarentaal* (llengua de signes dels Països Baixos)

ÖGS *Österreichische Gebärdensprache* (llengua de signes austríaca)

RSL *Russian Sign Language* (llengua de signes russa)

TID *Türk Isaret Dili* o *Turkish Sign Language* (llengua de signes turca).

1. INTRODUCCIÓ

Quan comences a conèixer la comunitat Sorda i a aprendre llengua de signes (LS), una qüestió que de seguida crida l'atenció en les interaccions amb les persones Sordes¹ és que tenen un estil conversacional molt directe. En els diàlegs sovint es percep que van al gra i que comuniquen amb molta franquesa temes que, en la societat oient, es tractarien de manera més indirecta i discreta. Aquest estil conversacional, de vegades, està conceptualitzat com una marca de descortesia, de manera que s'ha acabat establint l'estereotip que les persones Sordes són directes i més descorteses que les oients.

No obstant això, sabem que la cortesia és un fenomen universal, perquè està present en totes les cultures d'arreu del món i que, alhora, pateix variació intercultural i sociocultural (Kerbrat-Orecchioni, 2004). Això vol dir que cada cultura i grup sociocultural té la seva pròpia manera de codificar la cortesia; aquesta variació s'aplica també a la comunitat Sorda. Amb tot, no comptem amb una llarga tradició en recerca que hagi estudiat aquesta qüestió amb profunditat en la comunitat Sorda en general, ni tampoc en la de Catalunya en particular. Els valors i costums d'una comunitat lingüística es reflecteixen en els codis de la cortesia i, per tant, basar-nos en els de la comunitat oient per descriure la comunitat Sorda ofereix una visió esbiaixada de la realitat. Per aquesta raó, aquesta tesi se centra en l'estudi d'atenuació pragmàtica en llengua de signes catalana (LSC),

---

¹ Seguint les convencions formals, en aquest treball es fa servir el terme Sord en majúscules per referir-se a la persona que compta amb una identitat pròpia basada en la sordesa i que forma part de la comunitat Sorda. Es fa servir en minúscules quan ens referim únicament a la condició sensorial de no sentir-hi (Kusters *et al.*, 2017).

concretament en l'atenuació de les crítiques en discursos naturals i espontanis.

Les primeres investigacions sobre les llengües de signes (LS), en general, van començar a mitjan segle XX, perquè el seu reconeixement social, legal i acadèmic va ser tardà. Els primers estudis sobre les llengües signades es van centrar a descriure'n la base fonològica i sintàctica (Stokoe, 1960), de manera que no hi ha encara gaires estudis sobre qüestions de pragmàtica del discurs en aquestes llengües. En el cas de l'LSC en l'àmbit de la pragmàtica, destaquem, entre d'altres, l'anàlisi de les metàfores de Jarque (2005), l'estudi del canvi de rol de Frigola i Quer (2005), el treball sobre la referència de Barberà i Zwets (2013), la recerca sobre l'evidencialitat de Jarque i Pasqual (2015) i sobre la referència amb classificadors i canvi de rol de Barberà *et al.* (2018), l'anàlisi de l'estructura informativa de Navarrete-González (2021), el treball sobre l'expressió de la indefinitud i l'especificitat de Barberà (2015, 2016), i l'estudi de marcadors discursius de Gabarró-López (2017, 2020). Com veurem, les dues darreres obres són especialment rellevants per a la nostra proposta.

Per tal de situar aquest treball, cal parlar de la situació sociolingüística en què es troba l'LSC. L'LSC és la llengua natural de les persones Sordes i Sordcegues de Catalunya, reconeguda legalment l'any 2010 (Llei 17/2010²). Catalunya compta aproximadament amb 25.000 signants d'LSC, 12.000 dels quals són Sords (Quer, 2010)³. La comunitat Sorda, com explicarem a fons en aquest treball, és un grup sociocultural minoritari que té la seva

---

² Disponible a <https://www.parlament.cat/document/nom/TL118.pdf>

³ A Catalunya es fa servir només l'LSC i no la llengua de signes espanyola (*lengua de signos española*, LSE), és a dir, que no estem davant d'una situació de bilingüisme com amb el català i el castellà parlats (Barberà, 2015).

pròpia identitat i trets culturals que es diferencien de la societat oient majoritària.

1.1. Motivació

L'interès a estudiar el fenomen de la cortesia i la mitigació en LSC es remunta a l'experiència que vaig viure durant l'aprenentatge d'aquesta llengua mentre cursava el grau en Traducció i Interpretació l'any 2013. Quan a classe vam començar a establir contacte amb la comunitat Sorda, les diferències culturals i les seves manifestacions a través del llenguatge van despertar-nos un gran interès. Aviat, la percepció que les persones Sordes són més directes que les oients a l'hora de comunicar-se va anar reafirmant-se a través de la meua experiència personal com a signant i intèrpret. A més, això es va corroborar en comunicacions personals amb diverses persones Sordes sobre aquesta qüestió i la seva relació amb la cortesia. L'aprofundiment en l'anàlisi del discurs i la pragmàtica en els estudis de màster va consolidar la idea d'iniciar la recerca dels fenòmens de la cortesia i la mitigació en LSC.

La recerca en aquest àmbit és important, d'una banda, per descriure el conjunt de normes i valors socials de la comunitat Sorda, atès que la cortesia n'és un reflex (Hoza, 2007). D'altra banda, és rellevant per deixar enrere les dicotomies que comporten els estereotips i que difícilment descriuen de manera acurada una realitat sociolingüística complexa com la que ens ocupa. A més, estudiar el funcionament de l'LSC en qüestions sociopragmàtiques com la cortesia i la mitigació, fins ara desconegudes, permet conèixer amb més exactitud la llengua i la seva comunitat, que són part del nostre patrimoni lingüístic i cultural.

1.2. Estat de la qüestió

Quant a l'atenuació pragmàtica i la cortesia en LSC, no hi ha estudis previs al respecte, i la primera aproximació l'hem duta a terme a

Moya-Avilés (2020a, 2020b, 2021a, 2021b) i Moya-Avilés *et al.* (en premsa). En altres LS, com la llengua de signes americana (*American Sign Language*, ASL) a Roush (2007) o Hoza (2007, 2008), la llengua de signes japonesa (*Japanese Sign Language*, JSL) a George (2011), o la llengua de signes britànica (*British Sign Language*, BSL) a Mapson (2012, 2014), aquest tema es va començar a explorar a principis del segle XXI, com veurem a § 3.2.2. Els treballs citats recullen diversos marcadors no manuals (MNM) —un conjunt de moviments facials i corporals amb significat gramatical— vehiculadors de la cortesia, com ara els llavis tensos o l'aixecament de les celles. Cal destacar el treball de Roush (2007), que se centra en les estratègies discursives en llengua ASL per mitigar les peticions i els rebutjos. Els resultats de tots aquests treballs són una referència en l'àmbit i constitueixen el nostre punt de partida.

Metodològicament, però, en la majoria dels casos (excepte a Roush, 2007) els resultats en què es basen aquests estudis provenen d'elicitacions de dades i no pas de contextos espontanis i discursos naturals. Tot i la validesa de l'elicitació com a eina de recollida de dades lingüístiques, l'atenuació és un fenomen pragmàtic que, com a tal, es defineix pel context (Briz, 2004) i és interessant estudiar-lo en contextos reals i interaccions naturals. Per això, la selecció de les dades a analitzar ha estat una qüestió prioritària per a aquesta investigació (vegeu § 4.1).

Cal tenir en compte, també, que, per poder analitzar de forma acurada l'atenuació en LS, és necessari considerar la relació entre l'atenuació i els gèneres discursius (Blitvich i Sifianou, 2019). Per això, en aquesta tesi ens ocuparem especialment d'analitzar l'atenuació pragmàtica dins d'un gènere discursiu concret.

Per acabar, aquest breu estat de la qüestió introductori, cal explicitar que en els treballs de Roush (2007) i Mapson (2012), relacionats amb la cortesia en LS, es pren una perspectiva etnogràfica, ja que s'hi fan entrevistes a persones Sordes per saber com perceben la cortesia,

element que també hem tingut en compte en la nostra tesi (vegeu capítol 5), per poder abastar el fenomen que ens ocupa en la seva totalitat.

La nostra tesi, doncs, pretén obrir camí en un àmbit no explorat encara profunditat en LSC per fer una aportació valuosa al coneixement d'aquesta llengua i la seva comunitat. Per fer-ho, com veurem al capítol 4, el nostre corpus s'ha construït a partir d'interaccions reals i espontànies entre persones Sordes signants d'LSC en un concurs de televisió en LSC anomenat *Mans a la massa*.

1.3. Objectius, preguntes d'investigació i eines d'anàlisi

Amb aquesta tesi pretenem assolir dos objectius, a partir dels quals hem formulat diverses preguntes d'investigació que la recerca permetrà respondre. Al final de l'apartat comentem les eines d'anàlisi emprades.

Objectiu 1: *Conèixer la percepció que té la comunitat Sorda de Catalunya sobre la imatge social i la cortesia de les persones Sordes.*

La imatge social està relacionada amb la identitat i la relació amb el nostre entorn (O'Driscoll, 2017). La recerca prèvia en sociolingüística en LS afirma que el sentit de la intimitat i de la confidencialitat és més flexible en la comunitat Sorda que en l'oient (FESORD, 2000; Hoza, 2007). Això s'ha conceptualitzat com a *deaf-as-direct stereotype* (Roush, 2007) i s'argumenta que té lloc perquè la sinceritat és un valor molt important entre els Sords. Aquesta sinceritat ha fet que sovint es parli que els Sords són maleducats o descortesos (FESORD, 2000; Roush, 2007). Per això, amb una perspectiva etnogràfica, ens fem les preguntes següents.

Preguntes d'investigació:

- a) La comunitat Sorda de Catalunya està d'acord amb l'estereotip que són directes quan es comuniquen i que això té un efecte negatiu quant a cortesia? En cas que sí, quins creuen que en són els motius?
- b) Les persones Sordes de Catalunya consideren que en les interaccions del programa televisiu de *Mans a la massa* cal tenir cura de la imatge social? Si és així, per què? De quina manera?

A través d'entrevistes semiestructurades, al capítol 5 recollirem informació sobre totes aquestes qüestions. La pregunta a) es respon a § 5.1 5.1i la pregunta b) a § 5.2.

Objectiu 2: *Estudiar l'atenuació de la crítica en LSC a través de l'estratègia discursiva mitigadora de l'opinió restringida en un discurs natural i espontani, tant a nivell macro, meso i micro.*

Aquest objectiu és molt ampli, atès que hi ha diversos factors a tenir en compte i els anirem detallant a continuació. Per començar, la crítica és un acte que amenaça la imatge de l'emissor i del receptor perquè a través d'ella s'expliciten actituds o valoracions negatives (Leech, 2014), de manera que la imatge positiva —és a dir, els atributs positius que volem mantenir en societat, així com l'acceptació social a què aspirem (O'Driscoll, 2017)— de la persona criticada es pot veure afectada. Com que tots els participants en el discurs tenen la voluntat de mantenir o no perdre la seva imatge positiva (Goffman, 1967), s'espera que els interlocutors utilitzin diverses estratègies per minimitzar l'amenaça que suposa la crítica. L'estratègia mitigadora que estudiem en aquesta tesi és l'opinió restringida que, a grans trets, permet acotar la veritat del que s'afirma i rebaixar així el valor negatiu del que diem (Albelda *et al.*, 2014; González Ramos, 2016).

D'altra banda, a l'estat de la qüestió, hem parlat de la importància d'estudiar l'atenuació pragmàtica en context i en interaccions

espontànies. Per això, seguint la proposta metodològica de Roush (2007), hem analitzat les crítiques de discursos enregistrats per a altres propòsits, però susceptibles a la cortesia i la mitigació: el programa de televisió *Mans a la massa* (argumentem detalladament els criteris de la selecció de dades al capítol 4).

Finalment, com també hem introduït a § 1.2, la proposta integradora de Blitvich i Sifianou (2019) sobre l'estudi de la cortesia des de la pragmàtica del discurs remarca la importància d'integrar el gènere discursiu com un nivell més d'anàlisi, el nivell meso. Les autores afirmen que aquest nivell és el punt d'unió entre les estructures socials, que representen el nivell macro, i les lingüístiques, que apareixen al nivell micro. En aquesta tesi, doncs, apliquem aquesta tricotomia per a la nostra anàlisi.

A partir d'aquest panorama general, les preguntes d'investigació que se'n deriven, i que presentem a continuació, ens permetran assolir aquest objectiu i aproximar-nos-hi amb tota la seva complexitat.

Preguntes d'investigació:

- a) Des del nivell macro i meso, quins són els elements socials i contextuals que defineixen i delimiten les interaccions en el programa televisiu *Mans a la massa*?
  - i. A quins paràmetres concrets afecta el gènere discursiu (un concurs de televisió) al treball d'imatge, la cortesia i la mitigació?
- b) Pel que fa al nivell micro, com es manifesta lingüísticament l'estratègia discursiva atenuadora de l'opinió restringida en LSC?
  - i. Quins signes tenen una funció atenuadora? Com es vehicula? Han estat descrits amb aquesta funció en altres LS?

- ii. Quins marcadors no manuals (MNMs) coocorren amb aquests signes? Els MNMs que detectem han estat descrits en altres LS amb valor atenuador?

Donarem resposta a aquestes qüestions a través d'una anàlisi sociopragmàtica —perquè estudiem el fenomen tenint en compte el context social— i pragmlingüística —vist que ens centrem en les manifestacions lingüístiques i els seus significats— (Leech, 2014: 13). L'anàlisi és de tipus qualitativa i quantitativa descriptiva basada en un corpus a partir d'interaccions reals i espontànies.

La pregunta a) la tractem al capítol 6, a partir de la proposta metodològica d'Albelda *et al.* (2014). A més de definir les unitats d'anàlisi, aquest capítol se centra en l'anàlisi dels nivells macro i meso, com ara tots els factors situacionals, i el tipus de receptor, els rols de poder i les imatges involucrades. També recull l'estudi d'elements que estan a cavall amb el nivell micro, com ara la funció i la posició de l'atenuant.

En relació amb la pregunta b), tractem les manifestacions lingüístiques de l'atenuació discursiva i el seu significat al capítol 7. Concretament, sobre la subpregunta i. veurem que hem trobat diverses manifestacions lingüístiques, no només unitats lèxiques i verbs d'opinió (§ 7.1), sinó que descriurem les funcions atenuadores del pronom de primera persona (§ 7.2) i un marcador discursiu (MD) anomenat VERTICAL-PALM (§ 7.3). Específicament sobre aquest últim, destaquem que es pot expressar amb diversos moviments de les mans, però del que abordem en aquest treball mai no s'ha descrit el funcionament en cap LS, ni tampoc el valor mitigador.

Quant a la pregunta ii., la recerca prèvia sobre els marcadors no manuals (MNMs) en LS afirma que aquests elements són un conjunt de moviments facials i corporals amb un clar valor gramatical crucial a tots els nivells lingüístics (Pfau i Quer, 2010). Els estudis sobre cortesia en altres LS han descrit diversos MNMs mitigadors, com ara

els llavis estirats, el moviment del tronc a banda i banda o l'aixecament de celles. A més, en JSL i BSL s'ha demostrat que treballen des de la prosòdia. Tenint en compte aquest punt de partida, caldrà veure quins MNMs s'usen en LSC per atenuar les crítiques. Cal tenir present que els MNMs que estudiem apareixen simultàniament a les tres manifestacions lingüístiques enumerades més amunt, de manera que anirem responnent les subpreguntes i. i ii. de manera conjunta per oferir així una visió global del fenomen.

Per arribar a assolir els objectius que ens plantejem, ens hem valgut de diverses eines metodològiques: (i) per a l'extracció de dades del concurs televisiu a la web Webvisual.tv per fer la prova pilot, (ii) per a l'anàlisi aprofundida final, en què hem confeccionat una proposta analítica *ad hoc*, inspirada en el treball d'Albelda *et al.* (2014), que expliquem de forma més detallada a § 4.2.5 i § 4.3. i (iii) per a entendre la visió de la comunitat Sorda parlant d'LSC de la cortesia i l'atenuació en general i, en concret, en relació amb el gènere discursiu objecte d'anàlisi d'aquesta tesi (§ 4.4). Pensem que la proposta metodològica que hem elaborat permetrà replicar l'estudi més enllà de les crítiques, i que es podrà aplicar a altres gèneres discursius en LSC que no són objecte de la tesi que ara presentem; també esperem que la proposta pugui ser extrapolable a la recerca en atenuació en altres LS.

1.4. Estructura de la tesi

El treball s'estructura en vuit capítols. Aquest primer capítol és una introducció en què hem exposat la motivació de la recerca, hem presentat l'estat de la qüestió, quins són els objectius i les preguntes de recerca que ens plantejem, i hem fet algunes pinzellades sobre la metodologia emprada. El segon i el tercer capítol constitueixen el bloc de contingut teòric: al capítol 2 exposem les nocions prèvies rellevants que cal tenir en compte quant a les LS i l'expressió de l'opinió personal, i al capítol 3 desenvolupem el marc teòric en relació amb concepte d'imatge social, cortesia i mitigació, tant des de

la tradició acadèmica en general (§ 3.1) com en la recerca en LS en particular (§ 3.2). A continuació, el capítol 4 recull la metodologia emprada, des dels criteris de selecció de dades, fins a la definició del corpus, l'anàlisi de les dades i el disseny de les entrevistes.

Els capítols 5, 6 i 7 representen el bloc de resultats. El capítol 5 recull els resultats de les entrevistes, i en el capítol 6 i 7 presentem l'anàlisi del corpus de *Mans a la massa*, des dels factors socials i contextuals (capítol 6) fins al nivell microlingüístic (capítol 7). Finalment, el capítol 8 conté les conclusions de la tesi, així com les futures línies d'investigació que proposem. Després de les referències bibliogràfiques trobem un enllaç als annexos per accedir al nostre corpus i a altres dades d'interès.

2. NOCIONS TEÒRIQUES PRÈVIES

En aquest capítol presentem diverses qüestions teòriques rellevants de caràcter específic que cal conèixer abans d'endinsar-se a les dades relacionades amb l'estratègia de l'opinió restringida. En primer lloc, oferim una definició detallada de l'opinió restringida i la seva relació amb la modalitat epistèmica (§ 2.1). En segon lloc, mostrem una visió general de què són els marcadors no manuals (MNMs) en les llengües de signes (§ 2.2). En tercer lloc, tractem el sistema pronominal en LSC (§ 2.3). En quart lloc, abordem el signe VERTICAL-PALM (§ 2.4) i, per acabar, fem una recapitulació dels aspectes més importants (§ 2.5).

2.1. L'opinió restringida i l'epistemicitat

En aquest treball, com argumentarem detalladament a § 3.1.3 i també al llarg del capítol 4, ens hem basat principalment en la taxonomia i les indicacions metodològiques d'Albelda *et al.* (2014) per estudiar les dades del nostre corpus extret del programa *Mans a la massa*. L'estratègia que estudiem en aquest treball és l'opinió restringida, recollida a Briz i Albelda (2013), a Albelda *et al.* (2014) i a González Ramos (2016), entre altres. Albelda *et al.* (2014) parlen de construccions restrictives i diferencien la restricció a la pròpia persona o la restricció a un àmbit determinat. Nosaltres ens centrem en el primer cas, en què la intenció és deixar constància que l'opinió no és general, sinó només del parlant (Albelda *et al.*, 2014). Cal mencionar que Albelda *et al.* (2014) diferencien entre l'estratègia de restringir l'opinió de l'estratègia d'expressar l'opinió amb dubte i incertesa. Nosaltres ens centrem en la primera, però, com veurem al capítol 1, en el nostre corpus pot aparèixer la segona simultàniament a la primera a través dels MNMs (marcadors no manuals).

Per al cas que ens ocupa, l'opinió restringida, en castellà es fan servir expressions com *en mi opinión*, *a mi parecer*, *a mi modo de ver*, *que*

yo sepa, para mí, creo yo, digo yo (Albelda *et al.*, 2014: 28). En la mateixa línia, González Ramos (2016) exposa que, amb formulacions com *para mí* o *yo creo que*, l'emissor exposa que assumeix la veritat del contingut de manera personal, i no com una veritat en sí. Juntament amb les estratègies que expressen dubte o possibilitat, en l'expressió d'opinió restringida acostuma a ser força difícil detectar el valor atenuador, atès que el contingut expressat pot ser real, o fictici amb valor mitigador (Albelda, 2010; Albelda *et al.* 2014). En aquests casos, com exposen Albelda *et al.* (2014), caldrà recórrer al context (tant al general, com al context interactiu concret § 3.1.3) per decidir si cada cas és atenuant o no.

González Ramos (2009, 2016) estudia l'evidencialitat en castellà i analitza concretament la partícula *en mi opinión*. L'autora exposa que es tracta d'una marca en què el parlant es presenta a si mateix com la font del contingut que comunica. Es tracta d'una forma semilexicalitzada perquè és possible inserir adjectius com *en mi humilde opinión*, o variacions com [...] *es mi opinión* (González Ramos, 2016: 477). Aquesta expressió modifica de forma global la seqüència en què s'insereix i, tot i que no es pot considerar un MD (marcador discursiu), comparteixen alguns trets amb aquests, com ara la impossibilitat de ser focalitzats amb una negació (González Ramos, 2016). Des d'una perspectiva semàntica, a González Ramos (2016) es defensa que és una expressió que indica la font (el propi emissor), però que no mostra d'on s'obté la informació (a diferència d'altres marcadors evidencials, com ara *por lo visto* o *según dicen*). A més, sovint es pot interpretar com una justificació del que es diu.

González Ramos (2016: 494) especifica que l'opinió restringida (i) indica una relació de pertinença entre l'emissor i el contingut que considera verdader, (ii) afecta el modus (la manera com diem les coses), concretament, la responsabilitat amb el que diem, (iii) resulta redundant quant al valor modal, «pues explicita el compromiso que todo hablante contrae por defecto con respecto a las palabras que profiere» i (iv) el seu valor modal és diferent d'altres expressions de

modalitat epistèmica que vehiculen veritat del contingut amb més certa, com ara *probablement* o *evidentment*. En resum, s'afirma que a través de l'expressió *en mi opinió* el parlant explicita el seu compromís amb la veritat i converteix el contingut en un punt de vista, la qual cosa redueix l'abast de la veracitat al jo. De fet, Haverkate (1994: 129) ja afirmava que a través d'aquesta locució l'emissor no es fa responsable incondicionalment de la veritat de la proposició.

Com es defensa a González Ramos (2016: 496), això ha portat a diversos autors a afirmar que l'opinió restringida pot tenir conseqüències atenuadores, perquè es dona per fet que hi ha altres realitats:

«[...] mediante *en mi opinión*, el hablante presenta el contenido que comunica como una propuesta personal, una versión de la realidad entre otras posibles, presuponiendo así la existencia de otras versiones».

(Ibíd., 2016: 498)

Un dels exemples de González Ramos (2016: 500) resulta especialment pertinent, perquè és molt similar a alguns casos del nostre corpus (§ 4.2). Concretament, l'autora mostra un exemple en què un parlant fa referència al sabor d'un vi amb l'expressió «no acaba de tener, en mi opinión, el requerido punto de dulzor que tiene el Málaga» i argumenta que la validesa de fer servir aquesta expressió davant d'un fet empíric, com el gust d'una beguda, rau en la fal·libilitat dels sentits humans.

En suma, l'opinió restringida es troba en el territori del que es pot denominar evidència personal (González Ramos, 2009: 554). Per la seva part, a González Ruiz (2005) es defensa que els modalitzadors de l'opinió personal, com el cas de *en mi opinión* que hem vist, funcionen com a *hedges* (atenuadors) quan es fan servir amb intencions atenuadores. Ja es va descriure en anglès l'atenuador *I*

think/suppose, i d'altres expressions, que atenuen assenyalant la subjectivitat d'allò que s'ha dit, per mostrar que el contingut és un punt de vista i no una veritat absoluta (Namsaraev, 1997: 67).

Una altra qüestió que hem de mencionar en aquest apartat és la relació de la mitigació, sobretot de l'estratègia de l'opinió restringida, amb la modalitat epistèmica. Alguns treballs han relacionat aquests dos conceptes. Per exemple, Albelda i Cestero (2011) o Albelda (2016) conceptualitzen l'atenuació com la reducció del grau de compromís del parlant. Això, com també veurem que a Caffi (1999, 2005, § 3.1.3) afecta la modalitat epistèmica, ja que redueix les obligacions de l'emissor al reduir la certesa amb què s'afirma el contingut. Amb tot, cal recordar que la modalitat epistèmica és només un dels paràmetres que afecta l'atenuació (Albelda, 2016).

La modalitat epistèmica, segons Albelda (2016: 79), «atañe al grado de certeza con que una proposición es creída o sabida, y su cometido es el de expresar tal grado de certeza sobre la verdad de lo dicho (duda, seguridad, convicción)». Hem d'entendre, doncs, la modalitat epistèmica com una línia contínua de menys a més certesa, en què es poden fer servir expressions per mostrar graus de certesa diferents. Una de les estratègies epistèmiques típicament atenuadores és la impersonalització, en què l'emissor es distancia del contingut amb la despersonalització fent servir expressions epistèmiques com *por lo visto* o *al parecer* (Estellés i Albelda, 2017). Tanmateix, com hem vist, la subjectivació també està relacionada amb la modalitat epistèmica i treballa a favor de l'atenuació, perquè es pot presentar la informació que es considera verdadera a través d'una opinió personal per rebaixar-ne l'efecte negatiu.

Anteriorment, hem introduït el terme *evidencialitat* quan hem presentat el treball de González Ramos (2016). La definició de modalitat epistèmica i la seva relació amb l'evidencialitat és una qüestió que encara es debat entre els acadèmics, atès que no hi ha consens sobre si són nocions que formen part una de l'altra, si hi ha

una relació d'hiperonímia o si estan parcialment solapades (González Ruiz *et al.*, 2016; Estellés i Albelda, 2017; Figueres i Kotwica, 2020). També hi ha una proposta més recent, que defensa que l'evidencialitat i la modalitat epistèmica són dues categories diferents dins d'una categoria superior: l'epistemicitat (González Ruiz *et al.*, 2016). La complexitat teòrica és evident i, en aquest treball, no presentem un repàs teòric detallat o un posicionament clar en alguna de les concepcions enumerades, sinó que ens centrem a emmarcar l'estratègia que ens ocupa dins de l'epistemicitat, vist que afecta el grau de certesa o veritat en què s'inscriu l'emissor. El que queda clar és que la mitigació s'estableix habitualment a través d'avaluacions epistèmiques (Figueres i Kotwica, 2020: 3).

Quant a la modalitat epistèmica en LS, Barberà (2016) afirma que en LSC trobem alguns MNMs particulars, en contextos d'indefinitud i d'inespecificitat, que expressen incertesa. Gràcies a una anotació detallada d'un corpus a petita escala, a Barberà (2016: 27) es proposa que l'arronsament de les espatlles es fa servir en el discurs quan el referent és desconegut i inespecífic. De manera similar, Lackner (2017) mostra que en ÖGS (*Österreichische Gebärdensprache*, llengua de signes d'Àustria) un moviment dels tors a banda i banda és un marcador d'especulació que es fa servir per indicar que hi ha més d'una alternativa o possibilitat; a més, la inclinació del cap és un MNM que pot indicar també possibilitat en ÖGS. En la mateixa línia, Engberg-Pedersen (2021) descriu que en llengua de signes danesa (*Dansk tegnsprog*, DSL), el signe PALM-UP juntament amb un moviment de balanceig es fa servir al final de les oracions per marcar incertesa en el discurs. Més endavant, a § 2.4, veurem de manera més concreta com es pot relacionar l'epistemicitat i l'atenuació en LSC, especialment en relació amb el signe PALM-UP o VERTICAL-PALM. Com mostrarem al capítol 7, tots aquests MNMs són rellevants per a les nostres dades en relació amb l'expressió de cortesia.

2.2. Els marcadors no manuals (MNM) en llengua de signes

Una de les primeres qüestions que, per la seva importància, tractem en aquest treball són els marcadors no manuals (MNM). Les llengües de signes, com a llengües visogestuals, no es vehiculen només a través de les mans (marcadors manuals, MM), sinó també mitjançant l'expressió facial i el moviment del tronc. Nombrosos estudis han demostrat durant els darrers seixanta anys de recerca que els MNMs són crucials a tots nivells de l'estructura lingüística (Sandler, 2012: 56; Wilbur, 2021). Pfau i Quer (2010) especifiquen que vehiculen diverses funcions gramaticals, tant a nivell morfològic (com a modificadors nominals o verbals) com sintàctic (per exemple per determinar si una oració és negativa o per fer preguntes), i també en el nivell pragmàtic (com ara per expressar el focus) o prosòdic (per vehicular l'entonació).

Pfau i Quer (2010) exposen que aquests marcadors s'han d'entendre i classificar de manera separada als anomenats MNMs afectius, que es fan servir només per expressar facialment emocions i estats d'ànim, com podrien ser fàstic, incredulitat o sorpresa (Pfau i Quer, 2010: 1). Dachkovsky i Sandler (2009) també exposen aquesta diferència entre els MNMs i els marcadors afectius, tot i que, com expliquen, no sempre és tan fàcil d'establir. Això passa perquè una mateixa expressió facial pot vehicular una funció gramatical i també prosòdica, entre altres. Per exemple, en llengua de signes israeliana (*Israeli Sign Language, ISL*), les celles aixecades poden marcar una frase entonativa, però alhora serveixen per expressar oracions condicionals (Dachkovsky i Sandler, 2009). Un altre exemple: Sandler (2012) afirma que les inclinacions del cap es poden fer servir per marcar les focalitzacions, però també per expressar negació.

En aquest sentit, Pfau i Quer (2010: 14) exposen que en la teoria dels MNMs hi ha dues visions oposades sobre els marcadors que estableixen dominis i que s'articulen conjuntament amb una

seqüència de signes adjacents o bé s'escampen per tota l'oració. D'aquesta controvèrsia en parla també Sandler (2012). Una perspectiva defensa que es determinen per les funcions sintàctiques —ja que els sintagmes fonològics (que formen part de la jerarquia prosòdica) s'identifiquen sintàcticament— (Wilbur i Patschke, 1999; Neidle *et al.*, 2000); en canvi, altres autors, argumenten que formen part de l'estructura prosòdica (Sandler i Lillo-Martin, 2006). Sandler i Lillo-Martin (2006: 259) defensen la segona teoria, i afirmen que les expressions facials gramaticals en llengua de signes s'entenen millor com a tons entonatius. En la mateixa línia, Sandler (2012: 59) emfatitza que els constituents prosòdics estan relacionats amb els sintàctics, però no sempre són coextensius. Això vol dir que els MNMs sintàctics i prosòdics poden aparèixer alineats i treballar conjuntament (cosa que passa sovint), però també poden funcionar com a sistemes lingüístics independents. En qualsevol cas, les LS tenen sistemes convencionalitzats per dividir els constituents prosòdics i vehicular èmfasi i tons (Dachkovsky i Sandler, 2009: 288). Això implica que els MNMs tenen un paper important a l'hora d'organitzar prosòdicament una oració (Pfau i Quer, 2010: 14), la qual cosa demostra que són un sistema ric i complex en LS.

Quan parlem de MNMs gramaticals (no afectius) ens referim a l'ús del moviment de cap, d'espatlles i tors, i diverses expressions facials, com ara els parpellejos o moviments de llavis, per expressar significats gramaticals. Queda fora de l'abast d'aquest treball discutir fins a quin punt aquests MNMs provenen de les mateixes expressions afectives o gestuals (vegeu Benítez-Quiroz *et al.* 2016, per a més informació). En aquesta recerca ens centrem en els MNMs gramaticalitzats, especialment aquells que són rellevants pragmàticament i que vehiculen mitigació en LSC. Com hem comentat, cal tenir present que els MNMs es poden expressar per diversos canals (com el cos, la posició del cap, de les celles, la mirada, el nas, la llengua o les galtes) i la seva producció pot ser simultània amb els signes manuals. A més, independentment de si un MNM treballa sintàcticament o prosòdicament, un mateix MNM pot

vehicular diverses funcions d'acord amb el context d'ús i això complica el seu estudi. Vegem alguns exemples importants per a la nostra tesi. El moviment del cap o de cos endavant i enrere està associat amb les construccions de focus en ASL (llengua de signes americana (Wilbur i Patschke 1998; Wilbur, 2000), en llengua de signes dels Països Baixos (*Nederlandse Gebarentaal*, NGT) (Crasborn i van der Kooij, 2013) i en llengua de signes finesa (*Finish Sign Language*, FinSL) (Puupponen *et al.*, 2015), en què es fan servir per expressar un èmfasi prosòdic. En aquestes tres llengües, però, aquests MNMs també poden vehicular les categories semàntiques d'inclusió i d'exclusió, i poden aparèixer tant en signes nominals, com verbals, segons Puupponen *et al.* (2015). Wilbur (2000) se centra en l'ASL i especifica que amb el cos endavant es vehicula el significat semàntic d'inclusió (l'autora parla de «even»), i amb el cos enrere, 'exclusió («only»)⁴. Vegeu que els MNMs que tenen com a articulador el cap o el tronc sovint estan relacionats. Puupponen *et al.* (2015: 52) argumenten que molt sovint treballen com una sola unitat perquè els articuladors estan físicament connectats.

Pel que fa a les diverses zones on es poden produir els MNMs, Wilbur (2020: 224) explica que, d'una banda, la part inferior de la cara vehicula informació adverbial i adjectival, com ara els llavis pressionats. D'altra banda, l'autora argumenta que la part alta del cap i del cos té funcions prosòdiques i sintàctiques molt clares, com és el cas dels parpellejos, els moviments de les celles, les inclinacions del cap, etc. En aquest darrer cas, poden fer-se servir per expressar una pregunta o una oració subordinada, entre altres. Altres exemples interessants són l'ús del nas arrufat per expressar significats avaluadors (Wilbur, 2000), o l'arrufament de celles en relació amb

---

⁴ Vegeu Navarrete-González (2021) per a funcions de contrast amb el moviment del tors en LSC.

les interpretacions epistèmiques (recordem que un mateix MNM pot expressar diverses funcions).

Recentment, Bross i Hole (2017) han identificat una correlació molt clara entre les característiques funcionals dels MNMs i la sintaxi cartogràfica. Els seus resultats afirmen que en llengua de signes alemanya (*Deutsche Gebärdensprache*, DGS) i llengua de signes turca (*Türk Isaret Dili*, TID) (vegeu Karabüklü *et al.* 2018) les categories discursives suprasegmentals (actes de parla, avaluació, epistemicitat) es concentren en la part alta de la cara, especialment en els ulls i les celles. En canvi, en DGS (Bross i Hole, 2017) i en ASL (Wilbur, 2021) les categories més micro (com l'escalaritat) s'expressen amb la part inferior de la cara. A més, Wilbur (2000) afirma que independentment del lloc d'articulació o de l'articulador en si mateix, l'inici i la duració són un clar indicador de la funció que expressen: si és abrupte, la funció és sintàctica; si és gradual, el MNM no està treballant a escala sintàctica.

La funció prosòdica dels MNMs, introduïda anteriorment, és molt important per als estudis de cortesia i mitigació en LS (com detallarem a § 3.2.2). Com que la modalitat és visogestual i no hi ha una entonació relacionada amb el so, en recerca sobre prosòdia en LS es parla de prosòdia visual. La prosòdia és un sistema lingüístic que determina com diem les coses, i existeix en totes les llengües, tant parlades com signades (Sandler i Lillo-Martin, 2006). La prosòdia en LS es vehicula tant amb les mans com amb el tronc i la cara, tot i que els dos últims són més rellevants (Sandler, 2012). Quant a les mans, es tracta del ritme i, pel que fa a la resta, el tronc serveix per marcar l'èmfasi, i la cara per vehicular l'entonació (Dachkovsky i Sandler, 2009; Sandler, 2012). Per exemple, Wilbur (2000: 205) afirma que les inclinacions del tronc poden aportar èmfasi a unitats lèxiques i, per tant, treballar a nivell prosòdic. Sandler i Lillo-Martin (2006: 259) argumenten que les expressions facials gramaticals en LS són equivalents als tons; per això es fa servir el terme *prosòdia visual* (Dachkovsky i Sandler, 2009) i *entonació facial* (Sandler, 2012: 61).

Sandler (2012: 63) ho defensa argumentant que les expressions facials vehiculen les mateixes funcions pragmàtiques que l'entonació vocal en les llengües parlades, i es compara un to alt amb un aixecament de celles (Dachkovsky i Sandler, 2009). La diferència amb les llengües parlades és que en LS els tons es poden produir simultàniament amb tota la resta d'elements prosòdics, a causa de la modalitat visogestual. Per exemple, Dachkovsky i Sandler (2009) van trobar que en ISL les expressions facials apareixen simultàniament i canvien entre frases entonatives per indicar-ne el límit: «In ISL, if-clauses of counterfactual conditionals are systematically marked simultaneously by both brow raise and squint» (Dachkovsky i Sandler 2009: 306). A més, les autores afirmen que l'expressió facial s'alinea amb altres constituents prosòdics i que es poden separar de les funcions sintàctiques.

Els MNMs que poden vehicular la prosòdia són els parpellejos, les celles, la mirada, la inclinació del cap o del tronc, entre altres (Wilbur, 2000; Sandler, 2012). Tots aquests constituents s'organitzen jeràrquicament d'acord amb l'estructura prosòdica, com en qualsevol llengua parlada (Sandler, 2006, 2012; Pfau i Quer, 2010). En els estudis lingüístics en general, la prosòdia de vegades no ha estat prioritària, i el mateix passa en el cas de les LS (Sandler, 2012: 585), atès que hi ha pocs estudis que se centrin en el nivell prosòdic, sobretot en l'àmbit de la pragmàtica. Mapson (2014) afirma que és important analitzar aquest nivell lingüístic, sobretot quan parlem de cortesia (§ 3.2.2). Segons l'autora, la dificultat per identificar la funció dels MNMs juntament amb l'existència de metodologies basades en llengües parlades expliquen que l'estudi de la prosòdia en cortesia en LS sigui encara incipient. A més, Mapson (2014) destaca que la simultaneïtat dels MNMs amb els MM complica encara més les anàlisis. En suma, afirma que «the reticence to explore prosody for politeness may stem from the practical difficulties involved in this type of research» (Mapson, 2014: 163).

En resum, la recerca prèvia ha demostrat que els MNMs poden vehicular diverses funcions lingüístiques, entre les qual es troba la prosòdia. A més, alguns estudis defensen que quan s'estudia la cortesia, cal analitzar el nivell prosòdic de la llengua. Cal mencionar que el sistema prosòdic és un universal lingüístic (Sandler i Lillo-Martin, 2006: 265) i cal dur a terme més recerca en l'àmbit per aclarir algunes controvèrsies, i alhora, aportar coneixement valuós en aquest tema en general i en la cortesia en LS en particular.

2.3. El pronom i el possessiu de primera persona en LSC

Una altra qüestió rellevant en el nostre corpus per vehicular la mitigació està relacionada amb el sistema pronominal de l'LSC. Concretament, ens interessa la duplicació pronominal i l'ús del possessiu. Partim de la base que per restringir l'opinió personal l'emissor ha de fer servir expressions de subjectivitat i, per això, és important observar com funcionen, en termes generals, el pronom personal i el possessiu de primera persona del singular en LSC.

D'una banda, el pronom personal de primera persona del singular s'executa amb el dit índex assenyalant l'emissor i la glossa corresponent és IX₁ (IX correspon a la configuració del dit índex i el número 1 del subíndex, a la primera persona⁵). D'altra banda, el determinant o pronom possessiu de primera persona es produeix amb el palmell de la mà dominant⁶ al pit de l'emissor i la glossa és PROP1⁷. A la Figura 1 i Figura 2 mostrem el pronom personal i el possessiu respectivament.

---

⁵ Vegeu les convencions de les glosses al principi del treball (pàg. xviii).

⁶ La mà dominant és la mà preferent dels signants (la dreta si el signant és dretà, o l'esquerra, si és esquerrà) (Baker, 2016).

⁷ El signe no té marca de gènere, i pot voler dir tant *propì* com *pròpia*.

Figura 1 Pronom de primera persona (IX₁)

Figura 2 Determinant o pronom possessiu de primera persona (PROPI)

Resulta interessant, però, que segons Quer i GRIN (2008: 37) el valor possessiu també es pot expressar a través del pronom personal quan el posseïdor pertany al grup dels participants del discurs. Això implica que, per exemple, els pronoms personals IX₁ o IX₂ no només poden significar ‘jo’ o ‘tu’, sinó també, en determinats casos, ‘meu/va’, o ‘teu/va’. Els autors expliquen que, en aquests casos, el posseïdor pot aparèixer abans o després de l’element que es posseeix, però la posició postnominal és més marcada. A més, Quer i GRIN (2008: 37) expliquen que el pronom possessiu pot aparèixer duplicat abans i després del substantiu que es posseeix sense canviar la seva forma. Els autors afirmen que aquesta duplicació té una interpretació marcada perquè serveix per emfatitzar el posseïdor. Vegem-ne un exemple a (1):

_____t _____y/n
(1) IX₂ COMPUTER IX₂ IX₃ USE CAN

‘Can s/he use your computer?’.

(exemple (6) de Quer i GRIN, 2008: 38)

A (1) veiem que el pronom de segona persona IX₂ apareix amb valor de possessiu (*your*) abans i després de l'element posseït (*computer*), és a dir, està duplicat. En aquesta frase, doncs, s'emfatitza el posseïdor, que és la segona persona del singular.

Tornant de nou a la primera persona del singular, Quer i GRIN (2008) afegeixen que en LSC el signe PROPI (vegeu Figura 2), a banda d'indicar el possessiu de la primera persona, també pot expressar un possessiu de manera emfàtica, com veiem a (2). A més, aquest ús emfàtic no està restringit a la primera persona, com veiem a (3):

_____t_____hn
 (2) POINT-OF-VIEW PROPI INTERESTING

‘My own point of view is very interesting’.

(exemple (21) de Quer i GRIN, 2008: 41)

___wh
 (3) LSC PROPI QUI

‘Whose own language is LSC?’.

(exemple (22) de Quer i GRIN, 2008: 41)

Com podem veure, a (2), es fa servir el possessiu PROPI per vehicular opinió personal; a (3) veiem un exemple de possessió amb un valor genèric que es podria traduir al català com ‘A qui pertany l’LSC?’ o ‘De qui és propietat l’LSC?’.

Quant a la reduplicació, Quer i GRIN (2008) expliquen que en LSC, com en moltes altres llengües, el predicat possessiu en una oració copulativa pot conformar-se només amb el possessiu; quan els pronoms apareixen en la posició del predicat, sempre es reduplicuen, com veiem a (4):

_____ t _____ hn
(4) BOOK IX IX₁++

‘That book is mine.’

(exemple (82) de Quer i GRIN, 2008: 52)

En aquest exemple el signe IX sense número té un valor demostratiu i la reduplicació del pronom personal de primera persona IX₁ té un valor possessiu. La traducció al català seria ‘Aquest llibre és meu’. Noteu que el verb copulatiu no apareix, la qual cosa és habitual en LSC (Quer i GRIN, 2008).

A continuació sintetitzem els punts més importants que hem tractat.

1. Destaquem que en el sistema pronominal de l’LSC tenim el pronom personal de primera persona IX₁ (Figura 1) i el determinant o pronom possessiu PROPI (Figura 2).
2. Tanmateix, el valor possessiu es pot expressar també a través del pronom personal IX₁ i, en aquest cas, la posició postnominal és més marcada, com a (1).
3. Quan el valor possessiu s’expressa amb IX₁, pot aparèixer duplicat abans i després de l’element posseït, i adquireix així un valor emfàtic, com a (1).
4. El possessiu PROPI, a part de tenir el valor de possessió de la primera persona, segons Quer i GRIN (2008) també pot tenir un valor emfàtic de possessió, com a (2), que no està necessàriament restringit a la primera persona, com a (3).
5. El pronom personal IX₁ amb valor possessiu que apareix en la posició del predicat en oracions copulatives apareix reduplicat, com a (4).

Volem destacar que tant la duplicació com la reduplicació són fenòmens rellevants. Quant a aquesta qüestió en general, trobem dades similars amb valor emfàtic en altres LS. Kimmelman (2013:

100) afirma que en llengua de signes russa (*Russian Sign Language*, RSL) i en NGT és habitual que un constituent oracional aparegui dues vegades per a referir-se al mateix objecte o acció. Els elements que poden aparèixer duplicats són substantius, verbs modals o adjectius, entre altres. A més, a Kimmelman (2013) s'exposa que la duplicació pronominal en NGT vehicula la funció de copiar el tòpic de l'oració i es pot fer servir per emfatitzar el tema de l'oració. En termes generals, tant en NGT com en RSL, la duplicació té funcions emfàtiques. A § 7.2 veurem quin paper juga l'èmfasi pronominal amb la mitigació. Volem aprofitar per aclarir la diferència el terme *duplicació* i *reduplicació*: el primer és refereix a l'aparició d'un element dues vegades en una oració en posicions diferents (com s'observa a (1)) i, el segon, a la repetició seguida d'un mateix element (com s'observa a (4)).

A banda de les qüestions que hem presentat, també cal tenir present la funció dels MNMs per a l'expressió pronominal en LSC. Veiga-Busto (2021) mostra que la direcció de la mirada en el pronom IX₁ pot anar dirigida tant al receptor com a altres localitzacions (com ara la pròpia mà o a llocs no especificats, inclòs el parpelleig). En canvi, sembla que el rol de la mirada és més marcat en els pronoms de la segona i tercera persona. Amb tot, l'autora afirma que cal més recerca en l'àmbit en LSC per acabar de definir quin estatus gramatical té la mirada en el sistema pronominal.

2.4. El signe VERTICAL-PALM

En aquest apartat presentem un signe que és especialment rellevant per restringir l'opinió en el nostre corpus: el VERTICAL-PALM. La terminologia l'hem adoptat del treball de referència en l'àmbit, Kendon (2004), que analitza el gest anomenat *vertical palm* a partir

de descripcions gestuals del sud d'Itàlia⁸. En aquest estudi gestual, Kendon (2004) presenta una família de gestos anomenada *Open Hand Gestures*, que es caracteritza per la configuració de la mà oberta amb tots els dits estirats més o menys agrupats, és a dir, que no estan oberts (Kendon, 2004: 248). Dins d'aquest grup trobem dues subcategories, l'*Open Hand Prone family* (o *palm down* o *palm away*) i l'*Open Hand Supine family* (o *palm up*). Dins del primer grup es troben dos gestos que es produeixen orientant la mà horitzontalment o verticalment; els anomena *vertical palm gesture* i *horizontal palm gesture*. En el segon grup hi trobem el gest *palm presentation* i el *palm addressed*, en què el palmell de la mà es dirigeix cap a l'espai de davant a prop del receptor o es fa servir per assenyalar algun element respectivament.

Concretament sobre el *vertical palm gesture*, Kendon (2004: 251) exposa que es fa servir per negar o per aturar una línia d'acció o, en altres paraules, per parar una activitat mental o una acció comunicativa: «the speaker uses the flat surface of the hand to establish a barrier, [...] to push something away, or to keep something from rising up before him» (Kendon, 2004: 262)⁹. Per la seva part, Bressemer i Müller (2014: 1598) van catalogar el gest *vertical palm* dins dels anomenats *away gestures*, que vehiculen significats de rebuig. En el seu treball es descriu que el *vertical palm* es fa servir per refutar temes discursius, per aturar arguments, creences o idees no desitjades.

Kendon (2004) argumenta que si la mà en posició vertical se situa a prop del cos de l'emissor, s'atura la pròpia línia d'acció. A més, l'autor (2004) exposa que el gest *vertical palm* sovint es produeix

---

⁸ En tota la tesi es manté la terminologia en anglès per facilitar la recerca futura entre llengües de signes; també és manté per al PALM-UP.

⁹ Per a més informació sobre la negació associada al gest *vertical palm* en altres llengües, vegeu, per exemple, Bressemer i Müller (2014) per a l'alemany, o Calbris (2011) per al francès.

amb una lateralització del cap. És a dir, Kendon (2004) exposa que hi ha diverses possibilitats de produir el gest *vertical palm* i, per tant, podem trobar diferents significats més específics vinculats a aquestes produccions, com ara fer una pausa, una petició, un rebuig, mostrar sorpresa o expressar avaluacions positives (Kendon, 2004). En el treball de Kendon (2004) no es vincula cap producció concreta amb un significat mitigador, però volem destacar un exemple del seu treball, que mostrem a la Figura 3:

Fig. 13.4 Example 93. One-handed VP gesture as C indicates that she is restrained about how much tomato purée she uses when making a *sugo* for a *bolognese*.

Figura 3 Exemple del gest vertical palm (VP) de Kendon (2004: 254)

L'autor explica que el gest monomaneu que fa la persona de l'esquerra del dibuix indica que està restringint el contingut del que diu, en aquest cas la quantitat que fa servir d'un ingredient a l'hora de cuinar. Com veurem a § 7.3, en el nostre corpus la restricció va dirigida no a la quantitat, sinó a la persona a la qual es vincula el contingut.

A partir del treball de Kendon (2004), a Harrison (2018) es descriu que el gest *vertical palm* expressa l'acció de bloquejar continguts, i també s'explica que hi ha diverses maneres de produir-lo. Concretament, Harrison (2018) exposa quatre tipus diferents del gest que es diferencien per petites variacions del moviment vinculats a significats concrets, encara que tots estiguin relacionats a grans trets amb la negació. És a dir, cadascuna d'aquestes quatre formes principals es distingeixen pel tipus de moviment, conceptualitzen la

negació de manera diferent i reproduïxen una línia d'acció diferent. Per a la nostra recerca, destaquem especialment el que Harrison (2018: 79) anomena *vertical palm* sense moviment (etiquetat al seu estudi com a VP+Zero)¹⁰. En aquest cas, el gest se situa entre l'emissor i el receptor, i la negació es comença a interpretar a partir del moment concret en què apareix el gest. Harrison (2018: 80) argumenta que el *vertical palm* sense moviment es pot fer servir per excloure una implicació que no desitgem o per mitigar la força d'una assertió. Per extensió, en produir aquest *vertical palm*, especialment si es fa de manera bimanual, l'emissor s'està protegint de les objeccions que pugui haver-hi sobre el que diu (Harrison, 2018: 86). Harrison (2018) conclou que en aquest cas hi ha una funció més concreta relacionada amb l'aturament la línia d'acció, que denomina protecció. En concordança, l'estudi de Calbris (2011) afirma que els gestos que mostren el palmell orientat cap endavant serveixen per autoprotegir-se. La idea general és que en negar un terme o un fragment discursiu amb aquest gest, se'n bloqueja el significat: «negating a words is conceptualized as blocking the force of its meaning» (Harrison, 2018: 88). A més, en la mateixa línia que Kendon (2004), l'estudi de Harrison (2018) mostra que el lloc on se situa el gest (més a prop de l'emissor o del receptor) indica l'origen de la força il·locutiva que es vol rebaixar.

D'altra banda, resulta interessant que a Harrison (2018) s'estudia la relació entre un tipus concret de *vertical palm* (concretament el que es produeix amb un moviment d'oscil·lació) i els signes similars en llengua de signes francesa (*Langue des Signes Française*, LSF). La conclusió principal d'aquest estudi és que gràcies als exemples de

---

¹⁰ Altres *vertical palm* que es recullen a Harrison (2018: 79) es produeixen (i) amb un moviment lateral, (ii) amb un moviment d'oscil·lació i (iii) amb un moviment en l'angle sagital. Els significats associats són, respectivament, retirar un concepte o idea que s'ha dit, demanar disculpes o rebutjar proposicions, o allunyar un concepte no només de l'emissor, sinó també del receptor amb un moviment en diagonal.

signes de l'LSF es pot afirmar que la gestualitat que té funcions pragmàtiques i interactives en les llengües parlades pot adquirir funcions gramaticals i aparèixer en estructures lingüístiques vehiculant negació en les llengües signades, la qual cosa dona suport a la clara relació entre la gestualitat i la gramàtica (Harrison, 2018: 160).

En el nostre corpus hem detectat que el signe VERTICAL-PALM també està relacionat amb l'epistemicitat i és clau en el context de mitigació que ens ocupa. Des de la perspectiva de les LS, no s'ha estudiat el gest o el signe VERTICAL-PALM; en canvi, sí que ha estat força tractat el signe PALM-UP. Com que no hi ha bibliografia prèvia en LS sobre el VERTICAL-PALM, a continuació presentem els resultats més destacats sobre el signe PALM-UP, atès que pertany a la mateixa família, l'*Open Hand gestures* de Kendon (2004), i també vehicula la mitigació; és, per tant, el nostre punt de partida.

En ASL, Roush (2007) i Hoza (2007) van tractar el PALM-UP com a signe utilitzat per mitigar les peticions i el rebuig (§ 3.2.2). Els autors l'anomenen de forma diferent, 5HPU en el cas de Roush (2007, 2011) i "WELL" (*sic*) a Hoza (2007). Així i tot, Hoza (2007) aclareix que es tracta del mateix; de fet, les sigles 5HPU de Roush (2007) provenen del total de dits estirats (5) i de les inicials de *hand*, *palm* i *up*, i es pot produir monomaneu o bimanual.

Hoza (2007: 10) defineix que "WELL" és «a naturally occurring gesture that is used in ASL and is made by holding out one or both open hands with the palms facing upward». Mostrem el signe "WELL" de Hoza (2007) a la Figura 4:

Figura 4 “WELL” en ASL (Hoza, 2007: 11)

Tot i que inicialment hem vist que l'anomena *gest*, majoritàriament parla de signe, el conceptualitza com a atenuador i explica que es pot fer servir per indicar reticència. En relació amb la cortesia, Hoza (2007) exposa que el “WEL” es fa servir en les peticions que tenen un nivell d'imposició alt i que, tot i que apareix freqüentment al principi de l'oració, pot estar en altres posicions. També mostra que es pot fer servir per rebutjar una petició de manera més atenuada. A més, l'autor descriu que sovint va acompanyat de MNMs, tot i que també pot aparèixer sol.

Roush (2007) exposa que el signe 5HPU en ASL és multifuncional i pot expressar una partícula indefinida o indicar els límits del tema dins del discurs. L'autor emfatitza que és ambigu semànticament i explica que Emmorey (1999), per exemple, defensa que és un gest i no pas un signe. Roush (2007) apel·la a aquesta ambigüitat per argumentar que és un candidat perfecte per vehicular un estil indirecte. En els seus resultats, l'autor descriu que en ASL el 5HPU apareix per reduir l'efecte dels FTAs, sobretot quan l'emissor està segur del contingut proposicional, però vol mitigar-ne l'efecte i ser cortès a través de la incertesa. De nou, com hem introduït a 2.1, veiem que l'epistemicitat, en aquest cas en un grau d'incertesa alt, pot jugar

un paper important en la mitigació. Amb tot, Roush (2007) afirma que cal més recerca sobre aquest MM (marcador manual) de cortesia, vist que la funció pot variar en funció del context i del gènere discursiu. En el cas de l'LSC, Gabarró-López (2020) analitza el signe PALM-UP com a MD. Tot i que l'autora explica que és un MD multifuncional, no va trobar cap funció mitigadora en el seu corpus en LSC. Segons Gabarró-López (2020), les funcions assignades són acord, monitorització, obertura o puntuació, entre altres.

Quant a la terminologia per referir-se a aquest signe, hem vist diverses denominacions: Kendon (2004) parla de *gest*, i en alguna ocasió Hoza (2007) també, encara que fa servir igualment *signe* en línia amb Gabarró-López (2020), que el conceptualitza com a MD, perquè el tracta com un signe lexicalitzat i, per tant, difereix de la gestualitat. En aquest sentit, ens interessa especialment el treball d'Özyürek (2012) i van Loon *et al.* (2014), perquè se centren en la gramaticalització dels gestos en LS. Özyürek (2012) explica que en les llengües de signes, els gestos es poden lexicalitzar quan adquireixen un significat gramatical i, consegüentment, vehiculen funcions gramaticals. Segons l'autora, aquest és el cas del PALM-UP: «the palm-up presentation gesture, for example, has taken on the function of a discourse marker in several sign languages» (Özyürek, 2012: 641), com és el cas d'LSC, tal com afirma Gabarró-López (2020) i com mostrarem a partir de les dades del nostre corpus a § 7.3.

2.5. Recapitulació

En aquesta primera part del capítol hem presentat les nocions teòriques prèvies que cal conèixer per situar el treball en general, i per comprendre l'anàlisi i la discussió de les dades en particular. En primer lloc, hem descrit l'estratègia de l'opinió restringida, n'hem vist les característiques principals i hem argumentat la seva relació amb l'epistemicitat. Destaquem que es tracta d'una estratègia en què l'emissor es presenta com la font de la informació i s'explicita el

compromís de la veritat a través d'un punt de vista personal. Aquesta subjectivació pot tenir efectes mitigadors, atès que es pressuposa que l'existència d'altres veritats, és a dir, d'altres opinions i, per tant, es redueix l'efecte negatiu que pugui tenir l'opinió de l'emissor. Com hem argumentat, la relació amb l'epistemicitat és clara, atès que, com que no es presenta la informació com una veritat absoluta, el grau de certesa es veu afectat. Com hem mostrat, en LS són importants els MNMs com l'aixecament d'espatlles (en LSC), el moviment a banda i banda o la inclinació del cap per expressar incertesa (en ÖGS i DSL).

En segon lloc, hem presentat els MNMs i hem mostrat que són crucials per vehicular informació gramatical. També hem vist que són importants per vehicular la prosòdia, com ara l'aixecament de celles o l'arrosament d'espatlles, i que es poden expressar per diversos canals (el cap, les celles, la mirada, els llavis, el tronc, etc.). A més, hem argumentat la importància de tenir-los en compte quan s'estudia la cortesia en llengües visogestuals, tot i les dificultats metodològiques que puguin aparèixer en analitzar-los.

En tercer lloc, hem abordat el sistema pronominal en LSC i els possessius de primera persona, concretament el pronom personal i possessiu de primera persona, tant en funció de determinant com de pronom. Hem vist que, tot i que d'entrada tenen formes diferents, el pronom de primera persona IX_1 pot tenir valor de possessiu, sobretot en posició postnominal. A més, pot aparèixer duplicat o, quan forma part del predicat en oracions copulatives, reduplicat. Al mateix temps, el possessiu PROPI pot tenir un valor de possessió emfàtic no restrictiu a la primera persona. A més, sabem que en altres LS, com la RSL o la NGT, la duplicació també té un valor emfàtic. Finalment, hem vist que Veiga-Busto (2021) descriu que en LSC quan es realitza el pronom de la primera persona la mirada pot anar dirigida tant al receptor com a altres punts de l'espai.

En quart lloc, hem presentat el signe VERTICAL-PALM. Hem destacat un dels treballs més importants de l'àmbit (Kendon, 2004) i hem vist que serveix per expressar negació o per aturar una línia d'acció; si el moviment es dirigeix al cos del mateix emissor, s'atura la pròpia línia d'acció. Tot i que no hi ha gaire estudis previs sobre aquest signe en LS, sí que n'hi ha força sobre el PALM-UP, que forma part de la mateixa família de *l'Open Hand gestures* de Kendon (2004). Hem vist com en ASL, per exemple, no només pot aparèixer amb altres MNMs per vehicular incertesa, sinó que, a més, pot tenir un valor mitigador.

En conclusió, hem presentat diverses qüestions teòriques que, tot i que d'entrada sembla que no totes estan relacionades, a la nostra anàlisi veurem que no és així. Tant (i) les unitats lèxiques i els verbs d'opinió, (ii) l'ús dels pronoms personals i possessius, com (iii) el signe VERTICAL-PALM treballen per acotar l'opinió restringida. De fet, sovint apareixen plegats i, com mostrarem, el seu funcionament és clau per a l'atenuació de les crítiques en el programa de *Mans a la massa*.

3. SOBRE LA IMATGE SOCIAL, LA CORTESIA I LA MITIGACIÓ

En el capítol anterior hem presentat les nocions teòriques prèvies que cal tenir en compte per a la nostra recerca, tant sobre qüestions relacionades amb les LS com l'estratègia que ens ocupa. En aquest capítol presentem el marc teòric principal en què es basa aquest estudi. Concretament, tractem les teories principals sobre el concepte d'imatge social, el fenomen de la cortesia i la mitigació. A § 3.1 adreçem aquestes qüestions des de la tradició acadèmica en general i § 3.2 ens centrem en aquests tres temes des de la perspectiva de la recerca en LS.

3.1. Marc teòric sobre imatge, cortesia i mitigació

3.1.1. La imatge social i el treball d'imatge

En els estudis sobre cortesia i mitigació s'ha estudiat en profunditat el concepte d'*imatge social* (*face* o *social face* en anglès). Aquest terme es fa servir en les ciències socials per referir-se, a grans trets, a com les persones es presenten a elles mateixes davant els altres, la percepció mútua i les aparences, que sovint serveixen «to make inferences about much deeper things» (O'Driscoll, 2017: 89). Queda clar, doncs, que el terme *imatge* es fa servir en sentit metafòric, tot i que hi ha discrepàncies amb les definicions i descripcions que s'han fet en l'àmbit de la recerca; el que està clar és que es tracta d'un concepte clau per a l'estudi de la interacció social i que es refereix a la identitat o al valor personal en la interacció (O'Driscoll, 2007, 2017). En aquest apartat farem un breu recorregut per l'estudi de la imatge social: en veurem les primeres definicions i teories al respecte; posteriorment, exposarem les crítiques a aquests primers models i les noves propostes que en van derivar per, finalment, tenir una perspectiva àmplia i completa de què és la imatge social i quina importància té en la nostra recerca.

Es considera que el punt de partida és la coneguda definició de Goffman (1967). Aquesta obra va establir que la imatge social és el valor social positiu que una persona vol tenir en societat: «the positive social value a person effectively claims for himself by the line others assume he has taken during a particular contact. Face is an image of self-delineated in terms of approved social attributes» (Goffman, 1967: 5). Així, si en la interacció l'autoimatge és positiva, l'emissor «is going to feel good»; pel contrari, si la imatge de l'emissor no queda en bon lloc, l'emissor «is going to feel hurt». Per això, Goffman (1967) afirma que en les interaccions hi ha, de manera intrínseca, la normal social de ser considerat amb els altres i alhora respectar-se a un mateix. Aquesta acceptació mútua sembla ser una característica estructural bàsica de la interacció (Goffman, 1967: 5) i serveix de base a l'autor per argumentar l'existència de l'anomenat *facework*, o treball d'imatge: un conjunt d'estratègies que es fan servir per contrarestar els efectes negatius —per tant, amenaçadors— que certs actes poden provocar durant una interacció social. Aquests van ser denominats més endavant com a *actes a amenaçadors de la imatge* (*face threatening acts*, FTA) (Brown i Levinson, 1987). Així, sempre hi ha la voluntat de cooperar —la qual cosa ens remet a les màximes de Grice (1975)— per mantenir intacta la imatge pròpia i la de l'altre, concepte també anomenat sovint en anglès *face-maintenance*. En resum, si una imatge ha estat amenaçada en la interacció, s'espera que els interlocutors treballin per reparar-la.

Partint de l'assaig de Goffman (1967), un dels primers estudis que va tractar el tema de la imatge en relació amb l'anàlisi de la cortesia és el de Brown i Levinson (1987). Van redefinir la imatge social com la imatge pública que tots els membres d'una societat desitgen tenir (Brown i Levinson, 1987: 61) i argumenten que, efectivament, entre la societat hi ha un interès generalitzat de mantenir la imatge pròpia i la de l'altre. En altres paraules, existeix una cooperació entre interlocutors que, segons els autors, es basa en la vulnerabilitat d'aquesta imatge en societat. Vegem un exemple d'O'Driscoll (2017):

«[...] if I want to request something from you, there is a risk that, in performing this directive speech act, I bestow on you the image of someone who can be ordered around at will; if you want to disagree with me, there is a risk that, in making the assertion that I am wrong, you bestow on me the image of someone who is either disapproved of or not to be taken seriously [...]. As a result of such risks, I don't just tell you to 'Do X', you don't just tell me 'No, you're wrong'».

(Ibíd., 2017: 91-92)

Precisament, aquest treball d'imatge per prevenir o reparar FTAs és el que Brown i Levinson van definir com a cortesia. Aquest posicionament, tot i haver estat una referència en l'àmbit d'estudi, ha estat àmpliament criticat i debatut, com veurem a § 3.1.2.2 i § 3.1.2.3.

Una altra distinció que s'ha anat tractant al llarg del temps en la recerca sobre la imatge social és la diferència entre la *imatge positiva* i *imatge negativa* de Brown i Levinson (1987: 61-62). Inicialment, van fer una proposta de definició universal, en què la imatge negativa estava relacionada amb la llibertat d'acció i, la positiva, amb el desig de ser apreciat pels altres:

- (a) Negative face: the basic claim to territories, personal preserves, rights to non-distraction – i.e., to freedom of action and freedom from imposition.
- (b) Positive face: the positive, consistent self-image or 'personality' (crucially including the desire that this self-image be appreciated and approved) claimed by interactants.

Segons aquesta classificació, un acte que amenaça la imatge negativa pot ser una petició, com ara demanar el cotxe a un amic, i la cortesia (etiquetada com a negativa) serveix per minimitzar l'ofensa; d'altra banda, una crítica sobre un comportament del receptor amenaça la

imatge positiva. En aquest últim cas, a més, la imatge de l'emissor també està en joc, vist que està dient alguna cosa negativa a una altra persona. La cortesia (en aquest cas positiva) pot aparèixer per evitar al màxim la pèrdua de la imatge positiva dels interlocutors. En resum, Brown i Levinson (1987) van determinar que un FTA pot afectar tant l'emissor com el receptor, i tant la imatge positiva com la negativa. És, doncs, una classificació que permet relacionar alguns FTA a partir de quatre possibilitats (Brown i Levinson, 1987: 68).

Com hem introduït abans, són diverses les qüestions que s'han criticat del que va ser la primera teoria de la cortesia de Brown i Levinson (1987). Una de les primeres va ser la concepció que existeixen actes que són amenaçadors *per se*, és a dir, que l'amenaça rau en l'acte en sí mateix, sense tenir en compte el context comunicatiu. Aquesta teoria estava molt relacionada amb els actes de parla de Searle (1975, 1976), i Culpeper i Terkourafi (2017: 17) destaquen que el fet de basar-s'hi obliga a fer servir un model d'anàlisi basat en les oracions i orientat a l'emissor. Tanmateix, com Culpeper i Terkourafi (2017) comenten, la recerca en pragmàtica a partir dels 80s va argumentar que aquesta teoria no té en compte la complexitat de la influència del context en la comunicació. En resum, es va establir que no podem atribuir la qualitat d'acte amenaçador a una intervenció sense estudiar tots els factors que entren en joc en un acte comunicatiu (Spencer-Oatey, 2000; Sifianou, 2012; Albelda i Estellés, 2021). O'Driscoll (2017: 99) ho sintetitza de la manera següent:

«No act can be identified as either threatening or supportive in itself. To describe it as one or the other is to describe its intention and/or effect in situ, not any abstract property of it [...] it is more productively applied not to acts but to situations».

A més, O'Driscoll (2017: 474) afirma que el treball d'imatge no apareix necessàriament davant d'un FTA, sinó que està present a tot

arreu. Cal entendre'l, doncs, com un comportament relacionat amb la imatge en general, no només com a resposta d'un FTA (O'Driscoll, 2017: 479). Culpeper i Terkourafi (2017: 17) afegixen que aquestes generalitzacions sobre els actes de parla intrínsecament amenaçadors s'haurien d'haver establert, en tot cas, en funció de la cultura, i només en base a les cultures anglosaxones de classe mitja. La qüestió sobre la interculturalitat la reprendrem de seguida.

La concepció dels FTAs de Brown i Levinson (1987) és una altra qüestió que es va debatre posteriorment i la perspectiva va ser titllada de pessimista, i fins i tot paranoica, de les interaccions socials (Kerbrat-Orecchioni, 2004; Leech, 2014). La crítica afirmava que per a Brown i Levinson gairebé qualsevol intervenció es podia interpretar com un FTA, fins i tot uns agraïments, atès que semblava que la imatge del receptor podia estar en risc en funció de com l'acceptés (o no); inclús, conceptualitzaven els agraïments únicament com una estratègia per prevenir o reparar un possible FTA. Davant d'aquesta lectura, doncs, semblava que hi havia una asimetria: l'anomenada cortesia negativa tenia més pes que la positiva, que simplement era una estratègia al servei de la negativa (O'Driscoll, 2007; Terkourafi, 2007).

Kerbrat-Orecchioni (2004) defensa que encara que moltes de les estratègies descrites per Brown i Levinson (1987) sí que serveixen per suavitzar un FTA, la cortesia no s'ha de reduir a la seva forma més negativa. Així, si un gran nombre dels nostres comportaments de cortesia corresponen perfectament a aquesta definició, la cortesia també consisteix a produir, positivament, anti-amenaces (Kerbrat-Orecchioni, 2004: 43). L'autora agafa com a exemple els agraïments i els categoritza com a actes afalagadors (*face flattering acts*, FFA)¹¹. A partir d'aquí, redefineix els termes cortesia negativa i cortesia

---

¹¹ Sifianou (2001) parla de *face-enhancing acts*.

positiva. La primera, exposa l'autora, es fa servir per evitar un FTA — la qual cosa es pot fer, entre altres, a través d'un FFA— i, la segona, consisteix a produir FFAs entre els interlocutors amb l'únic objectiu de restablir l'equilibri ritual entre els interlocutors (Kerbrat-Orecchioni (2004: 44). En concordança, O'Driscoll (2007: 474) afirma que de la mateixa manera que el treball de la imatge negativa involucra la individualitat i la separació, el treball de la imatge positiva s'hauria d'entendre únicament en relació amb la connectivitat i la pertinença.

Leech (2014: 26) ho conceptualitza en la mateixa línia i quan parla de *positive face goal* exposa que es tracta, estrictament, de guanyar imatge (per mantenir l'autoestima de l'altre), sense intenció d'atenuar un FTA necessàriament. En resum, l'afalagament (per posar un exemple) produït amb l'únic objectiu d'alimentar la imatge positiva de l'altre no estava contemplat en la teoria de Brown i Levinson (1987), però com comenta Leech (2014: 25), aquesta visió no és acurada: «face-threat mitigation (the negative aspect of politeness) is only one side of the coin».

Això desemboca, inequívocament, a entendre que el treball d'imatge no es pot conceptualitzar com a sinònim de cortesia i que, per tant, la teoria de Brown i Levinson no és de cortesia, sinó exclusivament de treball d'imatge (Bargiela-Chiappini, 2003; Locher i Watts, 2005; Arundale, 2013; Haugh *et al.*, 2013; O'Driscoll, 2017). Per això, O'Driscoll (2017: 96) afirma que el treball d'imatge és només un aspecte de la cortesia i la cortesia només una possibilitat del treball d'imatge. Això s'aclareix quan Hernández-Flores (2013: 186) parla de l'*activitat d'imatge* (en lloc de *treball d'imatge*) i exposa que en les interaccions, a banda de la cortesia o descortesia, també pot tenir lloc l'activitat de l'autoimatge, en què l'efecte recau *només* sobre la imatge del mateix parlant. Aquí, com que no hi ha un treball o activitat dirigit cap al receptor, no podem parlar de cortesia, sinó únicament de treball o activitat d'imatge (Hernández-Flores, 2013:

186; Albelda i Estellés, 2021). Entrem en més detall sobre això a § 3.1.3.

Spencer-Oatey (2002: 540), adopta una perspectiva relacional i distingeix dos tipus d'imatge. D'una banda, parla de la *quality face* per denominar el desig que les persones tenen de ser avaluats de manera positiva per la resta a partir de les qualitats personals, ja que les habilitats o aparença estan relacionades amb la nostra autoestima. D'altra banda, parla de la *social identity face* per referir-se al desig que tenim que es reconegui i mantingui el nostre rol en societat, com per exemple el lideratge o l'amistat.

Finalment, un cop queda clar què és (i què no és) el treball d'imatge, hi ha una altra qüestió molt rellevant per a la nostra recerca: la universalitat de la cortesia. Una de les primeres característiques que Goffman (1967) va establir és que la imatge és universal, i O'Driscoll (2017: 93) en sintetitza la idea de manera general, però encertada: «face is universal simply because interaction is universal». També ho fan Scollon *et al.* (2011: 49) quan afirmen que no hi ha comunicació sense imatge. O'Driscoll (2017) argumenta que això passa perquè davant dels altres no podem evitar projectar la visió de què passa, de qui som, qui és l'altre i la relació que hi mantenim. En aquest sentit, Kerbrat-Orecchioni (2004) exposa que la cortesia és universal en el sentit que està present en totes les cultures d'arreu del món, però alhora pateix variació intercultural, és a dir, que els codis de la cortesia varien en funció de la cultura o grup sociocultural.

Una de les crítiques principals que nombrosos autors han fet a Brown i Levinson (1987) és que la seva concepció d'imatge i treball d'imatge està esbiaixada per una visió occidental (Haugh, 2005: 42) o, com Hernández-Flores (2013) especifica, nord-americana. O'Driscoll (2017) i Bargiela-Chiappini (2003) expliquen que el punt de partida de la crítica és que alguns acadèmics d'arreu del món van assenyalar que en les seves cultures alguns actes en concret (com ara peticions menors o invitacions) no es percebien com un FTA i, per

tant, els parlants no tenien present el treball d'imatge en aquest sentit (vegeu Gu, 1990; Sifianou, 1992; Matsumoto, 2003, entre altres). A tall d'exemple, Haugh (2005: 45) exposa que la cortesia en la cultura japonesa està més motivada pel lloc (*place*) que no pas per la imatge (*face*)¹²:

«Politeness in Japanese arises primarily from acknowledging the place of others or compensating for impositions on that place, rather than trying to compensate for possible impositions on the individual autonomy of others».

Aquesta particularitat, tal com exposa Haugh (2005), es pot entendre com una manifestació específica de nocions més abstractes que no estan englobades en la concepció de la imatge social de Brown i Levinson (1987), entesa inicialment com una voluntat d'autonomia individual i territori personal. En resum, en les societats occidentals les estratègies de cortesia reflecteixen la preocupació pels drets individuals, mentre que en altres és més rellevant el sentit del deure respecte al grup (Bargiela-Chiappini, 2003).

Per tot això, Terkourafi (2007: 335) afirma que la proposta de Brown i Levinson (1987), planteja seriosos dubtes sobre la seva universalitat i Bargiela-Chiappini (2003: 1463) proposa estudiar la concepció de la imatge social des d'un punt de vista cultural com una alternativa més fructífera d'estudiar-ne el dinamisme en les relacions interpersonals. Aquesta amplitud de mires va donar lloc a diversos matisos en la definició de què és la imatge, per intentar definir-la de manera general i aplicable a totes les cultures, tot posant de manifest quin paper juga la interacció social en un context determinat. Això no obstant, O'Driscoll (2007: 65) exposa que les persones no som clons culturals, de manera que saber com funciona una cultura no

---

¹² Haugh (2005) explica que la noció de *lloc* es pot diferenciar entre el lloc on es pertany (*inclusion*) i el lloc on s'està (*distinction*).

permet predir com actuarà una persona, atès que pot tenir motius per saltar-se les normes socials.

Earley (1997: 4) ja emfatitzava que vivim en un món on la interacció social i el discurs és una part fonamental de l'autopercepció i tot el que se'n deriva: «We gain a knowledge of ourselves and those with whom we interact based on many characteristics that become salient based on our cultural framework». Segons aquest treball, la imatge té una relació molt estreta amb com ens definim i determina qui som en el nostre sistema social, com interactuem amb la resta i el funcionament de l'estructura social. Aquesta concepció que la imatge només té sentit en el context de la interacció també la van defensar posteriorment les obres d'Arundale (2006, 2013), O'Driscoll (2007), Hernandez-Flores (2008, 2013), Haugh *et al.* (2013), Culpeper *et al.* (2017), entre molts altres.

Leech (2014: 25), en canvi, des d'una perspectiva psicosocial, emfatitza que encara que la imatge es pot veure influenciada pel context social, no podem deixar-la de considerar una propietat psicològica real de les persones. O'Driscoll (2007: 478) no nega que, en certa manera, la imatge es constitueixi de manera individual —de fet, afirma que hi ha exemples que demostrin clarament aquesta vinculació amb l'individu— però ho integra amb la vessant interaccional: «face is on the one hand something pertaining to a person but on the other hand something to do with interaction». Des d'aquesta perspectiva més dinàmica, s'entén que els interlocutors fan un treball d'imatge que pot anar variant durant la conversa, vist que es crea i modifica a partir de les projeccions pròpies i les del receptor, de manera que es dirigeix simultàniament a un mateix i a l'altre (O'Driscoll, 2017). Així, només existeix la imatge quan estem davant d'altres persones, perquè quan estem sols no podem guanyar-la o perdre-la (Arundale, 2006; Terkourafi, 2008).

Arundale (2006: 194) és un dels autors més destacats en el vessant relacional de l'estudi de la imatge i afirma que per conceptualitzar la

imatge com un fenomen relacional cal primer entendre-la com un fenomen interaccional. L'autor entén que la imatge es construeix conjuntament amb el receptor i, a partir d'aquesta premissa, proposa una nova conceptualització de les relacions personals —equiparable a les conegudes imatge negativa i imatge positiva de Brown i Levinson (1987)—: la connexió i la separació. Aquesta proposta d'Arundale (2006) es recull en la Teoria Constitutiva de la Imatge (*Face constituting theory*) i defensa que són concepcions culturalment genèriques que permeten definir les relacions i la comunicació dins d'una cultura concreta i comparar-la amb altres. Es pot parlar, doncs, de cultures d'apropament o cultures de separació¹³. Hi ha hagut altres propostes i models d'estudi igualment interessants que han recalcat la importància del gènere discursiu (Blitvich i Sifianou, 2019), el treball relacional (Locher i Watts, 2005) o l'anomenada gestió interrelacional de Spencer-Oatey (2000, 2007), entre altres. Algunes d'elles les tractarem a § 3.1.2.2 i § 3.1.2.3.

Per acabar, també s'ha debatut molt sobre la relació que té la imatge social amb la identitat i les emocions —la qual cosa ens recorda la descripció de Goffman (1967) quan parla de sentir-se bé o sentir-se malament que hem introduït al principi d'aquest apartat—. D'una banda, Blitvich i Sifianou (2019) exposen que la identitat és un concepte que es troba al nucli del discurs i que està lligada inextricablement a la imatge, i afirmen que la cortesia serveix per verificar-la. Amb tot, sembla que encara no hi ha consens sobre si són equivalents o si, per contra, la imatge és només «something smaller and more particular than identity» (O'Driscoll, 2017: 103). D'altra banda, Spencer-Oatey (2007) raona que la imatge només

---

¹³ A tall d'exemple, a partir del treball d'Arundale (2006), Currell (2011) i Milà (2016) van descriure que en català es valora més la connectivitat que la separació.

s'associa amb aquelles característiques que ens resulten sensibles afectivament i que, per tant, no podem treure l'emoció de l'equació.

Al llarg d'aquest apartat hem vist que hi ha diferències pel que fa a la concepció de la imatge social, com ara on es troba o què és exactament i, precisament, aquesta naturalesa és el que dificulta posar-se d'acord en una definició general. Tot i això, sí que en podem resumir els trets principals. En primer lloc, quan parlem d'imatge, parlem d'identitat (personal i grupal) i de les emocions que hi estan involucrades. Sovint es pot relacionar també amb la reputació personal, l'autoestima i la relació amb el nostre entorn (O'Driscoll, 2017: 111; Leech, 2014). A més, la imatge social és un fenomen que forma part de l'individu, però, alhora, s'activa en la interacció i no és funcional estudiar-la fora de context.

En segon lloc, la imatge es pot veure afectada per un FTA o afavorida per un FFA en la interacció social i, en el primer cas, tenim al nostre servei estratègies discursives que ens permeten tenir cura de la imatge pròpia o de l'altre (una de les quals és expressar un FFA al receptor). Això és àmpliament conegut com a treball d'imatge. També hem vist que contràriament al que afirmaven Brown i Levinson (1987), el treball d'imatge i la cortesia no són equivalents.

En tercer lloc, hi ha un clar consens que tot i que la imatge social està present en tots els individus d'arreu del món, el seu funcionament varia en funció de la cultura. Això és clau per a la nostra recerca, atès que la comunitat Sorda té la seva pròpia identitat i divergeix en alguns aspectes dels trets culturals oients. Així, no es pot donar per sabut com funciona la imatge en el nostre corpus a partir dels coneixements previs que tenim sobre la comunitat oient, perquè la perspectiva podria estar esbiaixada. Tractem aquestes particularitats a § 3.2.1.

Finalment, Albelda i Estellés (2021: 74), tenint en compte les dimensions cognitiva, retòrica i lingüística de la mitigació, aporten

un matís que sobre la imatge que creiem important destacar per tancar aquesta secció. La imatge no és el que realment els altres pensen de nosaltres, sinó el que un creu que els altres opinen d'un mateix:

«S [sender] does not know with certainty what H's [hearer] assumptions about her are, but she has beliefs around them. S will try to control how she appears to H and will typically aim for a positive image. Socially and conversationally, she will monitor that (attributed) image to make sure it meets her expectations».

En conclusió, el concepte d'imatge social i treball d'imatge és clau per a la nostra recerca, perquè és l'activitat principal que duen a terme els participants del corpus que analitzem (§ 4.2). Ens centrem a estudiar les crítiques en un concurs televisiu i, com va establir Leech (2014: 191), la crítica és «a speech event in which S [speaker] says something that is (either directly or by implication) uncomplimentary or derogatory about O [other person]». El treball de Leech (2014: 195) exposa algunes estratègies en anglès per atenuar les crítiques — com ara l'ús d'estructures oracionals passives per evitar la referència a la primera persona, l'ús de paraules vagues com *problems* i *issues*, o la negació d'elogis, entre altres—, però no recull en cap cas l'opinió restringida, que és la que analitzem en aquesta tesi. Com veurem als nostres resultats, les crítiques que apareixen al nostre corpus són clars FTA i l'objectiu d'aquesta recerca és veure el funcionament de la mitigació per protegir o reparar les imatges afectades, tenint en compte el context i el gènere discursiu en la comunitat Sorda.

3.1.2. La cortesia

El fenomen de la cortesia és un dels interessos de la pragmàtica que es desenvolupa amb més rapidesa, de manera que constantment es van redefinint les aproximacions teòriques i les definicions dels conceptes clau (Holmes *et al.*, 2012). De fet, Spencer-Oatey (2005: 97) ja argumentava que el mot *cortesia* és un terme paraigües que es

relaciona amb diferents «evalutative meanings, (e.g., warm, friendly, considerate, respectful, deferential, insolent, aggressive, rude)». En aquest sentit, Culpeper *et al.* (2017: 2) afirmen que no sempre hi ha un consens sobre la seva definició:

«there is no one-size-fits-all definition of politeness or impoliteness for the simple reason that the research questions that drive the field are diverse, encompassing a whole range of different theoretical and methodological stances».

(Ibíd., 2017: 2)

En l'apartat anterior ja hem introduït, inevitablement, alguns conceptes importants sobre la cortesia quan parlàvem d'imatge, i en aquest en reprenem alguns per aprofundir en els aspectes més cabdals i emmarcar així la nostra investigació.

Leech (2014) exposa de manera senzilla uns conceptes bàsics que resulten profitosos per introduir el fenomen. L'autor defineix que la cortesia consisteix a parlar o comportar-se de manera que es doni valor a una altra persona, especialment a la persona amb qui es parla. La importància de posar el focus en la imatge del receptor (i no només la pròpia) ha estat clau també quan diferenciàvem treball d'imatge i la cortesia a l'apartat anterior, i és que es tracta d'una de les primeres qüestions que cal conceptualitzar d'aquest fenomen. Leech (2014: 1) resumeix la cortesia com una forma de comportament comunicatiu i, en concordança, O'Ddriscoll (2017: 95) també destaca la noció de comportament per diferenciar-la de la imatge: «whereas, the term 'face' denotes a property (whether of people or interaction), the term 'politeness' denotes a kind of behavior».

Algunes de les característiques principals de la cortesia, segons Leech (2014), són les següents: (i) no és obligatòria, (ii) depèn de la situació comunicativa, (iii) existeixen diversos graus de cortesia i descortesia, i (iv) hi ha una concepció sobre què és normal o no en relació amb la cortesia en una situació determinada que la societat

pot reconèixer. Aquest últim punt és similar a les implicatures que comenten Albelda i Estelles (2021) per a la mitigació que veurem més endavant a § 3.1.3. A més, la dicotomia que presenta Leech (2014) entre el que anomena *addressee politeness* i *third-person politeness* resulta especialment rellevant per a la nostra recerca, atès que en el nostre corpus la majoria de crítiques van dirigides a un receptor no present —ho expliquem detalladament a § 4.2—. La idea principal és que, de vegades, la persona a qui va dirigida la cortesia no és el receptor que tenim davant, sinó una tercera persona. Pot ser que aquest tercer receptor estigui present en la interacció, però també es pot donar el cas, com és en el nostre corpus, en què el receptor no estigui present. Leech (2014) exposa que quan aquest tercer receptor apareix en una interacció a escala personal (com ara una conversa privada) és molt probable que aquesta tercera persona estigui relacionada d'alguna manera amb el receptor.

Quant a la trajectòria de la recerca en cortesia, es poden diferenciar tres onades. La primera està representada per les teories clàssiques de Lakoff (1973), Leech (1983) i, especialment, Brown i Levinson (1987). La segona està protagonitzada per l'enfocament o gir discursiu, també denominat postmodern per Terkourafi (2005) o Holmes *et al.* (2012); vegeu Eelen (2001), Mills (2003) o Watts (2003), per exemple. A més, a principis del segle XXI també hi va haver diverses aproximacions des d'una perspectiva interaccional, com ara Spencer-Oatey (2000, 2002) o Locher i Watts (2005). Finalment, la tercera onada es pot entendre com «a middle group between classic and discursive approaches to politeness» (Haugh i Culpeper, 2018: 217) i proposa integrar les dicotomies fins llavors establertes per les aproximacions clàssiques i discursives de la cortesia. Després d'un breu comentari sobre la primera onada, desenvoluparem els posicionaments de la segona i la tercera amb una mica més de detall. Queda fora de l'abast d'aquest treball exposar detalladament totes les aportacions sobre el fenomen; ens centrem a deixar constància de les teories i conceptes principals que resulten funcionals per a aquesta investigació.

3.1.2.1. La primera onada d'estudis de la cortesia: les teories clàssiques

Per començar, Lakoff (1973) va establir tres normes de cortesia que van ser molt conegudes: «Don't impose», «Give options» i «Be friendly». Per la seva part, Leech (1983) va presentar un model de cortesia (revisat a Leech, 2014) on exposava el que ell anomena Principi de Cortesia, que defineix com una activitat comunicativa que pretén evitar els malentesos o ofenses. Aquest principi limita, segons l'autor, el Principi de Cooperació de Grice (1975), atès que es pot prioritzar el primer davant el segon per mantenir l'equilibri social. Leech (2014: 89) exposa que en una interacció hi ha dos objectius, l'objectiu il·locutiú (és a dir, la intenció de l'emissor, el que volem fer amb la comunicació lingüística, com ara demanar permís o donar consell), i l'objectiu social (és a dir, mantenir una bona relació amb els altres, ser cortès). Estableix quatre categories que resumeixen les diverses combinacions que poden aparèixer entre els dos objectius: són la competitiva, la sociable, la col·laborativa i la conflictiva. Ens interessa especialment la primera, atès que és on Leech (2014: 89) situa la cortesia negativa (que ell denomina *neg-politeness* en contraposició a la denominació que veurem més endavant de Brown i Levinson, 1987).

Aquesta classificació també té certa relació amb la noció de *contracte conversacional* de Fraser (1990), que explicava que en una conversa cada part comptava amb un conjunt de drets i obligacions que conformaven les expectatives dels interlocutors, amb les quals calia trobar un equilibri per regular la interacció; per a Fraser (1990) la cortesia consistia a complir amb aquests deures i obligacions. Com veurem més endavant, alguna d'aquestes qüestions apareix redefinida durant la segona onada.

Una de les teories centrals representatives de la primera onada d'estudis sobre la cortesia és la de Brown i Levinson (1987) que, com hem exposat a l'apartat anterior, va ser inicialment una referència en

l'àmbit; de fet, les seves denominacions encara ho són avui dia. Els autors exposaven que la protecció de la imatge era la motivació principal de l'aparició d'aquest fenomen i que hi havia actes que eren intrínsecament amenaçadors, anomenats FTA (§ 3.1). Segons els autors, davant d'aquestes amenaces, els parlants feien ús de diverses estratègies per minimitzar-les. Aquesta activitat és la que Brown i Levinson van denominar com a cortesia i van ser un dels primers autors a establir les definicions dels termes *cortesia negativa* i *cortesia positiva*. Segons els autors, la primera respon als rituals d'evitació, és a dir, a evitar al màxim produir un FTA. La segona, en canvi, la van definir com la reparació dirigida a la imatge positiva (Brown i Levinson, 1987). Com s'observa, segons els autors, la segona quedava supeditada a la primera, és a dir, que entenien la cortesia positiva com una estratègia més al servei de la negativa.

A banda d'això, Brown i Levinson (1987) van definir tres factors que podien afectar el grau d'amenaça d'un acte i, en conseqüència, el tipus d'estratègies a fer servir: la distància social, la relació de poder i el nivell d'imposició. El primer fa referència al grau de confiança entre l'emissor i el receptor; el segon, a la jerarquia social per diverses posicions, com ara entre un cap i un empleat, i el tercer fa referència al risc que implica el contingut del que diem, perquè no és el mateix demanar prestat un bolígraf, que un cotxe (Brown i Levinson, [1978] 1987). Com veurem a § 3.2.2, els estudis previs sobre cortesia en altres llengües de signes es centren en com aquests tres factors pot afectar l'expressió d'aquest fenomen, sobretot quant als MNMs (§ 2.2).

Amb tot, en l'apartat anterior ja hem vist que la proposta de Brown i Levinson (1987) estava incompleta i va ser titllada de pessimista, atès que no contemplava dins la cortesia les anti-amenaces, o FFA, de Kerbrat-Orecchioni (2004). És a dir, no tenia en compte tota l'activitat que se centra en augmentar la imatge de l'altre sense intencions de reparar un FTA, sinó simplement com a activitat social relacional entre dos o més individus. Totes les propostes posteriors a

Brown i Levinson van ampliar la concepció de cortesia en aquest sentit. A més, com també hem exposat anteriorment, la proposta de Brown i Levinson es va definir a partir de teories basades en els enunciats (Blitvich i Sifianou, 2019: 91), concretament en els actes de parla de Searle (1975), un motiu més pel qual van suscitar controvèrsia. A això se li suma, igual que en la concepció de la imatge, el fet que va ser assenyalada com una proposta esbiaixada per la cultura occidental.

3.1.2.2. La segona onada d'estudis de la cortesia: teories post-modernes, el gir discursiu i la importància de la interacció

La segona onada va sorgir, precisament, com a resposta a totes aquestes qüestions. El gir discursiu proposa, doncs, una nova perspectiva d'anàlisi que entén la cortesia de manera més àmplia i que té en compte, entre altres coses, el context social en la interacció per definir la possibilitat (o no) d'amenaça d'una intervenció. També se centra en unitats d'estudi més llargues, com ara fragments discursius —que Blitvich i Sifianou (2019) atorguen al camp de pragmàtica del discurs—. Per tant, també deixa de banda la teoria dels actes de parla, vist que ja no resultava funcional (contemplada dins de l'àmbit de la pragmàtica de l'enunciat, segons Blitvich i Sifianou, 2019: 92). Aquesta diferència entre centrar-se en les unitats lingüístiques fora de context de la primera onada i la consideració dels factors socials i contextuals de la segona la recull Leech (2014). L'autor entén que en el primer cas s'estudia la cortesia des d'una perspectiva pragmalingüística i, en el segon cas, des de la sociopragmàtica.

En primer lloc, arran de la segona onada d'estudis de la cortesia es va emfatitzar la diferència entre *politeness*₁ (o *first order politeness*) i *politeness*₂ (o *second order politeness*) (Eelen, 2001; Watts, 2003; Locher i Watts, 2005; Terkourafi, 2005; Holmes *et al.*, 2012; Culpeper *et al.*, 2017; Blitvich i Sifianou, 2019). La primera fa

referència a la definició quotidiana dels parlants, és a dir, els «meta-linguistic judgments about, politeness (roughly, how politeness is defined in dictionaries)»; la segona és el terme tècnic que engloba les activitats d'imatge i que, bàsicament, es tracta en la recerca en pragmàtica (Terkourafi, 2005: 246). Aquestes dues perspectives s'anomenen èmiques i ètiques respectivament (Blitvich i Sifianou, 2019, entre altres). Auteurs com Terkourafi (2005) o Blitvich i Sifianou (2017) argumenten que la primera onada d'estudis se centrava en la cortesia₂ i, la segona, en la cortesia₁, perquè consideraven, com també explica Eelen (2001: 109), que en les converses quotidianes la cortesia no apareix quan l'emissor té un comportament concret, sinó quan el receptor l'avalua. Tot i això, Eelen (2001: 44) ja va exposar que les distincions entre una i l'altra no sempre s'han descrit de manera clara, però que, en qualsevol cas, la cortesia₂ ha de parlar sens dubte de la cortesia₁; és a dir, que la teoria sobre la cortesia (cortesia₂) hauria d'incloure com funciona la cortesia₁.

En aquesta segona etapa destaquen diverses propostes. Una de les més conegudes és la de Mills (2003). L'autora es va centrar en la relació entre el gènere¹⁴ i la cortesia, i altres factors com l'edat, l'ètnia, la classe social o l'orientació sexual, etc. Mills (2003: 9) afirma que la cortesia

«[...] cannot be understood simply as a property of utterances, or even as set of choices made solely by individuals, but rather a set of practices or strategies which communities of practice develop [...] in order to come to an assessment of their own and others' behaviour and position within the group».

---

¹⁴ En aquest cas es tracta del terme en anglès *gender* (no *genre*), que fa referència a la diferència social entre homes i dones.

I sobre la seva relació amb el gènere argumenta que

«In all interaction, individuals are working out their gendered identity and their position within a community of practice, as well as communicating with others, and politeness and impoliteness play a key role in presenting and producing a particular type of identity, and negotiating a position in the community».

(Ibíd., 2003: 9)

Per això, l'autora defensa que tant el gènere com l'ètnia, la classe social o l'educació (entre altres) són factors determinants a l'hora de decidir quin és el comportament lingüístic més adequat en una situació comunicativa determinada. Per exemple, Kienpointner i Stopfner (2017) expliquen que la classe social aporta una visió generalitzada sobre determinats grups d'acord amb normes socials, la qual cosa perpetua l'existència d'etiquetes classistes. D'altra banda, sobre el gènere (*gender*) exposen que sovint s'assumeix «that men, women (and queer people) behave differently, as far as (im)politeness is concerned» i que això provoca que es tractin diferent en termes de cortesia (Keinpointer i Stopfner, 2017: 71). També volem destacar el factor de l'edat, perquè Keinpointner i Stopfner (2017: 73) argumenten l'existència de visions de la cortesia específiques vinculades a una generació i destaquen que la ideologia de l'edat classifica les persones joves (o bé les més grans) com un grup més descortès que la resta.

Finalment, tant el poder com la distància social (factors rellevants per a Brown i Levinson, 1987) han mantingut fins a l'actualitat l'interès en els estudis pragmàtics i sociolingüístics (també en la psicologia) en general, i de cortesia i treball relacional en particular. Watts (2003) afirma que, com que les pràctiques socials es manifesten en el treball relacional, el poder i la seva gestió es pot apreciar en les interaccions. L'autor exposa que la lluita de poder només es pot percebre a partir

de les concepcions prèvies dels parlants sobre què és adequat o no en una pràctica social concreta; a aquestes preconcepcions en diu comportament diplomàtic (Watts, 2003: 201). Així, segons l'autor, un parlant pot interpretar un comportament com a adequat o no adequat i, en funció d'això, percebre'l com a cortès o descortès. Watts (2003: 214), a més, exposa que un parlant té poder quan pot assolir els objectius que s'ha marcat, però deixa clar que tenir poder no implica fer-lo servir.

Locher (2004) argumenta que el poder és un fenomen dinàmic que sovint s'expressa a través del llenguatge, que cal context per definir-lo i que permet veure la relació entre el llenguatge i la societat. Per la seva part, Spencer-Oatey i Žegarac (2017) exposen que es tracta de la relació asimètrica entre dues o més persones en què una de les parts exerceix control o influència sobre l'altra; podem parlar, doncs, en termes d'autoritat o estatus social, per exemple. Com veurem al capítol 1, en el nostre corpus el paper del poder és un factor determinant quant a la relació entre la funció de l'atenuador i el rol social del receptor, entre altres.

Tenint en compte els factors socials que poden afectar la cortesia, entre ells el poder, Mills (2003) va presentar una anàlisi que anava més enllà de les unitats lingüístiques, no tenia intenció de formular universals que s'allunyin de la llengua en ús i va fer servir el terme *community of practice* per englobar tots els factors socials i contextuals d'un conjunt de persones que afecten la cortesia (i que van més enllà de les tres variables de Brown i Levinson, 1987). Fins i tot, quan parla de la interculturalitat de la cortesia, exposa que no dona per fet que la cultura existeix *per se*, sinó que el que interessa és determinar-la en funció de les suposicions dels individus, vist que la relació amb el grup és on els valors es reforcen o es posen en risc (Mills, 2003: 32). En resum, l'autora entén la cortesia prenent com a punt de partida els judicis que fem davant les intervencions dels altres i en la interacció, més enllà de classificacions sobre tipus d'actes com es va definir en la primera onada.

En concordança, Watts (2003: 141) afirma que només es pot determinar si l'ús del llenguatge és cortès o descortès si s'analitza el context real de les pràctiques socials. Com s'observa, un dels punts més importants d'aquesta segona onada és la rellevància que es posa la interpretació de la cortesia, en un context determinat, per part dels interlocutors (cortesia₁).

Un altre vessant a destacar que es diferencia de la primera onada és la perspectiva relacional. Són una referència en l'àmbit especialment el treball relacional de Locher i Watts (2005) i la gestió de les relacions d'Spencer-Oatey (2000, 2002). Tot i les diferents denominacions, l'enfocament és el mateix: a partir de la concepció d'imatge de Goffman (§ 3.1.1), s'estudien les relacions humanes tenint en compte la cultura i la societat on es troben. Locher i Watts (2005: 10), descriuen el treball relacional com «the “work” individuals invest in negotiating relationships with others» i inclou des dels comportaments més cooperatius fins als més agressius, conceptualitzats en una línia continua de més cortès a més descortès. Un concepte clau en la seva teoria és l'adequació: en una situació comunicativa hi poden haver comportaments marcats (se surten del que s'espera en la interacció, sigui de manera positiva o negativa) o no marcats (no destaquen, es perceben de manera neutra) (Locher i Watts, 2005). En funció del que resulta apropiat o no en la interacció (concepte clau també per a Watts, 2003), hi haurà un treball relacional o un altre. Els autors defensen que és imprescindible una perspectiva discursiva que contempli la cortesia com un comportament inherent a les relacions humanes i exposen que la cortesia és només una part d'aquest treball relacional.

Per la seva part, Spencer-Oatey (2000, 2002) va proposar el concepte de *rappor management*. L'autora parteix de la base que la cortesia lingüística s'hauria d'estudiar en el context psicosocial en què té lloc, i afegeix que «it is therefore important [...] to consider the motivational concerns» (Spencer-Oatey, 2002: 530). Aquesta autora també argumentava que una forma lingüística no pot ser

inherentment cortès o descortès, perquè la cortesia és un judici social i, per tant, no podem separar la cortesia lingüística del context on apareix (Spencer-Oatey, 2002: 533). L'autora exposa que per entendre com es gestionen les relacions humanes, l'ús del llenguatge inclòs, cal conèixer en profunditat les expectatives i els judicis de les persones en les interaccions —la qual cosa recorda a les aportacions de Fraser (1990) i Leech (1983, 2014).

Spencer-Oatey (2002: 531) elabora, doncs, un marc teòric per estudiar la interacció que defineix dues motivacions principals: la imatge (§ 3.1.1) i els drets socials, que es poden estudiar tant des d'una perspectiva personal (independent) com social (interdependent). Metodològicament, Spencer-Oatey (2002) emfatitza la necessitat d'observar tant els objectius comunicatius d'una interacció, com les variables socials involucrades —cosa que s'assimila a la relació entre l'objectiu il·locutiú i social de Leech (2014)—. També menciona les diferències culturals pel que fa a la gestió de les relacions, perquè, segons comenta l'autora, hi ha societats que es regulen des dels drets individuals, mentre que altres estan més preocupades per la imatge en societat, com hem vist a § 3.1.1.

Finalment, cal comentar l'aportació de Terkourafi (2005: 238), atès que va proposar una tercera direcció pels estudis de cortesia anomenada «frame-based view». L'autora, després de fer un repàs teòric molt detallat de les teories clàssiques i les discursives, argumenta que, tot i que hi ha diferències clares entre les perspectives tradicionals (centrades en definicions teòriques, és a dir, cortesia₂) i les postmodernes (centrades en les avaluacions dels interlocutors, és a dir, cortesia₁), també comparteixen un tret, i és que totes dues s'elaboren a partir de consideracions teòriques, és a dir, amb una metodologia deductiva. En canvi, Terkourafi (2005: 254) proposa formular una tercera aproximació a l'estudi de la cortesia que es defineix a partir de les dades: «Frame-based view [...] it is empirically driven, seeking to account theoretically for observed regularities in

the data, and in that it acknowledges generalized implicatures of politeness». Amb tot, Terkourafi (2005) no presenta la seva proposta com una opció més a escollir a l'hora d'estudiar el fenomen, sinó que comenta que les tres visions són complementàries. L'autora defensa que aquesta perspectiva és inductiva perquè les dades es poden observar empíricament a través d'una metodologia quantitativa, i els elements principals que tracta són la imatge social i la racionalitat (entesa segons l'autora com l'equilibri entre els costos i beneficis en una interacció, la qual cosa ens remunta també en certa manera als deures i obligacions de Fraser, 1990).

Terkourafi (2005: 248) explica que per determinar si una intervenció és cortesa o no, cal observar-la en el seu context concret i determinar si és regular quantitativament: «Politeness resides, not in linguistic expressions themselves, but in the regularity of this co-occurrence». Així, argumenta que la percepció de la cortesia (qüestió important que ja destacaven Mills (2003) o Watts (2003), entre altres) es fonamenta en haver presenciats de manera repetida com una expressió lingüística concreta adquiria un significat en un context específic. Segons Terkourafi (2005: 248), això és així perquè el que permet classificar qualsevol enunciat concret com una realització de cortesia són precisament les respostes observables dels participants. Des d'aquesta perspectiva, l'objectiu principal és definir, en un context sociohistòric delimitat, quina és la interpretació preferida d'una expressió a partir d'implicatures generalitzades de la cortesia, que es poden veure modificades en la interacció real:

«In other words, a socio-historically constrained preferred interpretation is merely predictive: given a minimal context (a frame), it biases interpretation toward a certain outcome, in this case politeness, but it remains to be ratified on actual occasions of use».

(Terkourafi, 2005: 255).

Holmes *et al.* (2012) també presenten una proposta que intenta acostar la primera i la segona onada, però de manera diferent a Terkourafi (2005). L'anomenen *neo-Politeness* i consisteix a combinar conceptes de la teoria de Brown i Levinson (1987) amb les particularitats de la perspectiva discursiva i social per oferir «a more dynamic, context sensitive and discourse oriented framework» (Holmes *et al.*, 2012: 1064). Aquesta aproximació a l'estudi de la cortesia se centra en el rol de l'investigador en la discussió del tema, és a dir, que ho fa des d'una perspectiva ètica. D'altra banda, igual que les teories postmodernes, la neo-Politeness considera que la cortesia s'ha d'estudiar també com una pràctica social interactiva i, per tant, adopten també una perspectiva èmica, vist que estudien dades d'interaccions interculturals. En resum, estudien el nivell micro (referit a les unitats lingüístiques, focus de l'estudi de la primera onada) tenint en compte el nivell macro (perquè situen les dades en un context sociocultural determinat).

3.1.2.3. La tercera onada d'estudis de la cortesia: teories integradores i la importància del gènere discursiu

Una de les qüestions principals que es té en compte en aquesta tercera onada és que la cortesia és un fenomen discursiu que cal estudiar des d'una perspectiva tant ètica com èmica, en què s'integri tant la visió dels participants com dels analistes (Blitvich i Sifianou, 2019: 94). Algunes de les obres principals de referència d'aquesta tercera etapa són Culpeper (2011), Grainger (2011), Haugh *et al.* (2013), Culpeper i Haugh (2015), Haugh i Culpeper (2018), Blitvich i Sifianou (2019), entre altres. La idea general que defensen és que en l'estudi de la cortesia s'han d'integrar les dicotomies fins llavors establertes per apropar-se a les dades de manera holística (Haugh i Culpeper, 2018). Haugh *et al.* (2013), per exemple, proposen quatre nivells per conceptualitzar la cortesia: (i) l'enteniment dels participants, (ii) les conceptualitzacions ètiques i èmiques, (iii) els enteniments de l'analista i (iv) les conceptualitzacions teòriques; les dues primeres corresponen a la cortesia₁ i les dues últimes, a la cortesia₂.

Haugh i Culpeper (2018: 214) expliquen que la perspectiva integradora se centra a analitzar el significat de determinades relacions de forma i funció per part dels interlocutors en un context determinat i com això pot variar entre els participants. Així, argumenten que es necessita una aproximació multi metodològica, tant interpretativa com quantitativa (com ja defensava Terkourafi, 2005) que inclou la pragmàtica de corpus i la pragmàtica interaccional. La pragmàtica integradora és, per tant, principalment empírica. Els autors mostren que la cortesia, com a fenomen pragmàtic, no es pot estudiar de manera acurada si no és té en compte com es relaciona amb altres branques del coneixement que hi estan involucrades, com ara l'antropologia, la sociologia o la psicologia (entre altres). Haugh i Culpeper (2018: 220) argumenten que «the key to integrating these different perspectives and methods of analysis is treating interaction as the primary locus of analysis».

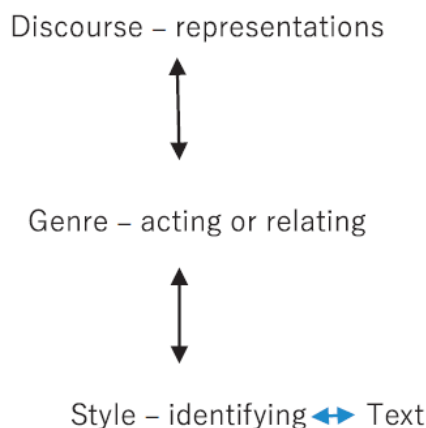
Ens interessa tractar especialment el treball de Blitvich i Sifianou (2019) en aquesta darrera etapa d'estudis de la cortesia, atès que resulta clau pel que fa a la importància del gènere discursiu i, per tant, per a la nostra recerca. Blitvich i Sifianou (2019) posen de manifest que, tot i les intencions d'unir les teories clàssiques amb les postmodernes, sovint s'intenta combinar el nivell micro (lingüístic) amb el macro (social) sense tenir en compte el que les autores anomenen nivell meso, que apareix a través dels gèneres discursius. De fet, les autores exposen que sovint s'ha inclòs el nivell meso com un element més dins del macro, la qual cosa no és correcta. Presenten, doncs, el camí intermedi entre els dos nivells estudiats fins al moment:

«We believe that moving forward towards a politeness anchored in models of discourse would imply coming up with tools that facilitate theorizing and analyzing the interconnection not only between the macro and the micro level, but crucially developing the analysis of politeness at the meso level».

Blitvich i Sifianou (2019: 92)

Quant a la concepció dels nivells micro, meso i macro, les autores afirmen que el nivell micro fa referència a les unitats lèxiques específiques, a les interaccions locals en què es para especial atenció a la sintaxi o el lèxic, per exemple. En canvi, el nivell macro és el conjunt de sistema de creences, ideologies i l'estructura social d'una comunitat (Blitvich i Sifianou, 2019: 93), com hem vist en la segona onada. Les autores exposen que, efectivament, les estructures del nivell macro (com el gènere—*gender* (no *genre*)— o les ideologies) poden delimitar les interaccions diàries, però, tot i això, cal no oblidar que passen sempre pel filtre del que anomenen pràctiques localitzades (és a dir, del gènere comunicatiu), cosa que pot afectar el discurs de diverses maneres. Per això, Blitvich i Sifianou (2019) argumenten la necessitat de tenir un model ancorat als gèneres discursius per tenir en compte la relació de dependència entre el discurs, el gènere i els textos. El nivell meso, doncs, s'entén com les unitats de comunicació que es fan servir en grups i comunitats de pràctica concrets que permeten connectar el nivell micro i el macro, tot i que les autores afirmen que la relació entre aquests dos nivells és un problema encara vigent que confronta els estudis sociològics.

Aquesta relació entre els tres nivells la resumeixen visualment —a partir del model de Fairclough (2003)— de la manera següent:

Figura 5 Esquema del discurs en les pràctiques socials (Blitvich i Sifianou, 2019: 97)

Com es pot observar a la Figura 5, la noció de *text* és important en el model de Blitvich i Sifianou (2019: 97) i parteixen de la definició Fairclough (2004: 381-382): «[g]enres, discourses and styles are realized in features of textual meaning». L'exemple que posen per entendre aquesta relació recíproca entre els tres nivells, amb el concepte de *text*, és molt clarificador:

«For example, ideologies, such as how classes should be taught, are part of our representation of Education discourse. For its part, education discourse is situated in different genres, such as teaching a class. The way a professor teaches an actual class will be instantiated in a text that will reflect the discourse and the genre but will uniquely be shaped by the professor's and the students' styles and their agencies».

(Blitvich i Sifianou, 2019: 97)

Les autores asseguren que aquest model de tres nivells proporciona als investigadors de la cortesia eines funcionals per analitzar el

fenomen, vist que els gèneres situen el discurs, guien les expectatives del que és socialment apropiat (concepció clau destacada anteriorment per Locher i Watts, 2003) i moralment correcte. En conclusió, hem vist que la clau està a integrar la perspectiva ètica i èmica: l'estudi de les unitats lingüístiques (nivell micro) amb l'entorn sociocultural i tot el que comporta (nivell macro) tenint en compte el gènere discursiu (meso).

A tall de recapitulació, a continuació enumerem els elements teòrics de cada onada que resulten clau per elaborar la nostra investigació:

1. De la primera onada agafem la terminologia de FTA (Brown i Levinson, 1984) i la funció mitigadora dels FFA davant d'una amenaça en la interacció (tot i que reconeixem les anti-amenaces i la concepció de cortesia positiva de Kerbrat-Orecchioni, 2004, encara que no és el focus del nostre estudi). També classifiquem la nostra recerca dins l'estudi de la cortesia negativa (Brown i Levinson, 1984), atès que les estratègies que analitzem es fan servir estratègicament davant de FTAs. També recollim la dicotomia entre objectius il·locutius i socials de Leech (2014).
2. Del gir discursiu (o teories postmodernes) entenem la importància del context comunicatiu, de la cultura i de diversos factors socials, com ara el gènere o el poder, per poder determinar què és cortès o descortès (Mills, 2003; Watts, 2003). D'altra banda, tenim present la importància d'incorporar una perspectiva relacional on es tingui en compte què és o no apropiat en una interacció (Locher i Watts, 2015) i les expectatives dels interlocutors, tant a nivell dependent com interdependent (Spencer-Oatey, 2000, 2002), que guarda relació amb els objectius de Leech (2014) del primer punt. Finalment, ens interessa la importància que Terkourafi (2005) posa sobre la metodologia quantitativa en considerar la regularitat d'aparició i interpretació d'una unitat lingüística en un context concret com un factor determinant per estudiar la cortesia.

3. De la tercera onada extraïem alguns dels aspectes més importants per a aquesta recerca. D'una banda, la integració de la perspectiva ètica i èmica en l'estudi de la cortesia (Haugh *et al.*, 2013; Culpeper i Haugh, 2018). D'altra banda, destaquem especialment l'èmfasi en el nivell meso, representat a través dels gèneres discursius, que Blitvich i Sifianou (2019) present com un element clau que uneix les perspectives anteriors, tot establint un enllaç entre les unitats lingüístiques i els elements socials, cosa que permet descriure de manera molt acurada i més completa el fenomen de la cortesia.

3.1.3. Mitigació i estratègies d'atenuació

El tema d'estudi principal d'aquest treball és la cortesia negativa (§ 3.1.2) i, més concretament, l'estudi de la mitigació, que és una de les activitats principals que apareixen al corpus d'aquesta tesi. La mitigació, també denominada *atenuació* (de fet, les fem servir indistintament en aquest treball) és una activitat discursiva i pragmàtica que ha estat força tractada en l'àmbit de la pragmàtica en general i de la cortesia en particular, i que s'ha anat redefinint al llarg del segle XX i XXI. A grans trets, s'entén la mitigació com una estratègia discursiva que redueix la intenció de l'emissor o el compromís amb allò que diu (Caffi, 1999, 2005; Albelda, 2010; Albelda i Cestero, 2011; Briz 2012; Briz i Albelda, 2013; Figueres, 2021; Albelda i Estellés, 2021). L'estudi de la mitigació ha permès entendre usos de la cortesia verbal, perquè és una de les operacions lingüístiques més freqüents per protegir o reparar un FTA (Albelda i Estellés, 2021: 72). De fet, com hem vist a § 3.1.2.1, inicialment es va entendre la cortesia i l'atenuació com activitats sinònimes, però la trajectòria en l'estudi de la mitigació demostra que són fenòmens diferents, tot i els trets que puguin compartir.

En aquest apartat presentem les definicions més rellevants d'atenuació i la seva trajectòria d'estudi, així com els conceptes clau que hi estan relacionats i les diverses perspectives que s'han adoptat

en l'àmbit d'estudi. Cal mencionar que les propostes de tradició espanyola de l'estudi de l'atenuació estaran molt presents en aquest apartat, perquè (i) han estat molt rellevants i influents en l'àmbit d'estudi, (ii) l'aportació teòrica i les taxonomies que presenten són especialment adients, i (iii) perquè la proximitat territorial i cultural amb la comunitat Sorda de Catalunya fa que siguin pertinents per a la nostra recerca.

Per començar, és pertinent remuntar-se a l'estudi semàntic dels anomenats *hedges*, atenuadors, per contextualitzar i definir el concepte de mitigació. Una de les primeres aportacions a destacar és la de Lakoff (1972: 271), que els defineix com a «words whose meaning implicitly involves fuzziness-words whose job is to make things fuzzier or less fuzzy». Alguns dels exemples que analitza són l'ús en anglès de *rather* o *in a manner of speaking* i les seves interpretacions en termes de vaguetat lingüística.

A partir d'aquí, Brown i Levinson (1978: 145) van definir *hedge* com

«[...] a particle, word or phrase that modifies the degree of membership of a predicate or a noun phrase in a set; it says of that membership that it is partial or true only in certain respects or that it is more true and complete than perhaps might be expected».

En aquesta línia, també destaquem la definició de Hyland (1999: 1):

«Hedging refers to any linguistic means used to indicate either a) a lack of complete commitment to the truth value of an accompanying proposition, or b) a desire not to express that commitment categorically».

En resum, es tracta d'unitats lèxiques que aporten més o menys vaguetat al contingut proposicional i que, com veurem, l'emissor pot fer servir a propòsit amb la intenció de no involucrar-se (o fer-ho el mínim possible) amb allò que diu. Per això, i tal com raona Boncea

(2014), un ús adequat dels atenuadors és senyal d'un bon domini de les interaccions socials, atès que és més probable que el receptor accepti el missatge i redueix les possibilitats de confrontació amb l'interlocutor. El terme *hedge* ha tingut altres denominacions, com ara *downtoner* (Holmes, 1984), o *disclaimer* (Fraser, 1980), entre altres.

A partir d'aquesta primera aproximació semàntica, es van començar a estudiar els atenuadors des d'una perspectiva pragmàtica. Així, com exposen Albelda i Estellés (2021), diversos estudis posteriors es van centrar en les possibilitats estratègiques dels atenuadors i en el seu rol en la interacció; va ser llavors que es va començar a fer servir el terme mitigació. Fraser (1980: 341), per exemple, entenia la mitigació com la minimització d'alguns efectes no desitjats per al receptor. L'autor va considerar que la mitigació no és un tipus d'acte de parla *per se*, sinó la intenció de reduir els danys que poden ocasionar certs actes de parla. Entre els exemples que comenta, destaquem un que està relacionat amb el nostre objecte d'estudi, les crítiques: «To mitigate, for example, is to [...] make a criticism more palatable» (Fraser, 1980: 342).

Fraser (1980) va ser un dels primers a afirmar que, tot i que la mitigació i la cortesia sovint van plegats, no són sinònims com sí que deixava entreveure l'aproximació de Brown i Levinson (1987) (§ 3.1.2.1). En altres paraules, es pot ser cortès sense fer servir la mitigació, i es pot mitigar sense intencions corteses. L'autor també separava la mitigació dels atenuadors i argumenta que tot i que la vaguetat semàntica que aporten pot contribuir a la mitigació, els atenuadors no són intrínsecament mitigadors, com recorden també Albelda i Estellés (2021). Una altra diferenciació que fa Fraser (1980) és la dicotomia entre la mitigació que anomena *self-serving* i *altruistic*. Segons l'autor, la primera té lloc quan l'emissor es vol allunyar bé del contingut proposicional, o bé de les implicacions que suposen per a un mateix. La segona apareix per reduir els efectes de la proposició que recauen sobre el receptor.

Holmes (1984) exemplifica aquesta particularitat i defensa que l'aparició d'unitats lèxiques que disminueixen la força o intenció del missatge no es poden qualificar de mitigadors si el contingut que s'atenua és positiu per al receptor. D'altra banda, Holmes (1984: 348) argumenta que hi ha dues raons principals que motiven la mitigació:

«Firstly, to convey modal meaning or the speaker's attitude to the content of the proposition, and secondly, to express affective meaning or the speaker's attitude to the addressee in the context of utterance».

És a dir, que la mitigació pot afectar la modalitat discursiva, concretament l'epistèmica i la deòntica, com veurem a continuació. Una de les propostes més conegudes de l'estudi de la mitigació és la de Caffi (1999, 2005). L'autora entén la mitigació com un «cover-term for strategies to make the saying-doing more effective» (Caffi, 1999: 881). L'autora argumenta que la mitigació provoca canvis en la intensitat i la força del que diem. Concretament, Caffi (1999) exposa que la mitigació afecta la modalitat deòntica, perquè redueix les obligacions del receptor, i la modalitat epistèmica, perquè redueix les obligacions de l'emissor. És a dir, l'autora afirma que la mitigació és útil «to smooth interactional management, in that reduces risks for participants at various levels» (Caffi, 1999: 882).

A més, Caffi (1999) proposa unir les diverses funcions de la mitigació, que es poden englobar en dues dimensions: en la interactiva (perquè és una estratègia que ens permet assolir objectius en la interacció) i en la construcció de la identitat (ja que permet monitoritzar les emocions entre els interlocutors, la qual cosa pot desembocar en distància o apropament psicològic). En resum, «mitigation works in a multi-layered and multi-dimensional way» (Caffi, 1999: 883). En la mateixa línia, Figueres (2021: 120) afirma que la mitigació és un fenomen multifuncional que va més enllà de la sociolingüística, i que es tracta d'una categoria emocional i cognitiva, i corrobora que la perspectiva psicològica de la proposta

Caffi (1999, 2007) permet apropar-se a l'estudi de l'atenuació amb una mirada més àmplia¹⁵.

Resulta interessant que Caffi (1999) no només se centra en els atenuadors (*hedges*), sinó que exposa encara dues categories mitigadores més:

«Here will be to put forward [...] a tripartite classification of mitigating devices based on 67iferent scopes of mitigation [...] the proposition, the illocution, and the utterance source. Extending Lakoff's (1973) metaphor, I'd like to call them 'bushes', 'hedges', and 'shields' respectively».

(Ibíd., 1999: 883)

D'una banda, l'autora explica que els *bushes* afecten la precisió de la proposició; de fet, també en diu *propositional hedges* i explica que sovint apareixen com a aproximadors lingüístics, com ara amb afixos. Un exemple que posa Caffi (1999: 982), en italià, és l'ús de «problemino» ('problemet'). D'altra banda, els atenuadors (*hedges*) els conceptualitza com l'expressió d'incertesa, és a dir, afecten la modalitat epistèmica. Els exemples que mostra equivalen a l'ús d'expressions com *si et sembra bé* o *probablement*. Finalment, pel que fa als *shields*, Caffi (1999) exposa que no es mitiga lingüísticament, sinó que es fa amb la desfocalització discursiva, sovint a través de mecanismes d'impersonalització. Un exemple és l'ús de subjectes impersonals, com podria ser en «*un* es preocupa» (Caffi, 1999).

Tots tres sistemes de mitigació poden aparèixer simultàniament, però mentre que els *hedges* i els *bushes* són expressions lexicalitzades,

---

¹⁵ Vegeu Martinovsky *et al.* (2005) per veure un altre exemple de proposta integradora.

segon Caffi (1999) els *shields* no es poden observar de manera tan explícita. En qualsevol cas, l'autora afirma que en tots els casos es poden fer servir estratègicament de manera anticipada a un FTA, o bé reparadora, quan el FTA ja ha tingut lloc. Com veurem, l'aportació de Caffi (1999, 2005) ha estat una clara referència per als estudis posteriors.

Pel que fa a la tradició espanyola, Briz (2004: 71) exposa que la mitigació és una funció pragmàtica en què certes formes lingüístiques estan parcialment convencionalitzades en cada llengua, és a dir, que cada cultura lexicalitza de manera freqüent l'ús de certs mecanismes lingüístics per mitigar. No obstant això, no nega que hi hagi formes no convencionalitzades que es poden fer servir per tal propòsit. Per la seva part, Briz i Estellés (2010) mencionen l'acceptació social com a motivador de l'aparició de l'atenuació, la qual cosa relacionem amb el treball d'imatge (§ 3.1.1). D'altra banda, també destaquen la importància de la posició per la funció atenuadora, atès que exposen que un mateix *hedge* (com ara l'ús del *bueno* o *o sea* en castellà) pot adquirir significats diferents en funció d'on es trobi en l'oració, i no en tots els casos la mitigació hi està involucrada. Per la seva part, Albelda i Cestero (2011) mostren que l'atenuació pot afectar tot el procés comunicatiu, des del missatge, fins a l'emissor, el receptor o la seva relació. Les autores, citant l'estudi de Briz (2007), exposen que a grans trets la mitigació pot afectar el *dictum* (el contingut proposicional, el que es diu) i el *modus* (la força il·locutiva, la intenció, el que volem dir en realitat), i equiparen la seva classificació a la de Caffi (1999, 2007), presentada anteriorment.

Briz (2012) afirma que l'atenuació és un fet lingüístic i pragmàtic que pot afectar les relacions interpersonals, perquè és una negociació per aconseguir un acord i l'acceptació de l'altre. Com hem exposat a l'inici de l'apartat, la mitigació no és sinònim de cortesia i, per tant, el fet que no es detectin mecanismes atenuadors, no vol dir que la cortesia no hi estigui present: «Si ser atenuado fuera ser cortés, serlo menos o no serlo significaría descortesía, lo que a todas luces es

falso» (Briz, 2012: 36). En aquest sentit, explica que l'atenuació sempre té relació amb l'eficàcia comunicativa, però no sempre amb la cortesia.

És interessant entendre, com exposa Albelda (2018), que un dels problemes de l'estudi de l'atenuació és que molt sovint es fa servir la mateixa terminologia per referir-se a realitats diverses. L'autora concedeix que hi ha certs punts en què nombrosos treballs estan d'acord, com ara en el fet que la mitigació suposa la reducció d'algun paràmetre comunicatiu, que és una estratègia pragmàtica i que afecta la relació entre els interlocutors. Tanmateix, Albelda (2018) afirma que a partir d'aquí comencen les discordances, especialment en debatre què és exactament el que es redueix de la comunicació. De vegades, els estudis s'han enfocat en la reducció de l'efecte no desitjat; d'altres, en la precisió o quantitat del contingut; també s'ha estudiat l'atenuació com la mitigació de la força il·locutiva i, finalment, s'ha relacionat amb la reducció del compromís de l'emissor i les obligacions per als interlocutors (Albelda, 2018: 187). Aquest és un punt important que reprendrem més endavant per parlar de la intensificació.

A continuació, ens interessa destacar especialment dues propostes per la seva aportació no només teòrica, sinó també metodològica. La primera és el treball de Briz i Albelda (2013: 5), en què defineixen l'atenuació posant èmfasi en el caràcter estratègic:

«Se considera que la atenuación es una actividad argumentativa (retórica) estratégica de minimización de la fuerza ilocutiva y del papel de los participantes en la enunciación para lograr llegar con éxito a la meta prevista [...]».

Els autors l'entenen com una categoria pragmàtica perquè és un mecanisme estratègic i intencional que només es pot definir en context. Aquesta estratègia lingüística té com a resultat un cert

distanciament del missatge. No es tracta, però, només d'una activitat lingüística, sinó que és una activitat social també. En aquest sentit, es conceptualitza com una estratègia d'apropament social, és a dir, l'allunyament lingüístic es percep socialment com un apropament (Briz i Albelda, 2013), com també apuntava Briz (2012). Segons els autors, els contextos comunicatius que afavoreixen l'atenuació són, en principi, els més formals, atès que en situacions informals hi ha més relaxació lingüística i, per tant, hi ha menys control i preparació sobre el discurs produït i apareix menys sovint l'atenuació.

Briz i Albelda (2013) afirmen que cal tenir en compte la variació sociolingüística (edat, gènere, etc.) perquè poden incidir en l'ús o la freqüència de l'atenuació. A més, exposen que les diferents societats i cultures són un factor de variació també, atès que hi ha societats que anomenen d'apropament (com l'espanyola peninsular) i altres d'allunyament (com l'anglesa), com defineix també Arundale (2006) (§ 3.1.1). Amb tot, Briz i Albelda (2013: 11) afirmen que tots aquests conceptes no són estàtics i, per tant, la variació en la cortesia i l'atenuació és dinàmica, gradual i relativa. Per això, argumenten que per estudiar el fenomen no només cal conèixer el context general, sinó que cal especificar el que anomenen context interactiu concret en què s'integra el suposat element atenuant (Briz i Albelda, 2013: 12). Això implica definir, tal com determinen els autors, (i) el membre del discurs afectat, (ii) el membre del discurs causant o desencadenant, (iii) l'expressió atenuant concreta i, finalment, (iv) l'efecte que produeix (Briz i Albelda, 2013: 13). En el primer cas, es pot tractar d'un acte, intervenció o reacció; en el segon, és el recurs d'atenuació en si mateix; el tercer es refereix a la part del discurs afectada pel recurs, és a dir, l'acció que convé atenuar i, finalment, el quart és l'efecte o reacció que produeix en el receptor.

La proposta metodològica d'Albelda *et al.* (2014) és la segona que ens interessa detallar en aquest apartat, perquè aprofundeix molt més en tots aquests elements, i les seves indicacions i taxonomia resulten especialment profitoses per a aquesta recerca. Es tracta d'una

proposta d'anàlisi pragmàtica que, com a tal, té en compte nombrosos factors socials. Per a l'estudi del fenomen, a banda de tractar el context general i el context interactiu concret (vegeu Briz i Albelda, 2013), els autors presenten cinc factors a considerar, alguns dels quals són l'objecte d'estudi mateix i, d'altres, són externs; cada un d'aquests factors compta amb diverses variables. Els factors, també anomenats variants, són els següents: (i) la funció de l'atenuació, (ii) el procediment d'atenuació, (iii) els factors estructurals, (iv) els factors enunciatius i (v) els factors situacionals. A continuació, destaquem alguns dels aspectes més rellevants per a la nostra recerca. En primer lloc, pel que fa a la funció de l'atenuació, els autors en descriuen quatre: l'autoprotecció sense imatge¹⁶ (s'evita tenir responsabilitat sobre el que es diu encara que la imatge de l'emissor no estigui en joc), l'autoprotecció amb imatge (procurar guanyar o no perdre la imatge pròpia), la prevenció (prevenir una ofensa en la imatge de l'altre o un obstacle per aconseguir un objectiu) i la reparació (reparar una amenaça a la imatge de l'altre, que només apareix quan ja s'ha produït el dany).

En segon lloc, pel que fa al procediment d'atenuació, fan referència a tot un conjunt tàctiques lingüístiques, així com a la importància de comptar el nombre total d'estratègies que apareixen. Albelda *et al.* (2014) presenten un total de vint-i-dues estratègies atenuadores a partir de l'estudi del castellà, entre les quals hi trobem tant estratègies a nivell discursiu, com fenòmens gramaticals que poden vehicular mitigació. Alguns exemples són l'ús de sufixos, aproximadors, eufemismes, expressions acotadores de l'opinió, disculpes, excuses, el·lipsis, impersonalitzacions, reformulacions, concessions, apel·latius o elements prosòdics. El nostre estudi se centra

---

¹⁶ Aquesta funció no és rellevant per a la nostra recerca, ja que ens centrem en el treball d'imatge. Per això, no apareix en la classificació que presentem al capítol 4.

concretament en l'opinió restringida, que hem desenvolupat més detalladament a § 2.1.

En tercer lloc, se centren en els factors estructurals, que són la posició de l'atenuant i la tipologia textual. Sobre la posició concretament — factor clau per a Briz i Estellés (2010)— Albelda *et al.* (2014: 42) reprenen el concepte de context interactiu concret i expliquen que cal estudiar la posició en relació amb el segment discursiu atenuat (i no pas al desencadenant o l'efecte). Les posicions que descriuen són la integrada dins del *dictum* —en què no es pot separar l'atenuant del fragment atenuat perquè forma part de l'estructura proposicional, com ara un afix—, la intermèdia com a parèntesi —en què l'atenuant apareix intercalat de forma parentètica—, la intermèdia com a reformulació —en què l'atenuant apareix al costat d'un moviment de reformulació o rectificació—, la inicial —en què l'atenuant es troba abans del segment atenuat—, la final —en què l'atenuant està darrere del segment atenuat—, diverses posicions d'una mateixa estratègia —en què es repeteix un mateix atenuador en diverses posicions— o la intervenció completa —en què l'estratègia constitueix la intervenció en si mateixa—. Cal remarcar que a Albelda *et al.* (2014: 39) es parla de posició des d'una perspectiva discursiva interaccional, i no pas sintàctica, en què s'analitza una estratègia comunicativa que té un abast més gran al de la sintaxi.

En quart lloc, quant als factors enunciatius, tracten la imatge social i els actes de parla. Ens interessa especialment destacar la taxonomia que presenten per a les imatges que poden estar afectades per un FTA. Segons els autors, es pot atenuar (i) el contingut negatiu d'un receptor que està present (com ara una ofensa, crítica o una correcció), (ii) el contingut negatiu d'un receptor que no està present en la interacció, i (iii) el contingut positiu per a algun interlocutor. També consideren la possibilitat que no hi hagi cap imatge involucrada.

En cinquè i últim lloc, Albelda *et al.* (2014) tracten els factors situacionals, concretament quinze, que estan relacionats tant amb la

situació com amb els participants. Estem parlant del tema de la conversa, la finalitat de la interacció, el marc físic, els coneixements compartits, la relació social entre els interlocutors, l'edat i la relació d'edat dels participants, el sexe i la relació que s'estableix a partir d'aquí entre els interlocutors, el nivell d'instrucció (és a dir, d'estudis) i la relació del nivell d'instrucció entre participants, l'origen i la procedència, el gènere discursiu, la llengua habitual i el registre comunicatiu. Cadascun d'aquests factors té diverses variants, que detallem per al nostre corpus a § 6.1 . Tenir en compte els factors situacionals és clau, perquè, com a mecanisme pragmàtic que és, l'atenuació s'hi adapta. A més, analitzar-los ofereix una doble aportació:

«[...] ayuda a decidir si la forma objeto de estudio efectivamente atenúa y aporta valiosa información sobre las circunstancias sociales y comunicativas que favorecen su empleo».

(Albelda *et al.* 2014: 52)

Amb tot, i tenint en compte les característiques sociolingüístiques que hem presentat a § 3.2.1, hi ha altres factors situacionals que caldria tenir en compte i afegir quan es duen a terme estudis pragmàtics en qualsevol llengua de signes. Ens referim a (i) el moment d'adquisició de la sordesa, (ii) el moment d'aprenentatge de la llengua de signes, (iii) el tipus d'educació rebuda a l'escola (oralista o bilingüe) i el context familiar quant a la condició de Sord o oient de tots els membres.

A continuació, presentem la Figura 6 que resumeix tots els factors exposats i les seves variables, d'Albelda *et al.* (2014: 10). Com presentem al capítol de la metodologia, la majoria d'aquests elements s'han tingut en compte en la nostra anàlisi.

BLOQUES DE FACTORES	FACTORES PARA EL ANÁLISIS DISCURSIVO DE LA ATENUACIÓN (VARIABLES)
(A) Función de la atenuación	1. Función general del atenuante (§ 2.1)
(B) Procedimiento de atenuación	2. Tácticas lingüísticas y no lingüísticas de atenuación (§ 2.2) 3. Número de procedimientos de atenuación (§ 2.2)
(C) Factores estructurales	4. Posición discursiva del atenuante en el miembro discursivo al que afecta (§ 3.1) 5. Tipología textual (§ 3.2)
(D) Factores enunciativos	6. Contenido de lo dicho en relación con las imágenes de las personas (§ 4.1) 7. Fuerza ilocutiva del acto de habla (§ 4.2)
(E) Factores situacionales	8. Temática (§ 5.1) 9. Fin de la interacción (§ 5.2) 10. Marco físico (§ 5.3) 11. Relación vivencial y saberes compartidos entre los interlocutores (§ 5.4) 12. Relación social y funcional entre interlocutores (§ 5.5) 13. Edad del hablante (§ 5.6) 14. Relación de edad entre interlocutores (§ 5.7) 15. Sexo del hablante (§ 5.8) 16. Relación de sexo entre interlocutores (§ 5.9) 17. Nivel de instrucción del hablante (§ 5.10) 18. Relación de nivel de instrucción entre los interlocutores (§ 5.11) 19. Origen y procedencia del hablante (§ 5.12) 20. Tipo de actividad comunicativa (género discursivo) (§ 5.13) 21. Lengua habitual del hablante (§ 5.14) 22. Registro (§ 5.15)

Figura 6 Factors per a l'anàlisi de l'atenuació de Albelda *et al.* (2014: 10)

Finalment, Albelda i Estellés (2021) diferencien i resumeixen les dues perspectives principals des de les quals s'ha adreçat l'estudi de la mitigació al llarg de tota la trajectòria. D'una banda, defineixen l'aproximació socio-relacional, aplicada principalment pels estudis

sobre la cortesia verbal de la primera onada (§ 3.1.2.1). D'altra banda, destaquen la perspectiva retòrico-lingüística, que està representada per treballs que se centren en les funcions comunicatives de la mitigació, en els mecanismes lingüístics o en els efectes de la mitigació, entre altres (Albelda i Estellés, 2021). En aquest darrer cas, citen els estudis de Briz (2007), Albelda *et al.* (2014) o Cestero (2020). A més, mencionen algunes propostes integradores que combinen les diverses aproximacions, d'entre les quals destaca la de Caffi (1999, 2007) o Martinovsky *et al.* (2005); aquí també hi afegim el treball de Figueres (2021). Les autores també posen de manifest la necessitat d'estudiar la mitigació tenint en compte el gènere discursiu, com defensen Blitvich i Sifianou (2019) per a la cortesia (§ 3.1.2.3):

«[...] since mitigation has been proven to work differently depending on the communicative goals of the discursive genre (mainly regarding the treatment of interlocutors' image), therefore observing mitigation in various genres would definitively provide a more accurate and comprehensive approach to the phenomena».

(Albelda i Estellés, 2021: 72)

Com resumeixen les autores —i com també hem vist a Albelda (2018)—, la mitigació pot afectar (i) la precisió o la quantitat del que diem, (ii) la força il·locutiva, és a dir, la intenció de l'emissor, (iii) el compromís de l'emissor amb allò que diu i, per extensió, les obligacions dels participants i, finalment, (iv) l'impacte dels efectes en la imatge dels interlocutors. Les tres primeres qüestions corresponen a la classificació de Caffi (1999) de *bushes*, *hedges* i *shields* respectivament.

Albelda i Estellés (2021) també proposen una definició de la mitigació des de tres perspectives diferents amb l'objectiu d'oferir una panoràmica que ajudi a estudiar i entendre el fenomen d'una

manera més funcional. En primer lloc, se centren en la perspectiva psicològica i parlen sobre la importància de la cognició, com també apunta Figueres (2021). Des d'aquesta dimensió, defineixen la mitigació com «the result of a speaker reading her hearer's mind and suspecting her image in the hearer's eyes might be endangered» (Albelda i Estellés, 2021: 74). En aquest sentit, expliquen que és important la noció d'imatge (§ 3.1.1), i emfatitzen que, com a emissors, no sabem amb certesa què pensen els altres sobre nosaltres, sinó que més aviat es tracta de suposicions que fem sobre la imatge que creiem que els altres perceben de nosaltres i que normalment buscarem que sigui positiva (Albelda i Estellés, 2021: 74). En una conversa, doncs, ens voldrem assegurar que s'assoleixen aquestes expectatives. Per tot això, des d'aquesta perspectiva mental, les autores entenen la mitigació com una estratègia lingüística que serveix per preservar les suposicions sobre nosaltres que atribuïm al receptor.

En segon lloc, parlen de la mitigació des d'una perspectiva retòrico-social, i se centren a estudiar els objectius retòrics i socials en una interacció. Segons les autores, quan un interlocutor fa servir la mitigació, pretén aconseguir alguna cosa amb un resultat determinat. En les seves paraules, «when a speaker mitigates, she seeks to achieve a rhetorical goal through social management which is to say, image management» (Albelda i Estellés, 2021: 77). En aquest sentit exposen, reprenent Fraser (1980), que si bé la mitigació pot ser *self-serving* o *altruistic*, només en el segon cas la cortesia hi està involucrada, perquè la protecció de l'autoimatge és intrínseca a la mitigació: «Mitigation can also protect the image of others, but that is not an essential feature of mitigation, only of politeness». Així, com hem presentat a § 3.1 queda clar que mitigació i cortesia no són sinònims, ja que només en el segon cas és obligatori que la imatge del receptor estigui en joc. També des d'aquesta perspectiva, les autores posen de manifest la importància de considerar la influència del gènere discursiu a l'hora d'estudiar la mitigació (vegeu també Blitvich i Sifianou, 2019 a § 3.1.2.3), perquè cada gènere discursiu

comporta l'aparició d'unes expectatives concretes, així com un treball d'imatge en particular. Albelda i Estellés (2021) argumenten que ajustar la mitigació a les necessitats d'imatge distintives d'un gènere discursiu contribueix a aconseguir els objectius que hi estan vinculats.

Sobre els gèneres més interpersonal i de socialització, com ara les converses quotidianes amb amics o coneguts, les autores afirmen que un dels objectius més importants és construir la imatge de grup. En aquests casos, els emissors volen integrar el receptor, i respectar i aprovar alhora les seves contribucions. Les autores posen d'exemple la gestió del desacord, en què es fan servir mecanismes com la justificació, la concessió o l'expressió de l'opinió en forma de dubte. D'aquesta manera, el llistat d'exemples d'estratègies que exposen Albelda i Estellés (2021: 78) és molt similar a les estratègies més emprades al corpus, detectades a la prova pilot, com expliquem a § 4.2.4.

Finalment, en tercer lloc, Albelda i Estellés (2021) exposen la mitigació des d'una perspectiva lingüística. La primera qüestió que aborden és que no hi ha formes lingüístiques intrínscament atenuadores, tal com hem vist a § 3.1.2 amb la cortesia. De tota manera, es poden establir un conjunt de requisits funcionals que les formes lingüístiques han de complir per poder-se considerar casos de mitigació (Albelda i Estellés, 2021: 80):

- (a) A specific semantic basis, on which the pragmatics function of mitigation could rely;
- (b) A concurrence of particular discursive and situational parameters that favors the development of mitigation [...]
- (c) A specific instruction for the hearer's interpretation which is guided by a pragmatic implicature

Pel que fa a (a), la mitigació es pot manifestar a través de la vaguetat lingüística o la reducció de la intensitat, entre altres. Les autores aquí

mencionen en termes de Caffi (1999) els *bushes*, *hedges* i *shields*. Sobre el punt (b) —els paràmetres situacionals i discursius—, Albelda i Estellés (2021: 80) exposen un seguit de factors que poden ajudar a detectar la presència de la mitigació en un context concret. Es tracta de (i) la distància i l'asimetria entre els participants, (ii) les condicions situacionals i retòriques imposades pel gènere discursiu, (iii) la relació entre el contingut semàntic del missatge i la imatge dels participants, i (iv) el tipus d'acte de parla (vegeu la teoria de Searle (1965, 1969), perquè «some speech acts are dispreferred in certain communicative context» (Albelda i Estellés, 2021: 80). Per acabar, el punt (c) tracta les implicatures, vist que les autores expliquen que la mitigació és una implicatura (concepte important mencionat a § 3.1.2), més o menys dependent del context, vist que és un significat que es genera del que es diu, però que va més enllà. En resum, els tres elements exposats (a, b, c) ajuden a entendre i reconèixer la mitigació en un context determinat. A més, «the conventions associated with discursive (*sic*) genres are also essential, not only regarding participants' image needs but also preferred mitigating mechanisms» (Albelda i Estellés, 2021: 81).

A banda d'aquests elements, Villalba (2018: 307) exposa que hi ha altres criteris d'anàlisi que permeten confirmar el valor atenuant, cosa que és difícil degut a la dependència contextual. L'autora proposa tres proves de confirmació per corroborar si ens trobem davant d'un mecanisme mitigador: l'absència, la commutació i la solidaritat. La primera, consisteix a eliminar l'element atenuador i observar si es produeixen canvis en la força il·locutiva; si un cop aplicada la prova la força disminueix o queda neutra, estarem davant d'un element atenuador. Pel que fa a la segona, la commutació s'aplica quan no és possible eliminar l'element atenuant, de manera que es substitueix per altres opcions que podrien aparèixer. Villalba (2018) ho exemplifica amb la substitució d'una despersonalització per un imperatiu i observa les diferències entre totes dues en relació a la força il·locutiva.

Finalment, la tercera prova, la solidaritat, tot i que l'autora afirma que té un valor orientatiu perquè és la menys robusta en comparació amb les anteriors, es pot servir davant de casos dubtosos. La *prova de solidaritat* consisteix a observar si en un mateix fragment hi ha més mecanismes atenuadors, vist que la presència de més estratègies és un argument a favor de la necessitat d'atenuar-lo. De fet, ja hem vist que Albelda *et al.* (2014) tenen en compte el total d'estratègies en la seva proposta. A banda d'aquestes tres proves, Villalba (2018) emfatitza, també en concordança amb Albelda *et al.* (2014), que cal observar tres criteris a l'hora d'estudiar la mitigació: la reducció de la força il·locutiva, la macro funció que exerceix (autoprotecció, prevenció i reparació) i el context interactiu, tant general com específic. A més, Villalba (2018: 309) afirma que per jutjar la presència o absència d'atenuació és rellevant identificar la manera en què es gestionen les imatges dels participants. Per aquest motiu, argumenta que cal tenir un concepte més ampli de la imatge social que també tingui en compte les obligacions i els compromisos dels interlocutors.

Un cop presentat el panorama general de l'atenuació, en principi queda clar que tot i les diverses denominacions i classificacions, entenem que es tracta d'un fenomen que es caracteritza per la minimització. Tanmateix, com Albelda i Estellés (2021: 72) exposen encertadament, la mitigació és una metàfora molt útil per identificar molts casos d'atenuació «but it might present problems when applied to certain cases, sometimes nothing is clearly diminished». Aquesta és la situació d'alguns casos d'intensificació, atès que sembla que no hi ha tant consens sobre la seva definició (Schneider, 2017). Encara que d'entrada puguin semblar conceptes oposats, si entenem la mitigació en un sentit ampli com la minimització de l'efecte del que diem (Albelda, 2018; Estellés i Albelda, 2021) i no pas com la minimització estrictament lingüística, veurem que no són nocions tan allunyades. Villalba (2018) o Schneider (2017) recorden que una forma pot desenvolupar o no un valor atenuant o intensificador, de

manera que assignar aquests valors *de facto* a certes unitats lingüístiques no és apropiat.

Així, un altre elements minimitzadors és la intensificació, entesa com una estratègia per reforçar la veritat del que s'expressa i, en ocasions, fer valer la seva intenció de parla (Briz, 1998: 144). Albelda (2014: 11) la defineix com un procés lingüístic «para llamar la atención bien sobre el valor extremo o bien sobre el valor absoluto de la cantidad o de la cualidad, sin que esto suponga un añadido o modificación del valor veritativo del enunciado». Riffo (2021: 56) parla de reforçament del compromís i de les obligacions del parlant, la qual cosa pot implicar més compromís epistèmic.

González García i García Ramón (2017) defensen que tant l'atenuació estrictament lingüística (formal) com la intensificació poden estar al servei de l'atenuació pragmàtica, vist que totes dues són estratègies òptimes per aconseguir amb èxit la meta prevista (Briz, 2017). De fet, en aquesta línia, Labov (1984) ja englobava la intensificació i l'atenuació sota el concepte d'intensitat, entès com una línia continua marcada positivament (intensificació) i negativament (mitigació). Amb tot, Briz (1998) argumenta que mentre que la intensificació es pot fer servir per mostrar acord o desacord, l'atenuació va dirigida únicament a buscar l'acord (o el màxim possible), és a dir, l'apropament social que hem comentat anteriorment. Concretament, Albelda (2014) exposa que la intensificació és un mecanisme que quan es posa en marxa, l'emissor destaca els seus sentiments i emocions (també ho afirmava Labov, 1984) i, així, pot persuadir més el receptor. A més, el concepte d'intensificació està, efectivament, subjecte a una escalaritat, atès que destaca uns elements per sobre d'uns altres (Labov, 1984; Albelda, 2014; González García i García Ramón, 2017). Hi ha certes partícules discursives que poden guiar aquesta escalaritat, com per exemple *hasta, ni, ni siquiera, incluso, al menos* en castellà (Albelda, 2014: 6).

A banda d'aquesta característica, González García i García Ramón (2017) expliquen que per entendre la intensificació cal que hi hagi una avaluació, és a dir, que els receptors infereixin el significat destacat. Això es pot dur a terme, per exemple, comparant la unitat que interressi amb la norma o observant l'expressió de subjectivitat (Albelda, 2014). González García i García Ramón (2017) exemplifiquen, a través de l'estudi del rebuig d'invitacions, com en alguns casos com més intensificats estiguin els actes de parla subordinats, més atenuada estarà la força il·locutiva global (el rebuig). Això és perquè precisament, en intensificar l'excusa de la impossibilitat d'assistir es mitiga l'ofensa del rebuig, perquè l'emissor emfatitza que no ho fa per voluntat pròpia i, per tant, l'amenaça a la imatge del receptor es redueix. De fet, s'afirma que es fa servir especialment amb els laments o la valoració de l'interlocutor. Com veurem al capítol 1, la intensificació juga un paper mitigador molt rellevant en les valoracions del nostre corpus, perquè permet reforçar la restricció de l'opinió i, per tant, mitigar el FTA que implica una crítica en el context que analitzem. Així, cal tenir clar que en alguns casos «a mayor intensificación, mayor atenuación» (González García i García Ramón, 2017: 201). En resum, l'atenuació disminueix la força il·locutiva i la intensificació l'augmenta, però en tots dos casos es pot fer servir estratègicament per reduir l'efecte negatiu d'una proposició (Riffo, 2021), el que González García i García Ramón (2017) anomenen força il·locutiva global, que en el nostre cas són les crítiques.

A tall de conclusió, hem vist que l'atenuació és un fenomen pragmàtic que es fa servir estratègicament per reduir l'efecte negatiu del que diem i que es regula en la interacció. Hi ha diversos factors socials que la poden delimitar, com ara el gènere discursiu de la situació comunicativa. Tot i que no és sinònim de cortesia, la mitigació es pot fer servir per prevenir o reparar un FTA. Metodològicament, hem vist quins són els factors situacionals a què cal parar atenció i hem desenvolupat com estudiar el context general i específic. A més, hem especificat diverses proves per corroborar

l'aparició de l'atenuació. D'altra banda, hem mostrat que la mitigació és una noció que involucra moltes dimensions, com ara la cognitiva, i que està estretament relacionada amb la imatge social. Finalment, hem revisat el concepte d'intensificació com a estratègia amb possibilitats igualment atenuadores.

3.1.4. Recapitulació

En aquest capítol hem presentat els conceptes teòrics bàsics i més rellevants per a aquest treball. En primer lloc, quant a imatge social, volem destacar la importància de considerar-la com un factor determinant per a la gestió de les relacions molt sovint relacionada amb la cortesia i la mitigació. També hem destacat la importància d'entendre la imatge en funció de la cultura, ja que els FTA poden patir variació intercultural. Cal recordar que la imatge social és una característica individual vinculada amb la identitat de tots els éssers humans, però alhora és dinàmica i es construeix en la interacció.

En segon lloc, pel que fa a la cortesia, volem emfatitzar la importància de la perspectiva del gir discursiu de la segona onada, així com el vessant integrador de la tercera. Queda clar que, com a fenomen pragmàtic i discursiu, tant els factors socials com el context comunicatiu són clau per estudiar el funcionament de la cortesia. També hem insistit en la necessitat de tenir en compte el gènere discursiu com a element clau que connecta unitats lingüístiques amb una realitat específica. Incorporar els nivells micro, meso i macro permet conèixer la cortesia d'una manera més global i completa.

Finalment, sobre la mitigació, hem vist que es tracta d'una estratègia pragmàtica que se centra a reduir l'efecte del que fem o diem. Destaquem especialment els estudis de la tradició espanyola per les seves aportacions, tant teòriques com metodològiques i d'estudi de corpus, que serveixen de base per a aquesta recerca. Hem vist que hi ha molts factors socials i elements contextuais que cal tenir en compte. També, hem definit la mitigació tant des d'un punt de vista

cognitiu, com social i lingüístic, amb l'objectiu d'oferir una perspectiva més holística del fenomen. Per acabar, hem argumentat les possibilitats mitigadores de la intensificació, una qüestió molt rellevant per a aquesta recerca.

Per concloure, volem aclarir i ressaltar que, tot i que hem defensat que aquestes tres nocions (imatge, cortesia i mitigació) no són sinònimes i no sempre van juntes, en el nostre corpus estan clarament interrelacionades. El punt de partida és la imatge social, vist que els participants es presenten a un concurs de cuina. La imatge social està exposada perquè és un concurs televisiu enregistrat l'objectiu del qual és fer crítiques, és a dir, FTAs en aquest cas. A partir d'aquí, els participants fan ús de l'atenuació per treballar la imatge, sigui només la seva personal, o també la dels altres interlocutors; en aquest últim cas, la cortesia s'activa.

3.2. Aplicació a les llengües de signes (LS)

Com hem presentat a § 3.1, la imatge social, la cortesia i la mitigació són nocions àmpliament tractades en pragmàtica, sociopragmàtica o anàlisi del discurs al llarg del segle XX i XXI per a les llengües parlades. Tanmateix, com hem vist al capítol 1, les primeres investigacions sobre les LS en general van començar a mitjan segle XX, perquè el seu reconeixement acadèmic va ser tardà. A § 1.2 hem vist que els primers estudis es van centrar a descriure la base fonològica i sintàctica d'aquestes llengües (Stokoe, 1960), i que no tenim tant coneixement sobre qüestions de pragmàtica del discurs, especialment quant a cortesia i l'atenuació. Amb tot, a principis del segle XXI es va iniciar la recerca en aquest àmbit en LS. En aquest apartat fem un recorregut pels estudis principals sobre imatge en la comunitat Sorda, i cortesia i mitigació en LS.

3.2.1. Estudis sobre la imatge social en la comunitat Sorda

Com hem dit anteriorment, la imatge social i la seva regulació en les relacions personals es defineix, no només en la interacció, sinó també socioculturalment (§ 3.1.1). Al llarg d'aquest treball hem mencionat que la comunitat Sorda signant té la seva pròpia identitat i trets culturals vinculats a una condició física, i no pas al territori, que difereixen de la comunitat oient majoritària en alguns trets. En aquest apartat exposem amb més detalls les diferències socioculturals de la comunitat Sorda tractades en la recerca prèvia que, tot i que no és excessivament àmplia, en un sentit quantitatiu, suposa un punt de partida interessant.

Per començar, com hem apuntat a la introducció d'aquest treball, amb el terme comunitat Sorda ens referim al teixit social format per persones Sordes que utilitzen la llengua de signes, que comparteixen experiències i objectius, que tenen un compromís individual amb el seu grup i hi cooperen d'una manera o altra (FESORD, 2000: 215¹⁷). D'altra banda, es fa servir el terme cultura Sorda per fer referència al conjunt de valors i tradicions d'aquesta comunitat, en què la llengua de signes ocupa un espai fonamental (FESORD, 2000; Frigola, 2010). Com explica FESORD (2000), l'assimilació d'aquests conceptes dins del mateix col·lectiu va començar a finals dels anys setanta i principis dels vuitanta, arran del despertar de la sensibilitat cap a les minories i la consciència social de tolerància i respecte a la diversitat. Aquest conjunt de circumstàncies va fer que canviés la mirada general en relació amb la comunitat Sorda i els seus trets. A

---

¹⁷ Cal mencionar que no totes les persones sordes participen de la comunitat Sorda, atès que n'hi ha que no se senten identificades (ja sigui perquè han interioritzat una imatge de si mateixos negativa, o perquè són persones oients que deixen de sentir-hi en algun moment, però segueixen pertanyent a la comunitat oient) (FESORD, 2000: 206).

partir d'aquest moment, les persones Sordes s'han anat consolidant com una comunitat lingüística i cultural.

Quan parlem de valors i tradicions ens referim a un conjunt de característiques canviants que evolucionen amb el temps, atès que és una comunitat viva. D'una banda, pel que fa a valors, FESORD (2000) parla de la llengua de signes, la informació, la infància, les associacions i les escoles. En primer lloc, la llengua de signes és la clau de la identitat Sorda i està vinculada amb l'autorealització. En segon lloc, la informació té un paper molt rellevant i és molt important compartir-la per a les persones Sordes, vist que els costa accedir-hi en el món oïdor a causa de les barreres de comunicació. En tercer lloc, la infància representa la possibilitat de continuar desenvolupant la seva cultura i, a més, és ben conegut l'impacte positiu que suposa per als infants Sords comptar amb un referent adult i col·lectiu de persones Sordes. Finalment, sobre les associacions i escoles, FESORD (2000) explica que són el territori d'una comunitat sense territori, és a dir, és un espai de reunió on poden socialitzar i compartir no només activitats, sinó formes de vida i crear vincles.

D'altra banda, quant a tradicions o costums, FESORD (2000: 218) n'exposa quatre. En primer lloc, presenta les estratègies conversacionals tant per iniciar com per mantenir una conversa, com ara tocar suaument l'espatlla, o encendre i apagar la llum com a recurs visual per cridar l'atenció de l'interlocutor. En segon lloc, destaca les estratègies espacials, com col·locar-se en rotllana per visualitzar bé tots els signants. En tercer lloc, FESORD (2000) parla de l'ús del temps, atès que quan signen pel carrer han d'anar més lents i fent parades per seguir bé la conversa visualment. En quart i últim lloc, exposa la intimitat i confidencialitat com a element clau de la comunitat Sorda. El seu sentit és flexible, ja que acostumen a compartir tota mena de notícies i informació per compensar les barreres de comunicació que tenen en societat.

Tot aquest conjunt de valors i costums configuren les particularitats d'aquesta comunitat. Entendre-les ens permet detectar quines actituds són apropiades o no i, per extensió, conceptualitzar la cortesia en aquest grup sociocultural. De fet, alguns d'aquests elements que FESORD (2000) anomena costums ajuden a definir la comunitat Sorda en termes de cortesia i normes socials. Per exemple, en relació amb l'ús del temps, acomiadar-se requereix el seu temps: com que han d'anar fent pauses mentre caminen o reduir la velocitat, sempre s'asseguraran que l'acomiadament ha quedat clar abans de marxar. Això passa per «la escasez de medios para comunicar-se a distancia¹⁸ y también con el placer de estar entre personas Sordas y poder comunicarse sin limitaciones» (FESORD, 2000: 220). Un altre exemple que exposa FESORD (2000: 220) sobre la intimitat i la confidencialitat resulta especialment pertinent per a aquest apartat:

«Las preguntas suelen ser directas, y las informaciones que se dan cuando se presenta a alguien, amplias. Las personas oyentes se sienten sorprendidas ante lo que para ellos es demasiada crudeza y una forma de abordar las cosas excesivamente directa y abierta; por su parte, las personas Sordas encuentran extraño el sentido de la privacidad y la intimidad de las oyentes».

Cal mencionar que l'estudi sociològic de FESORD (2000) parteix de la situació del col·lectiu de persones Sordes de la Comunitat

---

¹⁸ Vegeu que han passat més de dues dècades des de l'estudi sociològic de FESORD (2000) i que l'escassetat de mitjans per comunicar-se a distància ja no té la mateixa importància en la societat Sorda actual arran de les noves tecnologies i la facilitat de les telecomunicacions. Defensem que el mateix passa amb la puntualitat, tret destacat a FESORD (2000: 220): «si la cita es en una casa particular, donde no hay adaptaciones luminosas u otros recursos técnicos, obliga a la persona sorda a [...] adoptar una actitud de espera [y] se acercará cada pocos minutos a mirar por el balcón y por la mirilla; en consecuencia, alargar la espera puede producir efectos desagradables». Tot apunta que amb les noves tecnologies de missatgeria instantània, aquesta situació ha evolucionat.

Valenciana, però aquestes mateixes característiques es poden extrapolar a la comunitat Sorda internacional, inclosa la de Catalunya i d'Espanya. És molt interessant veure que s'han detectat característiques semblants en altres comunitats Sordes. Hoza (2007: 16), per exemple, afirma que per a la comunitat Sorda nord-americana signant d' ASL (llengua de signes americana) és inapropiat marxar d'una trobada social massa ràpid sense acomiadar-se amb temps. Hoza (2007) també destaca altres comportaments que afecten la comunicació i la unió del grup i, per extensió, el que es considera cortès i descortès. Aquestes accions estan relacionades amb la informació i l'ús de l'espai —que també menciona FESORD (2000)— com ara guardar un secret i no informar el grup sobre alguna qüestió, o donar l'esquena en una conversa per tallar la interacció (Hoza, 2007). El conjunt de normes socials de la cortesia és un reflex dels valors que té una comunitat en particular (Hoza, 2007: 17) i, per això, ens interessa conèixer i definir els valors de la comunitat Sorda. De la mateixa manera que FESORD (2007), Hoza (2007) també recull la percepció negativa dels oients quan les persones Sordes no compleixen amb les expectatives que tenen quant a independència i llibertat d'acció. D'altra banda, l'autor també exposa que els signants Sords d'ASL perceben que els oients són vagues i indirectes: «there may well be many contexts in which English speakers say things in a more roundabout way by using more face-work than many ASL signers (Deaf people) would expect at that moment in the interaction» (Hoza, 2007: 209).

Una de les qüestions que ha rebut més atenció quant a cortesia en la comunitat Sorda està relacionada amb el valor de la intimitat de la informació. La percepció que les persones Sordes són directes que hem introduït anteriorment ha estat una de les qüestions més tractades des de l'acadèmica, però també és una idea força estesa entre la mateixa comunitat Sorda i oient. Mindess (2006), citat a Hoza (2007), ho etiqueta com a *straight talk*, i exposa que els signants Sords són especialment directes quan es tracten temes com la salut, les relacions, la feina o altres aspectes de la vida quotidiana. Roush

([1999]2007) parla de *directeness* i ho conceptualitza com *deaf-as-direct stereotype*. L'autor afirma la sinceritat i la comunicació directa és un valor en la comunitat Sorda. A més, Roush (2007) exposa que sovint s'exemplifiquen situacions en què les persones Sordes comenten l'aspecte físic, sigui en relació amb el pes, el cabell, la roba o qualsevol altre element visual que hagi canviat des de l'últim com que els interlocutors es van trobar.

Hoza (2007: 4) exposa que la caracterització dels signants Sords com a persones directes i els oients com a indirectes és un clar estereotip que s'origina quan es fa una dicotomia entre grups a partir d'una dimensió particular i exagerant valors negatius o positius que hi estan associats. L'autor argumenta que les delimitacions que comporten els estereotips impedeixen entendre la realitat humana amb tota la seva complexitat i, per això, la investigació en aquest sentit és important. Segons Hoza (2007), un dels objectius de l'estudi de la cortesia en LS és analitzar els trets característics de la comunitat Sorda i conèixer els orígens dels malentesos amb la comunitat oient per acabar amb percepcions negatives i evitar així la perpetuació de l'estereotip. Aquests malentesos fan referència als conflictes en les comunicacions interculturals, en què es desconeixen les normes socials i de cortesia entre Sords i oients, especialment quant a sinceritat i intimitat (Roush, 2007).

Pietrosemoli (2001) va estudiar la cortesia en llengua de signes de Veneçuela (*lengua de signos venezolana*, LSV) i en el seu treball exposa que a final dels anys noranta l'estatus de l'LSV va començar a créixer i molts oients van començar a aprendre-la. En conseqüència, van incrementar les interaccions entre Sords i oients. Aquesta situació va comportar malentesos comunicatius entre les dues comunitats: «hearing people often complain about the impoliteness, rudeness [...] of Deaf people whereas Deaf people protest the excessive touchiness and lack of understandings of hearing people»

(Pietrosemoli, 2001: 163¹⁹). A més, presenta una reflexió interessant: segons l'autora, la sordesa i la classe social (l'estatus) estan molt relacionades, perquè les persones Sordes tenen un nivell sociocultural més baix i, a més, les persones oients tenen accés al poder institucional (per exemple en el sistema sanitari, a l'escola, en la salut mental) perquè «they speak the language of the system» (Pietrosemoli, 2001: 176). Per aquest motiu, l'autora argumenta que les interaccions entre Sords i oients són *per se* asimètriques i que la variable del poder social (tan tractada en els estudis de cortesia) és difícil d'aplicar en les interaccions entre Sords i oients²⁰.

Amb tot, hi ha dues qüestions que cal destacar. La primera és que, tot i els trets compartits per les comunitats Sordes d'arreu del món degut a la sordesa, no totes les comunitats Sordes comparteixen els mateixos trets socioculturals. De la mateixa manera que hi ha diverses cultures d'oients, cadascuna amb el seu sistema de cortesia (§ 3.1.2), la cortesia i el treball d'imatge també pot canviar entre una comunitat Sorda i una altra. Per exemple, els signants blancs d'ASL perceben com a descortesa la comunitat negra d'ASL (Bayley *et al.* 2017), i els signants de la llengua de signes del cantó alemany de Suïssa (*Deutschschweizer Gebärdensprache*, DSGS) són menys propensos que els d'ASL a donar informació personal si no se'ls demana, sobretot en relació als estudis o nivell sociocultural, atès que històricament ha estat una comunitat molt petita amb dificultats per

---

¹⁹ La seva aproximació és molt diferent de la nostra, però és interessant comentar que l'autora va observar que un dels problemes principals era que les persones Sordes sovint manllevaven gestos convencionalitzats entre la societat oient en diverses situacions comunicatives, la qual cosa es percebia com a descortès per a les persones oients.

²⁰ Tot i que aquesta proposta és interessant, cal tenir en compte si hi ha altres variables que poden fer canviar aquesta jerarquia, com ara l'edat, el sexe i el nivell de fluïdesa en LS. A més, amb el pas dels anys cada vegada hi ha més persones Sordes amb un nivell sociocultural elevat, equiparable a qualsevol persona oient, perquè l'accés a la informació i a estudis superiors és cada vegada més freqüent.

accedir a l'educació superior (Boyes Braem i Tissi, en premsa). A més, cal tenir en compte que qualsevol comunitat Sorda pot experimentar variacions diacròniques en relació amb la cortesia: «for example the importance of using or not using 'mouthings' as an important part of DSGS has varied over the past two decades» (Boyes Braem i Tissi, en premsa).

La segona és que les persones Sordes no sempre són directes. Com veurem en l'apartat següent, la recerca prèvia demostra que els signants Sords sí que fan servir estratègies per signar de manera indirecta. De fet, en el cas de l'ASL els signants fan servir tot un seguit d'estratègies mitigadores de FTAs, moltes de les quals són similars a les dels parlants d'anglès (Hoza, 2007: 203). Com afirma Hoza (2007), això no vol dir que no hi hagi diferències entre comunitats, sinó que s'ha d'evitar polaritzar per definir correctament una realitat sociocultural i lingüística rica i diversa. Així, cal tenir present que la convicció que les persones Sordes són directes es fonamenta en una concepció esbiaixada des de la perspectiva i les expectatives del món oient: la comunitat Sorda, com qualsevol altre grup sociocultural, té els seus sistemes de treball d'imatge i cortesia —tot i que encara es desconeixen en molts casos, com el cas de la comunitat Sorda catalana—.

Així, de la mateixa manera que el model de Brown i Levinson (1987) no es podia aplicar universalment a totes les cultures, no podem definir la cortesia en la comunitat Sorda a partir de la definició de la imatge social de la comunitat oient. De fet, hi ha alguns trets de la comunitat Sorda que s'assimilen més a les cultures oients orientals que no pas occidentals, perquè «acceptance in common membership takes precedence over independence» (Hoza, 2007: 208). En resum, el treball d'imatge i el sistema de cortesia està sotmesa a la variació intercultural i aquesta variació s'aplica també a la comunitat Sorda.

3.2.2. Estudis sobre cortesia i mitigació en altres LS

Els estudis principals sobre cortesia en LS s'han dut a terme en altres LS diferents de l'LSC, com ara en ASL (Roush, [1999] 2007, 2011; Hoza, 2008, 2011), JSL (llengua de signes japonesa) (George, 2011), en BSL (llengua de signes britànica) (Mapson, 2012, 2014), en LSV (Pietrosemoli, 2001), o en DSGS (Boyes Braem i Tissi, en premsa). La majoria d'aquests estudis previs se centren en el comportament dels MNMs, tot i que també presenten alguns signes lèxics i el seu significat en contextos de cortesia, així com algunes estratègies discursives. Com que no hi ha dades sobre cortesia i mitigació en LSC, en aquest apartat presentem de manera general de les principals investigacions fetes en aquesta àrea en altres LS. Algunes propostes s'allunyen força de la nostra quant a perspectiva i objecte d'estudi (vegeu Pietrosemoli, 2001; George, 2010; Roush, 2011; Mapson, 2015, en premsa; Boyes Braem i Tissi, 2022), de manera que en aquest apartat ens centrarem a exposar únicament els estudis que ens serveixen com a punt de partida, i en discutirem la metodologia emprada i tractarem les aportacions principals.

El coneixement sobre cortesia en LS comença amb la recerca de Roush (1999), que suposa el primer treball sobre el tema en una llengua visogestual. Aquest estudi no està publicat, però els resultats es van revisar, ampliar i publicar a Roush (2007). Com Roush (2007) explica, va començar la recerca en aquest àmbit perquè com a persona bilingüe d'anglès i ASL va adonar-se que el seu discurs canviava en funció de la llengua que emprava. En general, la seva intuïció és que produeix més oracions indirectes en anglès que en ASL. Tot i això, l'autor defensa que el *Deaf-as-direct stereotype* (§ 3.2.1) no defineix de manera acurada la realitat de les interaccions en ASL.

Roush (2007) se centra a analitzar les estratègies atenuadores en dos actes de parla en ASL: les peticions i el rebuig. L'autor cita Lakoff (1987) per afirmar que, de la mateixa manera que podem trobar

diferències entre homes i dones quant a estratègies de cortesia, el mateix passa amb la comunitat Sorda: «by analogue of Lakoff's argument, Deaf people have their own stylistic strategies» (Roush, 2007: 112). Roush (2007) té en compte les variables de poder, distància social i nivell d'imposició de Brown i Levinson (1987). La proposta metodològica d'aquest estudi és especialment profitosa per a la nostra recerca, vist que l'autor decideix, d'una banda, no recollir dades naturals per les dificultats que implica, tant pel temps que es requereix per aconseguir una quantitat de dades suficients, com per l'impediment que comporta l'equipament d'enregistrament en vídeo per a la fluïdesa d'un discurs natural i alhora també descarta l'elicitació de dades, com farem nosaltres en aquesta tesi.

Inicialment, Roush (2007) va avaluar la possibilitat de fer servir el DCT (*Discourse Completion Test*) com a mètode de recollida de dades. Es tracta d'un test escrit desenvolupat per diversos investigadors amb l'objectiu de recollir dades de diverses cultures i poder fer un estudi comparatiu sobre la cortesia dins del marc del projecte Cross-Cultural Speech Act Realization Project (CCSARP). Roush (2007) menciona els beneficis que suposaria contribuir en aquest estudi, però detecta dos problemes principals. Primer, explica que aquest mètode limita la recollida de dades prosòdiques i de la comunicació no verbal de les llengües parlades i, d'altra banda, destaca que la recollida de dades per escrit és força problemàtica per les LS, atès que no hi ha un sistema d'escriptura estàndard i generalitzat. De fet, l'autor apunta que seria interessant dissenyar un DCT per les LS (que, alhora, seria útil també per a les llengües parlades).

Un cop descartada tant la recollida de dades naturals com l'elicitació, Roush (2007) finalment decideix fer servir dues eines: l'entrevista etnogràfica i l'anàlisi de discursos signats enregistrats per a altres

propòsits, però amb FTAs²¹ en el contingut; en aquest cas es tracta concretament de peticions i rebuig. Com argumentem al capítol 4, la proposta metodològica d'aquesta tesi és similar.

Sobre els resultats de la investigació de Roush (2007), en primer lloc, és important esmentar que el vídeo que va analitzar va proporcionar poca informació sobre la variació social de Brown i Levinson (1978). Roush (2007) va suposar que els participants del vídeo eren iguals pel que fa al poder social, ja que eren amics, i que la imposició de la situació era força elevada en general, vist que en el seu cas es tractava de demanar prestat un camió, que no és una petició fàcil. Dit això, volem destacar que Roush (2007) va detectar un signe manual, al qual va anomenar 5HPU²², i tres NMMs que vehiculen significats cortesos en ASL: *polite grimace* (llavis estirats en un somriure simètric, vehiculant significats com «ho sento, no puc» o «no hi estic d'acord»), *polite pucker* (llavis premuts per dir «no està malament» o «això és una bona idea») i *body teeter* (moviment del cap o del cos a banda i banda com dient «no vull imposar»).

Roush (2007) va trobar que tots tres MNMs podien aparèixer combinats amb el signe manual detectat (5HPU, és a dir, PALM-UP) i que estaven convencionalitzats per vehicular autoprotecció i gestió de la relació (Roush, 2007: 129). En resum, l'autor determina que aquests MNMs vehiculen ambigüitat o un estil indirecte amb objectius mitigadors. A banda de l'anàlisi dels NMMs, Roush (2007) també va estudiar les estratègies discursives de cortesia en les peticions i el rebuig. En primer lloc, pel que fa a les peticions, l'autor va explicar que a les seves dades apareix el que anomena «supportive

---

²¹ Es tracta, concretament, d'un vídeo creat i enregistrat per alumnes que es titula "Language in action: Asking to Borrow a Truck" from *Signing Naturally* (Lents, Mikos i Smith, 1999, citat a Roush, 2007).

²² Roush (2007) va fer servir aquesta terminologia per referir-se a un signe semànticament ambigu que es produïa amb les mans obertes i aixecades. La recerca posterior el va anomenar signe PALM-UP.

moves». Es tracta d'un conjunt d'estratègies per preparar al destinatari per a l'amenaçada del FTA abans que es produeixi o per reparar l'impacte quan el FTA ja ha aparegut. Aquesta classificació correspon a la funció de prevenció i reparació respectivament de Briz i Albelda (2013) i Albelda *et al.* (2014) (§ 3.1.3). Roush (2007) exemplifica casos en què aquestes estratègies es vehiculen amb els MNM presentats anteriorment. Concretament, en el cas de la prevenció va trobar tres estratègies diferents:

1. La realització de preguntes de sí/no amb verbs com *poder*, com ara la preferència d'utilitzar l'expressió «Puc utilitzar el teu camió?» en lloc de «Em deixes el teu camió?».
2. L'ús de termes vagues semànticament per suavitzar el FTA (*downgraders*) apel·lant a la comprensió i benvolença del receptor, amb estructures en ASL com DON'T-MIND («Et faria res...?»).
3. L'ús de motius, explicacions o justificacions a l'hora de fer una petició.

Sobre les reparacions, Roush (2007) va trobar dues estratègies:

1. La minimització de la imposició del contingut en l'oració, com ara dir «Només necessito el teu camió per un trajecte de trenta milles» quan en realitat en són quaranta-cinc.
2. L'ús de promeses i recompenses, amb expressions com «Et tornaré el camió de seguida».

En segon lloc, sobre el rebuig de peticions, Roush (2007) argumenta que cap persona Sorda va dir que no de manera directa, sinó que tots els participants van mitigar les seves intervencions amb alguna de les estratègies següents:

1. Donar excuses, explicacions o oferir alternatives.
2. Traslladar la responsabilitat a una altra persona o entitat.

3. Explicar les conseqüències negatives d'acceptar la petició per dissuadir l'interlocutor, amb estructures com «No em fa res que em demanis el camió, però és vell, així que podria ser perillós conduir-lo».
4. Posar una condició a canvi d'acceptar la sol·licitud.
5. Compensar el rebuig amb expressions com «que tinguis sort».

Com es pot apreciar, hi ha certa similitud entre aquestes estratègies i les categories de Briz i Albelda (2013) presentades a § 3.1.3. En conclusió, Roush (2007: 134) analitza diferents marcadors de cortesia, siguin manuals, MNMs o estratègies discursives, i emfatitza que no entendre-les correctament pot contribuir a l'estereotip que les persones Sordes són directes. L'estudi de Roush (2007) ha estat pioner i tota una referència en l'àmbit d'estudi de la cortesia en LS per als estudis consecutius.

El coneixement de la cortesia en ASL continua amb l'estudi comparatiu entre l'anglès i l'ASL a Hoza (2007) i amb l'anàlisi dels MNMs de cortesia a Hoza (2008). La recerca de l'autor se centra en diverses qüestions teòriques, com ara la discussió de la importància del context en l'estudi de la cortesia, la relació entre el nivell de fluïdesa lingüística i la cortesia, o la interpretació de les estratègies mitigadores de la comunitat Sorda per evitar malentesos i, per tant, la perpetuació de l'estereotip que les persones Sordes són directes.

Els resultats principals de la seva recerca sobre els marcadors lingüístics de cortesia en ASL se sintetitzen a Hoza (2008). L'autor, a partir del treball de Roush (2007), presenta un estudi empíric amb set signants nadius d'ASL per identificar trets lingüístics de cortesia en peticions i rebuig. Hoza (2008) va detectar cinc MNMs (els tres primers coincideixen amb Roush, 2007). A la Figura 7 mostrem els MNMs de Hoza per ordre d'aparició a la llista, exceptuant el moviment de cap o cos a banda i banda:

1. Llavis premuts (*polite pucker*).

2. Llavis estirats (*polite grimace*).
3. Moviment del cap o el cos a banda i banda (*body/head teeter*).
4. Llavis tensos (*tight lips*).
5. Llavis estirats amb les celles arrufades (*polite grimace-frown*).

Figura 7 Llavis premuts, llavis estirats, llavis tensos, i llavis estirats amb les celles arrufades (Hoza 2008: 270-277)

Hoza (2008) va analitzar-ne la forma, la funció i la distribució. En aquest cas, l'autor sí que va fer servir el test DCT perquè, com argumenta, buscava centrar-se concretament en variables «that could affect the weight of the speech act» (Hoza, 2008: 266). Hoza (2008), com Roush (2007), es refereix a les tres variables socials de Brown i Levinson (1987). Per elicitar les dades de la manera més natural

possible, l'autor va dur a terme jocs de rols simulant interaccions amb peticions i rebutjos un context laboral. Pel que fa als resultats, es destaca que Hoza (2008) va ordenar l'ús d'aquests cinc MNMs en funció del nivell d'imposició del contingut (de menys a més imposició), i la distribució que presenta és la següent: llavis premuts, llavis tensos, llavis estirats, llavis estirats amb les celles arrufades i moviment del cos a banda i banda (Hoza, 2008: 283). També explica que, encara que alguns d'ells poden aparèixer aïlladament, normalment hi ha co-ocurrències entre ells, així com amb signes lèxics, concretament el signe "WELL", equivalent al PALM-UP (Hoza, 2007), que tracta com a *hedge*, com també fa Roush (2007). A partir d'aquest rànquing, Hoza (2008) explica que «more face-work is generally expected for those speech acts that are ranked as being more difficult (+R) and in which the speaker is in a lower power position (-P)», i viceversa: «In contrast, the supervisor (+P) uses fewer politeness strategies, and overall, fewer strategies are used to mitigate easy (-R) re-quests and rejections».

Per la seva part, George (2011) es va centrar en la cortesia en JSP (llengua de signes japonesa) i va presentar un estudi sobre l'expressió d'aquest fenomen en JSL com a evidència de la influència del contacte lingüístic intermodal entre el japonès parlat i el JSL. Va iniciar aquesta recerca perquè les particularitats de la cortesia a la societat japonesa oient en particular (i l'asiàtica oient en general) són àmpliament conegudes i han estat molt estudiades, però no és el cas de la JSL:

«The sign language users as members of an overlapping society use a different language, which either marks politeness contrastively or fails to signify certain aspects of politeness signaled by spoken Japanese»

(George, 2011: 1)

Així, de manera similar a Hoza (2007, 2008), George se centra a comparar la JSL i el japonès parlat en termes de cortesia. El seu estudi ens interessa perquè parla explícitament de la importància de tenir en compte la prosòdia per estudiar els fenòmens de cortesia, sobretot en LS. Concretament, un dels temes que George (2011) aborda és l'ús d'expressions de cortesia en JSL a través (i) dels MNMs, (ii) de lèxic i (iii) des d'un punt de vista discursiu. Metodològicament, l'autor va dur a terme dos estudis diferents. El primer va ser una tasca d'elicitació sobre peticions que consistia a demanar un bolígraf en diverses situacions que requerien nivells de cortesia diferents (basat en l'estudi sobre la petició d'un bolígraf en japonès i anglès americà de Hill *et al.* 1986). En el segon cas, George (2011)²³ segueix la línia d'Hoza (2007, 2008) i porta a terme el DCT. La idea és que les proves fossin complementàries: «the DCT study serves as a check on the conclusions of the Pen Study in order to form a stronger investigation of JSL politeness or register marking» (George, 2011: 80).

Volem destacar que en la seva anàlisi es va centrar en vuit marques de cortesia diferents, algunes de les quals són MNMs (barbeta amunt, moviment de cap, llavis estirats i llavis estirats amb les celles arrufades), però també hi trobem altres elements, com ara els signes lèxics PLEASE i DON'T-MIND, l'ús de l'espai sígnic, el total de paraules (*word rate*), l'economia lingüística i altres signes no convencionalitzats com a marcadors prosòdics. A més, també descriu moviments oculars i d'espatlles. George (2011) defensa que l'amplitud de l'espai sígnic, el total de paraules i els MNMs estan

---

²³ Cal mencionar que George (2010) va dur a terme un estudi sobre cortesia en JSL centrat a descriure la intercomprensió entre signants i no signants a partir del coneixement compartit sobre comunicació visual que permet als no signants reconèixer alguns signes derivats de la cultura general, siguin gestos japonesos o universals. Tanmateix, aquest estudi s'allunya de la nostra proposta i perspectiva i, per tant, ens interessa més desenvolupar el seu estudi del 2011.

molt relacionats amb el registre i afecta el discurs en JSL. Vegem-ne alguns exemples de l'autor:

- La velocitat lenta a l'hora de signar està vinculada amb un grau de cortesia (o registre) més alt.
- Els MNMs dels llavis estirats i els llavis estirats amb les celles arrufades funcionen de la mateixa manera que en ASL.
- L'ús de signes més petits està relacionat amb un grau de cortesia més alt.
- La posició de la barbeta cap enrere (*chin-forward*) i l'ús del moviment del cap afecta de manera positiva el nivell de cortesia (el contingut es percep més cortès).
- La posició de la barbeta cap amunt afecta de manera negativa el nivell de cortesia (el contingut es percep més descortès).

A més, George (2011) va observar en les seves dades que els signants de JSP fan servir diverses estratègies per mitigar l'amenaça d'una petició, com ara posar excuses, donar motius o disculpar-se; les estratègies, doncs, són les mateixes que va trobar Roush (2007) per a l'ASL.

Altres estudis sobre cortesia en LS que volem destacar són Mapson (2012) i Mapson (2014). Els estudis de l'autora se centren en la BSL i Mapson (2012) analitza els efectes del contacte lingüístic entre aquesta llengua i l'anglès parlat. En aquest estudi es van dur a terme cinc entrevistes semiestructurades amb Sords signants en les quals es volia elicitat dos actes de parla les peticions i les disculpes. A més, el contingut de les entrevistes també aporta un valor interessant per a la nostra recerca, perquè els resultats mostren que els signants Sords canvien la producció d'aquests actes de parla en funció de la jerarquia social del receptor. Mapson (2012) exposa que l'ús dels signes lèxics PLEASE o THANK YOU està clarament influenciat per l'anglès, atès que els entrevistats expliquen que fan servir aquests signes en el seu

discurs de manera més freqüent si el receptor és oient. Això indica que els participants són conscients de les diferències i adapten el discurs en aquest sentit. De fet, això també afecta com els signants utilitzen alguns MNMs, com ara tirar el cap endavant (anomenat *polite duck*), que no és una opció preferent si el receptor és oient:

«[...] ‘polite duck’ might mistake them for uncertainty, lack of confidence or aggression, highlighting some of the cross-cultural misunderstandings that occur when co-existing languages convey politeness so differently»

(Mapson, 2012: 168)

A més, alguns entrevistats afirmen que alguns MNMs se substitueixen per vocalitzacions de paraules en anglès quan el receptor és oient. Per exemple, en MNM de tirar el cap endavant produït simultàniament amb el signe SORRY es canviaria i s’hi afegiria un adverbí, com ara VERY SORRY. A partir d’aquests resultats, Mapson (2012) argumenta que la competència sociopragmàtica és clau per a la comunicació intercultural, vist que conèixer les diferències socioculturals permet evitar malentesos.

Sobre les peticions i les disculpes en BSL, Mapson (2014) se centra en diversos MNMs de cortesia. Una de les aportacions més importants que fa és la defensa que els MNMs estan relacionats amb l’entonació (visual), així que l’autora en proporciona una descripció fonètica. Mapson (2014) afirma que l’entonació no s’ha tingut prou en compte en els estudis de cortesia, tant en llengües parlades com signades, i l’autora explica que en LS es vehicula a través de la velocitat i la mida dels signes, així com amb els MNMs. Un dels problemes de l’estudi de la cortesia en LS que tracta Mapson (2014) és que la recerca sovint es fonamenta en les bases teòriques desenvolupades per a llengües parlades, com és el cas del DCT que fan servir Hoza (2007, 2008) o George (2011) —com ja apuntava Roush (2007)—.

Metodològicament, Mapson (2014) va dur a terme tasques d'elicitació de dades en què les intervencions es dirigien a ella, o hipotèticament a una persona Sorda amb un càrrec superior en un ambient laboral. Pel que fa als resultats, Mapson (2014: 168) va analitzar sis MNMs:

1. Llavis tensos
2. Llavis estirats
3. Aixecament de celles
4. Ulls entretancats
5. Lateralització del cap
6. Cap endavant

A més, també va mirar com es relacionaven amb altres marcadors, com ara la mirada o els moviments d'espatlles i corporals en general. També estableix relacions entre els seus resultats i els estudis previs, encara que fa servir categories diferents. De fet, apunta que el cap endavant (*polite duck*) s'assembla força a tirar la barbata endavant (*chin forward*) identificat en JSL per George (2011). En termes generals, Mapson (2014) identifica que (i) en totes les peticions elicitades el MNM més freqüent és l'aixecament de celles, (ii) tots els participants han fet servir els marcadors dels llavis tensos i llavis estirats, (iii) en un context amb més imposició, l'aparició dels llavis estirats, i el mateix MNM amb les celles arrufades és més freqüent, (iv) les inclinacions laterals apareixen més sovint si el receptor és un superior.

Mapson (2014: 176) conclou que a banda dels pocs MNMs que tradicionalment s'han estudiat en la recerca prèvia sobre cortesia en LS, «a much wider range of features are used to convey politeness». L'autora emfatitza la dificultat que suposa l'estudi dels MNMs en relació amb la cortesia, vist que són multifuncionals i un mateix marcador es pot fer servir tant per mitigar com per vehicular altres

significats gramaticals. Mapson (2014) insisteix a problematitzar l'ús de categories fetes per a llengües parlades per analitzar la cortesia en LS, a causa de les diferències en la modalitat lingüística.

En conclusió, comptem amb alguns estudis previs que s'han centrat a estudiar MNMs de cortesia i també algunes estratègies discursives atenuadores; les llengües de signes que s'han estudiat en aquest sentit són l'ASL, la JSP i la BSL. En ASL (Roush, 2007; Hoza, 2008) s'ha estudiat també l'ús del signe PALM-UP (anomenat 5HPU o "WELL" respectivament). L'objectiu d'aquest recorregut teòric és fonamentar la nostra recerca i, en aquest sentit, ens interessa especialment la proposta metodològica de Roush (2007) i la perspectiva prosòdica de Mapson (2014); a més, tots dos van dur a terme entrevistes per recollir dades de tipus més etnogràfic. Per acabar, a la Taula 1 resumim la informació principal de les investigacions que hem presentat i a la Taula 2 sintetitzem de manera visual els MNMs de cortesia que s'han estudiat fins ara en altres LS.

Taula 1 Resum dels estudis previs principals

Investigació	LS	Objecte d'estudi	Tema d'estudi i perspectiva	Metodologia
Roush (2007)	ASL	Peticions i rebuig	Estratègies indirectes en ASL per a desmuntar estereotips sobre la cortesia i les persones Sordes.	Anàlisi de vídeos enregistrats per altres motius i entrevistes.
Hoza (2007, 2008)	ASL	Peticions i rebuig	Comparació entre l'anglès i l'ASL en termes de cortesia.	Elicitació de dades.
George (2011)	JSL	Peticions	La influència del contacte intermodal	Elicitació de dades i test Pen Study.

			entre el japonès i la JSL sobre la cortesia.	
Mapson (2012, 2014)	BSL	Peticions i disculpes	Els efectes del contacte entre l'anglès i la BSL quant a cortesia i el funcionament d'aquest fenomen en BSL.	Elicitació de dades i entrevistes

Taula 2 Resum dels MNMs de cortesia en LS

MNMs	Roush (2007)	Hoza (2007, 2008)	George (2011)	Mapson (2012, 2014)
Llavis estirats	✓	✓	✓	✓
Llavis premuts	✓	✓		
Moviment del cap o el cos a banda i banda	✓	✓		
Llavis tensos		✓		✓
Llavis estirats amb les celles arrufades		✓	✓	
Moviment de barbeta			✓	
Moviment del cap			✓	
Espai sígnic			✓	

Ulls entretancats			✓	✓
Cap endavant				✓
Lateralització del cap				✓
Aixecament de celles				✓

3.2.3. Recapitulació

En aquest apartat hem presentat les particularitats sociològiques més importants de les persones Sordes, que conformen una identitat i una cultura concreta diferent de la cultura oient general. Això és clau per poder conèixer què és apropiat (o no) en un context comunicatiu quant a normes socials i, per extensió, quan a treball d'imatge i cortesia. Hem vist que un dels trets més destacats en la recerca de l'àmbit es relaciona amb l'estereotip que les persones Sordes són directes, i hem destacat algun dels estudis més rellevants en aquesta línia.

D'altra banda, des d'una perspectiva més lingüística, hem presentat els estudis principals sobre cortesia i mitigació en altres LS. Hem mostrat diversos MNMs de cortesia en ASL, BSL o JSL, així com el signe PALM-UP, algunes estratègies discursives i la importància de tenir en compte la prosòdia. Volem remarcar especialment l'aportació metodològica de Roush (2007). En suma, aquests estudis previs són una base fonamental per a aquest treball.

4. METODOLOGIA

En aquest capítol es presenta la metodologia que hem utilitzat a la nostra recerca. En primer lloc, exposem els criteris per a la selecció de les dades (§ 4.1). En segon lloc, definim el corpus (§ 4.2) i el gènere discursiu (§ 4.2.1), les dades i els participants (§ 4.2.2), com hem fet la transcripció i quin sistema d' anotació hem adoptat (§ 4.2.3), la prova preliminar (§ 4.2.4) i la creació de la base de dades (§ 4.2.5). En tercer lloc, descriuim l' anàlisi de les dades (§ 4.3) i, finalment, exposem com s' han dissenyat les entrevistes (§ 4.4).

4.1. Criteris per a la selecció de les dades

Tenint en compte el tema i els objectius de la investigació, hi ha diverses qüestions metodològiques a comentar. D' una banda, com hem argumentat al capítol 1, l' atenuació lingüística i la cortesia són fenòmens pragmàtics i és interessant que, en la mesura del possible, s' analitzin en contextos comunicatius espontanis i naturals. Tal com exposa Briz (2004), l' atenuació no es pot entendre fora de context, ja que la situació comunicativa és el que la defineix i li va donant forma. Amb l' objectiu que els resultats obtinguts siguin el més propers possibles a la realitat sociolingüística de l' LSC, i tenint en compte que la gran majoria de recerca prèvia en altres LS en aquest àmbit s' ha fet a partir d' elicitacions i no de contextos naturals (§ 3.2.2) — de manera que la informació que tenim sobre atenuació en discurs real en LS és gairebé desconeguda i, per tant, un àmbit que cal explorar— volem estudiar un context d' atenuació en LSC proper a l' ús de la llengua real.

De totes maneres, no podem obviar la complexitat que suposa enregistrar un discurs natural que sigui fluid entre diverses persones, que contingui precisament l' objecte d' estudi i que, a més, sigui suficient quantitativament. Com argumenta Roush (2007), amb aquesta metodologia el procés es complicaria:

«Although participant observation may yield the most natural ethnographic data, attempting to study a particular speech act (request and refusals in this case) or phenomenon (direct and indirect conversations) can be problematic since it may take years to collect the data in question. [...] The use of video equipment, which is necessary in signed language research, poses even more problems with regard to naturalness».

(Roush, 2007: 120-121)

A això cal afegir-li la coneguda paradoxa de l'observador de Lavob (1972a). La idea general és que és important obtenir el discurs el més natural possible, però això només apareix quan les persones no se senten observades. En altres paraules, l'objectiu final d'una investigació lingüística en una comunitat és saber com parlen les persones quan no les observen, però això només es pot dur a terme amb l'observació mateixa. Per tant, idealment s'hauria d'observar a l'informant sense que sigui conscient que està sent observat. En aquesta línia, en l'àmbit de la recerca en llengües de signes, Schembri (2008: 5) exposa que «ideally we want to observe how deaf people use BSL with each other when they are not being observed», però la realitat és que calen càmeres i la signatura del consentiment informat de protecció de dades, la qual cosa explicita que els participants seran observats. A més, una de les problemàtiques que presenta Schembri (2008) per a la creació d'un corpus lingüístic d'accés obert en BSL (llengua de signes britànica) succeeix també en el programa de *Mans a la massa*: els participants són conscients que qualsevol persona amb un ordinador i accés a internet pot veure els seus discursos, i encara no està clar fins a quin punt això afecta el discurs natural. Tot i això, queda clar que «we need to consider how best to adapt the variety of techniques sociolinguists use to overcome the observer's paradox, or at least to reduce its effects» (Schembri, 2008: 5).

Per tot això, per a aquesta tesi vam decidir seguir la línia metodològica de Roush (2007) i vam cercar vídeos enregistrats

anteriorment per a altres propòsits que tinguessin, especialment, dues característiques principals: un nivell d'espontaneïtat considerablement alt i que fossin susceptibles a l'aparició d'estratègies mitigadores i de cortesia. Aquesta cerca es va dur a terme a la plataforma en línia Webvisual²⁴: un canal de televisió que conté notícies, concursos i reportatges en LSC de domini públic i gratuït que ha fet possible la recol·lecció de discursos naturals de signants Sords de Catalunya per a aquesta recerca.

Com desenvolupem detalladament més endavant, els vídeos del nostre corpus provenen d'un concurs televisiu anomenat *Mans a la massa*²⁵. Destaquem que, tot i que l'objectiu original de la filmació que hem analitzat era l'entreteniment de l'espectador, el contingut per excel·lència d'aquest concurs és la crítica culinària entre els participants, de manera que creiem que era probable que apareguessin estratègies per reduir l'amenaça o reparar l'ofensa a la imatge social pròpia o de la resta de participants que, a més, s'exposa públicament a través del programa. Per això, considerem que tant el context comunicatiu com el tipus d'interacció són molt adients per a la finalitat d'aquesta recerca. D'altra banda, ens basem en Calsamiglia i Tusón (1999: 20-22) per afirmar que, efectivament, *Mans a la massa* té un nivell alt d'espontaneïtat, ja que 1) té un grau d'indefinició alt, 2) és en certa manera imprevisible i, per tant, improvisat, 3) es poden produir jocs de poder, 4) el camp de la negociació (del tema o el canvi de tema, per exemple) és obert, 5) poden haver-hi confusions o malentesos, 6) està organitzat en torns de parla (en aquest cas de vegades regulats pel presentador, però no sempre), 7) el canvi de parlant és habitual, 8) la durada dels torns de paraula no és fix, i 9) la durada i el contingut de la conversa no es decideix prèviament, entre altres.

---

²⁴ ©2019 Webvisual disponible a <https://www.webvisual.tv/>

²⁵ Disponible a <https://www.webvisual.tv/?s=mans+a+la+massa>

No obstant això, com hem apuntat abans, naturalment les restriccions del gènere discursiu (§ 4.2.1) afecten l'espontaneïtat: la col·loquialitat (tret característic de la conversa espontània) en aquest context es veu afectada, atès que hi ha càmeres i, per tant, la consciència dels participants que estan en un programa de televisió els podria fer apujar el registre. A més, tot i que les intervencions no estan prèviament planificades, el presentador sí que podria tenir una estructura o guió previ que segueix i que ve definit també pel gènere discursiu.

Finalment, hi ha una qüestió rellevant a comentar. Al capítol 1 s'ha tractat la variació intercultural de la cortesia i de la imatge social, i hem diferenciat la comunitat Sorda de l'oient en termes d'identitat, llengua i cultura. No podem obviar, doncs, les diferències culturals entre la comunitat objecte d'estudi d'aquesta recerca amb les de la investigadora. Tot i les competències lingüístiques i interculturals amb què comptem, és fàcil que les interpretacions de les dades estiguin esbiaixades per la perspectiva de les normes de cortesia, atenuació i necessitat de treball d'imatge de la cultura de la investigadora, que no és la cultura Sorda.

Així, com exposa Payrató (2018: 35), «la comunicació no se da en el vacío, sino que está anclada en un espacio sociocultural determinado» i l'etnografia s'encarrega de trobar patrons culturals del que l'autor anomena «hechos de habla (speech events)» que són prototípics d'una determinada comunitat. Per aquest motiu, és necessari incorporar una perspectiva etnogràfica a l'estudi que permeti entendre el màxim possible quina és la necessitat de treball d'imatge i quines implicacions té el gènere discursiu i el context comunicatiu que analitzem per a la cortesia i l'atenuació de les interaccions que estudiem. Per això, s'han dut a terme entrevistes a persones Sordes signants d'LSC que aporten un criteri de fiabilitat a la recerca i que desenvolupem a § 4.4.

4.2. Definició del corpus per a l'estudi de l'atenuació i la cortesia en LSC

4.2.1. El gènere discursiu: un concurs de cuina televisat

Com hem vist al § 3.1.2.3, el gènere discursiu és un element fonamental a tenir en compte en els estudis pragmàtics en general i en l'atenuació lingüística i la cortesia en particular. De fet, «es indispensable en el ámbito del análisis del discurso» (Charaudeau, 2012: 19). En general, l'objectiu de l'estudi dels gèneres discursius ha estat la sistematització, és a dir, «la preocupación analítica [...] de llegar a ordenamientos más satisfactorios y [...] profundizar en el conocimiento de los distintos géneros» així com descriure el patrimoni comunicatiu d'una societat concreta (Ciapuscio, 2007: 2).

La noció de gènere discursiu ha estat històricament molt rellevant en l'àmbit de la lingüística i suposa tot un repte d'estudi perquè, d'una banda, tracta unitats d'anàlisi complexes (Shiro, 2012) i, de l'altra, perquè s'han superposat diverses definicions que difuminen la comprensió del concepte (Casmiglia i Tusón, 1999; Charaudeau, 2012). Una de les qüestions a destacar és que el terme *gènere discursiu* ha estat històricament confós amb *tipus de text* (Calsamiglia i Tusón, 1999; Shiro *et al.* 2012). No és l'objectiu d'aquesta tesi aportar una discussió detallada sobre les seves diferències, ni tampoc oferir un recorregut minuciós sobre les diverses concepcions de *gènere discursiu*, però sí que emmarcarem el concepte de gènere discursiu per, posteriorment, descriure el gènere del nostre corpus d'anàlisi.

A grans trets, es pot entendre el gènere discursiu com a manifestacions lingüístiques altament convencionalitzades, de caràcter històric i culturalment recurrents (Calsamiglia i Tusón, 1999). Shiro (2012) els presenta com un espai lingüístic i Miranda (2012: 75) en destaca el seu caràcter social, interaccional i canviant:

«los géneros son cristalizaciones momentáneas, que se modifican con la historia porque las actividades humanas y los recursos de las lenguas naturales van cambiando». Swales (1990) conceptualitza el gènere com un conjunt d'esdeveniments comunicatius que comparteixen propòsits (i sovint una forma, estructura o tipus d'audiència) i que defineixen i delimiten la tria del contingut i de l'estil de l'acte comunicatiu. També en destaca el caràcter canviant entre cultures i generacions.

En general, doncs, es tracta d'una agrupació de produccions lingüístiques que (i) constitueixen una pràctica social que s'estructura a partir d'una situació comunicativa, (ii) són un reflex del context i la cultura involucrada i (iii) funcionen com un instrument necessari per organitzar l'ús del llenguatge (Shiro *et al.*, 2012). A més, com Ciapuscio (2007: 2) argumenta, els diferents gèneres discursius que estan presents en una comunitat no estan desvinculats entre ells «sino que hay relaciones entre ellos, incluso zonas de solapamiento».

Així, quan parlem de gènere discursiu, cal també definir com s'organitzen, els rols dels interlocutors, la informació que es tracta o les expressions lingüístiques, entre altres (Shiro, 2012). Calsamiglia i Tusón (1999: 252) proposen tres nivells d'anàlisi: parlen d'estructura interna (prosòdia, gestualitat, lèxic, elements morfosintàctics, registre, etc.), del context interactiu (com ara l'organització interactiva o els trets de la situació social) i, finalment, de l'estructura externa (els àmbits comunicatius o la distribució institucional dels gèneres, entre altres). En aquesta línia, Shiro (2012: 8) suggereix també tres nivells d'anàlisi: l'intratextual (trets lingüístics), l'extratextual (trets situacionals i de la comunitat de parla) i els funcionals (una combinació dels anteriors per entendre el propòsit i la intencionalitat comunicativa). Tot i això, i com manifesta Shiro (2012), caracteritzar els gèneres discursius no és una tasca senzilla, ja que no sempre hi ha aquest consens sobre els criteris o la taxonomia a fer servir.

D'altra banda, també podem parlar de gèneres i subgèneres. Charaudeau (2012: 41) exposa que «preferiremos hablar de subgéneros cuando se trata de lo que se desprende de las situaciones específicas de la comunicación con respecto a situaciones globales», i l'exemple que mostra resulta molt pertinent per al nostre estudi: «el debate televisado (situación específica) será considerado como un subgénero del género información mediática (situación global) y los diferentes tipos de debates televisados, como variantes de este subgénero» (Charaudeau, 2012: 42).

En aquesta recerca ens centrem en un programa de televisió, concretament un concurs de cuina, que té unes particularitats que definirem més endavant i tindrem en compte perquè emmarquen clarament el tipus de dades i, per tant, delimiten la interpretació i extrapolació dels resultats. El gènere televisiu (àmpliament conegut amb l'anglicisme *tv show*), pot incloure diversos subgèneres, com ara els xous d'impacte o telereality (*reality shows*), programes d'entrevistes o converses (*talk shows*) o els concursos (Charaudeau, 2012), subtipus que, alhora, són heterogenis també. A tall d'exemple, se sap que dins del subgènere *talk show* hi ha molta variació de contingut i estil (Livingstone i Lunt, 1994; Haarman, 2001), de manera que definir i conceptualitzar-lo de manera precisa és també tot un repte. Com hem apuntat anteriorment, un dels motius principals que dificulta la taxonomia dels gèneres discursius i que, naturalment, s'aplica al gènere televisiu també, és que molts criteris se superposen i es barregen:

«[...] los criterios de determinación de los géneros pueden ser de distintos órdenes y transversales, es decir, que un mismo género se compone de varios criterios y que un mismo criterio puede encontrarse en diferentes géneros».

(Charaudeau, 2012: 22)

Tanmateix, tots els subgèneres televisius que hem mencionat sí que comparteixen alguns trets que possibiliten la seva classificació. Tolson (2001: 3) afirma que els «talk shows revolve around the performance of talk». I, en aquest sentit, Garcés-Conejos Blitvich *et al.* (2012: 695) argumenten que «beneath their different forms of interaction and generic influences, their performance of talk gives otherwise rather diverse talk shows a shared communicative purpose, and hence a generic identity». Quan un grup de gèneres comparteix propòsits generals podem parlar també de família de gèneres (Ciapuscio, 2007) o colònia de gèneres (Bhatia, 2004), encara que entre ells hi hagi objectius comunicatius específics que són diferents. I, de la mateixa manera que apunta Charaudeau (2012), queda clar que una colònia de gènere pot tenir «a variety of occupants, some of them having overlapping [...] claims whereas others are somewhat more distinct from one another» (Bhatia, 2004: 61).

De fet, hi ha diversos criteris que Haarman (2001) identifica per als *talk show* en general que s'apliquen també al concurs televisiu de cuina que ens ocupa. Destaquem, per exemple, la figura del presentador perquè permet que avanci l'espectacle de manera fluida i és el nexa d'unió entre els participants i, fins i tot, amb l'audiència. En resum, el presentador té el control de la situació comunicativa. No totes les funcions que Haarman (2001) descriu per a aquesta figura es reflecteixen totalment al nostre corpus, però això ja ho considera l'autora:

«Although linguistic mechanisms for the maintenance of control are common to all host, they style of host's performance varies according to the kind of guests invited and the topics discussed, the social composition of the studio [...] and ultimately the preplanned format of the show».

(Haarman, 2001: 32)

Com hem introduït abans, els gèneres no estan exemptes de variacions al llarg del temps i «[they can] even become obsolete because of lack of use» (Bhatia, 2004: 62). Pel que fa a la variació dels gèneres televisius, Hess-Lüttich (2007) argumenta que concretament els *talk shows* han experimentat un canvi important i han evolucionat de l'entreteniment a la confrontació, característica que ja destacava Hutchby (2001). En aquesta línia, Blitvich *et al.* (2010: 696) afegeixen que «their communicative purpose has become the performance of argument for argument's sake».

Aquesta evolució cap a la polèmica s'observa també en programes televisius de la península. Si ens centrem en la cultura dels *talk show* en castellà peninsular, l'evolució és similar. Inicialment eren programes de tipus confessionals de la vida quotidiana (Blitvich *et al.*, 2010). Més tard van començar les anomenades tertúlies, en què es discuteixen temes d'actualitat, que també han desembocat de manera general a debats televisius de tipus conflictius i banals que inclouen comentar la vida de personatges famosos, que Brenes (2007) etiqueta com a pseudotertúlia. Per la seva part, Blitvich *et al.* (2010: 697) analitzen el programa *La Noria* en què hi ha confrontació i polarització d'idees i, com argumenten, «it appears to be the type of exploitative show in which impoliteness is expected».

Per a aquest gènere en la televisió en català, està estès el terme *espectacle de parla* (Cercle d'Anàlisi del Discurs, 1997: 19) i «es reserva per a aquelles emissions que tenen una funció més aviat de distreure [...]; el terme *debat* es reserva per a aquelles emissions que pretenen sobretot informar en clau seriosa». Amb tot, també parlen d' «espectacledebat» per referir-se a «divertir fent servir la polèmica a través de la diferència o de l'enfrontament d'universos de creences» (Centre d'Anàlisi del Discurs, 1997: 33). El Centre d'Anàlisi del Discurs (1997: 55) estudia un programa televisiu en català anomenat *La vida en un xip* i, novament, el caràcter polèmic està marcat: «l'objectiu general es [...] debatre un tema polèmic d'interès general amb la intenció d'entretenir els espectadors».

Un cop queda clar el caràcter més aviat polèmic del gènere que ens ocupa, cal parlar també de la seva estructura i tipus de discurs. Hernández-Flores (2008a: 682) defineix el discurs del debat televisiu com a semi-institucionals, «pues incorpora tanto elementos de naturaleza institucional como conversacional». Les restriccions institucionals que Hernández-Flores (2008a) comenta són el context físic (l'estudi televisiu), la selecció dels parlants, els temes tractats, el discurs mediat, la no-presència del destinatari —que guarda relació amb el tercer receptor de Leech (2014)— i la finalitat concreta d'entretenir. D'altra banda, però, també s'entén com a conversacional perquè es fa servir una llengua informal, els torns de parla són espontanis, es canvia de tema sense control extern, entre altres, com també exposen Calsamiglia i Tusón (1999) (§ 4.1). El Centre d'Anàlisi del Discurs (1997: 33) destaca com a característica principal d'aquest gènere el «marge de llibertat a la paraula de cada un dels participants» i, de la mateixa manera que apunta Hernández-Flores (2008a), parlen de doble contracte en la conversa: d'una banda, apareixen les característiques del debat i, de l'altra, les del programa televisat, és a dir, que «el contracte mediàtic del gènere *talk-show* implica una escenificació del debat que es transforma així en espectacle» (Centre d'Anàlisi del Discurs, 1997: 33).

En relació amb el concurs televisiu que ens ocupa, i reprenent el concepte de superposició de gèneres discursius que desenvolupa Charaudeau (2012), afirmem que el nostre corpus no és estrictament un *talk show* ni un debat, sinó més aviat un híbrid amb un concurs o competició, atès que tot i que els participants tenen debats sobre l'experiència, han de competir entre ells i només pot haver-hi un guanyador.

Svobodova i Nováková (2019) analitzen l'agressivitat verbal i la descortesia en un programa de cuina molt similar al nostre corpus (i similar al també famós concurs britànic *Come Dine with Me*). Així, les definicions d'aquest subgènere que les autores anomenen *TV cooking show* (programa televisiu de cuina) s'ajusten molt bé al

nostre corpus d'anàlisi. La primera característica que destaquem és que en aquests tipus de programes s'anima als participants a criticar obertament l'experiència i, per tant, «they not feel limited by the common norms of smooth and effective communication that prevent the speaker from threatening the hearer's face» (Svobodova i Nováková, 2019: 430). Sobre aquesta qüestió, afegixen que, com que l'objectiu principal dels participants és guanyar el premi (generalment econòmic), els parlants acostumen a trencar amb el que es considera adequat socialment en aquest context.

Una altra particularitat d'aquest subgènere televisiu és que hi ha interaccions en què els participants parlen sols davant d'una càmera. Això és rellevant perquè, de vegades, l'opinió que ha manifestat un concursant a taula canvia quan parla de manera individual i s'expressa de manera diferent. Això fa evident que la impossibilitat del conflicte immediat redueix la necessitat del treball d'imatge (Svobodova i Nováková, 2019: 443).

I precisament sobre el treball d'imatge, les autores argumenten que la majoria de FTAs que identifiquen amenacen la imatge positiva dels amfitrions, perquè «depreciated the qualities of a perfect host and an excellent cook, which form the essence of cooking shows» (Svobodova i Nováková, 2019: 436). I afegixen que:

«Participants in reality TVs who construct the communicative acts in face-to-face interaction with the others react to the social context established by the show: each contestant is highly motivated by his/her wishes to win, and therefore is making effort to convince all participants [...] of his/her positive face. Since the contestants might be threatened by the loss of face resulting from the open confrontation (and, consequently, might run a risk to be awarded few points in return), they avoid the direct attack usually; instead, they prefer slandering, which is a part of the show and the act that the contestants are incited to carry out».

(Svobodova i Nováková, 2019: 457)

Tanmateix, Svobodova i Nováková (2019: 457) afirmen que «the choice of expressions and communicative strategies, however, still depends on the particular type of medium and the situation context which it creates». I, de fet, això és el que observem al nostre corpus, atès que presenta algunes diferències amb el que descriuen les autores. La discrepància principal entre els programes de masses com el que analitzen Svobodova i Nováková (2019) i el nostre és, precisament, que són de masses: la majoria s'emeten per televisió, tenen molta audiència i un impacte en la societat; de fet, per aquest motiu aquests tipus de programa formen part de la cultura popular (Tolson, 2001).

En canvi, *Mans a la massa* s'emet per Internet i, encara que estigui subtítulat i doblat, no arriba a la població oient majoritària, atès que ni la difusió publicitària hi arriba, ni és l'audiència principal a qui va dirigit. És a dir, no té un impacte rellevant en la societat oient majoritària. La comunitat Sorda signant de Catalunya, a més, és molt petita —aproximadament 12.000 persones Sordes i 25.000 persones signants entre Sordes i oients (vegeu capítol 1)— i la majoria es coneixen entre ells, pel fet de ser una comunitat endogàmica. Per això, molts dels participants de *Mans a la massa* no són desconeguts, sinó que molts ja es coneixien prèviament, fos bé per relacions personals, o bé perquè pertanyen a diverses associacions de persones Sordes. Això fa que l'ambient sigui més íntim o familiar. Finalment, el premi està valorat en un val de supermercat de 100 €, la qual cosa reflecteix el pressupost limitat d'aquest programa en comparació amb els de masses, que poden arribar als milers d'euros.

Per aquest motiu, i tal com hem pogut saber gràcies als nostres informants Sords signants entrevistats (vegeu capítol 1), en aquest context hi hauria una forta motivació per mantenir la pròpia imatge i protegir també la dels interlocutors i en un segon pla hi hauria la motivació per guanyar. Per això, l'agressivitat verbal o les calúmnies

que descriuen Svobodova i Nováková (2019) justificades per l'objectiu de guanyar, o la descortesia pel caràcter polèmic que argumenten Garcés-Conejos Blitvich *et al.* (2010) no són les característiques dominants del nostre corpus. En altres paraules, sí que apareixen crítiques i debats que motiven l'aparició de FTAs, però també hi ha un interès molt alt de protegir o reparar aquestes amenaces a la imatge.

Hi ha un matís important, però: encara que *Mans a la massa* no té un impacte rellevant en la societat oient majoritària, sí que està influenciat per la cultura popular de concursos televisius com ara *Joc de cartes* (TV3) o *Ven a cenar conmigo* (Canal Cuatro). Això s'entén perquè, tot i que la comunitat Sorda és minoritària en el territori que comparteix amb la societat oient i, per tant, la seva producció audiovisual no és de tendència predominant, la comunitat Sorda sí que té accés (en menor o major mesura) a la cultura televisiva popular. El programa de *Mans a la massa* n'és un clar exemple, ja que en reproduïx el procediment general, com ara el sistema de votacions, entre altres. Això explica per què moltes de les característiques principals del gènere televisiu sí que apareixen al nostre corpus.

Un cop revisat breument el terme de gènere discursiu en general i el gènere que ens ocupa en particular, a continuació definim les característiques del nostre corpus tenint en compte els estudis previs mencionats. Els trets identificatius del nostre corpus són els següents:

- Dins del gènere d'informació mediàtica, el gènere discursiu que ens ocupa és un programa de televisió, concretament, el subgènere de concurs de cuina.
- El discurs del programa té restriccions institucionals, però també té característiques de conversa espontània.

- La figura del presentador és clau, vist que té el control de la situació comunicativa i, per tant, més poder social en aquest context.
- El nostre corpus és molt similar als programes d'aquest tipus predominants en la comunitat oient, sobretot pel que fa al procediment, però el fet que la comunitat Sorda de Catalunya sigui petita i la majoria de persones es coneguin entre elles, així com l'absència d'impacte en la societat majoritària, en fa variar algunes característiques:
  - el contingut té un caire polèmic, de manera que és susceptible a l'aparició de FTAs, però alhora
  - les característiques particulars de la comunitat Sorda i el context comunicatiu que analitzem impliquen que els participants volen protegir tant la seva imatge com la dels interlocutors. Així, han de buscar un equilibri entre l'objectiu comunicatiu (criticar) i la protecció de les diverses imatges socials que s'exposen. En definitiva, l'agressivitat verbal competeix amb l'atenuació i la cortesia.

4.2.2. Dades i participants

Les dades que analitzem per estudiar l'atenuació i la cortesia en LSC provenen de sis capítols del programa *Mans a la Massa*. Es tracta d'un concurs de cuina dirigit per un presentador en què a cada capítol un participant ha de cuinar a casa seva per a la resta del grup. Els altres participants han de valorar i puntuar l'experiència i, al final de la competició, qui tingui la puntuació més alta guanya el concurs. Com és natural pel context comunicatiu, el presentador té més poder social que la resta de signants; a més, s'hi suma el fet que es tracta d'una persona coneguda i reconeguda en la comunitat Sorda de Catalunya, atès que és un dels presentadors principals del canal Webvisual, entre altres raons.

El programa té dues temporades en total i cadascuna té cinc capítols. Per a aquesta recerca hem seleccionat els tres primers capítols de cada temporada, sis en total. Com argumentem i detallem més endavant (§ 4.2.3), la transcripció ha estat selectiva, de manera que s’ha anotat exclusivament un fragment concret de cada capítol, la qual cosa representa un total de 3 h i 22 minuts de conversa espontània analitzada. Amb aquesta quantitat de dades anotades la mostra es troba saturada (és a dir, no se’n poden extreure dades noves) i, per tant, la densitat és representativa de tot el conjunt. La informació detallada sobre els enregistraments es troba a la Taula 3.

Taula 3 Informació sobre els enregistraments

Temporada	Capítol	Duració capítol	Fragment analitzat
1	1	41.09'	26.82'
	2	41.09'	26.96'
	3	49.39'	37.00'
2	1	53.32'	32.03'
	2	57.37'	41.99'
	3	46.00'	28.92'
TOTAL			3 h 22 min

Sobre el funcionament del programa, l’estructura dels sis capítols és la mateixa. Primer, apareix el presentador per explicar el funcionament del concurs. Després, mentre la participant que ha de cuinar es presenta a càmera i va al supermercat, la resta de participants es troba amb el presentador a la ciutat o poble on dinaran. En aquest lloc, el presentador els fa una petita visita turística i els explica curiositats històriques de l’entorn. Finalment, es troben tots a casa de l’amfitriona per dinar i avaluar el menjar. Aquesta tercera part és la que s’ha recollit per a aquest estudi, ja que és on apareixen les

crítiques que ens ocupen. Cal destacar que la participant que cuina no seu a taula ni dina amb la resta, sinó que només es dedica a presentar i servir els plats, de manera que està fora de la conversa mentre la resta va comentant i valorant com ho ha fet. Es tracta, doncs, d'un receptor no present (Leech, 2014; § 3.1.2).

En totes dues temporades el presentador és el mateix, però a cada temporada hi ha un grup de concursants diferents. La mitjana d'edat dels participants coincideix amb el grup mitjà dels signants del Projecte de Corpus de l'LSC (Barberà *et al.* 2015). Tots els participants que apareixen explícitament en aquest treball, ja sigui a través d'imatges, vídeos o continguts en glossa, han signat el consentiment informat de protecció de dades personals²⁶. Tot seguint l'estàndard de la recerca en llengua de signes, es fan servir codis per protegir en certa mesura la identitat dels participants, atès que la seva imatge s'exposa degut a la modalitat visogestual de la llengua; és a dir, en aquesta recerca s'ha establert un procés de pseudonimització. A la Taula 4 es resumeix la informació principal sobre els participants.

Taula 4 Informació sobre els participants

Codi participant	Temporada	Rol	Sexe	Edat
-------------------------	------------------	------------	-------------	-------------

---

²⁶ Tot i que els enregistraments són de caràcter públic i que en aquesta recerca no es vulneren les normes de la Política de privacitat de © 2019 Webvisual, ens atenim a les indicacions de La Comissió Institucional de Revisió Ètica de Projectes de la Universitat Pompeu Fabra (CIREP-UPF) (<https://www.upf.edu/web/cirep>), especialment a les següents: “en dades recollides directament d'Internet, recordar revisar els termes i els llocs on han estat recollides, així com les expectatives raonables amb les quals els interessats van posar les seves dades. Si l'ús que vols fer va més enllà dels termes i condicions o de les expectatives dels interessats, caldrà contactar amb ells i sol·licitar el seu consentiment”. Vegeu el formulari del consentiment informat per als participants de *Mans a la massa* a l'annex 1.

S1	1	Concursant	Femení	Entre 45-65
S2	1	Concursant	Femení	Entre 45-65
S3	1	Concursant	Femení	Entre 45-65
S4	1	Concursant	Masculí	Entre 45-65
S5	2	Concursant	Femení	Entre 45-65
S6	2	Concursant	Femení	Entre 45-65
S7	2	Concursant	Masculí	Entre 45-65
SP	1 i 2	Presentador	Masculí	Entre 45-65

4.2.3. Transcripció selectiva i sistema d'anotació en glossa

La transcripció de dades orals és una tasca complexa que, molt sovint, requereix que es prenguin decisions que ja formen part de l'anàlisi mateixa (Calsamiglia i Tusón, 1999). Així, per tal d'optimitzar aquesta fase metodològica, d'una banda, s'ha dut a terme una transcripció acotada en què hem transcrit i anotat només les intervencions que tenien lloc en la fase del programa en què els participants seuen a taula amb el presentador i comenten i avaluen l'experiència. La motivació d'aquesta tria ha estat l'alta concentració d'intervencions potencialment amenaçadores per a la imatge en aquesta franja de programa; és a dir, és on hi havia una probabilitat més alta d'aparició d'estratègies de cortesia i atenuació. D'altra banda, la transcripció en aquesta part del programa ha estat selectiva: hem analitzat exclusivament les crítiques que, després de diverses visualitzacions inicials dels capítols, vam saber que és el moviment retòric per excel·lència en què es concentra l'atenuació discursiva que volem estudiar. Per descomptat, s'han considerat i transcrit les

intervencions anteriors i posteriors a les crítiques si eren rellevants per a l'anàlisi, com ara les preguntes o els comentaris del presentador que amenacen la imatge dels participants amb les respostes corresponents, o els desacords entre els participants.

Quan parlem de transcripció, ens referim a representar de manera escrita —en català en aquest cas— els signes que es produeixen en LSC. Això es fa a través de les anomenades glosses: consisteix a representar els signes manuals en versaleta, tot respectant l'estructura sintàctica de la llengua d'origen. Vegeu els exemples (1); **Error! No se encuentra el origen de la referencia.** i (2); **Error! No se encuentra el origen de la referencia.**. Cal mencionar que es tracta d'una transcripció que sovint és aproximada, atès que no sempre hi ha correspondència de significat entre signes i paraules, de manera que sovint es necessita més d'una paraula per representar un signe.

(1) AMANIDA

‘amanida’

(2) IX₁ AMANIDA AGRADAR NO

‘No m'agrada l'amanida’

Per als exemples d'aquest treball es fan servir les convencions formals per a les glosses pròpies de les llengües de signes amb tot un seguit d'abreviatures i codis—com IX₁ de l'exemple (2)— que es mostren a la llista de convencions (pàg. xviii).

Un cop presentat el tipus de transcripció i el sistema d' anotació, a l'apartat següent s'especifica com s'ha dut a terme l'anotació de manera detallada, tasca que es va anar fent de manera simultània a la transcripció. Actualment, la ràtio de temps aproximada per a la tasca de transcripció i anotació complexa en LS es troba en 138 minuts d'anotació per cada minut de vídeo (Barberà *et al.* 2015). Tenint en compte les diverses fases de transcripció i anotació —algunes de les

quals requerien anàlisi simultània, com hem explicat més amunt—, s'estima que el temps aproximat per a aquestes activitats del corpus (3 h i 22 minuts) ha estat de 464,6 h hores de transcripció i anotació.

4.2.4. Prova preliminar

Quan parlem d'anotació de les dades ens referim a etiquetar, a partir d'unes categories, certa informació vinculada a les intervencions que hem transcrit i que volem analitzar. Com que l'aproximació d'anàlisi és inductiva i s'observen les dades per posteriorment extreure'n conclusions, primerament, es va dur a terme una primera anotació d'un dels capítols. L'objectiu era recollir de manera molt detallada tot allò que apareixia en les crítiques i, posteriorment, seleccionar tot el que fos més freqüent i rellevant i fer-ne un estudi més aprofundit. En resum, es tracta d'una fase d'anotació i anàlisi que funciona com a cribratge.

Per a aquest propòsit vam seleccionar el primer capítol de la primera temporada i vam transcriure'l i anotar-lo amb el programa ELAN, una eina d'anotació multimodal que, grosso modo, permet seleccionar fragments concrets de l'enregistrament i fer-hi tantes anotacions com aspectes es vulguin estudiar. En el nostre cas, vam crear setze tires per a cada signant (vuitanta en total), que corresponen a totes les etiquetes que volíem observar a les dades. Cal afegir que l'ELAN té una opció anomenada *vocabulari controlat* que permet automatitzar, agilitzar i estandarditzar part de l'anotació i que s'ha fet servir per a algunes categories. Es tracta d'un seguit d'opcions configurades prèviament que es vinculen a una mateixa etiqueta per poder triar més ràpidament subcategories. Per exemple, dins de l'etiqueta 4, *Estratègia emprada*, podem seleccionar-ne una de la llista total de la taxonomia en què ens basem. Totes les categories d'anotació, el seu contingut i el vocabulari controlat es mostren a la Taula 5.

La creació d'aquestes etiquetes es va fer de la manera següent. D'una banda, ens vam basar en la proposta metodològica d'Albelda *et al.* (2014) (§ 3.1.3) per a les etiquetes 2-6 i el vocabulari controlat corresponent. D'altra banda, vam crear-ne altres per a tots els MNM que podien aparèixer —vegeu etiquetes 7-14—, detectats prèviament tant en altres estudis, com a partir d'observacions prèvies del corpus per part de l'autora del treball. La tira d'anotació número 14 es va elaborar per afegir informació sobre la funció dels MNM, vist que poden ser multifuncionals (§ 2.2). La tira 15 deixa un espai per afegir comentaris rellevants o dubtes en el moment de l'anotació. Les etiquetes de la Taula 5 són les definitives que es van fer servir, atès que, naturalment, durant el procés d'anotació vam detectar que hi havia etiquetes que calia afegir o eliminar.

Taula 5 Categories d'anotació de la prova preliminar a l'ELAN

Etiqueta	Contingut	Vocabulari controlat
1. Glossa	Transcripció de tots els signes de la intervenció	
2. Imatge afectada de la intervenció	Anotació de quina és la imatge en risc en la crítica	<ul style="list-style-type: none"> - Negativa present receptor - Negativa no present receptor - Positiva present receptor - Positiva no present receptor - Autoimatge²⁷
3. Estratègia atenuadora	Anotació de quina estratègia fa servir el signant	<ul style="list-style-type: none"> - Opinió restringida - Correcció i reformulació - Concessió - Comprensió - Control del contacte - Dubte o probabilitat - Disculpes - Difusors, aproximatiu - El·lipsi - Ignorància/incompetència fingida

²⁷ L'autoimatge sempre està involucrada, però aquesta etiqueta es fa servir únicament quan és només la imatge pròpia de l'emissor, i no la del receptor també, que cal protegir o reparar.

		<ul style="list-style-type: none"> - Impersonalització - Impersonalització directa - Justificació - Objectivització - Petició indirecta - Quantificador minimitzador - Traspàs responsabilitat - Termes suaus - Tractament i apel·latius - Valoració positiva - Altres - No n'hi ha
4. Funció estratègia	Anotació de la funció que té l'estratègia	<ul style="list-style-type: none"> - Previsió - Reparació - Autoprotecció²⁸
5. Posició estratègia	Anotació de la posició de l'estratègia en relació amb el contingut que cal atenuar	<ul style="list-style-type: none"> - Inicial - Final - Intermig-parèntesi - Intermig-refomulació - Repetit inici-final
6. N° estratègies	Nombre total d'estratègies emprades	
7. Celles	Anotació dels moviments de les celles	<ul style="list-style-type: none"> - Amunt - Arrufades
8. Ulls	Anotació dels moviments dels ulls	<ul style="list-style-type: none"> - Oberts - Entretancats - Tancats - Parpelleig - <i>cv</i> (contacte visual amb el receptor) - <i>ncv</i> (no contacte visual amb el receptor)
9. Llavis	Anotació dels moviments dels llavis	<ul style="list-style-type: none"> - Estirats - Petó

---

²⁸ L'autoprotecció sempre està involucrada, però aquesta etiqueta es fa servir únicament quan és només la imatge pròpia de l'emissor la que es protegeix, i no pas la dels receptors. D'altra banda, Albelda *et al.* (2014) destaquen una altra funció anomenada *autoprotecció sense imatge* que no tenim en compte en aquesta recerca, atès que ens centrem en el treball d'imatge i, per tant, queda fora dels nostres interessos. Vegeu Albelda *et al.* (2014: 16-17) per a més discussió.

		<ul style="list-style-type: none"> - <i>MM</i> (prémer els llavis de manera similar la vocalització de la lletra <i>m</i>) - Somriure - <i>U</i> (curvatura dels llavis cap avall, en forma de <i>u</i> invertida) - <i>Costat</i> (estirament d'un sol costat) - Xiular - Pressionats
10. Galtes	Anotació de les galtes inflades	
11. Cap	Anotació dels moviments del cap	<ul style="list-style-type: none"> - Sacseig - Costat - Assentir - Negar - Endavant - Enrere - Dreta-esquerra - Lateral-orella - Barbeta amunt - Avall - Amunt - Altre
12. Espatlles	Anotació del moviment de les espatlles (que sovint inclouen el moviment del tronc)	<ul style="list-style-type: none"> - Arronsar - Sacsejar - Endavant - Enrere - Lateral
13. Altres MNM	Anotació d'altres MNM no contemplats fins ara	
14. Funció MNM	Anotació de la funció del MNM, si escau	<ul style="list-style-type: none"> - Prevenició - Reparació - Autoprotecció
15. Comentaris	Comentaris rellevants o dubtes sobre la intervenció o les categories	

Un cop feta aquesta primera anotació detallada del capítol 1 de la primera temporada (1x1) del programa *Mans a la massa*, vam estudiar exhaustivament el tipus de dades que apareixien per poder seleccionar les dades més freqüents i rellevants per poder crear la base de dades final (§ 4.2.5) i fer-ne l'anàlisi (§ 4.3). Tanmateix, un

dels primers problemes metodològics que vam detectar té relació amb l'eina ELAN: tot i que és molt eficaç per a l'anotació, no resulta prou eficient per a l'anàlisi de dades, de manera que es va exportar tota l'anotació a un arxiu Excel. Després es van organitzar les dades de manera manual per crear una base de dades preliminar que fos funcional i, finalment, es va procedir a aquesta primera anàlisi.

En primer lloc, vam descobrir que, del total de noranta ocasions en què apareixien estratègies d'atenuació a les crítiques del capítol anotat, les tres més freqüents eren la justificació (18 %, n = 20), l'opinió restringida (14 %, n = 15) i la concessió²⁹ (11 % n = 12) —seguides de l'ús de quantificadors minimitzadors (19%, n = 10) i l'el·lipsi³⁰ (5 %, n = 6)—. Així, d'entrada van resultar ser les més representatives. Amb tot, quan les vam començar a explorar vam observar que la justificació era un moviment retòric massa ampli, que sovint englobava dins moltes altres estratègies i que, *grosso modo*, totes les intervencions de crítica es poden entendre com una justificació en certa manera, perquè la seqüència dominant majoritària és l'argumentativa que, per naturalesa, necessita justificacions. De fet, Albelda i Cestero (2011: 26) afirmen que es pot justificar amb qualsevol mecanisme que doni suport argumentativament al contingut. En altres paraules, entenem que una concessió o una opinió restringida, per exemple, també es poden entendre com una manera de justificar l'opinió personal en una crítica. A més, la justificació no sempre s'introdueix amb un nexa causal com *perquè* que permeti detectar-la fàcilment. Tenint en compte l'ambigüitat a l'hora de conceptualitzar, delimitar i entendre la justificació, vam decidir descartar-la i centrar-nos finalment en l'opinió restringida. D'altra banda, vam descartar estudiar altres

---

²⁹ Vegeu Moya-Avilés (2021b) per la primera aproximació, a partir de la prova pilot, de la concessió amb valor atenuador en LSC.

³⁰ Vegeu Moya-Avilés (2021a) per la primera descripció, a partir de la prova pilot, de l'el·lipsi amb valor atenuador en LSC.

estratègies menys freqüents, perquè no eren prou representatives a escala quantitativa i, per tant, les conclusions que se'n podrien extreure no podien ser prou sòlides. Per aquest motiu, vam prioritzar una anàlisi més profunda i detallada d'una de les estratègies atenuadors més freqüents.

En segon lloc, un cop feta la selecció de l'objecte d'estudi, vam explorar com funciona l'opinió restringida, quines etiquetes eren funcionals per descriure-les i quines no amb l'objectiu de decidir en quins elements ens havíem de focalitzar per a la recerca. Finalment, a partir de tota aquesta informació, vam crear la base de dades final, que es desenvolupa detalladament a § 4.2.5.

4.2.5. Creació de la base de dades

Un cop feta la prova preliminar vam crear la base de dades definitiva a l'Excel per a l'estratègia de l'opinió restringida amb la resta de capítols. Quant al procediment, primerament visualitzàvem un capítol a l'ELAN i, quan apareixia una l'estratègies, anotàvem en una línia d'anotació el nom de l'estratègia i a quin signant pertanyia. Això ens permetia accedir ràpidament a la intervenció del programa en qualsevol moment. A continuació, en fèiem la transcripció i l'anotació directament a l'Excel per després poder-ne fer l'anàlisi. L'observació de l'anotació inicial ens va permetre definir quins elements calia anotar i quins no eren necessaris i quedaven descartats.

D'una banda, anotàvem el signant, el minut de la intervenció, la transcripció en glossa i li atribuïem un número d'exemple per ordre d'aparició de cada signant. A continuació, i seguint la proposta metodològica d'Albelda *et al.* (2014), com a la prova preliminar, anotàvem la funció de l'estratègia, la seva posició respecte de la crítica, la imatge afectada, i el poder i el sexe de l'emissor i el receptor. A més, gràcies a la prova preliminar vam saber que també calia afegir altres etiquetes per a explicitar certa informació, com ara de quina persona és la imatge amenaçada o quina és la motivació de

la intervenció (una resposta a una pregunta del presentador o un diàleg amb un company, per exemple).

D'altra banda, gràcies a la fase preliminar sabem que calia anotar quina (o quines) manifestacions lingüístiques es feien servir per acotar l'opinió, atès que els resultats de la prova inicial indicaven que es podia vehicular amb (i) unitats lèxiques i verbs d'opinió, (ii) amb el pronom IX₁, o (iii) amb el MD VERTICAL-PALM; també calia anotar l'ús de la mirada, la inclinació del cap i l'arronsament d'espatlles, entre altres MNMs.

Aquesta base de dades s'ha anat omplint amb els capítols del programa *Mans a la massa*, inclòs el que vam anotar a la fase preliminar, fins que la mostra va estar saturada amb sis capítols, tres de cada temporada. Com que la varietat de signants és important, hem anat anotant alternativament un capítol de cada temporada. Finalment, la base de dades conté 110 casos d'opinió restringida, amb 27 etiquetes per a cada exemple (un total de 2.970 anotacions).

4.3. Anàlisi de dades

D'entrada, la nostra metodologia d'anàlisi és qualitativa, atès que s'ha dut a terme un procediment inductiu d'anàlisi que procura descobrir la interpretació d'una situació a través de l'observació de les dades d'una situació concreta (Hernández-Campoy i Almeida, 2005; Reguera, 2008). Com afegeix Reguera (2008: 82) l'observació és directa, «describe fenómenos que ocurren naturalmente (sin experimentar)» i es pot fer també a través de gravacions i entrevistes. L'objectiu principal d'aquesta aproximació metodològica és trobar patrons recurrents que tenen lloc en situacions reals i específiques. A més, es tracta d'una recerca de tipus exploratòria, ja que es busca avançar en el coneixement d'un tema concret, i no pas determinar-ne la freqüència o la probabilitat d'aparició (Hernández-Campoy i Almeida, 2005) ni tampoc s'obtenen dades a través d'experiments (Reguera, 2008).

A més, des d'aquesta tècnica qualitativa, aquesta recerca s'emmarca des d'una perspectiva d'anàlisi del discurs, atès que la metodologia d'anàlisi lingüística es fa sobre dades reals, tenint en compte el context (perquè el text n'és una part fonamental), la pràctica social en grup i la cognició social, entesa com el coneixement compartit i les actituds socials i identitats, entre altres (Van Dijk, 2013). Segons el Centre d'Anàlisi del Discurs (1997: 19), és la manera d'integrar en la recerca tots els elements d'aquestes emissions:

«Estudiar els espectacles de parla implica analitzar la seva estructura, el seu contingut temàtic, les seves formes discursives, els tipus de participació [...]. Aquesta complexitat de tasques només és possible de dur a terme [...] adoptant les orientacions que proposa l'anàlisi del discurs».

D'altra banda, però, aquesta recerca també té un vessant descriptiu de tipus quantitatiu, vist que se centra en la descripció i l'explicació de les dades de manera organitzada amb categories d'exemples i aportant valors de quantificació (Reguera, 2008). Com afirma Reguera (2008: 82), pel que fa a la forma d'anàlisi de dades, els dissenys qualitius «pueden ser cuantitativos luego de que se han categorizado los datos», de manera que l'anàlisi qualitativa pot derivar, i així és en aquest cas, a una posterior anàlisi descriptiva quantitativa. Concretament, tractem les dades majoritàriament a través de percentatges de casos obtinguts de diverses classificacions. Així doncs, s'ha dut a terme una metodologia mixta, ja que «las técnicas del eje cualitativo pueden combinarse con las del eje cuantitativo y confluír en la producción de nuevo conocimiento sobre el objeto de estudio que se ha establecido» (Reguera, 2008: 89).

Finalment, cal comentar que s'ha dut a terme un procés de triangulació i saturació per aconseguir la validesa de les dades. La triangulació respon a la varietat de dades i mètodes per adreçar un mateix problema d'estudi, tal com s'ha dut a terme. La saturació s'assoleix quan no es poden extreure noves propietats de les

categories d'estudi, és a dir, quan la densitat de la mostra és suficient (Reguera, 2008). Aquesta saturació s'ha aconseguit amb els sis capítols de *Mans a la massa*, com hem exposat anteriorment.

4.4. Entrevistes a persones Sordes sobre la imatge social a *Mans a la massa*

Com hem exposat a § 3.2.1, no es coneix en profunditat la imatge social i la necessitat de treball d'imatge en la comunitat Sorda en general, ni de la comunitat Sorda catalana en particular. Basar-se en els coneixements generals sobre el tema sense considerar les particularitats d'aquesta comunitat en el context concret que ens ocupa podria derivar a una interpretació esbiaixada dels resultats. Per aquest motiu, hem entrevistat a diverses persones Sordes signants d'LSC. L'objectiu és recollir informació i conèixer la seva perspectiva sobre el treball d'imatge a *Mans a la massa* per entendre i emmarcar la motivació de les interaccions al nostre corpus en relació amb la imatge social.

Com defineix Reguera (2008: 107), l'entrevista és una eina metodològica que permet explorar la percepció i perspectiva d'una persona i a través de la qual «se intenta captar la “mirada”, la “voz” singular de ese actor elegido por su representatividad, por su condición de reflejo de un modelo o “patrón” social que es objeto de la investigación en desarrollo». En termes generals i des d'una perspectiva sociolingüística, Hernández-Campoy i Almeida (2005) entenen l'entrevista com una eina per enregistrar comportaments sociolingüístics on l'investigador porta un guió amb preguntes o temes de conversa com a estímul. Concretament, en termes de Reguera (2008), hem dut a terme entrevistes obertes, ja que en aquest cas les dades s'obtenen a partir de preguntes en què no es pauta la direcció de la conversa, sinó que es presenten temes i es dona llibertat a l'entrevistat per parlar quan vulgui i sobre el que cregui convenient. En aquest sentit, Barbero (2003: 155) també argumenta que l'entrevista no estructurada, en què la conversa no és dirigida i la intervenció de l'entrevistador és mínima i funcional, és la més

adequada en estudis sociolingüístics «para acceder al conocimiento de una actuación lingüística». Tanmateix, i com bé destaca Barbero (2003), que no estigui estructurada no implica que sigui improvisada o no controlada.

A més, sovint es busca un estil de conversa informal, com és el nostre cas, i això suposa un repte afegit, atès que el context és artificial:

«se escoge a un hablante mientras trabaja u ocupa su ocio [...], se le requiere para una investigación sobre cuya naturaleza tampoco tiene una idea exacta, y se le obliga a mantener una conversación ante [...] su gravadora»

(Barbero, 2003: 156)

Amb tot, l'autora afirma que la informalitat depèn de diversos factors, com ara el temps de contacte, el tema de conversa o el context. Per a la col·laboració dels entrevistats, l'autora destaca especialment la importància de l'actitud de l'investigador. Sobre aquesta qüestió, Hernández-Campoy i Almeida (2005) argumenten que inicialment se sol preguntar per aspectes personals (com el lloc de naixement o tipus d'estudis) fins que s'arriben a tractar temes més personals, com opinions i vivències, que promouen una parla més informal. Un matís rellevant: Hernández-Campoy i Almeida (2005: 136) exposen la importància que l'investigador adopti el rol d'aprenent «y concederle al informante uno superior, como el de autoridad, para que la entrevista sea lo suficientemente fluida y con el protagonismo copado por este último».

En el nostre cas, les entrevistes s'han fet de manera virtual i va ser enregistrada amb la mateixa plataforma de videotrucada, de manera que no hi havia un element afegit com una càmera en una conversa presencial que faria més explícit l'enregistrament, la qual cosa condicionaria encara més el discurs dels informants (Hernández-Campoy i Almeida, 2005). La durada de les entrevistes no estava

predeterminada i van dels 15 als 25 minuts. Els resultats de les entrevistes les presentem al capítol 1.

Naturalment, s'ha adoptat una actitud ètica, no hem induït a unes respostes concretes, el caràcter de les entrevistes ha estat interactiu i tots els entrevistats han signat el consentiment informat de protecció de dades personals³¹. S'ha procurat entrevistar persones Sordes dels dos sexes, de diverses edats i amb entorns familiars diferents quant a la condició de sordesa. Es va contactar els entrevistats bé per correu electrònic, o bé per missatgeria instantània; en qualsevol cas, van rebre un vídeo en LSC en clau d'invitació a col·laborar en aquesta recerca. A la Taula 6 es resumeix la informació demogràfica bàsica dels participants.

Taula 6 Informació demogràfica bàsica dels entrevistats

Nom	Sexe	Any de naixement	Educació	Entorn familiar
Entrevistat 1	Femení	1969	Oralista	Sord
Entrevistat 2	Masculí	1966	Oralista	Sord
Entrevistat 3	Masculí	1979	Bilingüe	Oient
Entrevistat 4	Femení	1993	Bilingüe	Sord
Entrevistat 5	Masculí	1991	Bilingüe	Oient
Entrevistat 6	Masculí	1999	Bilingüe	Sord
Entrevistat 7	Femení	1991	Bilingüe	Sord

---

³¹ Vegeu l'annex 3 per a més detalls sobre el formulari del consentiment informat per als participants de les entrevistes i l'annex 4 per a les entrevistes.

Moreno-Fernández (2019) conceptualitza les entrevistes com a escenaris discursius, que en el nostre cas van tenir l'estructura següent:

1. Presentació de l'entrevistadora i agraïment per acceptar la invitació.
2. Comentari explícit per part de la investigadora sobre el to de l'entrevista: emmarcar la interacció com una conversa informal i buscar la comoditat de l'entrevistador en la trobada.
3. Explicació del tema de la recerca i la motivació de l'entrevista.
4. Exposició de l'estructura de l'entrevista, conformada per dues parts, per situar el participant.
5. Primera part de l'entrevista: preguntes demogràfiques sobre l'edat, la condició de sordesa, l'entorn familiar en relació amb la sordesa i el moment d'aprenentatge de l'LSC.
6. Segona part de l'entrevista:
  - a. Reflexió sobre l'estereotip que les persones Sordes són directes
  - b. Reflexió sobre les persones Sordes i les competències en cortesia
  - c. Presentació del programa *Mans a la massa* (si no el coneixien)
  - d. Percepció sobre la imatge social a *Mans a la massa*
  - e. Reflexió sobre l'acte de criticar en el context del programa i la percepció personal sobre la necessitat i motivacions del treball d'imatge.

Els resultats d'aquestes entrevistes ens permeten entendre millor i, per extensió, interpretar de manera més acurada, les intervencions

dels participants del programa. Tot plegat aporta una perspectiva més àmplia de cara a les implicacions i la fiabilitat de l'anàlisi.

5. ENTREVISTES A SIGNANTS SORDS SOBRE LA IMATGE I L'ATENUACIÓ EN LA COMUNITAT SORDA

En aquest capítol presentem el contingut de les entrevistes fetes a set signants Sords d'LSC. L'objectiu és conèixer la percepció del funcionament del treball d'imatge al programa televisiu *Mans a la massa* des de la perspectiva de la comunitat Sorda. Com hem presentat a § 4.4, es tracta d'entrevistes obertes a través de les quals s'ha recollit, d'una banda, informació sobre l'opinió de l'estereotip que les persones Sordes són directes i, d'altra banda, sobre la percepció del treball d'imatge en aquest context particular que ens ocupa. L'aproximació a les dades és qualitativa. És important mencionar que els resultats d'aquestes entrevistes no pretenen explicar com van regular realment les imatges els set concursants del programa. A grans trets, el propòsit d'aquestes entrevistes és apropar-nos a (i) conèixer la percepció sobre la comunitat Sorda, la cortesia en general i l'estil directe en particular, (ii) entendre les possibles expectatives quant a cortesia i mitigació en aquest gènere discursiu, per (iii) conèixer la motivació de regulació de les imatges tenint en compte els aspectes culturals dels interlocutors, a través de les opinions i experiències dels entrevistats, que formen part de la comunitat Sorda. El punt de partida és la concepció que les persones Sordes tenen un estil directe, és a dir, que van al gra, la qual cosa està conceptualitzada com un signe de mala educació des de la perspectiva de la comunitat oient. Això també inclou, com veurem, exemples en què la comunicació es percep més explícita i grollera.

Els entrevistats són set Sords, tres dones i quatre homes, d'entre vint-i-tres i cinquanta-sis anys signants d'LSC (vegeu Taula 6, § 4.2.2). El tipus d'educació rebuda i la presència de Sords a la família és variat entre els entrevistats. En primer lloc, exposem les creences en relació amb l'estereotip mencionat; en segon lloc, presentem el contingut sobre la imatge en el gènere discursiu concret que

analitzem i, a més, compartirem quines són les estratègies mitigadores que, de manera espontània, els entrevistats van exposar que serien apropiades. A més, quan sigui necessari, destacarem el perfil demogràfic de l'entrevistat, així com altres temes rellevants que van anar sorgint durant les entrevistes. Totes les dades es comentaran en relació amb la bibliografia prèvia sobre el tema presentada a § 3.2.1.

Finalment, per tal de facilitar la lectura d'aquest capítol, i tenint en compte que les entrevistes es van dur a terme en LSC i, per tant, no es pot transmetre el contingut de les converses de manera literal en la llengua de redacció d'aquest treball, al llarg d'aquest capítol evitarem posar la transcripció en glossa seguida de la traducció. Hem optat per, quan calgui, posar directament entre cometes la interpretació³² de l'LSC cap al català d'aquelles idees que es vulguin destacar; entre parèntesis indicarem el codi de l'entrevistat.

5.1. Sobre l'estereotip que les persones Sordes són directes

La comunitat Sorda està definida per un conjunt de valors i tradicions que hem presentat a § 3.2.1, d'entre els quals destaquem el valor de la informació i la seva relació amb la intimitat i la confidencialitat (FESORD, 2000; Hoza, 2007). Aquest és el punt de partida que defineix l'estil directe de les persones Sordes, atès que la voluntat de compensar les barreres de comunicació que pateixen en la societat oient provoca l'aparició d'actituds conversacionals més directes, especialment quant a preguntes (FESORD, 2000). Així, l'expectativa general a l'hora de mantenir un diàleg de les persones Sordes es basa, en gran part, a compartir informació. Hem vist que Mindess (2006)

---

³² L'autora del treball és intèrpret professional d'LSC graduada l'any 2017 en Traducció i interpretació en LSC per la Universitat Pompeu Fabra.

parla de *straight talk* i Roush (2007) de *Deaf-as-direct stereotype*. Això es corrobora en les nostres entrevistes, vist que tots estan d'acord (en major o menor grau) que les persones Sordes tenen un estil directe.

D'entrada, cinc dels entrevistats van estar clarament d'acord amb l'estereotip que les persones Sordes són directes. Els altres dos participants, de vint-i-tres i trenta-un anys, van mostrar un acord parcial des del principi, argumentant que això depèn de diversos factors, com ara el caràcter personal (E3), la proximitat i confiança amb el receptor (E6), l'edat, la zona on es visqui (fins i tot si és d'una zona urbana o rural), l'estatus social, el nivell d'educació o l'entorn familiar (E7). Cal destacar que molts dels factors de variació recollits a les entrevistes són els que es tenen en compte a la proposta metodològica d'estudi de l'atenuació d'Albelda *et al.* (2014). Veiem, doncs, que com en qualsevol altra comunitat o grup sociocultural, hi ha factors que poden modificar l'estil conversacional, en aquest cas directe. Això passa perquè la gestió de la imatge, que hi està clarament relacionada, és dinàmica i es construeix en la interacció i a partir d'un context determinat, com argumenten Spencer-Oatey (2002), Arundale (2006,2013), Sifianou (2012), Briz i Albelda (2013), O'Driscoll (2017) o Culpeper *et al.* (2017), entre altres.

Com exposa FESORD (2000), l'estil directe està relacionat amb la intimitat i la confidencialitat i, en aquest sentit, E7 afirma que l'espai personal sembla no respectar-se tant en la comunitat Sorda en comparació amb l'oient. Mindess (2006) afirma que els Sords fan preguntes especialment directes sobre qüestions personals com la salut, les relacions o la feina, i E7 reflexiona sobre aquesta qüestió. L'entrevistada comenta que les persones Sordes respecten menys l'espai personal, especialment amb temes de salut: «per exemple, si no em trobo bé, els amics oients em dirien alguna cosa com “espero que et milloris”, en canvi, el Sord em faria moltes més preguntes, com “què et passa?”, “per què estàs així?”, és com que indaguen molt més».

En aquesta línia, E3 també afirma que els Sords fan més preguntes de tipus personals directament: «ho fan des de la normalitat, poden fer preguntes com “estàs solter o tens parella?” de manera directa, perquè ho tenen normalitzat». És interessant que E4 explica que les preguntes directes estan relacionades amb informació que és important per a ells, com ara si el receptor és Sord o oient i, per això, aquesta sol ser una pregunta freqüent en la primera interacció amb un signant. Així, veiem que la motivació de les preguntes directes està clarament relacionada amb l'expectativa d'obtenir tota la informació possible sobre un tema d'interès, especialment si és quotidià o personal.

Amb tot, cal mencionar que E3 declara que els oients també poden ser molt directes i explica que, de vegades, s'ha trobat que li han preguntat directament com s'ha tret el carnet de cotxe, i que això, òbviament, també és massa directe perquè envaeix la seva intimitat i és de mala educació. E7 també menciona aquesta qüestió, i afirma que «a Twitter jo també veig que algunes persones oients són molt directes i falten al respecte» i, per això, insisteix que hi poden intervenir molts factors a l'hora de ser directe, no només ser Sord.

En relació amb les referències a l'aspecte físic, Roush (2007) i Mindess (2006) exposen que és habitual que les persones Sordes facin comentaris sobre el físic o altres aspectes visuals d'una persona, la qual cosa es pot percebre, per part de la societat oient, com un tret de mala educació perquè no es respecta l'espai personal. En aquesta línia, E7 afirma que, efectivament, sovint es parla de l'aspecte físic de les persones perquè és una manera visual i ràpida de saber a qui es refereixen. E7 reconeix que «és lleig» comentar aquestes qüestions, com ara el pes, el color de la pell o trets físics com l'estrabisme: «no és políticament correcte, però és molt visual» i, per a ells, útil per identificar persones. E7 exemplifica que quan hi ha un grup nombrós

de persones i no se saben els signoms³³, és molt habitual fer referències del tipus «aquella persona rossa que va pentinada així» o «el que va sempre amb samarretes amb el coll en forma de v». Això, comenta E7, és diferent d'opinar o criticar l'aspecte físic d'algú, perquè l'objectiu dels comentaris visuals sovint és simplement reconèixer algú, no pas fer-ne burla.

A banda del valor de la informació i la tradició de la comunitat Sorda caracteritzada per un sentit ampli i flexible de la intimitat, al llarg de les entrevistes hem detectat, principalment, dos motius pels quals la majoria dels entrevistats creuen que les persones Sordes són directes. En primer lloc, la majoria de participants (sis) exposa que l'educació hi té un paper fonamental: els entrevistats afirmen, i de maneres molt similars, que un factor clau és la falta de referents a l'hora d'aprendre les normes socials relacionades amb la cortesia i el que és socialment correcte. Per exemple, E1 i E2 consideren que amb la modalitat d'educació oralista, en què l'LSC no es feia servir i l'única pedagogia a l'escola estava enfocada a escriure i parlar, no van aprendre les fórmules de cortesia en la seva llengua natural. A més, també la majoria dels entrevistats explica que les persones Sordes han tingut un accés limitat a la cultura majoritària (sobretot abans de les noves tecnologies) i, per tant, no tenen models de referència per copiar i aprendre què és apropiat (o no) en les relacions socials en la societat majoritària on viuen.

La segona qüestió que ha aparegut a força entrevistes (en cinc casos) està relacionada amb la modalitat visogestual. Els entrevistats justifiquen l'estil directe perquè l'LSC, com qualsevol altra LS, té molts signes l'articulació dels quals té una estreta relació amb la conceptualització d'allò de què s'està parlant. En altres paraules, la iconicitat de molts signes fa inevitable el referent i, per tant, dificulta

---

³³ El signom és el signe personal que identifica cada persona; el nom en llengua de signes.

que siguin indirectes. E4 posa d'exemple el signe GRAS, en què les mans es posen a banda i banda del coll i, amb les galtes inflades, se simula l'amplitud de la cara i el coll. Els entrevistats entenen que el fet que sigui visual fa més explícit, d'alguna manera, les qualitats físiques del que els envolta, i això es pot percebre com a massa directe. E1 afirma que això també pot passar amb MNMs abstractes, com ara el moviment ràpid de la llengua amunt i avall que s'ha de fer amb el signe HAVER-HI. E1 afirma que sovint els aprenents oients d'LSC com a segona llengua «s'escandalitzen molt», però que les persones Sordes tenen molt normalitzat aquest MNM. Cal mencionar que aquest exemple concret, com alguns altres que veurem, no representa estrictament l'estil directe com a tal, si no que s'entén més aviat com una comunicació explícita: es tracta de la producció d'un moviment facial que resulta massa groller en la comunitat oient per les seves connotacions sexuals que són un tabú social.

També E2 afirma que de vegades, buscant proximitat entre alumnes i professors (en un context d'aprenentatge d'LSC), ha estat directe i els alumnes «es queden parats, com dient “ui, el professor ha dit això?”», quan la intenció era crear un espai comunicatiu de confiança allunyat dels models educatius més antics en què hi havia molta distància entre la figura del professor i els alumnes (E2). A banda de l'educació i de la modalitat visogestual, i en concordança amb FESORD (2000), E5 també creu que un factor a tenir en compte sobre l'estil directe de la comunitat Sorda és l'esgotament conversacional per les barreres de comunicació en la societat oient. És a dir, com que es troben sempre amb dificultats per comunicar-se amb la societat oient en la vida quotidiana (a la feina, per posar un exemple), segons E5 això fa que prefereixin anar al gra quan poden comunicar-se en LS.

A l'inici de l'apartat hem mencionat, a través de les respostes de E6 i E7, diversos factors que poden fer variar el grau de l'estil directe de les persones Sordes, com ara la relació amb el receptor, el nivell

d'educació o l'edat dels interlocutors. Pel que fa al receptor, Mapson (2012) explica que els Sords signants de la llengua de BSL (llengua de signes britànica) que va entrevistar modificaven el seu discurs quant a cortesia en funció de la condició de Sord o oient del receptor. Un dels exemples de l'autora és l'ús dels MNMs, que estaria més reduït quan el receptor és oient amb l'objectiu de ser més cortès, perquè entenen que l'ús de massa MNMs amb oients pot percebre's massa groller. A les nostres entrevistes, hem recollit informació diversa quant a aquest tema.

En primer lloc, aquells entrevistats que han crescut en una família oient (E3 i E5) expliquen que aquesta manera de dirigir-se més directe es veu clarament quan es comparen situacions similars en les dues cultures, perquè els Sords «no regulen el que diuen en funció de la confiança que tenen amb el receptor» (E3). En altres paraules, les persones Sordes —en comparació amb les oients— no tenen en compte el grau de confiança amb el receptor per decidir si expliquen o no un tema més íntim. Això reforça la idea de FESORD (2000) quan afirma que el sentit de la intimitat és més flexible en la comunitat Sorda. A més, i en discordança amb Mapson (2012), tots dos entrevistats afirmen que no canvien el seu estil en funció de si els interlocutors són oients signants o Sords, és a dir, que no són més directes si el receptor és un altre Sord.

En segon lloc, el testimoni de E2 afirma que sovint amb oients, sobretot si no són nadius, sí que canvia el grau de cortesia i és menys directe, perquè el fet d'haver d'adaptar la sintaxi perquè sigui més entenedora provoca que hi hagi més formalitat i això «també afecta la cortesia, sempre n'hi ha una mica més». També E2 explica que el grau de confiança amb el receptor oient és important: «si parlo amb un alumne meu, puc ser més directe perquè ens veiem habitualment [...] però si no són els meus alumnes, no soc tan directe». I, en línia amb els resultats de Mapson (2012), E2 afegeix: «amb els Sords és més fàcil ser directe».

En canvi, E6, igual que E3 i E5, afirma que tampoc no canvia l'estil directe en funció de si el receptor és Sord o oient, sinó en funció de si sap LSC: «amb els oients no canvio, si saben LSC ja està, és més la confiança que hi tinguis», i aporta un matís interessant: «el cas dels adults és diferent, però nosaltres hem crescut integrats en la societat oient i les noves tecnologies i no fem tantes diferències». Això podria explicar la diferència entre el testimoni de E2 i E6. La idea principal d'E6, doncs, és que, a diferència del que es recull a Mapson (2012), el grau de l'estil directe no varia en funció de la condició de Sord o oient del receptor, sinó en funció de si és o no signant. Finalment, també volem destacar que E6, en contraposició novament a E2, afirma que si el nivell d'LSC del receptor oient no és gaire alt signarà d'una manera més directa «per anar al gra i poder-nos entendre». Així, veiem que hi ha diferències d'opinió entre els signants quant a l'actitud davant del tipus de receptor.

Quant a l'edat, i gràcies a les percepcions dels entrevistats, com ara l'E6, hem detectat qüestions interessants. En termes generals, Keinpointer i Stopfner (2017) exposen que, sovint, en moltes cultures hi ha creences arrelades quant a la cortesia i a l'edat, ja sigui que els joves són més maleducats, o bé que ho són les persones grans. Gràcies a les entrevistes hem sabut que, efectivament, els nostres entrevistats tenen creences en relació amb l'edat i la cortesia. D'una banda, els entrevistats majors de cinquanta anys afirmen que els joves són molt més directes i ho atribueixen a l'energia de la joventut i el caràcter més rebel (E1, E2). E1 exposa que els joves sembla que s'excusin perquè abans t'adverteixen i «poden dir alguna cosa com “t'avisó que et parlaré amb franquesa”, i llavors diuen “això no m'agrada”»; aquest avís també li sembla abrupte a E1. E2 matisa que depèn de si conversen entre ells o si es dirigeixen a una persona més gran amb qui no tenen gaire confiança, però «entre ells, mare meva! Són molt directes». E2, però, afegeix que creu que es tracta de tots els joves en general, no dels Sords.

D'altra banda, els entrevistats joves consideren que els Sords més grans són més directes. En aquest cas creuen que és perquè les noves generacions de Sords, gràcies a les xarxes socials i la globalització, han crescut amb més accés al món oient i poden conèixer millor què és apropiat i què no (E4). Una reflexió E7 proposa que «els joves podem ser directes a l'hora de corregir o replicar una persona Sorda gran sobre idees tradicionals que ja no són apropiades en aquesta època de lluites socials [com la del col·lectiu LGTBI, la lluita contra la gordofòbia o el feminisme], però ells són més directes parlant de l'aspecte físic de les persones».

En relació amb la variació intercultural, Bayley *et al.* (2017) afirmen que els signants blancs d'ASL (llengua de signes americana) perceben que la comunitat negra d'ASL és més descortesa, i Boyes Braem i Tissi, (en premsa) exposen que els signants de la llengua de signes del cantó alemany de Suïssa DSGS (llengua de signes del cantó alemany de Suïssa) són més reservats que els d'ASL a l'hora de donar informació personal, sobretot en relació amb el nivell sociocultural. En el nostre cas, l'experiència que ha compartit E7 a l'entrevista ha estat especialment enriquidora en aquest sentit, perquè ha relatat diverses experiències de contacte amb altres comunitats Sordes a banda de la de Catalunya, com ara la d'Anglaterra o la del Nepal.

Per exemple, segons la percepció de E7, la comunitat Sorda d'Anglaterra signant de BSL tendeix a fer servir més fórmules de cortesia que la signant d'LSC, perquè utilitzen de manera molt freqüent signes per demanar disculpes, donar les gràcies o demanar permís. També creu que són més mesurats a l'hora de fer servir expressions facials i l'espai sígnic³⁴ utilitzat és més reduït. A més, pel

---

³⁴ L'espai sígnic és l'espai tridimensional de davant del signant on s'articulen els signes. És un espai delimitat i, per tant, no es pot signar en qualsevol espai que ens

que fa a estratègies conversacionals —destacades per FESORD (2000) i Hoza (2007)—, E7 afirma que la comunitat Sorda signant de BSL acostuma a tocar l'espatlla per demanar atenció d'una manera més suau en comparació a la comunitat Sorda de Catalunya, que és més «exagerada» i de vegades «és com “eh! Tu! Tu!” i és com uuuff!» (E7). E7 conclou que, tot i que les comunitats Sordes d'arreu del món sempre són més directes que la comunitat oient amb qui comparteixen territori o cultura general, hi ha clares diferències entre algunes d'elles.

Per tant, es reforça la idea que les comunitats Sordes, tot i compartir alguns trets, no són idèntiques i, de fet, s'acosten a la cultura de la comunitat majoritària de la zona, en línia amb els resultats de Bayley *et al.* (2017) i Boyes Braem i Tissi, (2022*). Això reforça que la perspectiva cultural en l'estudi de la imatge és necessària, en línia amb el que proposen Bargiela-Chiappini, 2003; Matsumoto, 2003; O'Driscoll, 2017, fins i tot en funció dels diferents tipus de comunitat Sorda.

Finalment, hem detectat discrepàncies quant a la valoració personal sobre l'estil directe de les persones Sordes. Per una banda, E2 comenta que l'estil indirecte dels oients l'incomoda: «que siguin constantment indirectes em molesta», com també es recull a FESORD (2000), Pietrosemoli (2001) i Hoza (2007). Sobre aquest tema, E7 comenta que en comunicació escrita es nota l'estil indirecte i més pausat de les persones oients, com si la intervenció fos més preparada, especialment per l'ús de vocatius. L'entrevistada comenta que com que les persones Sordes no tenen vocatius quan signen, sinó que es toquen l'espatlla per iniciar una conversa, quan es comuniquen de manera escrita no acostumen a referir-se a algú pel nom, ja que no

---

envolta ni a qualsevol alçada; només en ocasions extraordinàries es produeixen signes fora d'aquesta zona (Baker, 2016).

hi estan habituats, i afegeix: «al WhatsApp, per exemple, es nota molt, si m'escriuen fent servir el vocatiu, amb la coma i tot, vol dir cent per cent que és un oient, és una cosa molt d'oient [riure]».

D'altra banda, però, els entrevistats E1, E5 o E7 han explicat que els agradaria que els Sords no fossin tan directes i que es respectés més la intimitat. Comenten que no se senten còmodes quan reben comentaris sobre l'aspecte físic de manera directa perquè «poden afectar l'autoestima» (E1) i que els agradaria que es respectés més la intimitat (E5, E7), tot i que ho fan sense adonar-se'n (E2, E3). De fet, resulta interessant que tant E1 com E7 destaquen que, en general, l'estil directe és molt freqüent pels comentaris negatius, però que l'agraïment o l'afalagament directe no és molt habitual dins de la comunitat Sorda.

Tanmateix, la imatge i la identitat estan estretament relacionades (O'Driscoll, 2007, 2017; Blitvich i Sifianou, 2019) i E7 planteja la disjuntiva de si la comunitat Sorda s'hauria d'adaptar o no als codis de cortesia de la comunitat oient. Des d'una perspectiva teòrica proposem que aquest canvi, com també intueixen alguns entrevistats, no sembla ser factible, atès que implicaria la construcció d'una identitat diferent de l'actual que, naturalment, és difícil que es porti a terme per les implicacions socials que comporta la seva condició sensorial. Els entrevistats ho confirmen i expliquen que és difícil que la comunitat Sorda canviï en aquest sentit, perquè ser directes els ha definit històricament, «sempre ha estat així» (E5). Tanmateix, E3 afirma que no es tracta d'un factor relacionat amb la identitat de persona Sorda, perquè ell no és directe.

En canvi, E4 sí que creu que l'estil directe forma part de la cultura i la identitat Sorda: el fet de no tenir referents accessibles «forma part de la nostra història, de quina educació hem rebut i de la nostra situació social, i tot això defineix la nostra cultura», però matisa que no és per ser sords, referint-se a la condició sensorial, sinó pel que comporta ser-ho enmig d'una societat oient.

No obstant això, recordem que la comunitat Sorda és una comunitat viva en constant evolució i, de la mateixa manera que les noves tecnologies han implicat canvis en la comunitat —i, en conseqüència, a la cortesia com a norma social—, queda oberta la possibilitat que altres factors socials n'alterin la situació.

En resum, tots estan d'acord, en menor o major mesura, que (i) les persones Sordes tendeixen a ser directes, (ii) ho són més que les oients (iii), que també depèn d'altres factors socials, i mencionen el receptor o l'edat, entre altres, (iv) que l'espai personal sembla que no està tan limitat i que es poden fer preguntes o comentaris més personals, (v) que la modalitat visogestual, així com l'educació i l'accés al món oient en són els principals responsables i (vi) que això forma part de la cultura Sorda, si es contempla com una conseqüència de la seva situació social.

5.2. Percepció de la comunitat Sorda sobre la imatge social a *Mans a la massa*

Com hem anat exposant al llarg d'aquesta tesi, el gènere discursiu funciona com a filtre entre els factors socials involucrats en un discurs i les expressions lingüístiques (Blitvich i Sifianou, 2019), de manera que es crea una relació de dependència entre es factors socials, el gènere discursiu i les produccions lingüístiques. Els gèneres situen el discurs i guien les expectatives sobre el que és socialment apropiat (Locher i Watts, 2003) i, per tant, la mitigació s'expressa de manera diferent en funció dels objectius comunicatius que té cada gènere discursiu (Albelda i Estellés, 2021).

Amb l'objectiu de poder estudiar aquestes dependències i relacions en el discurs signat que ens ocupa, la segona part de l'entrevista es va centrar a preguntar als entrevistats Sords sobre la imatge al concurs de *Mans a la massa*. Curiosament, la majoria dels entrevistats coneixia el programa i, els que l'havien vist, de seguida van comentar

que els semblava que els concursants eren molt directes. A l'entrevista, un cop exposat que l'objectiu del concurs és criticar el menjar de la resta, es va plantejar la situació hipotètica en què els entrevistats s'havien d'imaginar que anaven al concurs i, en aquest cas, la investigadora va fer preguntes generals, com ara «com et sentiries?», «aniries amb compte amb el que dius?» «per què?», «creus que series directe amb les crítiques?», «les càmeres creus que afectarien la teva manera de signar?», «de quina manera?». En general, moltes respostes són similars, però també comentarem algunes discrepàncies.

Ens interessa especialment recollir informació sobre com el valor de la informació i el sentit flexible de la confidencialitat que té la comunitat Sorda s'adapta (o no) en el context del programa *Mans a la massa*, així com conèixer les opinions sobre la gestió de la imatge, tant la pròpia com la del receptor, per entendre la influència del gènere discursiu en les interaccions, especialment quant a les càmeres i el caràcter públic del discurs que estudiem. Insistim que els resultats d'aquestes entrevistes no tenen el propòsit d'explicar com van regular realment les imatges els set concursants del programa, sinó que l'objectiu és recopilar les percepcions i creences dels entrevistats per poder entendre millor les possibles expectatives quant a gestió de la imatge, cortesia i mitigació en la situació comunicativa que ens ocupa.

En primer lloc, i en relació amb el valor de la informació que recalquen FESORD (2000) i Hoza (2007), E3 i E4 es refereixen a la sinceritat com a qualitat important que tindrien present a l'hora de participar en el programa de *Mans a la massa*, valor que també destaca Roush (2007) per als signants d'ASL, atès que en la comunitat Sorda no està ben vist guardar certa informació i no compartir-la. Tant E3 com E5 emfatitzen que la crítica ajuda l'altra persona a aprendre i millorar. Així, hi ha hagut dos entrevistats (E3 i E5) que han valorat de manera més especial la sinceritat i han

considerat que la crítica no és només per assenyalar un comportament negatiu, sinó per oferir una millora per al futur.

En segon lloc, tots els entrevistats tenen present que no volen ferir, desmotivar o ofendre l'altre; fins i tot E3 i E5 declaren que tot i que farien crítiques i serien sincers, intentarien fer-ho sense ferir l'altra persona. Leech (2014: 89) argumenta que en una interacció hi ha dos objectius, l'il·locutiú i el social, i exposa que en contextos on apareix la cortesia negativa aquests dos objectius poden competir. En les respostes d'E3 i E5 veiem reflectida aquesta competició quan els entrevistats afirmen que buscarien un equilibri entre la intenció de complir amb l'objectiu que demana el gènere discursiu, és a dir, criticar (objectiu il·locutiú) i la voluntat de no ferir el receptor (objectiu social). Volem destacar que E1 i E3 comparen la situació del programa amb una situació de dinar familiar, on no voldrien ferir la mare (E3) o el fill (E1) si no els agradés el menjar que els han cuinat. En aquest cas, E3 posa d'exemple una concessió: «diria alguna cosa com “això està boníssim, molt bo, però li falta una mica més de sal”». La intenció de no ferir i procurar no ofendre reforça la idea de Caffi (1999) que la mitigació és útil per gestionar les interaccions de manera més amable.

En tercer lloc, a banda de tenir en compte la imatge de l'altre, tots els entrevistats tenen present la imatge pròpia d'una manera o una altra. En moltes entrevistes, aquesta qüestió es va relacionar amb el fet que hi ha càmeres i es tracta d'interaccions enregistrades que són públiques. Per exemple, E1 afirma amb seguretat que sense les càmeres seria més directe, però que el fet que estigui enregistrat faria que les crítiques fossin més suaus, perquè «després em poden veure i la meva imatge quedaria malament». Per això, E1 afirma que sí que faria crítiques, però de manera atenuada: «diria alguna cosa com “això està bo, però no és un plat que menjaria habitualment”, perquè una vol que pensin bé d'ella, que diguin “mira que maca i respectuosa és E1”».

Recordem que, com expliquen Briz i Estellés (2010), la cerca de l'acceptació social motiva l'aparició de l'atenuació, com es comprova amb la resposta E1, que deixa veure una clara consciència sobre la imatge pròpia en el context comunicatiu concret de *Mans a la massa*. Sobre això també en parla E2, i comenta que aniria amb compte perquè després tothom ho veuria i no li agrada la sensació d'exposició. De nou, es compara amb una situació quotidiana i E2 considera que pot ser directe parlant amb un amic de confiança o en una situació comunicativa que controla, perquè si percep que alguna cosa que diu no agrada al receptor, pot reparar-ho al moment, «en canvi, en una cosa pública no pots controlar fins on arriba». Novament, detectem una consciència del discurs en el seu context comunicatiu. En la mateixa línia que E1, E5 també afirma amb molta seguretat que «davant les càmeres soc una altra persona». Cal destacar que al final de l'entrevista E5 explicita a la investigadora que ha estat ell mateix en l'entrevista, que no ha fet cap paper encara que s'hagi enregistrat. Això fa palès la clara consciència sobre el tipus de discurs i de gènere i el control de la imatge.

En canvi, els testimonis d'E3 i E4 contrasten amb els d'E1, E2 i E5, perquè afirmen que les càmeres afecten la formalitat i signarien més clar —és a dir, amb un espai sígnic més ampli i la configuració de les mans, el lloc d'articulació i el moviment dels signes més definits— però que no mostrarien una faceta diferent quant a cortesia davant les càmeres. En aquest sentit, volem destacar que quan es planteja a E6 la qüestió de regular la imatge pròpia, l'entrevistat afirma que la perspectiva de la seva imatge depèn de com l'altra persona l'interpreta, en línia amb el que exposen Albelda i Estellés (2021). Per això, E6 conclou que no pot estar pendent de què pensen els altres i actuar segons això. Emfatitzem, doncs, la consciència que té E6 sobre com es construeix la seva imatge. En resum, tots els entrevistats, excepte E6, mostren preocupació sobre l'exposició de la seva imatge en el context hipotètic de participar en el concurs de *Mans a la massa*.

En resum, quan es pregunta a les entrevistes sobre el tema de la imatge a *Mans a la massa*, els entrevistats fan referència d'una manera o una altra tant a la imatge del receptor com a la pròpia imatge. Aquesta doble vessant ja es recull des dels inicis a Goffman (1967), que afirma que en les interaccions hi ha la norma social de ser considerat amb els altres i, alhora, respectar-se a un mateix; a les nostres entrevistes es corrobora per a la comunitat Sorda. A més, aquests resultats estan en línia amb Earley (1997) i O'Driscoll (2017), atès que defensen que aquesta cura de la imatge es relaciona amb la gestió de qui som i la relació que mantenim amb els altres.

En quart lloc, la presència del receptor és una qüestió que també s'ha tractat a les entrevistes i, de vegades, s'ha relacionat amb les càmeres. Davant la pregunta de si adaptarien el seu discurs quant a cortesia i mitigació en funció de la presencialitat del receptor, E3 especifica que ho faria de la mateixa manera tant si el receptor està present o no «perquè m'han educat en la sinceritat» i perquè no li agradaria dir una cosa davant la càmera, i darrere una altra; això també ho comenta l'E4. Novament, el valor de la sinceritat apareix com una qüestió important a tenir en compte a l'hora de comunicar-se en la comunitat Sorda.

Contràriament, E2 exposa que, tot i que sense càmeres seria més directe, matisa que igualment dependria d'on està el receptor. Per exemple, explica que si el cuiner li preguntés l'opinió sobre el menjar que ha cuinat, «la meva resposta seria clara i directa» (E2). En canvi, si li ho preguntés una tercera persona i el cuiner no està davant, E2 afirma que aniria amb més compte perquè «no podria anar ajustant el discurs en funció de les reaccions del receptor». Com afirma O'Driscoll (2017), el treball d'imatge pot anar variant durant la conversa perquè, la imatge es dirigeix simultàniament a un mateix i a l'altre. D'aquest dinamisme n'és conscient E2 quan afirma que regularia la seva cortesia en funció de la reacció del receptor. Sobre la regulació d'acord amb la presencialitat del receptor també en parla

E1, però la seva resposta s'allunya de la visió d'E2: E1 afirma que «si el receptor no està present, segurament no minimitzaria tant el contingut», perquè com que la imatge afectada no està present, té la sensació que no cal tenir-ne tanta cura com quan el receptor està davant.

En cinquè lloc, durant les entrevistes han anat sorgint, a través d'exemples —i de manera més o menys espontània—, diverses estratègies que els concursants creuen que farien servir si concursessin a *Mans a la massa*. Ens ha cridat força l'atenció la consciència que E6 i E7 tenen sobre el que anomenen «la tècnica *sandwich*». Tots dos afirmen que procurarien fer servir aquest mètode a l'hora de fer una crítica, que consisteix a intercalar comentaris negatius i positius per no desmotivar el receptor, «cal tenir una mica d'empatia, no m'agrada fer sentir malament l'altre» (E7). Aquesta estratègia equivaldria a la concessió. Altres estratègies que els entrevistats han comentat són l'opinió restringida, l'ús de diminutius, lítotes, la comparació o la ignorància fingida. Concretament sobre l'estratègia que ens ocupa, l'opinió restringida, l'han mencionat E1, E4 i E7. Com a mostra, E1 posa d'exemple una oració que conté, en primer lloc, un pronom IX₁ amb valor possessiu, en una posició intermèdia, una duplicació pronominal i, en posició final, un VERTICAL-PALM BIMANUAL, marcats en negreta:

(1) CL. “menjar-amb-cullera” IX₁ GUST SABOR BÉ, AGRADAR IX₁,
PERÒ IX₁ CADA-DIA IX₁ NO. VERTICAL-PALM.

‘Per a mi el plat és bo, m’agrada, però és un plat que jo personalment no menjaria habitualment, és el meu parer’³⁵.

---

³⁵ La traducció és aproximada i no es poden reflectir de manera literal la duplicació pronominal i la restricció del MD VERTICAL-PALM. Hem optat per mostrar l'èmfasi de la duplicació amb l'estructura *jo, personalment*, i la restricció final del

Destaquem que, com tractem a § 7.2 i § 7.3, tant el pronom amb valor possessiu, com la duplicació pronominal i el MD VERTICAL-PALM són estratègies lingüístiques que apareixen al nostre corpus de *Mans a la massa*.

Després de recopilar exemples de diverses estratègies que apareixen a les entrevistes, estem d'acord amb Hoza (2007) en què cal evitar la polarització i entendre la complexitat de la realitat sociocultural de la comunitat Sorda, vist que encara que els entrevistats considerin que l'estil directe sigui habitual, també comparteixen estratègies mitigadores que farien servir (i que, efectivament, els participants del concurs duen a terme). A més, les estratègies que mencionen els entrevistats apareixen recollides a la classificació d'Albelda *et al.* (2014), de manera que hem detectat estratègies mitigadores en LSC que també estan reconegudes per al castellà parlat, segons Albelda *et al.* (2014). Aquests resultats estan en concordança amb Hoza (2007), que afirma que hi ha estratègies atenuadores similars entre l'ASL i l'anglès parlat³⁶.

Finalment, ens agradaria comentar un parell de qüestions més específiques quant al gènere discursiu. La primera és que els entrevistats més joves, E4, E5 i E6, van mencionar l'objectiu de guanyar com a possible modificador de la cortesia. Per exemple, E5 explica que «seria més cortès perquè vull guanyar. Si soc massa directe amb tot, després quedaré malament i no em donaran punts, poden pensar “ui, ho ha fet molt bé, però ha anat contra mi, doncs jo igual, tampoc no li dono punts”». E4 pensa de manera similar i E6 va comentar que guanyar és important, però no a qualsevol preu; és a dir, que no criticaria de més als altres només perquè tinguessin menys

---

VERTICAL-PALM. amb l'expressió *és el meu parer*. Cal tenir present que és una proposta, però hi ha altres possibilitats de traducció segons cada context.

³⁶ En futurs estudis seria interessant comparar les dades de l'LSC amb un estudi sobre estratègies mitigadores en català.

punts, sinó que ho faria «de manera justa». Per a aquests entrevistats, doncs, una de les metes a assolir és guanyar i adaptarien el seu discurs per aconseguir-ho. Això reforça la funció de l'atenuació que destaquen Briz i Albelda (2013) quan la defineixen com una estratègia discursiva intencional que permet aconseguir una meta prevista. Vegeu que els entrevistats de més edat (E1, E2 i E3) no han comentat res sobre el premi.

La segona qüestió que ens interessa destacar sobre el gènere discursiu és que E6 i E7 hi fan referència per justificar un estil més directe. Afirmen que «en una entrevista potser sí [que seria més indirecte], però a la tele-realitat no» (E6) i «el context fa que hi hagi més crítiques, en un altre context no n'hi hauria tantes» (E7). Això posa de manifest, tal com apunten també Blitvich i Sifianou (2019) o Albelda i Estellés (2021), que el gènere discursiu pot alterar la regulació de les imatges i, per tant, de les estratègies de la cortesia i la mitigació. El fet que E6 i E7 declarin que en el context d'un concurs televisiu ja s'espera que hi hagi crítiques —i, per tant, no són tan inapropiades com en una altra situació—, demostra que tenen consciència de les expectatives del gènere discursiu, cosa que (encara que només ho hagin comentat dos dels set entrevistats) ens sembla remarcable. Això està en concordança amb Locher i Watts (2003), que argumenten que els gèneres guien les expectatives sobre el que és socialment apropiat, tal com hem pogut comprovar. Cal tenir en compte que la presència de les càmeres també forma part de les característiques que defineixen el gènere del concurs televisiu, de manera que altres entrevistats, com E1, E2, E3 o E4, també han reflexionat sobre això.

Per acabar, quant a factors de variació, resulta interessant que els entrevistats en cap cas han fet menció al poder (per exemple del presentador) com a factor de variació de la cortesia, element destacat per Brown i Levinson (1987), Watts (2003), Locher (2004) o Spencer-Oatey i Žegarac (2017), entre altres.

A tall de resum, les idees generals que extraïem de les entrevistes és que alguns entrevistats creuen que si anessin al concurs de *Mans a la massa* tindrien en compte (i) la sinceritat com a qualitat que tindrien present, (ii) la imatge del receptor perquè no voldrien ofendre'l, i (iii) la pròpia imatge per l'exposició del programa. També, (iv) hi ha discrepàncies sobre com afecten les càmeres i la presencialitat del receptor en el discurs en relació amb la cortesia i la mitigació, tot i que la majoria considera que totes dues coses afecta les interaccions. A més, (v) la majoria faria servir estratègies, com ara l'opinió restringida, per mitigar les crítiques. Cal destacar que (vi) dos entrevistats han mostrat tenir consciència de la situació comunicativa i afirmen que el gènere discursiu permet que hi hagi més crítiques.

5.3. Recapitulació

En aquest capítol hem presentat els resultats de les entrevistes fetes a set signats d'LSC Sords. L'objectiu era, d'una banda, conèixer les seves creences sobre l'estereotip que les persones Sordes són directes i, d'altra banda, deixar constància de la seva percepció sobre el funcionament del treball d'imatge al programa *Mans a la massa*.

En el primer apartat hem tractat l'estereotip que les persones Sordes són directes. Gràcies als seus relats, sabem que tots estan d'acord que les persones Sordes tenen un estil directe, tot i que alguns entrevistats mencionen factors de variació, com l'edat o el tipus de receptor. En general, es considera que el sentit de la intimitat és més ampli i, per això, sovint es fan preguntes de tipus personal. La modalitat visogestual i l'educació han estat dos factors que gairebé tots els entrevistats han mencionat com a motivadors de l'estil directe de la comunitat Sorda. Sobre la modalitat, la iconicitat de l'LS és un tret que la majoria dels entrevistats destaca, i argumenten que el fet que l'articulació d'alguns signes té una estreta relació amb la conceptualització d'allò de què s'està parlant sovint fa que la relació entre objecte i significat sigui més directa. Quant a l'educació, els

entrevistats li han donat molta importància, vist que consideren que la falta de referents dificulta aprendre un model de cortesia adequat per a la comunitat oient. Finalment, tot i que un entrevistat (E1) afirma explícitament que l'estil indirecte de les persones oients el molesta, volem destacar que l'E1, l'E5 i l'E7 desitjarien que els Sords no fossin tan directes, que respectessin més la intimitat i que certs canvis de l'aspecte físic no es comentessin (E1).

En el segon apartat ens hem centrat en les percepcions sobre la imatge i les crítiques en el programa de *Mans a la massa*. S'han tractat temes com la gestió de la imatge del receptor, la imatge pròpia o les particularitats del gènere discursiu. Sabem que la sinceritat seria un valor que alguns entrevistats tindrien present a l'hora de participar, hipotèticament, en el concurs. Amb tot, la majoria afirma que procuraria no ofendre l'altre. La cura de la imatge pròpia també ha estat molt present a les entrevistes, especialment per l'exposició que suposaria la participació en un programa enregistrat. Hem detectat discrepàncies sobre l'efecte que tenen les càmeres o la presencialitat del receptor en el discurs quant a cortesia i mitigació, tot i que la majoria està d'acord que són factors que modifiquen la manera d'expressar-se. També hem recollit exemples d'estratègies que els entrevistats creuen que podrien fer servir, entre les quals hi ha l'opinió restringida amb estructures com les que hem trobat en el nostre corpus de *Mans a la massa* i que són l'objecte d'estudi d'aquesta tesi. Finalment, destaquem que dos entrevistats van comentar explícitament que el fet que sigui un concurs televisiu, concretament una competició, afavoreix l'aparició de crítiques.

En conclusió, tot aquest conjunt de testimonis, experiències i opinions ens ajuda a contextualitzar l'anàlisi de les estratègies mitigadores que apareixen al concurs *Mans a la massa* i a evitar així adreçar-nos-hi amb una perspectiva esbiaixada. A més, ens permet entendre amb més detall el funcionament de la comunitat Sorda de Catalunya i a evitar la polarització que implica un estereotip en aquesta comunitat minoritària.

6. L'OPINIÓ RESTRINGIDA COM A ESTRATÈGIA ATENUADORA DE LA CRÍTICA A MANS A LA MASSA: ANÀLISI DELS NIVELLS MACRO I MESO

Al capítol 1 hem emmarcat el context del programa tenint en compte les percepcions de diverses persones Sordes quant a imatge social de la comunitat Sorda en general, i en el context que ens ocupa en particular. Això ens permet aproximar-nos a les dades de manera més acurada, evitant al màxim possible la visió esbiaixada de la comunitat oient de la investigadora en la interpretació de les dades. En aquest capítol presentem l'anàlisi descriptiva, majoritàriament de tipus quantitativa, del nostre corpus basat en el concurs de cuina *Mans a la massa*. Abordem, entre altres, els diversos factors clau quant a l'estudi de la mitigació proposats a Albelda *et al.*(2014). A § 6.1 descrivim els factors situacionals del corpus, en què s'estableixen les bases contextuals del discurs que analitzem. Aquest apartat en concret es diferencia de la resta perquè es descriuen les dades de manera qualitativa, tot i que després s'han estudiat també quantitativament, com veurem al llarg d'aquest capítol. A § 6.2 presentem per primera vegada les unitats d'anàlisi i com s'han comptabilitzat, el tipus d'intervenció i el seu desencadenant, així com la classificació de les tres manifestacions lingüístiques detectades per acotar l'opinió; això ens permet conèixer de manera global les dades del corpus. La funció i la posició de l'atenuant s'analitzen a § 6.3. El tipus de receptor i les característiques de les imatges involucrades s'explica a § 6.4. Finalment, a § 6.5 presentem una breu recapitulació per destacar els resultats més importants. En termes de Blitvich i Sifianou (2019) ens centrem en els nivells macro (trets socials) i meso (trets del gènere discursiu), especialment en relació amb el contingut de § 6.1 i § 6.4. Tenint en compte les tres dimensions de la mitigació d'Albelda i Estellés (2021), en aquesta capítol ens centrem, sobretot, en la dimensió socioretòrica, perquè veurem la gestió de les imatges i la relació amb el gènere discursiu, entre altres.

Els exemples que mostrem durant el treball aniran introduïts, si cal, amb el context previ entre claudàtors i s'indicarà el codi del signant. Quant al context interactiu concret (§ 3.1.3) dels exemples, quan sigui pertinent, es mostrarà de la manera següent:

1. L'element causant de l'atenuació apareix subratllat.
2. El segment atenuat es presenta en cursiva.
3. L'atenuant es mostra en negreta.

A la part inferior dreta de tots els exemples s'indicarà, entre claudàtors, la temporada i, seguidament, el capítol del programa (per exemple, 1x1, 1x2, 1x3, etc.) el minut d'aparició —amb l'enllaç corresponent al vídeo penjat a la plataforma YouTube que dirigeix directament a l'inici fragment de l'exemple³⁷—, i el codi pel localitzar-lo al nostre corpus (amb la lletra *c* seguit del número corresponent). Les convencions de la glossa estan exposades de manera detallada al principi d'aquest treball a la llista de convencions de les glosses (pàgina xviii). Per facilitar la lectura de les glosses, només s'indicaran els MNMs quan sigui necessari per a la codificació de l'atenuació.

6.1. Factors situacionals de *Mans a la massa*

Per començar, descrivim els factors situacionals del nostre corpus a partir del plantejament d'Albelda *et al.* (2014). Com hem exposat a § 3.1.3 i argumentat al capítol 4, el punt de partida de l'anàlisi realitzada és la fitxa metodològica proposada que descriu de manera molt detallada els diversos factors, i les variables corresponents, que cal tenir en compte en estudiar aquest fenomen. En una interacció,

---

³⁷ La plataforma YouTube només permet indicar el moment de l'inici de la reproducció, però no el final. Per això, l'hipervincle redirigeix només al minut inici del fenomen que comentem.

els factors situacionals fan referència a un conjunt de quinze elements, tant situacionals com sociolingüístics, alguns dels quals es mesuren de manera absoluta i d'altres, dinàmica. De fet, es tracta d'una variable clau que constitueix la part més innovadora de la fitxa metodològica en qüestió. Els factors situacionals permeten als analistes jutjar si una forma candidata a funcionar com a atenuant realment fa aquesta funció o no (Albelda *et al.*, 2014: 8).

Primer de tot, cal exposar que, en tractar-se de dades delicades, no hem pogut obtenir informació de tots els factors situacionals llistats a Albelda *et al.* (2014), com ara la relació entre els participants, i molt especialment d'aquells que no es poden conèixer pel context comunicatiu, com són el nivell d'instrucció (és a dir, el nivell d'estudis) i les diferències en aquest sentit entre els participants, o la procedència dels interlocutors. Sí que tenim, però, informació sobre 11 factors que aporten igualment informació valuosa i que presentem a continuació. Aquests onze factors els hem agrupat en nou apartats, ja que tant el punt 5 com el 6 n'inclouen dos cada un:

- 1. Temàtica:** el tema de les interaccions que analitzem és gastronòmic i, per tant, d'entrada es podria considerar un tema comú en les relacions socials. Un indicador apareix a les entrevistes (capítol 1) quan alguns entrevistats comparen les converses del concurs amb situacions quotidianes. No obstant això, som conscients que un programa televisiu, i especialment de tele realitat, no representa de manera exacta i fidel la quotidianitat.
- 2. Fi de la interacció:** el fi és transaccional, vist que a través de la interacció es busca obtenir un objectiu concret. Tenint en compte el gènere discursiu (vegeu el punt 7 més avall), en aquest cas l'objectiu és fer crítiques als plats i guanyar el concurs. Amb tot, gràcies a les entrevistes afirmem que tenir cura de les imatges, tant la pròpia com la de l'altre, és molt important, de manera que s'equilibra la possible agressivitat verbal que comportarien els dos primers.

3. **Marc físic:** el marc físic és socialitzador per a tots els concursants, excepte per al presentador (SP) que es mou en un marc físic professional, vist que està desenvolupant la seva feina.
4. **Relació social i funcional entre els interlocutors³⁸:** quant als rols i papers socials que ocupen els interlocutors, trobem les tres variants possibles que proposen per Albelda *et al.* (2014). En primer lloc, entre els concursants hi ha una relació d'igualtat quant al paper que ocupen en el concurs, de manera que quan es dirigeixen uns als altres, el receptor té el mateix poder (S=) que l'emissor. En segon lloc, quan els concursants es dirigeixen al presentador (SP) la relació és desigual, ja que SP té més poder per la posició que ocupa i, per tant, és un receptor S+. Finalment, quan SP es dirigeix als concursants, el receptor té un estatus inferior (S-). Hem anotat el poder del receptor en el nostre corpus per poder obtenir informació quantitativa en aquest sentit.
5. **Edat i diferència d'edat entre els participants:** tot i que no sabem l'edat exacta dels concursants en el moment de l'enregistrament, estimem que tots es troben entre els 45-65 anys aproximadament. La diferència exacta d'edat entre els participants és desconeguda, però es trobarien tots en una franja similar.
6. **Sexe dels interlocutors:** com hem mostrat a la Taula 4 (§ 4.2.2), a cada un dels capítols analitzats hi participen dues dones i dos homes (un d'ells és el presentador). Així, les converses poden ser tant entre dues dones, dos homes, o un home i una dona. També pot haver-hi més d'un receptor alhora, de manera que hi ha més combinacions possibles.

---

³⁸ La utilització dels codis S=, S+ i S- per anotar el poder els ha triat l'autora d'aquest treball.

Hem anotat el sexe de l'emissor i del receptor en el nostre corpus per poder-ne obtenir informació quantitativa.

7. **Tipus d'activitat comunicativa:** el gènere discursiu és un concurs de cuina televisat. Les particularitats estan especificades a § 4.2.1. Aquest gènere en concret no està inclòs en la fitxa metodològica d'Albelda *et al.* (2014) perquè fins al moment n'han treballat d'altres, com la conversa o l'entrevista.
8. **Llengua habitual:** la llengua habitual dels signants és l'LSC, amb la qual es comuniquen en el concurs. La intenció de recollir informació sobre aquest factor és registrar dades sobre si els parlants són monolingües o bilingües. En el cas de les persones Sordes funciona diferent, perquè tot i que estan en contacte amb el català i el castellà, l'adquisició d'una llengua parlada i escrita depèn de diversos factors. No tenim informació concreta sobre el nivell dels concursants quant a aquest aspecte.
9. **Registre:** la línia entre el registre formal i neutre no està clara en aquest context comunicatiu. D'una banda, el fet que sigui un programa televisat fa pujar el nivell de formalitat, com alguns entrevistats apunten. D'altra banda, el fet que formin part d'una comunitat petita i endogàmica, en què tots es coneixen en menor o major mesura, fa que hi hagi certa proximitat que provoqui un registre més neutre.

No tenim informació tan detallada sobre els factors restants, que són el nivell d'instrucció i la diferència d'aquest nivell entre els concursants, i el seu l'origen i procedència³⁹. El cas del factor de la relació vivencial i coneixements compartits entre els interlocutors — és a dir, el grau de coneixement entre els participants — és lleugerament diferent. Com indiquen Albelda *et al.* (2014: 55),

---

³⁹ Per la zona on té lloc cada capítol, es pot saber la zona on viu en aquell moment actual cada participant avaluat, però això no ens permet conèixer l'origen. Tampoc no hem pogut obtenir aquesta informació en la visualització del capítol.

aquesta informació es pot recollir bé quan es conforma el corpus, o bé, com és el nostre cas, es pot extreure del propi context de la interacció. Tanmateix, hem obtingut informació només sobre alguns participants, concretament de la primera temporada. Per exemple, hem sabut que S1 i S3 es coneixen força d'abans, igual que SP i S4, però S3 i S1 no tant. No hem tingut en compte aquest factor en l' anotació de dades perquè la informació no és completa⁴⁰. Ara bé, cal tenir present, com hem exposat al punt 9 sobre el registre, que la probabilitat que la majoria es conegui d'abans és molt alta perquè és una comunitat molt petita i endogàmica.

Finalment, a § 3.1.3 hem argumentat que hi ha més factors sociolingüístics que cal afegir quan s'estudia la comunitat Sorda, com el moment d'adquisició de la sordesa, el moment d'aprenentatge de la llengua de signes, el tipus d'educació rebuda i el context familiar quant a la condició de sord o oïdor. No ha estat possible recollir aquesta informació per al nostre treball, ni en la recollida del corpus ni pel context comunicatiu, però defensem igualment que és necessari tenir-ho en compte per a futurs estudis⁴¹.

Un cop introduïts els factors situacionals del nostre corpus, en els propers apartats analitzarem les dades del nostre corpus des d'una perspectiva quantitativa descriptiva. Cal recordar que, com hem detallat al capítol 4, hem afegit alguns d'aquests factors situacionals al nostre corpus d'anotació final per poder extreure informació de

---

⁴⁰ Gràcies a comunicacions personals amb dues persones Sordes pertanyents a la comunitat Sorda de Catalunya (externes al concurs) hem pogut aconseguir informació extra sobre aquest factor, però finalment s'ha decidit que no es farien servir en aquesta tesi perquè (i) són incompletes per a alguns participants, (ii) la informació no arriba dels concursants directament i pot estar esbiaixada pel coneixement dels informants i (iii) són dades sensibles que per protecció de dades no fem públiques.

⁴¹ Aquest tipus d'informació sí que s'ha pogut recollir per als entrevistats, com hem exposat a § 4.4.

qüestions com el sexe o el poder del receptor, i la seva relació amb l'atenuació.

6.2. Unitat d'anàlisi, tipus de desencadenants i de contingut

Com hem explicat a la metodologia, el nostre corpus està conformat per un conjunt de crítiques atenuades amb l'estratègia de l'opinió restringida, provinents de sis capítols del programa *Mans a la massa*. Hem organitzat l'anàlisi, en primer lloc, per intervencions i, en segon lloc, per ocurrencies de l'estratègia que ens ocupa. Així, d'una banda, quan apareix una crítica que està restringida a l'opinió de l'emissor, hem comptabilitzat una intervenció com un fragment discursiu des que s'inicia fins que s'acaba, bé perquè intervé una altra persona o bé perquè el propi signant la finalitza. Per exemple, si S1 està expressant una crítica amb l'opinió restringida i S3 interromp per afegir un comentari, si després S1 segueix amb la seva crítica restringint de nou l'opinió, comptabilitzem dues intervencions d'S1, encara que reprengui el fil. En total, hem recollit 59 intervencions atenuades amb l'opinió restringida.

D'altra banda, dins de cada intervenció pot aparèixer l'estratègia de l'opinió restringida una o més vegades, ja sigui per atenuar un mateix element —tant en diverses posicions com en la mateixa—, o perquè hi ha diversos segments discursius a atenuar en una sola intervenció. Hem comptabilitzat una ocurrencia d'opinió restringida cada vegada que apareix, en cada intervenció, un cas d'aquesta estratègia. L'opinió restringida pot tenir diverses manifestacions lingüístiques que, per facilitar-ne l'anàlisi i la descripció, hem classificat en tres grups diferents. Es tracta de l'aparició (i) d'unitats lèxiques acotadores i verbs d'opinió, (ii) del pronom de primera persona *IX*₁ duplicat o amb valor possessiu, o (iii) del MD VERTICAL-PALM. En detallem el funcionament a nivell microlingüística a § 7.1, § 7.2 i § 7.3 respectivament.

En cas que es restringeixi l'opinió en més d'una ocasió dins d'una mateixa intervenció, hem considerat com un sol cas cadascuna de les aparicions, independentment de si formen part o no del mateix grup. En altres paraules, hem comptat les aparicions de l'estratègia, i no pas l'aparició d'un dels tres grups enumerats. En total hem anotat 110 casos en què es fa servir l'estratègia de l'opinió restringida: en un 34 % dels casos (n = 37) es vehicula amb unitats lèxiques acotadores i verbs d'opinió (§ 7.1); en un 38 % (n = 42), amb l'ús del pronom IX₁ duplicat, reduplicat o amb valor possessiu (§ 7.2) i, finalment, en un 28 % dels casos (n = 31) apareix el MD VERTICAL-PALM per acotar l'opinió.

Per exemple, a (1) trobem una intervenció que conté una única ocurrència d'opinió restringida, marcada en negreta: l'oració IX₁ PENSAR ('jo penso') en posició intermèdia. En aquest cas, s'ha comptat una intervenció i una ocurrència —que pertany al grup de les unitats lèxiques i verbs d'opinió que vehiculen la restricció de l'opinió—.

- (1) S5: CL. “posar-espècies-per-sobre-del-menjar” **IX₁ PENSAR** CL. “posar-espècies-per-sobre-del-menjar” SENSE PALM-UP MILLOR, UNA-MICA MENYS.

‘L'espècia que porta, **jo penso**, que si no en portés seria... exacte, millor, o que en portés una mica menys’.

[2x2, 30.42, c76]

En canvi, a l'exemple (2) trobem una altra intervenció, però en aquest cas detectem tres ocurrències d'opinió restringida. Els dos primers s'inclouen, també, dins del grup que restringeix l'opinió amb unitats lèxiques i verbs d'opinió: en una posició intermèdia l'S5 utilitza la metàfora de la vista per expressar l'opinió (VEURE, 'veig') i, en posició final, fa servir el sintagma nominal semilexicalitzat PROPI OPINIÓ ('la meva opinió'). Aquests dos casos formen part del mateix grup i s'han comptat com dues ocurrències diferents. Finalment, i

també en posició final, apareix el MD VERTICAL-PALM, que es compta com una altra ocurrència. En total, doncs, tenim una intervenció amb tres ocurrències diferents. Volem destacar que el signe OPINIÓ i el VERTICAL-PALM es produeixen de manera simultània, amb la mà dominant (indicat amb el subíndex m_1) i no dominant (subíndex m_2) respectivament, com mostrem també a la Figura 8. Així, la modalitat visogestual, i més en concret l'articulació simultània dels articuladors, permet que apareguin alhora dues manifestacions lingüístiques atenuadores que es combinen per vehicular l'atenuació discursiva al mateix temps.

(2) S4: PERQUÈ SABOR FORMATGE MENJAR GUST... GUST TENIR, GUST TENIR, **VEURE** SABOR MILLOR SEPARAT. **PROPI OPINIÓ**_{M1} **VERTICAL-PALM**_{M2}.

‘És que el gust d’aquest formatge... fa gust de... té gust de...
Veig millor que no estigui en aquest plat. **És la meva opinió, vaja**⁴²’.

[1x1, 18.20, c11]

---

⁴² Vegeu que la simultaneïtat no es pot traslladar en la traducció al català, vist que és una llengua en què el missatge s'expressa de manera seqüencial, per la seva modalitat oroauditiva.

Figura 8 Producció del signe OPINIÓ i VERTICAL-PALM simultàniament, corresponent a l'exemple (2)

Hem trobat fins a sis ocurrencies de manifestacions lingüístiques que acoten l'opinió personal dins d'una mateixa intervenció. A la Taula 7 es mostra el nombre total d'intervencions amb el nombre corresponent d'ocurrencies que inclouen, siguin repetides o diferents, i tant seqüencials com simultànies. Com es destaca en la primera fila, el valor de la moda és una ocurrencia per intervenció (31 intervencions), la qual cosa suposa el 53 % dels casos. Això implica que en el 47 % dels casos ($n = 28$) hi ha més d'una estratègia, és a dir, que la diferència entre fer servir una o més d'una estratègia és només d'un 8 %.

Taula 7 Freqüència de casos d'estratègies per intervenció

Nº estratègies per intervenció	Nº d'intervencions	Percentatge
1	31	53 %
2	12	20 %
3	9	15 %

Capítol 6

4	5	8 %
5	1	2 %
6	1	2 %
TOTAL	59	100 %

Si ens centrem novament en les 59 intervencions, detectem tres tipus de desencadenants principals que provoquen les interaccions en el nostre corpus⁴³: (i) respondre a una pregunta directa del presentador (SP), (ii) iniciar o continuar espontàniament un diàleg amb un altre concursant o amb el mateix presentador i, finalment, (iii) signar individualment davant la càmera (hi ha una persona darrere fent preguntes que l'espectador no pot saber, però sí intuir per la resposta).

A més, tot i que el nostre estudi se centra en les crítiques, hem observat que algunes intervencions on apareix l'opinió restringida no es fan les crítiques directament sobre el concursant avaluat, sinó que en alguns casos aquesta crítica apareix a través d'un desacord amb l'opinió positiva d'un altre concursant. Per exemple, al diàleg de l'exemple (3) S1 i S2 tenen un desacord sobre els ingredients que ha de portar un gaspatxo.

- (3) [Els concursants estan menjant un gaspatxo que ha cuinat S2. S4, responent a SP, ha explicat que troba que està suau. A continuació, es veu com S1 li diu a S3 que el gaspatxo sempre ha de portar all. Tot seguit, S3 i S1 tenen el desacord següent]

S3: **IX₁** ALL FORA MILLOR PER-A MÉS IX ++. ALL POSAR PERD IX ++.
VERTICAL-PALM++.

---

⁴³ No confondre desencadenant de la intervenció —el que motiva que els interlocutors participin del discurs—, amb el causant de l'atenuació —el que provoca que s'hagi d'atenuar—. Farem servir els termes desencadenant i causant, respectivament.

S1: IX₂ ALL FORA NO, CONTRARI, FALTA MÉS ALL IX₁.

S3: 'Per a mi és millor que no porti all, perquè tingui un gust més com aquí. Si en portés, es perdria el sabor del plat. Jo crec, vaja'.

S1: 'Això que dius de l'all no és així, al contrari, en falta més, per a mi'.

[1x1, 18.00, c5-7;1]

La intervenció inicial d'S3 és afalagadora per S2, la concursant avaluada, atès que S3 afirma que li agrada el gust suau que té el gaspatxo sense all que ha preparat. Alhora, però, suposa un FTA per a S1 —de fet, és el desencadenant de la seva intervenció següent—, perquè havia comentat anteriorment que sempre n'ha de portar. Al mateix temps, la resposta d'S1 és un FTA tant per a S3, ja que confronta la seva opinió públicament, com per a S2, atès que S1 troba que li falta un ingredient al plat que ha cuinat. En aquest cas, doncs, trobem una crítica que s'ha vehiculat mitjançant un desacord.

D'altra banda, hem detectat casos en què l'opinió restringida també apareix per mitigar un desacord sobre la valoració negativa d'un company. És a dir, que el desacord apareix per fer una crítica positiva al concursant avaluat, oposada a la crítica negativa d'un altre company assegut a taula, com veiem a l'exemple (4):

- (4) [Els concursants estan menjant les postres que ha cuinat S3. S2 afirma que les figues amb iogurt són boníssimes. S1 li respon que a ella no li acaben d'agradar perquè el iogurt és amarg i S2 li respon]

S2: PALM-WAVE DOLÇ AJUDA SABOR VERTICAL-PALM.

‘S3, *el dolç compensa el sabor, per a mi*’⁴⁴.

[1x3, 41.57, c44]

En aquest cas, a S2 li agraden les postres, com ja havia afirmat abans, i mostra desacord amb l’opinió d’S1 quan diu que el sabor dolç (de les figues) equilibra el plat. Com veiem al final de la intervenció, S2 acota l’opinió amb un VERTICAL-PALM. Aquesta intervenció, doncs, tot i que és un FFA per a la cuinera (S3) perquè fa una valoració positiva de les postres, és un FTA per a S1, ja que en contradiu l’opinió. També, en algun altre cas s’ha mitigat amb l’opinió restringida un desacord que no necessàriament implica una crítica al plat; per exemple, en una ocasió els concursants difereixen sobre els ingredients que porta un plat, sense que quedi clar pel context si portar certs ingredients és positiu o negatiu. En resum, els FTAs que ens ocupen es vehiculen principalment amb una crítica directa; de vegades, aquesta crítica es vehicula a través d’un desacord amb un company i, finalment, en alguns altres casos els FTA són desacords entre els participants.

Per recapitular la informació que hem presentat sobre els diversos desencadenants de les intervencions i sobre els tipus d’intervenció, en primer lloc, a la Taula 8 presentem el total de les 59 intervencions en funció dels tres tipus de desencadenant; en segon lloc, al Gràfic 1 mostrem el tipus d’intervenció en funció del desencadenant.

Taula 8 Tipus de desencadenant de les 59 intervencions analitzades

Desencadenant	Nº intervencions	Percentatge
Resposta SP	15	25 %

⁴⁴ El primer signe que apareix, PALM-WAVE, consisteix a ondejar la mà en direcció al receptor (en aquest cas S1) per demanar-li atenció i iniciar una intervenció; l’equivalent podria ser un vocatiu, entre altres.

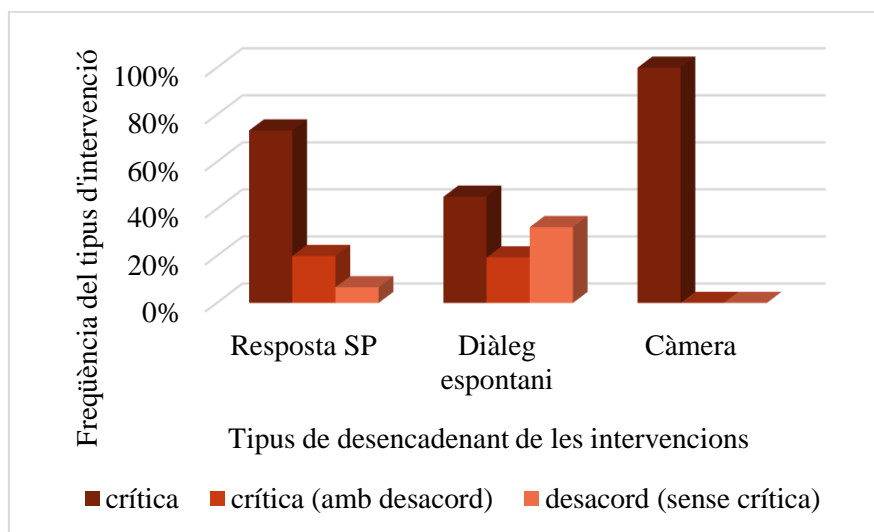
L'opinió restringida com a estratègia atenuadora de la crítica a *Mans a la massa*: anàlisi dels nivells macro i meso

Diàleg espontani	31	53 %
Càmera	13	22 %
TOTAL	59	100 %

Com s'observa a la Taula 8, el desencadenant més freqüent de les intervencions amb l'opinió restringida no són les preguntes d'SP, sinó els diàlegs espontanis que sorgeixen entre els participants i, en alguna ocasió, també amb el presentador. En general, doncs, no cal que el presentador preguntí explícitament sempre l'opinió dels participants, sinó que pel gènere discursiu queda clar que l'objectiu és proporcionar-la i els participants ho fan majoritàriament amb diàlegs sense esperar necessàriament que SP els doni pas. No hem detectat diferències rellevants quant als tres tipus d'estratègies per acotar l'opinió i la seva relació amb el tipus de desencadenant.

D'altra banda, al Gràfic 1 veiem que quan els participants responen a SP, majoritàriament fan les crítiques de manera directa, ja que el presentador els demana l'opinió explícitament. Només en dos casos apareix una crítica a través d'un desacord amb SP i, només en una ocasió S5 mostra desacord amb SP sense crítica. En canvi, quant als diàlegs espontanis, veiem que el nombre de desacords augmenta, especialment sense crítiques al concursant avaluat. Això respon a la naturalesa dialògica del desacord. Finalment, com resulta lògic també pel tipus de receptor i del gènere discursiu que ens ocupa, davant la càmera no hem detectat cap mena de desacord, atès que no hi ha cap diàleg, sinó que algú fa preguntes darrere de la càmera (no es veu qui en pantalla) i ells han d'anar responent de manera individual. Amb tot, la crítica és l'acte comunicatiu per excel·lència que apareix atenuat amb l'opinió restringida. Això respon al gènere discursiu, vist

que l'objectiu principal del programa és fer crítiques i avaluar els plats del concursant que cuina⁴⁵.

Gràfic 1 Tipus d'intervenció segons el desencadenant de les 59 intervencions estudiades

A tall de recapitulació, al nostre corpus tenim 59 intervencions atenuades amb l'estratègia de l'opinió restringida. Dins d'una intervenció podem trobar una o més ocurrències de l'estratègia en qüestió. Hem recollit 110 ocurrències d'opinió restringida, que es pot vehicular tant amb (i) unitats lèxiques i verbs d'opinió, (ii) l'ús del pronom de primera persona IX_1 o (iii) el MD VERTICAL-PALM. Seguint

⁴⁵ Cal mencionar que també seria interessant observar, en el cas dels diàlegs, en quins casos els mateixos participants inicien la conversa per expressar una crítica, i en quins casos es veuen motivats a participar per un diàleg ja iniciat per altres companys. Albelda *et al.* (2014: 40) parlen d'intervenció *iniciativa* o *reactiva*. Tanmateix, això no és possible analitza-ho de manera acurada en tot el nostre corpus, atès que, degut al muntatge audiovisual, en força ocasions no queda clar si la intervenció dialògica que observem és la primera o ja s'ha iniciat anteriorment, però no apareix en pantalla. El que sempre es mostra de manera explícita són les preguntes d'SP, de manera que la resta s'han etiquetat com a diàlegs espontanis, independentment de si és una intervenció iniciativa o reactiva.

amb les intervencions, hem vist que hi ha tres tipus de desencadenants que les motiva, i el més freqüent és el diàleg espontani (53 %). Finalment, els segments atenuats són majoritàriament crítiques, tot i que també hem recollit algun desacord.

6.3. La funció i la posició de l'atenuador

Una altra qüestió que ens interessa observar és la funció que exerceixen les diverses manifestacions lingüístiques de l'opinió restringida, que funcionen com a atenuadors, i la posició que ocupen. Quant a la funció, Albelda *et al.* (2014) parlen d'autoprotecció, prevenció i reparació. Com hem detallat a § 3.1.3, el primer cas té lloc quan és només la pròpia imatge de l'emissor que està en perill, i consisteix a protegir el benefici del *jo* o evitar responsabilitats que puguin suposar una amenaça a un mateix, entre altres (Albelda *et al.*, 2014: 18). En canvi, en els altres dos casos també està involucrada la imatge del receptor o d'un tercer. D'una banda, en la prevenció hi ha una anticipació a un problema en la relació del *jo* amb el *tu*, es prevenen possibles conflictes, desacords i s'intenta prevenir les ofenses o el dany a la imatge dels altres (Albelda *et al.*, 2014: 20). D'altra banda, en la reparació hi ha la voluntat de reparar els danys, conflictes, desacords o ofenses que ja s'han produït a la imatge dels altres o en la relació del *jo* amb el *tu* (Albelda *et al.*, 2014: 21).

En el nostre corpus, la distribució de les funcions de les 110 ocurrències de l'opinió restringida és la següent: en un 80 % dels casos (n = 88) apareix per prevenir, en un 14 % (n = 15) per reparar i un 6 % (n = 7) duu a terme la funció d'autoprotecció. No hem detectat diferències entre signants per sexe; tampoc entre el poder i la funció, ja que tots els signants prevenen més que reparen i que s'autoprotegeixen. Entenem que la poca freqüència de reparacions en el nostre corpus (14 %) en comparació amb la prevenció respon a les característiques del gènere discursiu, vist que en la majoria de casos el receptor no hi és present. Això provoca que no sigui fàcil detectar

quan s'han produït realment danys a les imatges involucrades i, per tant, quan cal treballar per reparar-les. Una situació similar succeeix amb l'autoprotecció, atès que, generalment, en el nostre corpus hi ha més d'una imatge en joc (com a mínim la del concursant que ha cuinat i la de l'emissor) i són poques les ocasions en què l'emissor ha de protegir únicament la seva imatge. Ens centrem en el receptor i les imatges de manera més detallada a § 6.4.

Pel que fa a la posició, recordem que, segons Albelda *et al.* (2014), podem trobar la posició inicial si l'atenuador apareix abans del segment atenuat, la intermèdia si apareix a l'interior del segment i la final si apareix després. Aquestes són les tres posicions principals, però, a més, presenten la posició integrada quan l'atenuador no es pot separar de l'estructura proposicional que s'atenua (com ara un afix) així com la posició en què tota la intervenció completa és l'atenuador. També es destaca que un mateix atenuador pot tenir diverses posicions. En qualsevol cas, la posició de l'atenuador s'estudia sempre d'acord amb el segment atenuat.

Quant a la posició de l'atenuador en el nostre corpus, hem detectat la posició inicial en un 34 % dels casos ($n = 37$), la intermèdia en un 20 % ($n = 22$) i la final en un 45 % ($n = 50$); la final és, per tant, la més freqüent. No hem trobat cap relació entre la posició i el tipus de desencadenant (diàleg espontani, resposta a SP o signar davant la càmera). En un sol cas hem trobat la posició integrada, que representa un 1 % dels casos. També, hem detectat tres casos en què un atenuador apareix en dues posicions diferents (en tots tres casos repetit a l'inici i al final) per atenuar un mateix segment. Amb tot, les formes no han aparegut repetides exactament igual, atès que o bé l'atenuant apareix en una de les repeticions acompanyat d'altres estratègies acotadores, o bé la forma no és exactament idèntica. Un exemple és l'ús IX₁ OPINIÓ PROPI ('la meva opinió') en posició inicial

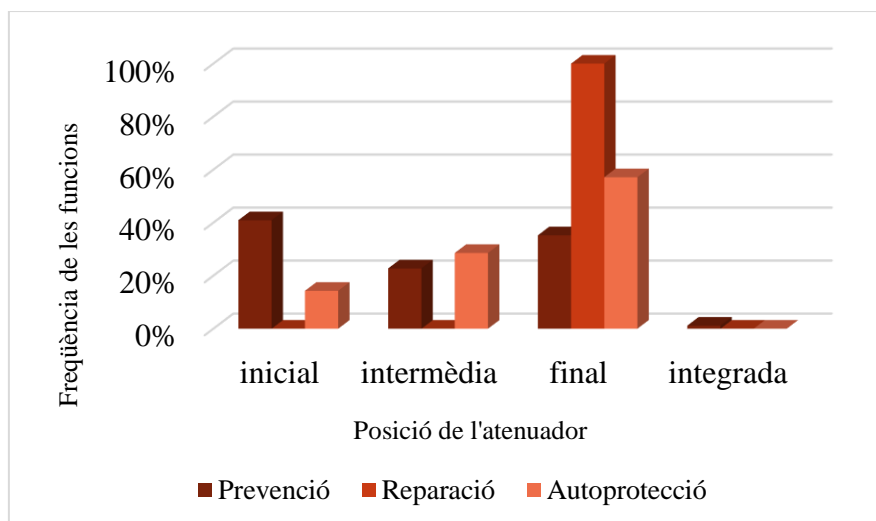
i OPINIÓ ('opino') en posició final⁴⁶. Així, en tots tres casos s'han comptat com dues aparicions de l'estratègia i s'ha comptabilitzat com un cas d'inicial i final respectivament a cada un dels tres casos.

Al Gràfic 2 mostrem la relació de la funció amb la posició. Com es pot observar, la prevenció —que és la funció més freqüent en el nostre corpus (80 %)— apareix en posició inicial en el 41 % dels casos (n = 36), en un 23 % (n = 20) en posició intermèdia, en un 35 % (n = 31) en posició final i en un 1 % en posició integrada (que es tracta de l'únic cas en què un pronom IX₁ restringeix tot sol l'opinió sent el subjecte de l'oració i que, com a tal, no es pot eliminar del contingut proposicional). La reparació, en canvi, apareix en el 100 % dels casos (n = 15) en posició final. Finalment, l'autoprotecció està més distribuïda en aquest sentit, vist que pot aparèixer en les tres posicions, tot i que la més freqüent és també la posició final, amb un 57 % dels casos (n = 4).

---

⁴⁶ Com hem introduït a § 2.3 i com veurem detalladament a § 7.2, la reduplicació d'elements en una oració és un fenomen molt habitual en les LS. Aquesta doble posició del signe OPINIÓ podria correspondre a una reduplicació fragmentada de l'atenuador, la qual cosa tindria un valor emfàtic; en aquest cas es podria comptabilitzar una ocurrència segmentada. Cal que la futura recerca reculli més exemples en aquesta línia per poder confirmar la proposta que suggerim.

Gràfic 2 Posició de l'atenuador segons la funció

Com veiem al Gràfic 2, la posició de la prevenció i l'autoprotecció està molt més distribuïda que la de la reparació. Quant a aquesta última, inicialment vam considerar que això succeïa perquè la reparació sempre apareix després del FTA. No obstant això, cal tenir present que la posició s'ha d'estudiar en relació amb el segment atenuat (Albelda *et al.*, 2014: 39), i no pas amb el causant. Per això, finalment proposem que la posició final de la reparació respon, d'una banda, a l'equilibri entre l'estil directe del signants i a l'acompliment del que s'espera en el gènere discursiu, que els convida a criticar — característica sociocultural i contextual respectivament— amb la necessitat de tenir cura de la imatge pròpia i de la resta —fer una bona gestió de les relacions interpersonals—, com hem recollit a les entrevistes. Així, per als signants és molt important comunicar amb sinceritat i respondre a les demandes de la situació, però, alhora, no volen ferir les imatges involucrades. En termes de Leech (2014: 89), estan buscant l'equilibri dels dos objectius que entren en competició: l'objectiu il·locuti (criticar) i l'objectiu social (harmonia amb el grup). Recordem que es tracta d'una comunitat endogàmica i d'un discurs públic amb espectadors. Tenint en compte que la reparació apareix quan ja s'ha produït un dany i l'emissor n'és conscient, els participants opten per primer expressar el contingut (respecten el

valor de la sinceritat i les expectatives del gènere) i, al final, deixar clar que és només una visió personal (treballen la imatge). A més, cal tenir present que en LSC el focus —que és la informació nova i, per tant, la més rellevant— sempre és col·loca al final de l'oració (Navarrete-González, 2021). El fet que la restricció de l'opinió aparegui al final, fa que tingui més pes i sigui més funcional per reparar.

D'altra banda, la posició de les reparacions pot donar-se per la naturalesa de la manifestació lingüística que la vehicula. Les reparacions, com veurem més endavant al Gràfic 4, s'expressen, majoritàriament, amb el MD VERTICAL-PALM. Aquest signe apareix quasi sempre darrere del contingut que restringeix, perquè serveix per aturar una línia d'acció (és a dir, que cal haver expressat primerament) (Kendon, 2004) i reparar així la imatge (Calbris, 2011). La resta de casos de reparacions són una ocurrència del pronom IX₁, i cinc casos d'unitats lèxiques i verbs d'opinió, que són més flexibles quant a posició i poden aparèixer també en posició final, com veurem al Gràfic 4.

A continuació, mostrem un exemple de cada funció. En primer lloc, quant a la prevenció, vegem l'exemple (5) i (6), en què l'atenuador està en posició inicial i intermèdia, i posició final respectivament.

(5) [S6 dona la seva opinió sobre les postres de manera espontània]

S6: PROPI OPINIÓ, VERTICAL-PALM, IX CAVA FORA MILLOR VERTICAL-PALM, PERQUÈ CAVA IX₁ CL. “menjar-amb-cullera” DIFÍCIL CL. “menjar-amb-cullera” PERQUÈ VI SUMAR++ ALCOHOL++.

‘La MEVA opinió, és que això estaria millor sense cava, crec jo, perquè amb el cava em costa de menjar, perquè amb el vi... tot suma, és massa alcohol’⁴⁷.

[2x3, 37.40, c100-102]

En l'exemple (5), observem que S6 fa una crítica sobre les postres (causant i atenuat alhora, subratllat i en cursiva) i comenta que no li acaben d'agradar perquè porten alcohol. Per prevenir els danys que aquesta valoració negativa pugui causar a la seva imatge pròpia i a la imatge de la persona que ha cuinat, mitiga la crítica amb tres atenuants (en negreta): l'estructura PROPI OPINIÓ seguida d'un VERTICAL-PALM a l'inici i, en posició intermèdia, un altre VERTICAL-PALM.

(6) [El presentador ha afirmat amb molta convicció que els entrants que ha preparat S6 porten moltes nous. S5 no hi està d'acord i li ho comenta]

S5: NOUS SABOR, PALM-WAVE, SABOR IX ++ NO-HAVER-HI. PALM-WAVE NOUS SABOR NOTAR NO, IX1 ++. IX2 NOUS GUST-FORT, IX...

‘El gust de les nous, SP, no hi és, eh? No noto el gust de les nous, jo, per a mi. Com dius, les nous són fortes, però aquí...’.

[2x2, 21.15, c64]

En el cas de (6), SP ha comentat espontàniament que es notava molt el gust de les nous de l'entrant i S5 no hi està d'acord. S5, per prevenir els possibles danys del seu desacord, tant a la seva pròpia imatge com a la d'SP per contradir-lo, restringeix la seva opinió (causant i atenuat) amb l'ús del pronom personal de primera persona amb valor

---

⁴⁷ La majúscula en la traducció s'ha posat per indicar una èmfasi prosòdica equiparable a l'ús de PROPI OPINIÓ i VERTICAL-PALM.

possessiu (atenuador), IX₁, al final de la intervenció; a més, en aquest cas apareix reduplicat.

En segon lloc, pel que fa a la reparació, la continuació de la interacció anterior n'és un clar exemple. Després que S5 manifestés el seu desacord amb l'opinió d'SP a (6), el presentador novament ha afirmat que les nous es noten molt. S5 ha percebut que amb el seu desacord i la reafirmació d'SP hi ha hagut un dany a la seva imatge i la d'SP que cal reparar, de manera que a (7) intervé per repetir la seva opinió, però aquesta vegada procura deixar més clar que és una visió personal i no una veritat absoluta; ho fa amb tres atenuadors que acoten l'opinió personal en posició final: IX₁ OPINIÓ i VERTICAL-PALM i un altre VERTICAL-PALM de nou després d'una justificació⁴⁸.

(7) S5: NOTAR NO. IX₁ OPINIÓ VERTICAL-PALM, SABOR VERTICAL-PALM.

'No el noto. És la meva opinió, eh, pel gust que fa, per a mi'.

[2x2, 21.26, c65-67]

Finalment, en tercer lloc, mostrem un exemple d'autoprotecció a (8) En aquest cas, els concursants estan menjant el segon plat que ha cuinat S3, salmó amb síndria. SP li pregunta l'opinió a S1, que respon que el peix en general sí que li agrada, però que li resulta impossible menjar-lo cru, com l'ha preparat S3. Després del comentari d'S1, SP li pregunta que si es queda només amb la seva valoració, o si entén que a altres persones els pugui agradar el peix cru. Aquest comentari

---

⁴⁸ La justificació s'expressa amb el signe SABOR, TRADUÏT PER 'PEL GUST QUE FA' I ESTÀ INTERCALADA ENTRE ELS DOS PRIMERS ATENUADORS I L'ÚLTIM. CONSIDEREM QUE NO ÉS UN ALTRE SEGMENT ATENUAT, SINÓ UNA ALTRA ESTRATÈGIA QUE APAREIX PER REPARAR AMB MÉS FORÇA LA IMATGE D'SP I LA PRÒPIA.

ha afectat de manera negativa la imatge d'S1, que pot quedar davant dels altres com una persona intransigent. S1 respon a SP:

- (8) S1: IX₁ QUALSEVOL IX₁ ENTENC, IX₁ CL. “menjar-amb-coberts” BÉ.
 IX₁++ ENCANTAR IX₁ MENJAR IX₁ PODER-NO. AGRADAR NO.
 MALAMENT NO. IX₁ MENJAR IX₁ NO. AGUANTAR IX₁ NO.

‘Jo clar que entenc que hi hagi gent que li agradi! Si està bo, però és A MI que no m’encanta, jo personalment no m’ho puc menjar, no m’agrada, JO no en menjo, no ho puc aguantar⁴⁹’.

[1x3, 38.30, c41-42]

Com s’observa a (8), S1 restringeix l’opinió de manera repetida amb l’ús del pronom IX₁ reduplicat a IX₁++ ENCANTAR, després duplicat a IX₁ MENJAR IX₁ PODER-NO, i de nou duplicat a IX₁ MENJAR IX₁. D’aquesta manera, s’autoprotegeix deixant clar que el contingut queda restringit a la seva persona i que no és una veritat absoluta, amb l’objectiu de guanyar la imatge que ha perdut (o no perdre’n més) i no quedar davant dels altres com una persona intolerant amb les opinions alienes.

Si ens centrem en els tres tipus de manifestacions lingüístiques diferents per acotar l’opinió que hem detectat, al Gràfic 3 observem la posició més freqüent per a cadascuna i al Gràfic 4, la funció. Les unitats lèxiques i els verbs d’opinió s’indiquen amb el codi UL/VO i el VERTICAL-PALM amb V-P⁵⁰.

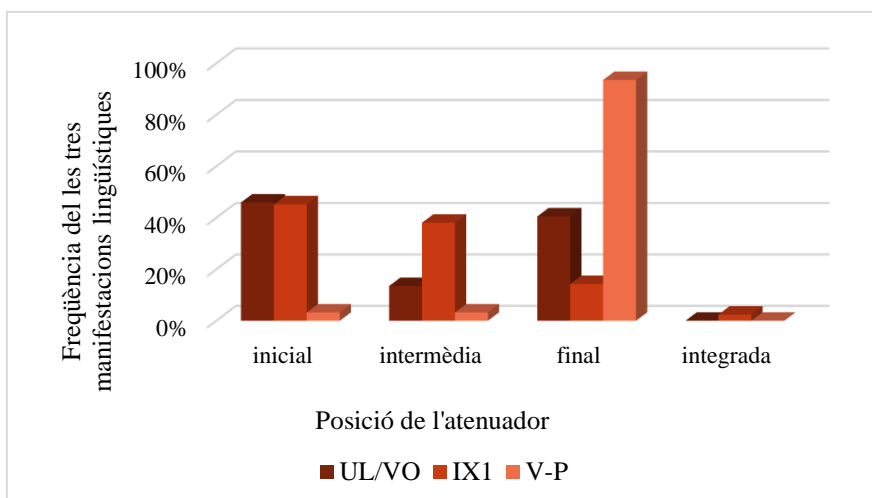
Pel que fa a la posició de les manifestacions lingüístiques, al Gràfic 3 veiem que les UL/VO es troben, per ordre de freqüència, en un

---

⁴⁹ Vegeu que també duplica també el pronom de primera persona a l’inici (IX₁ QUALSEVOL IX₁ ENTENC) PER MOSTRAR COMPREENSIÓ I emfatitzar que ella no és una persona intransigent i que accepta opinions diferents.

⁵⁰ El número 1 del pronom IX₁ apareix al gràfic sense subíndex per qüestions del format del gràfic.

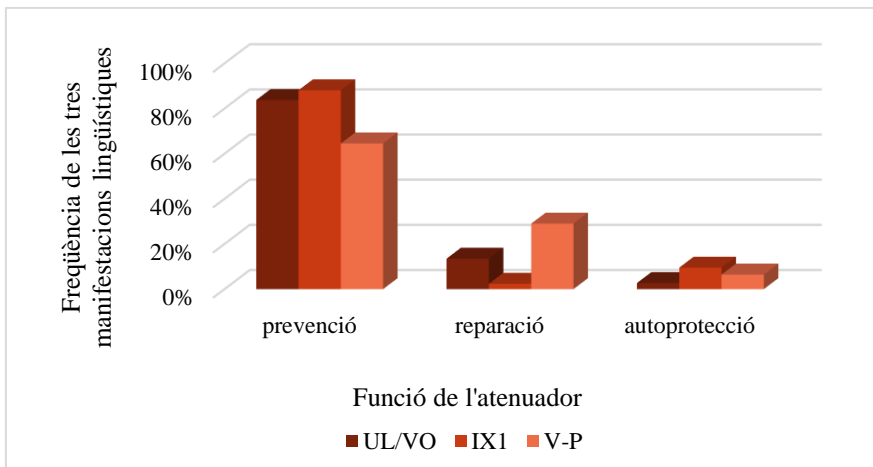
46 % (n = 17), 41 % (n = 15) i 14 % (n = 5) en posició inicial, final i intermèdia respectivament. En canvi, l'ús del pronom IX₁ apareix en un 45 % en posició inicial (n = 19), en un 38 % intermèdia (n = 16), 14 % en posició final (n = 14) i, en un 1 % (n = 1) integrat en la proposició. Finalment, l'ús del marcador VERTICAL-PALM està en posició final en un 94 % dels casos (n = 29), i només un 3% tant en posició inicial, com intermèdia (n = 3 en cada cas). Com hem argumentat més amunt, apuntem que hi ha una relació entre la posició de la reparació i del VERTICAL-PALM. En resum, en la posició inicial es troben principalment les unitats lèxiques i els verbs d'opinió, i el pronom IX₁; la posició intermèdia l'ocupa amb més freqüència també el pronom IX₁ (així com l'únic cas de posició integrada del corpus), i en posició final apareix amb una clara majoria el MD VERTICAL-PALM. De fet, l'únic cas en què el VERTICAL-PALM apareix en posició inicial va acompanyat d'una unitat lèxica.

Gràfic 3 Posició de les tres estratègies per acotar l'opinió

Pel que fa a la funció de les tres manifestacions lingüístiques, al Gràfic 4 veiem que la principal en els tres casos és la prevenció, però destaquem que l'ús del pronom IX₁ es fa servir més per l'autoprotecció (10 %, n = 4) que per la reparació (2 %, n = 1).

Considerem que aquests resultats s'expliquen perquè en assenyalar-se a un mateix amb el pronom IX₁, la subjectivitat és més explícita, és a dir, que el referent de la persona a qui s'acota l'opinió és més visual i, per tant, útil per vehicular aquesta funció, en què només cal treballar per la pròpia imatge. En canvi, tant els UL/VO com el VERTICAL-PALM es fan servir més per reparar (14 % i 29 %, n = 5 i n = 9 respectivament) que per autoprotegir-se (3 % i 6 %, n = 1 i n = 2 respectivament). Recordem que quan es tracta de reparació el VERTICAL-PALM és l'estratègia que més es fa servir, en línia amb els resultats de Calbris (2011) que explica que el gest *vertical palm* es fa servir per reparar.

Gràfic 4 Funció de les tres estratègies per acotar l'opinió

En resum, en general la funció predominant de l'opinió restringida en el nostre corpus és prevenir, i la seva posició més habitual en aquest cas és la inicial. Defensem que la reparació no és gaire freqüent perquè la majoria de crítiques van dirigides a un tercer receptor que no està present, de manera que no és fàcil que quedi explícit en el context quan s'han produït danys a les imatges i, per extensió, quan cal reparar. Una situació similar passa amb l'autoprotecció, vist que les crítiques sempre involucren, a banda de

la pròpia imatge, la imatge de la persona criticada. Així, en el context comunicatiu que ens ocupa l'autoprotecció apareix només en casos molt concrets, com el que hem exemplificat a (8) Finalment, hem observat les diferències quant a posició i funció dels tres tipus d'estratègies que estudiem. Destaquem que el VERTICAL-PALM ocupa, principalment i amb força diferència amb la resta, la posició final. També, a diferència de la resta, la seva funció principal és reparar. En canvi, el pronom IX₁ apareix en força casos en una posició intermèdia (38 %, n = 16) i és l'estratègia principal per a l'autoprotecció.

6.4. Tipus de receptor i característiques de la imatge involucrada

Un altre tema interessant a estudiar està relacionat amb el tipus receptor i amb les imatges involucrades. En primer lloc, cal tenir present que el concurs televisiu és un gènere discursiu que sempre té un públic que no està present en el moment de l'enunciació: els espectadors. El fet que l'audiència vegi el programa un cop publicat (en aquest cas a Internet) afecta el discurs, perquè exposa els participants a l'opinió pública, com hem confirmat a les nostres entrevistes (§ 5.2) i, per tant, la imatge dels concursants és vulnerable. Això implica que la imatge pròpia sempre està en joc i cal tenir-ne cura en tot moment. En resum, el treball de la pròpia imatge sempre està present. Amb tot, en la majoria dels casos, com hem vist a § 6.3, també està involucrada la imatge d'una altra persona.

Svobodova i Nováková (2019) afirmen que en el context d'un concurs de cuina televisat la majoria dels FTAs amenacen la imatge positiva dels amfitrions, perquè se'n deprecien les qualitats com a bon cuiner/a; això succeeix també al nostre corpus. En canvi, tot i que en el treball de Svobodova i Nováková (2019) la motivació de guanyar pot donar llicència per a un comportament més agressiu de l'habitual i, per tant, a menys treball d'imatge, a § 4.2.1 hem argumentat que en el nostre cas tenir cura de les imatges és més

important que guanyar. Recordem que Albelda i Estellés (2021) afirmen que en els gèneres més interpersonals i de socialització amb amics o coneguts, un dels objectius més rellevants és construir la imatge de grup. Afirmem que aquest objectiu està present en el nostre corpus, perquè, com veurem, els emissors volen integrar el receptor i aprovar (en menor o major mesura) les seves contribucions.

En segon lloc, quant a les imatges concretes afectades pels FTAs, les que en reben més són, naturalment, la dels participants, i molt especialment la imatge del participant que cuina a cada capítol, perquè és avaluat i rep les crítiques. La imatge del presentador només rep cinc FTAs en tot el corpus i totes en la segona temporada: quatre amenaces les produeix S5 quan hi estableix desacords, i una S7 amb una crítica vehiculada a través d'un desacord. S4 i S7 reben menys FTAs en el nostre corpus perquè no s'han recollit els capítols en què cuinen ells. A la

Taula 9 mostrem el nombre total d'ocasions en què la imatge de cada participant ha rebut un FTA que ha estat atenuat amb l'opinió restringida⁵¹. Resulta interessant observar que, com es destaca a la taula, la concursant S3 ha estat la que menys FTAs ha rebut, i la S6, la que més. Tanmateix, S3 és la guanyadora de la primera temporada i S6, de la segona; per tant, un nombre menor d'amenaces a la imatge no implica que el menjar sigui de pitjor qualitat i que, en conseqüència, es perdi el concurs. De fet, bé podria ser que en detectar que S6 era una candidata guanyadora, els altres concursants

---

⁵¹ *La*

Taula 9 no suma la xifra de 110, equivalent a les ocurrences de l'opinió restringida, perquè de vegades hi havia dues imatges afectades per les crítiques. Només s'ha comptat la imatge pròpia quan és l'única que estava involucrada i apareix la funció de l'autoprotecció; per a la resta de casos, es dona per fet que l'autoimatge sempre està exposada. En aquesta taula només es mostra el total d'imatges afectades per la crítica o el desacord.

decidissin destacar-ne els punts febles per rebaixar-li els punts per tenir ells més possibilitats de guanyar, entre altres motius.

Taula 9 Nombre d'FTAs que ha rebut cada signant recollits al corpus

Signant	FTAs rebuts
S1	17
S2	21
S3	8
S4	2
S5	17
S6	31
S7	3
S0⁵²	15
SP	5
TOTAL	116

En tercer lloc, a part del públic, dins del context comunicatiu els receptors es poden classificar de diverses maneres. Quant a la presencialitat de la imatge afectada, d'una banda, la intervenció per excel·lència del programa és la crítica al concursant que ha cuinat i que no està present durant l'avaluació. Quan la persona a qui va dirigida l'atenuació no és el receptor present, sinó una tercera

---

⁵² S0 fa referència a un participant de qui no s'ha obtingut el consentiment informat de protecció de dades i al qual només s'hi fa referència explícita aquí. No es mostren directament les seves intervencions, ni es mostra en fotografies; tampoc no comentem explícitament quan un FTA anava adreçat a aquest participant.

persona, Leech (2014) parla de cortesia per a un tercer receptor. En el nostre corpus, com hem apuntat al principi, és el més habitual, atès que en un 71 % dels casos (n = 78) el receptor de la cortesia no està present perquè és el concursant que ha cuinat i està sent avaluat. En el 25 % de casos (n = 28) la imatge afectada sí que està present, però només en quatre casos es tracta d'autoprotecció (en què la imatge ha d'estar necessàriament present). És a dir, que la resta (n = 24, 22 %) són desacords entre els comensals o crítiques vehiculades amb un desacord. Només hi ha un cas en què la crítica al concursant que ha cuinat es fa amb la seva presència mentre recull els plats: S3 li diu a S1 que ja ha acabat el primer plat, encara que hi queda menjar, perquè a ella personalment no li agrada la pasta. Amb tot, és un cas totalment excepcional. Finalment, hem trobat que en un 4 % dels casos (n = 4) hi ha dues imatges afectades en què una que està present (un company o SP) i una altra que no (el concursant avaluat); es tracta de casos en què es fa la crítica al concursant que cuina a través d'un desacord amb una de les persones que seuen a taula.

En quart lloc, quan els concursants participen en el programa, distingim tres receptors principals a qui es dirigeixen: el presentador, SP, que té més poder en la situació comunicativa; a un altre company, que té una situació de poder similar per la posició de concursant⁵³ i, finalment, poden dirigir-se directament a la càmera de manera individual⁵⁴; en aquest últim cas el factor del poder no es pot analitzar en els mateixos termes que els casos anteriors. El receptor de la interacció i la persona a qui afecta el FTA no són necessàriament la

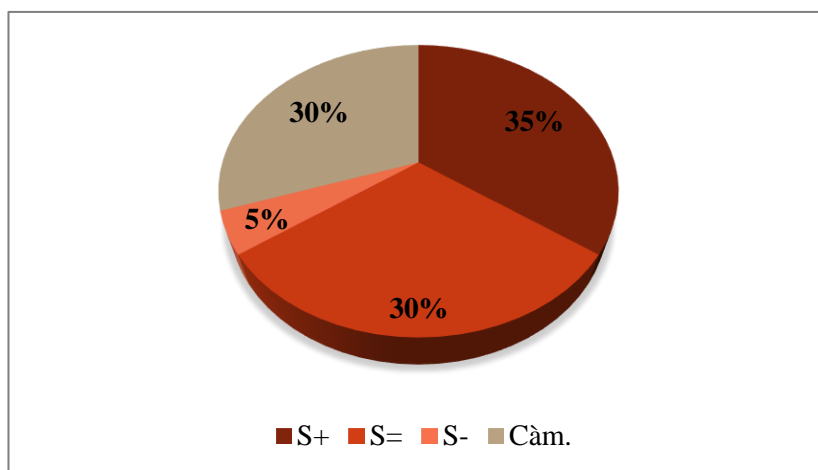
---

⁵³ Hi ha altres factors que poden interferir amb el grau de poder, com ara el sexe, en nivell d'estudis, la relació entre els concursants, etc. En aquest cas, ens centrem en el poder segons el rol que tenen al concurs.

⁵⁴ Pel context se sobreentén que darrere de la càmera hi ha una persona fent preguntes als concursants, però l'espectador no pot veure de qui es tracta ni quines preguntes formula exactament. Només es veu la resposta del concursant, però sempre són intervencions completes, com ara «el plat que menys m'ha agradat ha estat el segon», que permeten deduir les preguntes, com ara «quin és el plat que menys t'ha agradat?».

mateixa persona, vist que un concursant pot criticar el participant que ha cuinat i el receptor pot ser SP o un altre concursant assegut a taula.

Cal matisar que de les 59 intervencions del corpus, un 73 % (n = 43) van dirigides a un únic receptor, però en un 27 % (n = 16) l'emissor s'adreça a dues o tres persones. D'una banda, al Gràfic 5 mostrem la freqüència del tipus de receptor del total d'aquest 73 % que té un únic receptor. Com es pot observar, tenint en compte el total de 43 intervencions, només en un 5 % (n = 2) el receptor té menys poder, atès que representa les intervencions d'SP que van dirigides a un sol concursant. Pel que fa als concursants, en un 35 % dels casos (n = 15) es dirigeixen al presentador, que té més poder; en un 30 % (n = 13) el poder del receptor és el mateix, perquè es dirigeixen a un altre concursant. El 30 % restant (n = 13) representa les interaccions a càmera. El més freqüent, doncs, és que el receptor sigui SP, i la freqüència de dirigir-se a un altre concursant o a càmera és la mateixa.

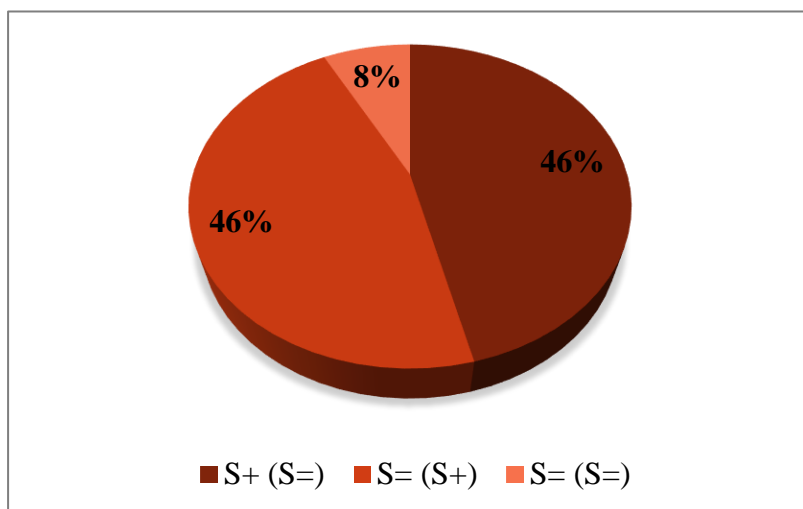

Gràfic 5 Poder del receptor de les 43 intervencions que tenen un únic receptor

D'altra banda, pel que fa al 27 % (n = 16) restant en què hi ha més d'un receptor a taula involucrat, en un 19 % dels casos (n = 3) el desencadenant de la intervenció ja incloïa més d'un receptor, de manera que és lògic que l'emissor vagi alternant la mirada entre les

dues o tres persones que inicialment ja han promogut la seva intervenció. En canvi, destaquem que en el 81 % restant (n = 13) el desencadenant és o bé un diàleg amb una sola persona (n = 8) —sigui un altre concursant o SP—, o bé una pregunta d'SP (n = 5). Això vol dir que el més habitual quan hi ha dos receptors és que l'emissor seleccioni el segon, i no pas que estigui inclòs des d'un principi en el desencadenant. En altres paraules, encara que d'entrada l'emissor estigui parlant amb una sola persona o responent a una pregunta d'SP, dirigeix la mirada a altres comensals, fent-los així partícips de la seva intervenció.

Al Gràfic 6 mostrem la freqüència quant a la selecció d'un segon receptor i la seva relació amb el poder. El receptor incorporat l'indiquem entre parèntesis: pot ser que el receptor que ja forma part de la intervenció desencadenant sigui el presentador i els emissors decideixin incorporar un company, indicat amb el codi S+ (S=); també pot ser que el receptor d'entrada sigui un company, però que incorporin el presentador, indicat amb el codi S= (S+); finalment, pot ser que el receptor sigui un company, i n'incorporin un altre, indicat amb S=(S=).

Gràfic 6 Selecció d'un segon receptor amb la mirada

Com es pot observar, el més habitual és seleccionar un receptor amb un poder diferent del primer receptor, vist que en el 46 % dels casos ($n = 6$) incorporen un receptor amb més poder que el primer i en un altre 46 % ($n = 6$), un amb menys poder que el primer. Només en un 8 % ($n = 1$) l'emissor incorpora a un segon receptor que té el mateix poder que el primer. La incorporació d'un segon receptor, i sobretot amb poder diferent, proposem que respon, en línia amb Albelda i Estellés (2021), a la necessitat de la construcció de la imatge de grup, que consisteix a integrar el receptor i buscar l'aprovació de les contribucions. També considerem que té relació amb la cura de la pròpia imatge, que estaria menys en risc amb l'aprovació externa d'un nombre major d'interlocutors. A més, els casos en què s'incorpora a SP poden estar motivats perquè és té més en consideració pel poder social que ocupa (S+).

En suma, si retornem al 27 % de casos en què hi ha més d'un receptor, novament el presentador és el receptor més freqüent. De fet, només en un cas els concursants es dirigeixen a més d'un receptor en què cap d'ells és SP. Vegeu que a § 6.2 hem afirmat que el desencadenant principal del nostre corpus són els diàlegs espontanis i no pas les respostes a SP, però els diàlegs espontanis també s'estableixen amb SP. En altres paraules, el desencadenant principal de les interaccions són els diàlegs, però el receptor més freqüent a qui es dirigeix un concursant en el nostre corpus, —directament (perquè n'és el desencadenant) o indirectament (perquè s'inclou amb la mirada)—, és el presentador, i no pas un altre company.

A continuació, presentem dos exemples que mostren com s'inclou amb la mirada un receptor que no formava part del desencadenant i que té un poder diferent del primer. L'objectiu és veure quina relació hi ha entre la incorporació d'un receptor amb poder diferent i el treball d'imatge al corpus. Naturalment, no en tots els casos es pot desxifrar la motivació o la intenció de la direcció de la mirada, i pot

haver-hi diversos factors involucrats⁵⁵. Amb tot, en alguns casos, com els que mostrem a continuació, pel context es pot interpretar una relació més explícita entre el treball d'imatge i la incorporació d'un altre receptor amb la mirada. Per exemple, a (9) S5 estableix un desacord amb una altra concursant sobre els ingredients que porta l'entrant que ha cuinat S6.

(9) [S5 afirma, contràriament a una altra concursant, que la crema de meló porta cogombre]

S5: GUST PALM-WAVE UNA-MICA POC CL. "tallar-una-rodanxa-i-afegir-lo" CL. triturar $s=$ **IX**₁ $s+$.

S5: 'Pel gust que fa, eh?, en porta una mica, una miqueta de res, n'hi ha posat un tros i ho ha triturat tot junt, **crec jo**'.

[2x2, 20.06, c59]

Mentre S5 expressa el desacord (causant i atenuat, subratllat i en cursiva) mira directament a la concursant amb qui estableix el desacord, que té el mateix poder (subíndex $s=$), però al final de l'oració, just quan produeix l'atenuador **IX**₁ ('crec jo', en negreta) canvia la mirada i la dirigeix a SP (subíndex $s+$). Pel context del desacord i les implicacions que té, entenem que S5 busca aprovació per part del comensal amb més poder social en aquesta situació comunicativa, SP. De fet, la mirada dona resultat, vist que SP li respon dient poder ('podria ser'), de manera que amb la possibilitat que SP li doni la raó, el desacord l'opinió d'S5 guanya pes en el

---

⁵⁵ Per exemple, un dels factors que hem detectat en alguns casos és que a través d'una pregunta d'SP, un participant contradiu l'opinió que ha dit un altre company, de manera que en fer el desacord dirigeix la mirada no només a SP que li ha fet la pregunta, sinó també al company que ha expressat prèviament una opinió diferent sobre el mateix tema per fer-hi referència. A tall d'exemple, vegeu c88 del nostre corpus.

desacord amb l'altra comensal, perquè ha rebut cert suport del presentador.

A (10) mostrem un cas en què succeeix el contrari. En aquest exemple, SP pregunta a S6 l'opinió sobre el segon plat. Quan S6 inicia la intervenció, sí que dirigeix la mirada a SP (subíndex s_+), però de seguida —tant en la valoració positiva com en la negativa⁵⁶ (aquesta última subratllada i en cursiva)— evita el contacte visual amb tothom i mira els plats (subíndex ncv) per, finalment, dirigir la mirada a S5 (subíndex $s_=-$).

(10) [Després que S7 defensi la feinada creu que ha portat cuinar l'ànec, SP pregunta l'opinió del plat a S6]

S6: IX₁ s_+ AGRADAR MOLT IX CEBA SABOR ESTRANY IX, RES-MÉS, LA-RESTA IX₁ SABER++ IX ORIGINAL RES-MÉS_{NCV}. MEU MEU, RES-MÉS s_+ .

'M'ha agradat molt això de la ceba, té un gust molt curiós! La resta ja ho tinc vist, però això és original, res més. **És la meva opinió**, això és tot'.

[2x3, 34.30, c99]

En aquest cas, defensem que la mirada cap a S5 just quan apareix l'atenuant no és arbitrària. D'una banda, anteriorment S5 expressa una opinió similar i, per tant, S6 sap que no és l'única que opina d'aquesta manera; això redueix els danys a la pròpia imatge. D'altra banda, durant la intervenció d'S6, S5 va afirmant amb el cap per mostrar clarament el seu acord, vist que també l'afavoreix a ella que algú més estigui d'acord amb la seva valoració negativa. Així, quan SP pregunta l'opinió a S6, i tenint en compte que S7 acaba de lloar la

---

⁵⁶ Vegeu que, de fet, es tracta d'un moviment concessiu que també atenua la crítica negativa.

feina que implica cuinar la carn, S6 no només evita el contacte visual durant una bona estona, sinó que, a més, al final dirigeix la mirada a la participant que opina igual que ella, encara que la pregunta li ha fet SP. A més, S5 ha intervingut de manera superposada al final de la intervenció d'S6, mirant tant a S6 com a SP, de manera que el benefici per a la imatge pròpia és mutu, com veiem a (11):

(11) IX₂ IX₁ ACORD NOSALTRES-DUES ACORD IX₂, **VERTICAL-PALM**.

‘Estic d’acord amb tu, tenim exactament la mateixa opinió, **eh**’.

[2x3, 34.36, c97]

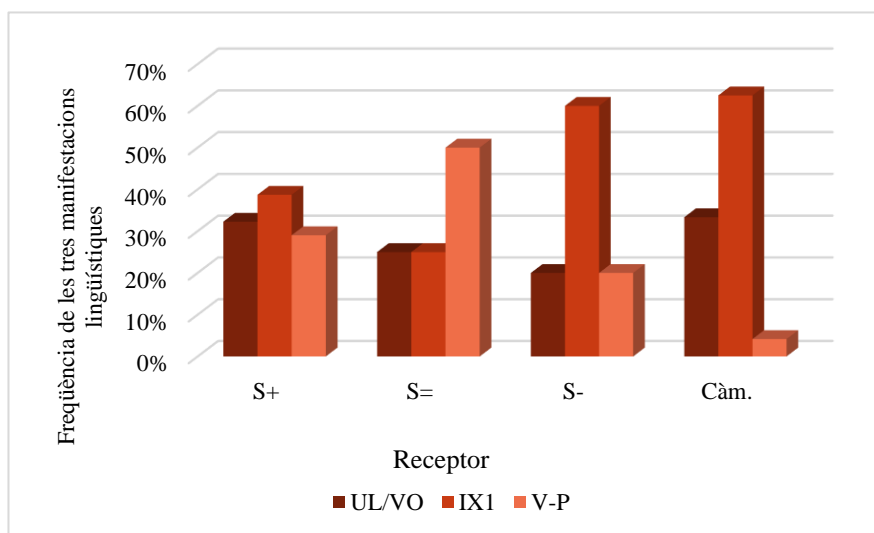
Cal destacar que el poder d’SP es fa especialment evident al capítol 2x1: SP li pregunta a S7 si creu que a la crema que ha cuinat S5 li falta alguna cosa. S7 explica que la troba bé, tot i que li posaria una mica més de formatge. SP li respon si no creu que també li falta sal i S7 respon que ell no és de menjar amb gaire sal. Després d’aquesta afirmació, SP comparteix la seva opinió explícitament i declara que per a ell sí que falta hi sal. Aquest desacord que SP ha establert amenaça la imatge d’S7, vist que el presentador ha mostrat desacord amb ell. Això provoca que, per reparar la seva pròpia imatge, S7 canviï d’opinió per buscar l’acord amb el presentador, atès que el poder que SP té en aquesta situació comunicativa fa que la seva opinió pugui semblar més vertadera i S7 s’hi vol acostar, com veiem a (12).

(12) IX₂ PERÒ IX₁ VEURE PERSPECTIVA SÍ++ FALTAR SAL.

‘Però el que dius... si ho miro així des de la teva perspectiva, sí que hi falta sal, sí’.

[2x1, 28.57⁵⁷]

En cinquè lloc, també resulta interessant observar quina de les tres manifestacions lingüístiques per acotar l'opinió apareix en funció del receptor. Mostrem els resultats en els casos en què hi ha un únic receptor al Gràfic 7.

Gràfic 7 Tipus d'estratègia per acotar l'opinió quan hi ha un receptor

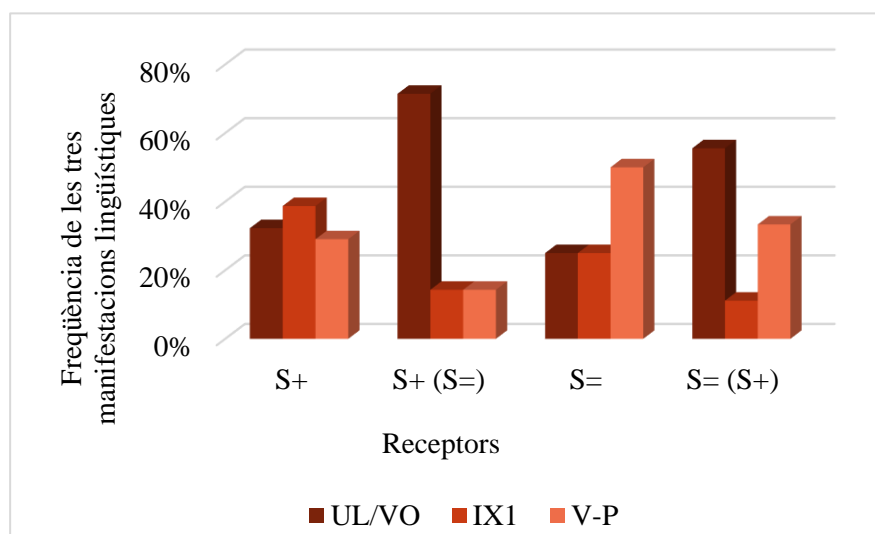
D'una banda, com s'observa al Gràfic 7, pel que fa als casos amb un receptor, veiem que quan és S+, S- o la càmera, l'estratègia més emprada és el pronom IX₁ i la menys freqüent és el VERTICAL-PALM. De fet, a § 6.2 hem vist que l'estratègia més emprada en tot al corpus per acotar l'opinió és el pronom IX₁. Tanmateix, veiem que en els casos en què el receptor d'un concursant és un altre concursant, S=, l'estratègia més emprada és VERTICAL-PALM, i el pronom IX₁, i les unitats lèxiques i verbs d'opinió queden en segon lloc. Sembla, doncs, que quan hi ha una jerarquia entre emissor i receptor el

---

⁵⁷ Aquest exemple no està al nostre corpus perquè no és una crítica atenuada.

VERTICAL-PALM no resulta tan funcional com les altres dues estratègies, i viceversa. Això pot respondre a la naturalesa del signe, que la seva expressió manual no vehicula un valor lèxic acotador tan explícit com el pronom de primera persona o les unitats lèxiques i verbs d'opinió; a més, el moviment de la mà estableix físicament una barrera. Tot això pot provocar que sigui una opció més apropiada quan no hi ha una jerarquia entre els interlocutors.

D'altra banda, resulta interessant comparar aquests resultats sobre els receptors S+ i S= amb els casos en què hi ha més d'un receptor amb una jerarquia diferent. Al Gràfic 8, mostrem els resultats d'aquesta comparativa.

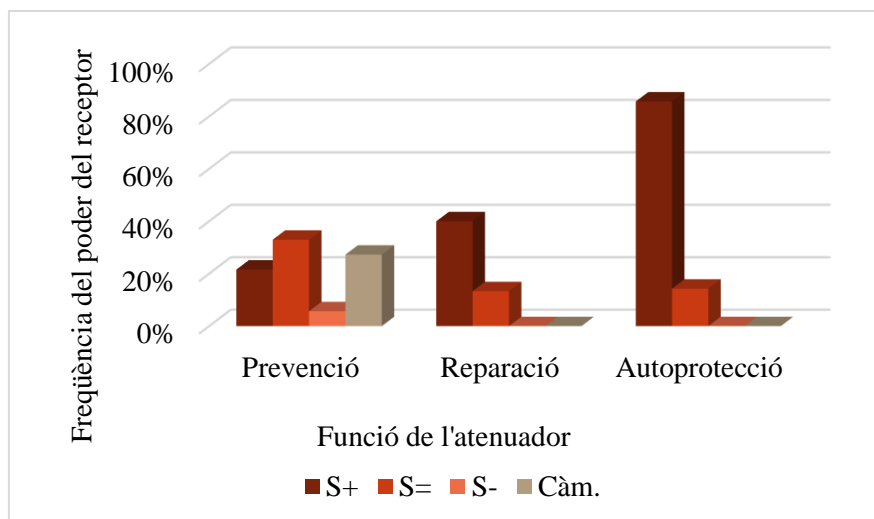
Gràfic 8 Comparació del tipus d'estratègia per acotar l'opinió entre un o més receptors

Com es mostra al Gràfic 8, la freqüència del tipus d'estratègia varia força quan l'emissor incorpora un nou receptor. La diferència que s'observa entre els dos primers parells de barres, i entre dos últims és notòria. Destaquem que, en els dos casos en què l'emissor selecciona un nou receptor amb una jerarquia diferent al primer, l'ús de les unitats lèxiques i verbs d'opinió per acotar l'opinió augmenten força

i apareixen en primera posició en un 71 % dels casos amb S+ (S=) i en un 56 % amb S= (S+). Una de les intencions a l'hora de seleccionar més receptors és tenir més cura de la imatge pròpia i buscar aprovació o afinitat d'opinions amb un altre signant. L'ús d'unitats lèxiques i verbs d'opinió que acoten l'opinió permeten explicitar clarament l'opinió pròpia amb signes com OPINIÓ o PUNT-DE-VISTA, que conviden de manera més oberta que hi hagi, d'una banda, aquesta afinitat o aprovació amb altres opinions. De l'altra, com que hi ha més d'un receptor, hi ha més probabilitats que l'opinió restringida no quedi prou clara per a tothom, de manera que aquesta estratègia permetria assegurar-ho de manera més explícita i, per tant, efectiva. Així, els resultats dels Gràfic 8 apunten que les unitats lèxiques i verbs d'opinió resulten una estratègia més funcional que el pronom IX₁ o el VERTICAL-PALM quan s'incorporen més receptors de jerarquies diferents. Amb tot, calen més dades per contrastar aquesta primera aproximació.

Per acabar, una altra qüestió a comentar sobre el tipus de receptor és la relació amb la quantitat d'estratègies per intervenció (vegeu § 6.2) i la funció dels atenuadors (§ 6.3). Quant a la primera, no hem detectat un patró que relacioni directament l'ús de més estratègies per intervenció amb el poder del receptor. És a dir, que en el nostre corpus no es fan servir necessàriament més quantitat d'estratègies per intervenció si el receptor és S+ i menys si és S=. De fet, l'única intervenció que té sis ocurrències dins d'una mateixa intervenció va dirigida a S=. Amb tot, quan el receptor té menys poder (S-), sí que només se n'han fet servir una o dues per intervenció. Considerem que, segurament, un nombre major d'estratègies atenuadores per intervenció pot tenir un valor emfàtic, però caldria analitzar aquesta qüestió amb un conjunt de dades més gran quantitativament per poder veure quina és la motivació real d'aquest augment d'estratègies atenuadores (si hi ha relació amb el poder, el sexe, la funció de l'atenuador, etc.).

Pel que fa a la funció, a § 6.3 hem vist que la predominant al nostre corpus és la prevenció, amb un 80% dels casos ($n = 88$), i el receptor més habitual és SP. Destaquem que si mirem el total dels casos la reparació, el receptor més freqüent és S+, tant si és l'únic receptor, vegeu el Gràfic 9, com si comparteix la posició de receptor amb un altre concursant, com mostrem al Gràfic 10.

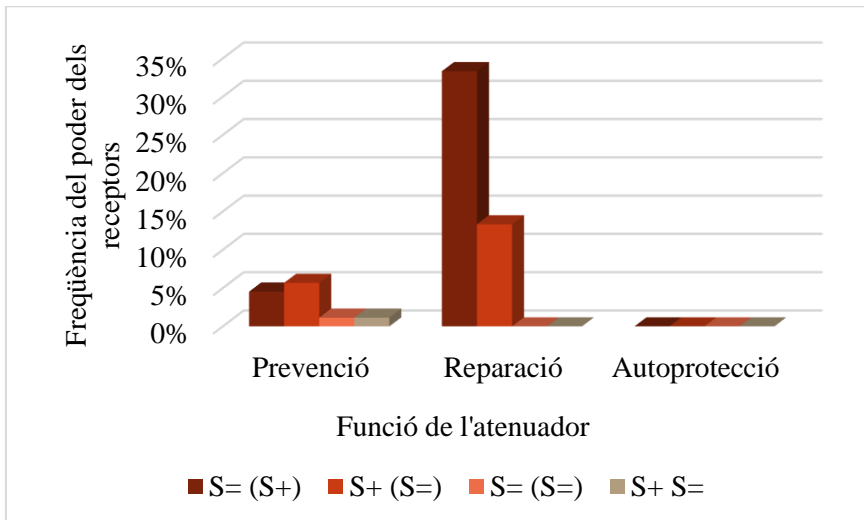

Gràfic 9 Funció de l'atenuador amb un receptor

D'una banda, com es pot observar al Gràfic 9, tot i que S= és el receptor principal en la majoria de prevencions, en la reparació i l'autoprotecció el receptor principal és S+ (és a dir, SP). Això no vol dir que les reparacions vagin dirigides a la seva imatge (recordem que la seva imatge només rep 5 FTAs) o que sigui ell qui hagi ferit més sovint les imatges dels concursants. Les implicacions del poder d'SP expliquen aquesta diferència: pel poder que ocupa i la influència que això suposa per a l'opinió general, l'opinió que es formi SP sobre la imatge d'un concursant és més valuosa que la que pot tenir un altre company. Així, quan es reparen les imatges, el participant vol que aquesta reparació arribi a SP, perquè la seva visió té més influència que la de la resta. Alhora, com que el seu criteri és més valuós, és un receptor que més sensible als FTAs, de manera que activa les reparacions amb més facilitat. En resum, si SP és el receptor principal

de les reparacions, no és perquè les interaccions amb ell siguin més amenaçadores des del contingut, sinó perquè és més sensible a l'ofensa per poder social.

Amb l'autoprotecció la situació es pot interpretar de manera similar: la majoria d'autoproteccions (sis de set) es duen a terme quan el desencadenant és una resposta d'SP, atès que les seves preguntes són més comprometedores per a la pròpia imatge que els comentaris dels companys. Com a presentador, SP té el poder d'exposar amb més facilitat la imatge dels concursants, que es veuen obligats a autoprotegir-se.

Gràfic 10 Funció de l'atenuador amb més d'un receptor

D'altra banda, com veiem al Gràfic 10, quan se selecciona un nou receptor, la majoria de reparacions apareixen amb el receptor S= (S+), de manera similar al cas d'S+ del Gràfic 9. També la prevenció es fa majoritàriament amb el receptor S+ (S=), com passa amb el receptor S= del Gràfic 9. Les dades mostren, doncs, que hi ha una relació entre el receptor que s'incorpora i la funció de l'atenuador. Destaquem que a l'hora de reparar amb un receptor S=, l'emissor incorpora al receptor S+ —vegeu S= (S+)—, que no formava part del

desencadenant, amb la intenció de fer-lo partícip del treball d'imatge reparador. Això confirma que la visió d'SP sobre les imatges dels concursants resulta important als participants, a causa de la posició de poder que ocupa. En el Gràfic 10 també s'observa que no hi ha casos d'autoprotecció amb més d'un receptor, vist que aquesta funció només es dirigeix a un sol receptor, majoritàriament a SP, com hem vist al Gràfic 9. En resum, la tendència principal és incloure un S= quan es fa un treball de prevenció d'imatge, i un S+ quan es repara.

En síntesi, en aquest apartat hem vist que el fet que hi hagi espectadors fa que la pròpia imatge estigui clarament exposada, la qual cosa s'ha recollit també a les entrevistes (§ 5.2). Pel que fa a la presencialitat de la imatge afectada, hem vist que en la majoria de casos la persona no està present en el moment de la crítica, atès que pel gènere discursiu, la persona que rep els FTAs és un tercer receptor. Quant al tipus de receptor, hem vist que el més freqüent és dirigir-se a SP. Sobre la relació entre el tipus de receptor i les tres estratègies detectades per acotar l'opinió, destaquem que quan hi ha una jerarquia entre l'emissor i el receptor, les estratègies més emprades són el pronom IX_1 i les unitats lèxiques i verbs d'opinió. En canvi, el VERTICAL-PALM sembla ser la més adient quan el receptor és un S=. A més, quan s'incorpora un segon receptor, l'ús de les unitats lèxiques i verbs d'opinió augmenta. Quant al poder del receptor i la funció dels atenuadors, volem emfatitzar que tot i que la funció majoritària al corpus és la prevenció, la majoria de reparacions van dirigides a la imatge d'SP i a la imatge pròpia. Com hem argumentat, això respon al fet que el llindar del dany de la imatge d'SP és més baix que el dels concursants, a causa del poder que té en la situació comunicativa del concurs.

6.5. Recapitulació

En aquest capítol hem presentat una anàlisi descriptiva general del nostre corpus sobre els factors situacionals, les unitats d'anàlisi, la funció i la posició de l'atenuant, i el tipus de receptor i les característiques de les imatges afectades. Alguns d'aquests elements,

especialment els factors situacionals, el tipus de receptor o les imatges involucrades es trobarien, en termes de Blitvich i Sifianou (2019), en el nivell meso. En primer lloc, hem exposat els factors situacionals, com ara el tema, el fi de la interacció, la relació de poder o el gènere discursiu.

En segon lloc, hem exposat que recollit 59 intervencions atenuades amb l'estratègia de l'opinió restringida i hem comptabilitzat un total de 110 casos d'aparicions de l'estratègia. Aquest total de casos s'ha classificat en tres grups: les unitats lèxiques i verbs d'opinió que acoten l'opinió, l'ús del pronom IX₁ (la manifestació lingüística més freqüent) i el signe VERTICAL-PALM. També hem vist que el desencadenant més freqüent de les intervencions són els diàlegs espontanis i que els segments atenuats són principalment crítiques, tot i que també hem recollit algun desacord.

En tercer lloc, destaquem que la funció predominant de l'opinió restringida al nostre corpus és la prevenció, i la posició més habitual en què apareix és la inicial. Insistim que la reparació és menys freqüent perquè en la majoria de les crítiques la imatge de la persona a qui va dirigida no està present i, conseqüentment, no es pot saber quan s'ha produït realment una ofensa a la imatge i cal reparar-la. A més, hem vist que el més habitual és que hi hagi dues imatges en joc (la pròpia i la de la resta de concursants, especialment el responsable de cuinar) i, per això, l'autoprotecció tampoc no és una funció destacable al corpus. D'altra banda, hem mostrat que el pronom IX₁, i les unitats lèxiques i verbs d'opinió vehiculen sobretot la prevenció; el pronom IX₁ també és l'estratègia més habitual per a l'autoprotecció, i el VERTICAL-PALM, per a la reparació.

En quart lloc, en la majoria dels casos la imatge afectada pel FTA no està present en el moment de l'enunciació. Pel que fa al tipus de receptor, hem vist que el més freqüent és SP i, en el cas que n'hi hagi més d'un, en la majoria de les ocasions és l'emissor qui el selecciona amb la mirada, i no ve pas definit pel desencadenant; en aquest cas,

augmenta la freqüència d'ús de les unitats lèxiques i verbs d'opinió que acoten l'opinió. També hem mostrat que les unitats lèxiques i verbs d'opinió, i el pronom IX_1 són les estratègies més freqüents quan hi ha una diferència de jerarquia entre emissor i receptor. En canvi, quan el receptor té el mateix poder que l'emissor, l'estratègia acotadora més freqüent és el VERTICAL-PALM. A més, emfatitzem que tot i que la funció majoritària de les ocurrences analitzades en el nostre corpus és la prevenció, SP és el receptor principal quan s'expressen reparacions o autoproteccions. Com hem vist, això es deu al poder i no pas al contingut: SP és un receptor que més sensible als FTAs perquè el seu criteri és valuós i, per tant, activa les reparacions amb més facilitat

En suma, tot aquest conjunt de factors socials, estructurals i situacionals són imprescindibles a l'hora d'estudiar la cortesia i la mitigació, atès que són fenòmens pragmàtics que, com hem vist, estan regulats pel context. En termes de Blitvich i Sifianou (2019) ja hem presentat la informació que hem obtingut sobre els nivells macro i meso (també sobre altres qüestions, com la funció de l'atenuador, o factors estructurals que estarien a cavall amb el nivell micro, com la posició) i al capítol 1 presentem l'anàlisi microlingüística de l'opinió personal restringida per mitigar un FTA en LSC que hem detectat al nostre corpus. L'objectiu és conèixer com es manifesten la cortesia i la mitigació en el nivell micro.

7. L'OPINIÓ RESTRINGIDA COM A ESTRATÈGIA ATENUADORA DE LA CRÍTICA A MANS A LA MASSA: ANÀLISI DEL NIVELL MICRO

Un cop presentada l'anàlisi dels factors socials i del gènere discursiu, en aquest capítol desenvolupem l'anàlisi lingüística del nivell micro, que és principalment de tipus qualitativa, de l'atenuació de les crítiques del concurs. A § 7.1 presentem com es manifesta lingüísticament l'opinió restringida a través d'unitats lèxiques i verbs d'opinió, a § 7.2 amb el pronom IX₁, i a § 7.3 amb el MD VERTICAL-PALM. Finalment, a § 7.4 presentem una recapitulació final amb les dades més importants de cadascuna de les parts.

7.1. Opinió restringida amb unitats lèxiques i verbs d'opinió

Una de les manifestacions lingüístiques per acotar l'opinió que hem detectat en el nostre corpus en LSC és l'ús d'unitats lèxiques i verbs d'opinió (UL/VO) que restringeixen l'opinió personal al propi receptor. Ens referim a expressions com PROPI OPINIÓ ('la meua opinió'), PUNT-DE-VISTA ('el meu punt de vista') o IX₁ PENSAR ('jo penso'). Es tracta d'estructures per vehicular l'opinió molt similars a les expressions prototípiques semilexicalitzades estudiades en altres llengües (Namasaraev, 1997 en anglès; Albelda *et al.*, 2014, i González Ramos, 2016 en castellà). Des d'una perspectiva semàntica, com hem exposat a § 2.1, són partícules que indiquen que la font de la informació és el propi emissor, de manera que explicita el seu compromís amb la veritat, converteix el contingut en un punt de vista propi i en redueix així l'abast de la veracitat (Albelda i Cestero, 2011; González Ramos, 2016). Com que l'emissor no es fa responsable de la veritat de la proposició (Havertake, 1994) i redueix el grau del compromís, aquestes expressions poden tenir un valor atenuador. A més, hem vist que restringir l'opinió personal es pot fer fins i tot davant de fets empírics com la percepció del gust, com és el

cas del nostre corpus, perquè la fiabilitat d'aquest sentit és més flexible (González Ramos, 2016).

Com hem presentat a § 6.2 en el nostre corpus tenim 37 casos de l'opinió acotada amb aquesta manifestació lingüística, cosa que representa el 34 % del total. Les UL/VO acotadores de l'opinió poden aparèixer en posició inicial (46 %, n = 17) o final (41 %, n = 15) i, en menys freqüència, en posició intermèdia (14 %, n = 5). Quant a la funció, les UL/VO vehiculen prevencions en un 84 % dels casos (n = 31); el 14 % i 3 % restants corresponen a la reparació i l'autoprotecció respectivament (n = 5 i n = 1). Pel que fa al tipus de receptor, hem observat que l'ús d'UL/VO està força repartit, tot i que es fan servir més habitualment davant la càmera i quan el receptor és S+. Hem destacat que el seu ús augmenta notòriament quan l'emissor incorpora amb la mirada un segon receptor que té una jerarquia diferent al primer receptor —és a dir S+ (S=) o S= S(+)—.

En el nostre corpus hem detectat que les UL/VO SÓN sintagmes nominals en un 50 % dels casos (n = 18), com a (1); oracions amb verbs d'opinió, en un 33 % (n = 12), com a (2); en un 8 % sintagmes adverbials o preposicionals (n = 3 en cada cas), com a (3) i (4) respectivament.

(1)

- a. PROPI OPINIÓ ('la meva opinió')
- b. PROPI PUNT-DE-VISTA ('el meu punt de vista')

(2)

- a. IX₁ PENSAR ('jo penso que')
- b. VEURE ('el que veig és que')

(3) PERSONA₁ ('personalment')

(4) PER-A IX₁ ('per a mi')

Hem observat que per emfatitzar més la subjectivació en l'ús d'aquestes estructures, de vegades els participants fan servir algunes estratègies lingüístiques més. En primer lloc, en un 24 % dels casos (n = 9) es reduplica bé el pronom personal de primera persona IX₁, o bé el possessiu propi. A (5) mostrem un exemple de cada una en la mateixa intervenció d'S7 davant la càmera. La majoria de les reduplicacions tenen lloc amb les oracions amb verbs d'opinió (n = 4), i amb sintagmes nominals (n = 4), però també en alguns sintagmes preposicionals (n = 2).

(5) [S7 està davant la càmera parlant sobre què li ha semblat la relació de la qualitat del menú amb els diners que li ha costat a la participant que cuina. La relació qualitat-preu és un dels ítems que es puntua]

S7: IX₁ ++ PENSAR UNA-MICA CAR PALM-UP PERQUÈ [...] PROPI ++ UNA-MICA CAR SÍ'.

'Jo penso que és una mica car, perquè [...]. Per a mi és una mica car, sí'.

[2x1, 51.52, c53-54]

Com hem vist a § 2.3, en LSC la reduplicació del pronom IX₁ apareix quan el pronom té un valor possessiu i ocupa la posició del predicat en una oració copulativa (Quer i GRIN, 2008). Aquest, però, no és el cas de les UL/VO que ens ocupen, vist que poden aparèixer en posició inicial i no constitueixen el predicat, com el primer cas de (5) en què es reduplica un subjecte. Vist el context, aquesta reduplicació té un valor emfàtic de la primera persona, la qual cosa ajuda a expressar de manera més clara que l'opinió queda restringida a l'emissor i, per consegüent, es minimitza encara més l'efecte negatiu que pugui tenir la crítica. Com afirma Briz (2010), la intensificació és una estratègia òptima per aconseguir amb èxit la meta prevista que, en aquest cas, és criticar l'àpat ferint el mínim possible les imatges afectades. Afirmem que aquests casos de reduplicació constaten que l'atenuació pragmàtica en LSC no es vehicula únicament amb la minimització

lingüística, sinó que també es pot expressar amb la intensificació, en línia amb Albelda (2014), González García i García Ramón (2017) o Riffo (2021). En resum, amb la reduplicació pronominal s'emfatitza el valor subjectiu que vehicula l'estratègia de l'opinió restringida i té un efecte atenuador.

En segon lloc, encara que no ha estat predominant al nostre corpus, hem detectat dos casos en què el possessiu propi s'ha produït bimanualment, en lloc de amb la seva forma de citació (és a dir, la forma que apareix en un diccionari), que és monomanual. Els signants són S4 i S7, els únics homes concursants, un de cada temporada. Aquest canvi en els articuladors d'una a dues mans contribueix a emfatitzar la restricció de l'opinió personal i, per tant, a l'enteniment que el contingut no es presenta com una veritat absoluta, sinó com un punt de vista. Amb la bimanualitat s'accentua el *jo* de manera simultània, i no pas seqüencial com el cas anterior de les reduplicacions pronominals. A tall d'exemple, a (6) mostrem una intervenció amb el possessiu bimanual i la imatge corresponent, a la Figura 9. Vegeu que també té el subjecte reduplicat. De manera similar a la reduplicació pronominal de (5), l'ús dels dos articuladors manuals a (6) aporta èmfasi, cosa que resulta en atenuació pragmàtica. Tanmateix, seria interessant corroborar aquesta informació amb un corpus més gran i en altres contextos per poder generalitzar, atès que no ha estat tant recurrent com altres estratègies en el nostre corpus.

(6) S7: IX MANS MÉS IX₁ **OPINIÓ PROPI** MANS NO [...].

'Això, segons la MEVA opinió, no és casolà [...]'.
[2x2, 41.23, c88]

Figura 9 Pronom possessiu PROPI produït bimanualment, corresponent a l'exemple (6)

Finalment, hem trobat un cas d'una oració amb un verb d'opinió en què s'ha substituït el pronom personal IX_1 pel possessiu PROPI I S'HA REDUPLICAT: PROPI ++ VEURE ('JO veig', 'la meua visió és que' o 'per a mi, veig que'), en lloc de IX_1++ VEURE ('jo veig'). Segons Quer i GRIN (2008), en LSC el pronom possessiu de primera persona PROPI pot expressar la possessió de manera emfàtica. En aquest cas, doncs, de nou l'èmfasi lingüística treballa a favor de mitigació, concretament de l'estratègia de l'opinió restringida. Amb tot, no és recurrent al nostre corpus i també caldria recopilar més dades per comprovar-ne la freqüència.

Una altra qüestió important quant a les UL/VO que acoten l'opinió al terreny personal està relacionada amb els MNMs. Es tracta principalment de les espatlles, del cap, del tronc, tot i que també parlarem de les celles. En primer lloc, quant a les espatlles, Barberà (2016) argumenta que en LSC l'arrosament d'espatlles vehicula incertesa en contextos de sintagmes nominals indefinits i inespecífics, és a dir, quan el referent és desconegut i no identificable. En el nostre corpus, en un 59 % dels casos de les UL/VO que acoten l'opinió ($n = 22$), els signants arrosen les espatlles simultàniament. A la Figura 10 i la Figura 11 en mostrem dos exemples. En el primer cas, el MNM es produeix simultàniament sobre el substantiu OPINIÓ i en el segon, sobre l'estructura IX_1 OPINIÓ ('opino'). A les imatges

hem afegit una línia negra horitzontal per oferir, de manera aproximada, una guia de l'eix vertical i facilitar així la visualització de l'arronsament.

Figura 10 Arronsament d'espatlles en l'opinió restringida en segon fotograma, corresponent al signe OPINIÓ [1x1, 18.43, c14]

Figura 11 Arronsament d'espatlles en l'opinió restringida en el segon i tercer fotograma, corresponent al signe IX₁ I OPINIÓ [2x2, 21.26, c65]

El significat de l'arronsament d'espatlles en LSC exposat a Barberà (2016) per als contextos d'indefinitud i inespecificitat es corrobora en el nostre corpus. Els casos que ens incumbeixen estan relacionats específicament amb la cortesia i la mitigació: l'arronsament d'espatlles, en expressar-se amb les UL/VO que acoten l'opinió, vehicula un nivell d'epistemicitat més baix que reforça la idea que el

contingut no s'expressa com una veritat absolutament vertadera, sinó com una percepció personal, que no és segura i que permet desacords.

En el nostre corpus hem detectat el MNM d'inclinar el cap a un costat en un 76 % de les UL/VO (n = 28). És a dir, que en la majoria d'UL/VO que acoten l'opinió, l'emissor inclina el cap lateralment. En mostrem un exemple a la Figura 12, però, de fet, vegeu que també apareix aquest MNM a la Figura 10 i la Figura 11 que hem mostrat anteriorment.

Figura 12 Lateralització del cap en l'opinió restringida [2x1, 23.40, c49]

Per tant, els nostres resultats sobre la inclinació del cap i l'expressió de la possibilitat estan en concordança amb el treball de Lackner (2017), que afirma que en ÖGS (llengua de signes d'Àustria) la possibilitat es pot expressar amb un moviment dels tors a banda i banda i amb una inclinació del cap.

En el nostre corpus, però, l'expressió de la possibilitat treballa per a la mitigació, perquè està indicant que el contingut és només una opció entre un ventall de possibilitats. En altres paraules, ajuda a comunicar que el que s'afirma no és una veritat absoluta, sinó una percepció expressada com punt de vista personal i que, per extensió, permet l'existència d'altres opinions. Tot plegat minimitza l'ofensa del FTA que implica la crítica. El resultat atenuador de la inclinació lateral del cap està també en concordança amb Mapson (2014) que explica que

en BSL (llengua de signes britànica) es fa servir la inclinació lateral del cap per vehicular la cortesia, especialment quant la imposició del contingut és més alta i el poder del receptor superior. Els seus entrevistats relaten que el fan servir per buscar una resposta positiva, atenuar o convèncer el receptor.

A part del moviment cap al lateral, també hem trobat algun cas aïllat en què el cap fa un moviment o endavant o amunt (8 %, n = 3), com en el determinant possessiu PROPI de la Figura 13⁵⁸, o un moviment enrere (16 %, n= 6) com en el possessiu IX₁ a la Figura 14.

Figura 13 Moviment del cap endavant i amunt en el primer fotograma, corresponent al possessiu PROPI en l'expressió PROPI OPINIÓ [2x3, 40.55, c84]

---

⁵⁸ Vegeu que en aquest cas també hi ha una lateralització, però una anàlisi exhaustiva del context no permet desxifrar si aquest moviment és un MNM o és la direcció que pren l'emissor per dirigir-se al interlocutor.

Figura 14 Moviment del cap enrere en el segon fotograma corresponent al possessiu IX₁ en l'opinió restringida [2x3, 38.12, c108]

Quant el primer cas, el moviment del cap enrere, i tenint en compte el context, proposem que respon al significat semàntic d'exclusió, recollit en ASL (llengua de signes americana) (Wilbur i Patschke 1998; Wilbur, 2000), en NGT (llengua de signes dels Països Baixos) (Crasborn i van der Kooij, 2013) i en FinSL (llengua de signes finesa) (Puupponen *et al.*, 2015). En produir simultàniament el MNM sobre la UL/VO, la restricció a la pròpia persona s'accentua. L'exclusió ajuda a reforçar l'estratègia discursiva de l'opinió restringida, que ja per si sola té un valor d'exclusió, atès que la informació es presenta *només* com un punt de vista personal.

Pel que fa al cap endavant o amunt, aquest MNM és molt similar a la barbata endavant de l'estudi de George (2011) sobre cortesia en JSL (llengua de signes japonesa) i del MNM del cap endavant de Mapson (2014) sobre cortesia BSL, que l'autora anomena *polite duck*. Mapson (2014: 176) afirma que no sempre és fàcil veure si es tracta del mateix MNM o no. La interpretació que en fa George (2011), que el considera un MNM descortès, no s'ajusta als nostres resultats. En canvi, Mapson (2014) argumenta que, entre altres significats com ara l'agressivitat, tirar en cap endavant és un MNM que pot vehicular, en contextos de cortesia en BSL, incertesa i manca de confiança. Tenint en compte el context que ens ocupa i els elements amb els quals s'articula aquest MNM en el nostre corpus (com ara les espatlles

arronsades, vegeu la Figura 13) afirmem que en les nostres dades en LSC, aquest MNM aporta un grau d'epistemicitat baix que, de manera similar a l'arronsament d'espatlles, ajuda a vehicular la restricció de l'opinió personal i augmentar-ne el valor mitigador. A més, de manera similar als resultats de Mapson (2014) els casos en què el cap es mou endavant, sovint també s'inclina lateralment per emfatitzar l'entonació. Amb tot, aquests dos últims MNMs —tirar el cap enrere o endavant i amunt—, no representen una majoria al nostre corpus, vist que la inclinació lateral és el MNM més freqüent quant a l'articulador del cap. Caldria, doncs, estudiar-los en un corpus més gran per corroborar-ne la freqüència i el significat que vehicula.

En tercer lloc, quant al tronc, Wilbur (2000) destaca diverses possibilitats de moviment, tant prosòdiques com semàntiques, entre les quals destaquem la categoria semàntica de l'exclusió, com hem vist també amb el moviment del cap enrere. De fet, Puupponen *et al.* (2015) ja especifiquen que l'articulador del cap i el cos sovint treballen de manera similar, inclús alhora, perquè físicament estan connectats. Això es corrobora en les nostres dades perquè, com veurem, es produeixen moviments similars entre els dos articuladors amb el mateix significat. En moltes de les UL/VO que hem analitzat (43 %, n = 16) els signants duen a terme un moviment del tronc cap enrere, com mostrem a la Figura 15.

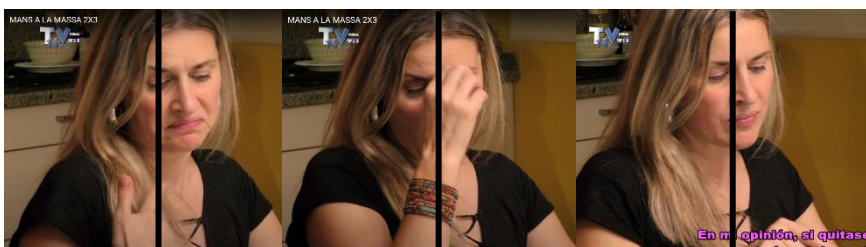

Figura 15 Moviment del tronc enrere en el segon fotograma, corresponent al signe OPINIÓ [2x3, 37.40, c100]

Aquest MNM, tal com recullen Puupponen *et al.* (2015), apareix tant amb els sintagmes nominals com verbals i, en el nostre cas, també en

els adverbials i preposicionals. En línia amb Wilbur (2000) i Puupponen *et al.* (2015) i amb els resultats anteriors sobre el moviment del cap, en el nostre corpus relacionem aquest MNM amb la categoria semàntica d'exclusió. Recordem que Wilbur (2000) exposa que inclinar el tronc enrere vehicula el significat d'exclusió englobat sota l'etiqueta semàntica «només». Com hem argumentat anteriorment, en el nostre corpus expressar aquest MNM simultàniament a les UL/VO reforça el valor d'exclusió de l'estratègia discursiva de l'opinió restringida. Així, veiem que novament l'èmfasi a través dels MNMs ajuda a l'atenuació pragmàtica en el nostre corpus.

D'altra banda, hem trobat algun cas aïllat en què el cos s'inclina endavant (8 %, n = 3) o al lateral (16 %, n = 6). Els casos en què el tronc va endavant, també el cap segueix el mateix moviment, en concordança amb Puupponen *et al.* (2015) quan afirmen que aquests dos articuladors (cap i tronc) treballen sovint com una sola unitat. Proposem que el cos endavant vehicula inclusió o afirmació semàntica, funció també recollida en altres LS (Wilbur, 2000; Sandler, 2012), que en el nostre cas aporta èmfasi prosòdica i veracitat al contingut, és a dir, s'afirma la subjectivació de l'opinió restringida, vist que s'expressa simultàniament amb el sintagma acotador⁵⁹. Pel que fa al moviment del cos cap al lateral, en tres dels sis casos l'opinió restringida apareix en un moviment de concessió, de manera que la lateralització pot respondre també al moviment d'oposició, com s'afirma a Moya-Avilés (2021b), i no pas a la restricció. Els casos en què no hi ha la concessió, suggerim que la lateralització indica possibilitat, en línia amb el treball de Lacker (2017) sobre la inclinació del cap i la relació d'aquest articulador amb

---

⁵⁹ Wilbur (2000) i Sandler (2012) afirmen que aquest MNM vehicula èmfasi prosòdic. La futura recerca en LSC haurà de confirmar si hi ha diferències entre els seus resultats i l'LSC.

el cap (Puupponen *et al.*, 2015). Amb tot, insistim que es tracta de casos minoritaris que cal corroborar amb un corpus més gran.

Cal mencionar que els MNMs presentats fins ara (espatlles, cap i tronc) no són excloents, i molt sovint apareixen alhora. La combinació que destaquem de les nostres dades és, principalment, el cap inclinat al lateral, juntament amb el cos enrere; sovint també s'hi sumen les espatlles arronsades. Com mostrem a la Figura 16, tots els MNMs s'expressen simultàniament a la UL/VO que acota de l'opinió.

Figura 16 Arronsament d'espatlles, cap lateral i cos enrere en el segon fotograma, corresponent al signe PUNT-DE-VISTA [2x3, 33.52, c95]

Tanmateix, cal fer un apunt important sobre aquests tres MNMs: el significat de l'arronsament d'espatlles i la inclinació del cap, d'una banda, i el cos enrere per l'altra, difereixen lleugerament. L'arronsament està relacionat amb l'expressió de dubte o incertesa (també el moviment del cap endavant) i la lateralització del cap amb la possibilitat; d'altra banda, la inclinació enrere del tronc expressa exclusió semàntica. Tot i que tots tres treballen per a la mitigació i ajuden a vehicular l'opinió restringida, l'exclusió té una relació semàntica més clara amb la restricció de l'opinió, però l'expressió de dubte de l'arronsament i la possibilitat de la inclinació del cap difereixen en certa manera. Albelda *et al.* (2014) distingeixen clarament l'estratègia de la restricció de l'opinió, que l'acota a una persona (o territori), de l'estratègia de l'expressió de l'opinió en

forma de dubte, que es tracta d'expressar una opinió amb dubitació o en forma de probabilitat. Tenint en compte la seva proposta, l'arronsament d'espatlles i la inclinació del cap vehicularien aquesta última estratègia, que és diferent de la que ens ocupa. Com que es produeixen de manera simultània a l'opinió restringida, podríem entendre que apareixen dues estratègies diferents alhora gràcies a la modalitat visogestual. No obstant això, considerem que l'estratègia vehiculada amb les mans té més perquè és més explícita visualment i conté molta informació lèxica, de manera que l'expressió de dubte queda supeditada i acompanya i enforteix el funcionament de la restricció, perquè reforça la presentació del contingut no com una veritat absoluta i, per tant, vertadera, sinó com una opinió personal i que per extensió es pot posar en dubte.

Per finalitzar, volem comentar l'ús de dos MNMs: aixecar les celles i vocalitzar en les UL/VO. En primer lloc, en les UL/VO del nostre corpus hem detectat l'aixecament de celles en un 41 % dels casos ($n = 15$). Aquest aixecament es produeix, generalment, de manera simultània a una part de l'estructura—sigui al subjecte IX_1 ('jo') d'algunes oracions, o al possessiu dels sintagmes nominals—, o durant tot un sintagma nominal o preposicional. A tall d'exemple, a la Figura 17 mostrem un aixecament de celles sobre el subjecte d'una oració, i a la Figura 18 de manera simultània a tot un sintagma nominal.

Figura 17 Aixecament de celles al primer fotograma, corresponent al subjecte IX_1 de l'oració IX_1 CREURE ('jo crec') [2x2, 20.19, c60]

Figura 18 Aixecament de celles en el segon i tercer fotograma, corresponent al sintagma nominal PROPI (segon fotograma) i OPINIÓ_{m1} VERTICAL-PALM_{m2} (tercer fotograma) [1x1, 18.20, c12-13]

Aquest aixecament de celles, en línia amb Dachkovsky i Sandler (2009) i Sandler (2012), és una entonació marcada des d'un punt de vista prosòdic. En el nostre cas, aquesta entonació més elevada produïda de manera simultània a la UL/VO (o al subjecte o el possessiu del sintagma) aporta èmfasi a la restricció de l'opinió a l'emissor. A més, Wilbur (2000) explica que en ASL es poder fer servir per marcar que no s'afirma una veritat absoluta («non-assertion»). En aquest cas, les nostres resultats estan en línia amb aquest treball, i la interpretació que en fem és que aquests MNM expressat simultàniament a les UL/VO reforça l'opinió restringida.

A més, destaquem que no només trobem en LSC el mateix MNM que en BSL, sinó que també en diferents actes comunicatius, com són les disculpes de Mapson (2014) i les crítiques del nostre corpus en LSC. Aquests resultats corroboren la proposta de Mapson (2014) que argumenta la necessitat d'estudiar els MNMs des d'un punt de vista prosòdic per a la cortesia en LS.

En segon lloc, volem mencionar que en un 59 % dels casos ($n = 22$) hem detectat una vocalització de les UL/VO (de vegades de tot el sintagma o oració, i de vegades només sobre una part). La vocalització és un component bucal habitual en LS, que consisteix a

articular silenciosament una paraula de la llengua parlada que correspongui (Adam, 2012: 847). A més, és un fenomen habitual, sobretot en les LS europees (Meir, 2012: 95). Segons Pfau (2012: 531) una de les funcions de les vocalitzacions és especificar una referència o el significat d'un signe, de vegades per desambiguar-lo. En el cas de les UL/VO del nostre corpus, però, proposem que la vocalització podria tenir un valor redundant i, per tant, emfàtic, vist que les UL/VO difícilment són ambigües semànticament. Tot i això, Quer *et al.* (2005) afirmen que hi ha factors que influeixen en la vocalització, com ara l'escolarització que han rebut els signants, i Schembri i Johnston (2012: 801) expliquen que és el resultat del contacte lingüístic amb la llengua parlada. El seu estudi mostra que les persones Sordes majors de 65 anys signants de la llengua de signes de Nova Zelanda (*New Zeland Sign Language*, NZSL) vocalitzen més que els signants menors de 40. Com que en el nostre corpus els participants analitzats vocalitzen de manera més o menys habitual durant les seves intervencions, i no són menors de 40 anys, considerem que seria important que la futura recerca n'estudiés la freqüència per corroborar el valor mitigador que suggerim.

Recapitulant, les UL/VO acotadores representen el 34 % dels casos ($n = 37$) d'opinió restringida del nostre corpus; poden ser oracions, sintgmes nominals, preposicionals o adverbials. Aquestes expressions vehiculen la restricció en l'opinió personal sobre les crítiques negatives als plats i permeten atenuar-ne el contingut. Hem defensat que l'èmfasi a través de la reduplicació pronominal del subjecte o de la bimanualitat en el possessiu accentua la subjectivitat, la qual cosa minimitza encara més el FTA, és a dir, que el resultat és una major atenuació pragmàtica. Quant als MNMs, hem vist que els més freqüents són l'arrosament d'espatlles per vehicular incertesa —com a estratègia que treballa en segon pla de manera simultània—, el cap inclinat al lateral per indicar possibilitat i el cos enrere per expressar exclusió semàntica. Tots tres MNMs treballen simultàniament amb l'opinió restringida i en reforcen el significat.

Finalment, hem vist que l'aixecament de celles es força freqüent i que també es produeix simultàniament a la UL/VO acotadora (o a una part). Aquest MNM aporta èmfasi tonal que enforteix l'estratègia atenuadora. A més, hem apuntat que la vocalització de les UL/VO pot tenir una funció emfàtica. Per concloure, destaquem especialment la importància de la intensificació prosòdica en LSC, sobretot a través dels MNMs, per a l'atenuació pragmàtica del context que ens ocupa. Com hem argumentat, les nostres dades van en línia amb diversos estudis previs en LS sobre els MNMs, però l'aportació principal d'aquest treball rau en la seva interpretació pragmàtica en contextos de cortesia i treball d'imatge. De fet, és important destacar que, en aquesta tesi, s'estudia per primer cop quina funció té l'opinió personal en LSC vehiculada amb unitats lèxiques i verbs d'opinió i quin paper fa en l'atenuació discursiva en aquesta llengua. Es tracta, doncs, d'una primera anàlisi que, malgrat que calgui contrastar amb un corpus més gran, és una primera descripció que obre camí per a futures investigacions.

7.2. Opinió restringida amb el pronom IX₁

La segona manifestació lingüística que acota l'opinió personal en LSC i que abordem en aquest treball s'expressa, a través de diverses formes, amb l'ús del pronom de primera persona singular, glossat com IX₁. Concretament, es tracta de l'ús del pronom duplicat, reduplicat o amb valor possessiu, en tots els casos amb una intenció atenuadora. Al capítol 6 hem vist que l'ús del pronom IX₁ és la manifestació lingüística de l'opinió restringida més freqüent de tot el corpus, amb un 38 % dels casos (n = 42). Pel que fa a la posició del pronom, hem vist que està força distribuïda, però les més freqüents són la inicial en el 45 % dels casos i la intermèdia, en el 38 %. Quant a la funció, destaquem que, tot i que la prevenció és la més habitual del nostre corpus, el pronom IX₁ és la manifestació lingüística més emprada per a l'autoprotecció. Hem proposat que això succeeix perquè assenyalar-se a un mateix és una manera molt explícita

d'indicar la subjectivitat. Com que en l'autoprotecció només es preveu o repara la pròpia imatge, considerem que els emissors la troben funcional perquè el referent —el *jo*— s'indica clarament amb el dit al pit. Finalment, quant a les imatges involucrades i el tipus de receptor, hem presentat que, tot i que l'ús del pronom és IX₁, la manifestació lingüística acotadora més present del corpus, quan el receptor és S= se'n redueix l'ús, en comparació amb S+ o la càmera; a més, és la manifestació lingüística que més fa servir SP quan es dirigeix als concursants, que són receptors S- per a ell (vist que té més poder que els concursants per ser el presentador). Això intuïm que passa perquè el gènere discursiu no estableix formalment que el presentador doni la seva opinió, de manera que quan ho fa, prefereix l'ús del pronom a les unitats lèxiques i verbs d'opinió, que són més explícites semànticament. A més, hem vist que l'ús del pronom IX₁ disminueix quan s'incorpora un segon receptor. A continuació, descrivim amb més detall com es manifesta lingüísticament i n'analitzem el funcionament.

En primer lloc, dels 42 casos en què el pronom IX₁ acota l'opinió personal en el nostre corpus, en un 74 % dels casos (n = 31) es fa adquirint un valor de possessiu; és a dir, que el seu significat passa de ser 'jo' a ser 'meu/va'. En aquests casos, a més, l'ús del pronom no és obligatori sintàcticament i, per tant, la seva presència és marcada. Vegem-ne un exemple a (7):

(7) S1: IX₂ ALL FORA NO, CONTRARI, FALTA MÉS ALL IX₁.

'Això que dius de l'all no és així, al contrari, en falta més, per a mi'.

[1x1, 18.00, c1]

A (7), S1 mostra un desacord amb l'opinió d'S3 sobre el gaspatxo, i per atenuar l'ofensa que pugui causar, al final de l'oració fa servir el pronom IX₁. Com hem apuntat, l'absència del pronom no causa cap mena d'agramaticalitat. Segons Quer i GRIN (2008: 37), el pronom IX₁ pot adquirir un valor possessiu, com el cas que ens ocupa d'S1. A

més, Quer i GRIN (2008) expliquen que, en aquests casos, tot i que el pronom també pot aparèixer abans de l'element que es posseeix, la posició postnominal és més marcada, com a (7).

Tanmateix, els nostres resultats mostren que dels 31 casos en què el pronom personal té un valor possessiu, en un 48 % (n = 15) el pronom apareix en posició inicial, en un 32 % (n = 10) en posició intermèdia i, en últim lloc, en posició final en un 19 % (n = 6). Considerem que aquesta flexibilitat de la posició del pronom IX₁ al nostre corpus pot estar provocada per diversos factors. D'una banda, cal tenir present que no es posseeix un objecte, sinó metafòricament una idea, sovint expressada en tota una oració més aviat llarga, de manera que la crítica pot quedar en posició final perquè està formada per més elements lingüístics en comparació amb el pronom. D'altra banda, recordem que la prevenció és la funció més freqüent del corpus i que, tot i que pot aparèixer abans o després del segment atenuat, el més freqüent és la posició inicial. Proposem que en aquest cas el valor mitigador pot agafar més força si es presenta abans de la crítica, en posició inicial, o en posició intermèdia en forma de parèntesi, perquè des del principi, o a mig camí, es deixa clar que la valoració negativa que es dirà seguidament és només una perspectiva personal. A tall d'exemple, vegeu una aparició del pronom IX₁ en posició inicial a (8).

(8) S1: [...] IX₁ UNA-MICA DUR PASTA-DE-FULL, BO.

[...] **Per a mi**, la pasta de full estava una mica dura, però era bona.

[1x1, 24.40, c2]

En el nostre cas, doncs, la relació de possessió que s'estableix entre l'interlocutor i la crítica apareix per indicar que el que s'ha dit pertany a l'emissor, és a dir, que es tracta d'una visió personal. Aquesta és una manera de vehicular la restricció en l'opinió en LSC que, en el nostre corpus, té una clara funció atenuadora dels FTA. De fet, a tall

d'exemple, si a (7) i (8) apliquem explícitament la *prova de l'absència* per confirmar si ens trobem davant d'un atenuador —com proposa Villalba 2018: 307— i eliminem el pronom de l'oració, com mostrem a (9) i (10) respectivament, la força il·locutiva augmenta en els dos casos i, per tant, desapareix el valor atenuador de la intervenció.

(9) S1: IX₂ ALL FORA NO, CONTRARI, FALTA MÉS ALL.

‘Això que dius de l'all no és així, al contrari, en falta més’.

(10) S1: [...] UNA-MICA DUR PASTA-DE-FULL, BO.

[...] La pasta de full estava una mica dura, però era bona.

A més, el valor atenuador de (8) es confirma si hi apliquem també la *prova de la solidaritat*, que consisteix a observar si en el mateix segment hi ha més estratègies (Villalba, 2018); en aquest cas, hi ha una concessió ('però era bona'). Aquesta concessió també té un valor mitiguador i, per això, afirmem que la força il·locutiva amenaçadora és més alta a (9) que a (10). Per tots aquests motius, i tenint en compte el context interactiu concret i el general, afirmem que en el nostre corpus el pronom IX₁ apareix amb valor possessiu i vehicula la mitigació a través de la restricció de l'opinió, en casos similars a (7) i (8).

Resulta interessant que del total de casos en què el pronom personal vehicula possessió (74 %, n = 31), en un 26 % (n = 11) aquest pronom apareix reduplicat, és a dir, repetit una o dues vegades, majoritàriament en posició inicial, i en algun cas en posició final. A (11) i (12) mostrem un exemple de reduplicació: en el primer cas es repeteix dues vegades en posició inicial; en el segon, tres vegades en posició final.

(11) S3: IX₁++ ALL FORA MILLOR PER-A MÉS IX IX IX. ALL POSAR PERD IXIX. VERTICAL-PALM++.

‘Per a MI és millor que no porti all, perquè tingui un gust més com aquí. Si en portés, es perdria el sabor del plat. Jo crec, vaja’.

[1x1, 18.00, c5-7]

(12) S7: [...] PALM-UP IX₁ AGRADAR MÉS AMANIDA AFEGIR ++ FALTA++ IX₁ +++ [...].

[...] però m’agradaria que a l’amanida hi hagués afegit més ingredients, n’hi faltaven, per a mi, per a mi [...].

[2x3, 44.03, c109]

Quer i GRIN (2008) expliquen que en LSC la reduplicació es dona quan el possessiu IX₁ apareix en posició del predicat en una oració copulativa. Tanmateix, la reduplicació que ens ocupa no respon a aquests factors, sinó que té un valor emfàtic. Els signants volen deixar clar que estan restringint l’opinió personal i, en aquests casos, ho fan, no només amb l’ús del pronom personal amb valor possessiu, sinó també a través de la intensificació que ofereix la reduplicació. En línia amb el treball de Briz (2010), Albelda (2014), González García i García Ramón (2017) i Riffo (2021) sobre la intensificació, l’èmfasi de la reduplicació pronominal reforça l’atenuació pragmàtica d’alguns FTA del corpus. Aquest fenomen també apareix amb alguns casos d’UL/VO que ja hem presentat a § 7.1.

En segon lloc, dels 42 casos en què el pronom IX₁ acota l’opinió personal en el nostre corpus, en el 26 % dels casos (n = 11), hem detectat el fenomen de la duplicació pronominal. Consisteix a repetir el pronom en dues posicions diferents, com mostrem a (13).

(13) S3: IX₁ SALSA BO PERÒ IX₁ ENCANTAR PASTA IX₁ NO.

‘Trobo que la salsa és bona, però **a mi** la pasta no m’apassiona’.

La duplicació és un fenomen que té funcions emfàtiques, vist que el segon pronom no és obligatori sintàcticament. Kimmelman (2013: 100) afirma que en RSL (llengua de signes russa) i en NGT és habitual que un element oracional aparegui dues vegades per a referir-se al mateix objecte o acció, i també per emfatitzar el tema de l'oració o l'element duplicat. Les dades sobre la duplicació en NGT i RSL es confirmen també per a l'LSC, atès que s'emfatitza el pronom IX₁. Els nostres resultats també estan en concordança amb el treball de Quer i GRIN (2008: 37), que argumenten que en LSC el pronom possessiu pot aparèixer duplicat abans i després del substantiu que es posseeix. En el nostre cas, com hem apuntat abans, el que es posseeix, metafòricament, és una opinió. A més, destaquem especialment que l'èmfasi de la duplicació pronominal al nostre corpus té un propòsit atenuador, com hem vist amb la reduplicació anteriorment.

Seguint amb la intensificació, a banda de la reduplicació i duplicació pronominal, hem detectat un petit nombre de casos al nostre corpus, concretament quatre, en què el pronom IX₁, tant amb un valor possessiu com personal, s'ha emfatitzat a través d'un conjunt de MNMs. En tres d'aquests quatre casos la posició és intermèdia (en un únic cas està integrat en la proposició), de manera que l'estrès tonal que estableixen els MNMs vehicula l'incís que suposa acotar l'opinió personal en forma de parèntesi en el discurs.

---

⁶⁰ Observant aquesta interacció d'S3 amb S1 vam poder saber que les participants es coneixen d'abans, perquè S1 li diu que no sabia que no li agradava la pasta i S3 respon «Però que no em coneixes?» amb ironia. Aquest és un clar exemple de com a través del context comunicatiu es poden obtenir dades sobre els factors situacionals tractats a § 6.1.

Per exemple, a la Figura 19 i la Figura 20 els signants S3 i S7 respectivament estan produint el pronom IX₁ juntament amb les celles aixecades i la vocalització del castellà «yo»⁶¹ 'jo'). En la Figura 19, a més, S3 està també arronsant les espatlles; en la Figura 20, S7 té els ulls entretancats i el cos enrere.

Figura 19 Pronom IX₁ emfatitzat amb les celles aixecades, la vocalització del pronom i l'arronsament d'espatlles [1x3, 28.56, c10]

---

⁶¹ Les vocalitzacions en el cas de l'LSC poden derivar tant del català com del castellà i varia en funció de la zona i l'escolarització del signant (Quer *et al.*, 2005).

Figura 20 Pronom IX₁ emfatitzat amb les celles aixecades, la vocalització del pronom, els ulls entretancats i el cos enrere [2x1, 23.18, c47]

D'una banda, les celles aixecades vehiculen l'entonació visual en LS (Dachkovsky i Sandler, 2009; Sandler, 2012) i, en aquest cas, aporten un estrès tonal que ajuda a emfatitzar prosòdicament el signe sobre el qual s'expressa, en aquest cas el pronom IX₁. El mateix succeeix amb la vocalització. Com hem vist a § 7.1, la vocalització pot tenir la funció de referenciar o desambigüar un signe (Pfau, 2012: 531). En el cas dels pronoms, però, proposem que especificar el significat de la vocalització del pronom IX₁ és redundant, vist que pel context no hi ha possibilitat d'ambigüitat. Per aquest motiu, suggerim que la redundància de la vocalització vehicula un èmfasi del pronom, la qual cosa realça la subjectivació de l'opinió restringida. No obstant això, la vocalització en els casos en què el pronom IX₁ adquireix un valor possessiu, suggerim que sí que pot aparèixer per desambiguar-ne el valor i deixar clar que no és un pronom personal, sinó possessiu. En qualsevol cas, com hem apuntat a § 7.1, la futura recerca podrà corroborar-ne el valor mitigador.

Com podem veure a les imatges, la combinació de l'aixecament de celles i la vocalització intensifiquen clarament la restricció d'opinió, de manera que encara que no hi hagi una reduplicació ni una duplicació pronominal, argumentem que els signants estan igualment reforçant aquesta estratègia a través dels MNMs. Amb tot, recordem

que Schembri i Johnston (2012: 801) afirmen que la vocalització és el resultat del contacte lingüístic amb la llengua parlada del territori i que pot variar en funció de l'edat. A més, Quer *et al.* (2005) expliquen que hi ha altres factors de variació, com l'escolarització o la zona on viu el signant.

D'altra banda, en els dos casos intervenen altres MNMs, com l'arronsament d'espatlles, els ulls entretancats o el cos enrere. En primer lloc, segons Barberà (2016) per a l'LSC, també Neidle i Nash (2012) per a l'ASL, l'arronsament d'espatlles vehicula incertesa. Com hem vist a § 7.1 al nostre corpus, el grau baix d'epistemicitat de l'arronsament ajuda a expressar que l'opinió és només una visió personal i, per tant, no és absolutament verdadera. En segon lloc, els ulls entretancats vehiculen l'entonació visual en les LS (Sandler, 2012: 70). Un dels significats associats a aquest MNM en DSL (llengua de signes danesa) (Engberg-Pedersen, 1990, citat a Wilbur, 2012: 469) és marcar la informació que l'emissor creu que el receptor pot tenir problemes per interpretar; és a dir, ajuda a marcar el contingut per assegurar la màxima comprensió possible. Quan els ulls entretancats acompanyen el pronom IX₁ en l'exemple que ens ocupa (Figura 20) reforcen la restricció de l'opinió que S7 vehicula amb el pronom IX₁, d'aquesta manera s'assegura que queda clar per al receptor. A més, vegeu que en aquest cas S7 està davant la càmera, de manera que aquest MNM l'ajuda en una situació comunicativa en què el receptor no és una persona i, per tant, no pot deduir per la reacció d'un receptor si la restricció de l'opinió està quedant clara. Finalment, igual que hem argumentat a § 7.1 per a les UL/VO, el cos enrere vehicula el significat semàntic d'exclusió, que reforça la restricció de l'opinió. En resum, la combinació de tots aquests MNM que acompanyen el pronom IX₁ consoliden el significat de la restricció de l'opinió.

Per acabar, volem fer un apunt sobre l'ús de la mirada en el pronom IX₁. Veiga-Busto (2021) afirma que en LSC quan es produeix aquest pronom la mirada es pot dirigir tant a l'emissor, com a altres

localitzacions. En el nostre corpus això es corrobora, tot i que és una mica més freqüent que la mirada es dirigeixi a altres localitzacions. Destaquem que no hem trobat una relació directa entre l'ús de la mirada i els valors atenuadors del pronom IX₁; tampoc no hem detectat una relació entre la direcció de la mirada en funció del poder del receptor o la funció de l'estratègia. Tot i això, afirmem que cal tenir en compte que la mirada pot vehicular moltes funcions, no només prosòdiques, sinó que també juga un paper molt important en l'organització dels torns de parla. Obtenir dades d'un corpus més gran i analitzar-les des de la perspectiva de l'anàlisi de la conversa podria aportar informació interessant sobre aquesta qüestió.

Per recapitular, en aquest apartat hem presentat les diverses formes en què el pronom IX₁ pot tenir un valor atenuador en LSC. En primer lloc, hem vist que pot aparèixer amb un valor possessiu per acotar l'opinió. En aquest cas la posició és flexible, tot i que el més habitual és que estigui davant, o en posició intermèdia, del segment atenuat. La funció atenuadora del pronom IX₁ s'ha confirmat quan hem aplicat la *prova de l'absència* i la *solidaritat* de Villalba (2018). A més, hem observat que, sovint, el possessiu IX₁ apareix reduplicat, emfatitzant així el seu valor restrictiu.

En segon lloc, hem abordat la qüestió de la duplicació pronominal, i hem vist que permet emfatitzar el posseïdor, en aquest cas l'emissor, i això reforça la subjectivitat de l'estratègia de l'opinió restringida i, per tant, l'atenuació discursiva. També amb un valor emfàtic hem tractat alguns MNMs, com ara l'aixecament de les celles, la vocalització, els ulls entretancats, les espatlles arronsades o el cos enrere. Hem argumentat que en el nostre corpus es produeixen de manera simultània al pronom per accentuar-lo i deixar clar així que la crítica negativa no es presenta com una veritat absoluta, sinó només com un punt de vista personal. Finalment, hem vist que els nostres resultats sobre la mirada estan en línia amb Veiga-Busto (2021), però no hem detectat cap funció mitigadora al nostre corpus. Insistim que seria productiu analitzar un corpus més gran i, des de la

perspectiva de l'anàlisi de la conversa, veure quina relació té la mirada amb l'atenuació.

Per concloure, volem remarcar que els resultats presentats en aquest apartat representen la primera aproximació a una descripció pragmàtica de l'ús del pronom IX₁ des de la perspectiva del treball d'imatge, la cortesia i la mitigació en LSC. Seria interessant corroborar aquestes dades en un altre context comunicatiu, en què els factors situacionals siguin diferents, com ara el gènere discursiu o l'edat dels signants, entre altres, per conèixer amb més detall com funciona l'atenuació pragmàtica en LSC amb el pronom IX₁.

7.3. Opinió restringida amb el signe VERTICAL-PALM

La darrera manifestació lingüística que tractem en aquesta tesi és l'ús del signe VERTICAL-PALM. El signe es produeix amb el palmell de la mà en vertical, perpendicular a la línia horitzontal, com mostrem a la Figura 21. La terminologia l'hem adoptat del treball sobre el gest de Kendon (2004), com hem argumentat a § 2.4. Cal tenir en compte que, com ja explicarem més endavant, tot i que alguns autors anomenin gest el VERTICAL-PALM, l'anàlisi demostra que no és un mer gest, sinó que és un MD.

Figura 21 Signe VERTICAL-PALM [IX1, 18.06, c6]

Al capítol 6 hem vist que el VERTICAL-PALM representa el 28 % dels casos ($n = 31$) de l'opinió restringida del nostre corpus. Sobre la posició, hem vist que aquest signe es troba darrere del segment atenuat (posició final) en un 94 % dels casos ($n = 29$). A més, l'ús del VERTICAL-PALM és la manifestació lingüística més freqüent per vehicular la funció de la reparació. Hem argumentat que això passa perquè aquest signe serveix per aturar una línia d'acció, de manera que no es pot aturar un contingut abans de produir-lo. Pel que fa a les imatges involucrades i el poder dels interlocutors, les dades mostren que el VERTICAL-PALM és la manifestació lingüística més freqüent quan no hi ha diferència jeràrquica entre l'emissor i el receptor. Hem suggerit que es deu a la naturalesa del signe, perquè amb la mà es posa una barrera i el seu significat no és tan explícit semànticament; això fa que no sigui l'opció més apropiada quan hi ha una diferència de poder.

Quant a la seva manifestació lingüística, d'una banda, el VERTICAL-PALM que estudiem concorda amb el que Harrison (2018) etiqueta com a gest *vertical palm* amb moviment zero, és a dir, que no té un patró de moviment concret, com ara moure les mans de manera oscil·lant o en l'angle sagital. A més, en el nostre corpus, en alguns casos el signe VERTICAL-PALM es produeix a l'alçada de les espatlles

del signant, però en altres el canell està recolzat a taula i, per tant, s'expressa en una zona més baixa de l'espai sígnic. D'altra banda, en concordança amb la proposta de Kendon (2004), el signe VERTICAL-PALM en el nostre corpus sovint es produeix a prop del cos del signant, i no pas en direcció al receptor. Com afirma Kendon (2004), en aquests casos el SIGNIFICAT del gest recau especialment sobre l'emissor. En altres paraules, la línia d'acció que es talla és la pròpia. Sobre el significat, Harrison (2018) afirma que el gest *vertical palm* sense moviment es fa servir per excloure una implicació que no desitgem o per mitigar la força d'una afirmació. Les nostres dades corroboren aquesta funció per al signe VERTICAL-PALM en l'LSC. Vegem-ne un exemple a (14).

(14) [SP pregunta a S3 l'opinió sobre l'amanida que ha preparat S2. S3 respon que creu que porta massa nous. A continuació SP li pregunta si li voldria, doncs, que portés menys fruita seca, i S3 respon]

S3: UNA-MICA MOLT, MENYS, VERTICAL-PALM, PERÒ ÉS.

'Una mica menys, trobo, però està bé'.

[1x1, 16.11, c4]

En aquesta intervenció, S3 confirma que POSARIA menys nous al plat i, després d'aquest FTA dirigit a la imatge d'S2, produeix un VERTICAL-PALM. Amb aquest signe, no només s'atura la línia d'acció, com afirma Kendon (2004), sinó que es vol excloure la implicació: en aquest cas es vol deixar clar que la crítica sobre la fruita seca no és una veritat absoluta i mitigar així la força de l'afirmació i protegir les imatges, en línia amb el treball de Harrison (2018). A continuació, descrivim diverses qüestions sobre l'expressió lingüística del VERTICAL-PALM.

En primer lloc, resulta interessant que, tot i que el més freqüent és que el VERTICAL-PALM aparegui sol en un 42 % dels casos (n = 13),

com hem vist al capítol 6, en un 26 % dels casos (n = 8) apareix acompanyant una altra manifestació lingüística. En una ocasió apareix darrere d'un pronom IX₁ amb valor possessiu; en dos casos, després d'un verb d'opinió; en cinc ocasions, apareix darrere d'una unitat lèxica, concretament darrere del substantiu OPINIÓ, com mostrem a (15).

(15) [S5 comenta a SP que l'entrant porta massa julivert. SP respon amb un aixecament de celles, que traduïm com 'sí?' i S5 respon]

S5: MOLT, PERDRE SABOR. PERDRE UNA-MICA. IX₁ OPINIÓ
VERTICAL-PALM.

'En porta massa, el sabor es perd una mica. És la meva opinió, eh'.

[2x2, 30.34, c74-75]

A (15) S5 fa una crítica sobre la quantitat de julivert que porta l'entrant que ha cuinat S3. Per atenuar la crítica, fa servir la unitat lèxica IX₁ OPINIÓ i seguidament el VERTICAL-PALM després del FTA. Tenint en compte que la unitat lèxica IX₁ OPINIÓ ja restringeix l'opinió de l'emissora, proposem que el significat del VERTICAL-PALM té una funció emfàtica que accentua la subjectivació de l'estructura IX₁ OPINIÓ.

En segon lloc, volem destacar que, a banda d'aparèixer seqüencialment amb una UL/VO, en un 13 % dels casos (n = 4) el VERTICAL-PALM es produeix simultàniament a la unitat lèxica, concretament al substantiu OPINIÓ, o l'estructura PROPI OPINIÓ. Mostrem un exemple a la Figura 22.

Figura 22 Signe OPINIÓ i VERTICAL-PALM produïts simultàniament [2x2, 27.29, c72-73]

Com veiem, la modalitat visogestual permet que dues manifestacions lingüístiques apareguin alhora, expressades una amb cada mà. Tot i això, en tots els casos el VERTICAL-PALM es produeix amb la mà no dominant. Per aquest motiu, considerem que el signe que s'expressa amb la mà dominant vehicula la restricció primerament, i el VERTICAL-PALM l'acompanya amb una funció d'èmfasi a l'estratègia de l'opinió restringida.

En tercer lloc, en un 19 % dels casos (n = 6) el VERTICAL-PALM apareix reduplicat, és a dir, que n'apareixen dos seguits, com exemplifiquem a (16), normalment amb una pausa breu entre un i l'altre.

(16) S5: PALM-WAVE SAL BÉ. NOMÉS HERBA VERD CL. "posar-per-SOBRE-DEL-PLAT- P R SABOR PERD AQUÍ VERTICAL-PALM ++

'De sal està bé, és només que porta massa julivert, i es perden els sabors, per a MI'.

[2x2, 31.27, c80-81]

Com hem argumentat per a la reduplicació pronominal a § 7.2, aquí la repetició del signe VERTICAL-PALM emfatitza el valor que vehicula: la mitigació de la força de l'afirmació i protegir les imatges, com afirma Harrison (2018).

En quart lloc, i per finalitzar amb les dades relacionades amb els articuladors manuals, en el nostre corpus hem detectat que en un 74 % dels casos ($n = 23$) el VERTICAL-PALM es produeix monomanualment. Tot i que en la majoria de casos el signant està bé fent un altre signe, o bé agafant els coberts o un got amb l'altra mà, en vuit ocurrències (26 %) la mà no dominant està lliure, però només fan el VERTICAL-PALM amb una mà, en aquest cas la dominant. D'altra banda, volem destacar que en un 26 % dels casos ($n = 8$) els signants produeixen el signe bimanualment, com es mostra a la Figura 23⁶².

Figura 23 Signe VERTICAL-PALM produït bimanualment [2x3, 30.49, c34]

De manera similar a l'expressió bimanual dels determinants possessius que acompanyen les UL/VO (§ 7.1), l'ús de les dues mans en l'expressió del VERTICAL-PALM posa l'accent en el seu significat i,

---

⁶² Els subtítols no s'han pogut eliminar de la imatge perquè venen inserits en el muntatge audiovisual.

en expressar-se amb més èmfasi, el valor atenuador té més força. En suma, hem vist que l'èmfasi es pot expressar seqüencialment o simultàniament, però també bimanualment. Volem remarcar el paper de la intensificació per a l'atenuació pragmàtica, també quan la manifestació lingüística que ens ocupa és el VERTICAL-PALM; el fet que estigui present en les tres manifestacions lingüístiques descrites en aquesta tesi permet argumentar que la intensificació és un fenomen certament funcional per a l'atenuació pragmàtica en LSC, en línia amb els treballs de Briz (2010), Albelda (2014), González García i García Ramón (2017) i Riffo (2021).

Un cop presentada la descripció dels MM, a continuació desenvolupem quins MNMs interactuen, i com, amb el VERTICAL-PALM. Volem posar èmfasi en què els MNMs que apareixen principalment amb el VERTICAL-PALM són els mateixos que amb les dues anteriors manifestacions lingüístiques (les unitats lèxiques i verbs d'opinió, i el pronom IX₁): la inclinació lateral del cap i l'arronsament d'espatlles. En primer lloc, el MNM que es produeix de manera simultània amb el VERTICAL-PALM en un 68 % dels casos (n = 21) és el cap inclinat al costat —com hem vist per a les UL/VO a § 7.1—. En mostrem un exemple a la Figura 24.

*Figura 24 Inclinació del cap
simultàniament al signe VERTICAL-PALM
[2x2, 31.27, c80]*

En aquests casos del nostre corpus, la inclinació lateral no sempre és gaire exagerada, de vegades es tracta simplement d'un petit moviment al costat. Els nostres resultats sobre la inclinació lateral del cap van en línia amb el treball de Lackner (2017) per a l'ÖGS i Mapson (2014) per a la BSL, vist que marca el significat de possibilitat que, juntament amb el valor mitigador del VERTICAL-PALM, reforça el significat de la restricció de l'opinió. De fet, això es confirma quan observem que un mateix tipus de VERTICAL-PALM canvia de significat quan apareix amb un altre MNM: amb un moviment del cap a banda i banda, el VERTICAL-PALM vehicula un grau alt d'incertesa, com també afirma Engberg-Pedersen (2021) per al moviment del tors a banda i banda en DSL. En aquest cas, no s'interpreta un significat de restricció ni mitigació com quan apareix amb el cap inclinat al costat. A (17) mostrem un exemple en què apareixen seguits dos VERTICAL-PALM. El primer es produeix amb un moviment del cap a banda i banda de manera simultània i, el segon, amb una inclinació lateral i, també, amb les espatlles arronsades.

- (17) [SP li pregunta a S3 si li agrada l'amanida que S2 ha preparat d'entrant]

cap-d cap-e cap-d _____ cap-d
_____ e-arron

S3: BÉ. ÚNIC NOUS MASSA, VERTICAL-PALM. VERTICAL-PALM.

‘Està bé, l'únic és que porta massa nous, i bueno... Per a mi, vaja’.

[1x1, 16.08, c3]

Com es pot observar, en el primer cas s'expressa l'opinió personal amb dubte i, en el segon, l'opinió es restringeix. El VERTICAL-PALM és el mateix, però els MNMs són diferents. Això corrobora la importància dels MNMs en LS en general, i el valor restrictiu de la inclinació del cap a un lateral en particular. Aquests dos significats, el dubte i la restricció, corresponen a dues estratègies mitigadores diferents, recollides a Albelda *et al.* (2014) i discutides anteriorment a § 3.1.3.

Les espatlles arronsades, d'altra banda, és un MNM que ha resultat important també per a les altres manifestacions lingüístiques presentades en aquest treball. La capacitat de vehicular un grau baix d'incertesa i la facilitat d'aparèixer amb estructures lingüístiques restrictives en el nostre corpus en LSC, fa que sigui un MNM funcional per a atenuar crítiques en el context que ens ocupa. Com en les unitats lèxiques i el verbs d'opinió, i el pronom IX₁, les espatlles arronsades és un MNM que s'expressa simultàniament sobre el VERTICAL-PALM, concretament en el 55 % dels casos (n = 17), com hem vist a l'exemple (17). Com a apunt final sobre els MNMs en general, volem mencionar que els llavis premuts semblen aparèixer de vegades amb el VERTICAL-PALM per vehicular (i) el significat de disculpes de manera simultània, en línia amb Mapson (2014) per a les disculpes en LSC, i també (ii) un grau alt d'incertesa que reforça el valor de la mitigació. Amb tot, caldria recollir més ocurrències per poder estudiar-ho de manera més acurada.

Per recapitular, afirmem que en el nostre corpus hem detectat que el signe VERTICAL-PALM apareix per restringir l'opinió de l'emissor, perquè la seva producció atura la línia d'acció del que es diu —concretament en relació amb l'emissor per la seva proximitat al cos—, exclou la implicació que l'opinió personal és una veritat absoluta i, així, mitiga la força de l'assertió, com defensa Harrison (2018). Les nostres dades apunten que per a aquesta funció en LSC cal reunir quatre requisits: (i) es produeix sense moviment a prop del cos de l'emissor, (ii) apareix principalment en posició final, (iii) amb una inclinació lateral del cap i (iv) sovint amb un aronsament d'espatlles. Tenint en compte la proposta d'Özyürek (2012: 641) sobre la lexicalització dels signes a partir dels gestos, i que la producció del VERTICAL-PALM amb aquestes quatre característiques és recurrent al corpus, proposem que el signe VERTICAL-PALM està lexicalitzat en LSC i funciona com un MD —com afirma Gabarró-Lopez (2020) per al signe de la mateixa família PALM-UP en LSC— en aquest cas, amb valor atenuador.

Per acabar, la descripció que hem desenvolupat del VERTICAL-PALM representa la primera aproximació a aquest MD en LSC, i la primera anàlisi en LS en general sobre les seves possibilitats atenuadores. Considerem que cal aprofundir en l'estudi del VERTICAL-PALM en LSC a partir d'un corpus més ampli i amb més variació quant a signants, atès que no hem detectat diferències pel que fa al seu ús en funció del sexe o el poder dels interlocutors. També seria interessant que la futura recerca pogués explorar aquest MD en altres gèneres discursius i tenint en compte els diversos moviments i significats recollits a Harrison (2018).

7.4. Recapitulació

En aquest capítol hem presentat l'anàlisi lingüística del nivell micro, concretament, hem descrit tant les característiques manuals, com els MNMs i el seu funcionament. En primer lloc, hem tractat les unitats lèxiques i verbs d'opinió (UL/VO) que acoten l'opinió personal, ja sigui a través d'oracions, o sintagmes nominals, preposicionals o

adverbials. Hem argumentat que la reduplicació del subjecte o la bimanualitat del possessiu vehiculen un èmfasi que reforça el significat mitigador d'aquesta manifestació lingüística. També hem mostrat que hi ha diversos MNMs que hi interactuen simultàniament: (i) l'arronsament d'espatlles per vehicular incertesa, (ii) el cap inclinat per expressar possibilitat, (iii) el cos enrere per mostrar exclusió semàntica, (iv) l'aixecament de celles com a èmfasi prosòdica i (v) les vocalitzacions de les UL/VO per emfatitzar signes lèxics.

En segon lloc, hem descrit diversos usos del pronom IX₁ que tenen un valor atenuador en LSC. D'una banda, hem mostrat que pot vehicular un significat de possessió que acota el contingut al propi receptor, normalment en posició inicial. D'altra banda, hem vist que el pronom IX₁ pot aparèixer reduplicat per emfatitzar el valor restrictiu que vehicula. A més, hem presentat una anàlisi de la duplicació pronominal que consolida la subjectivitat de l'estratègia que ens ocupa. De manera similar a les UL/VO, hem detectat diversos MNMs que treballen simultàniament amb el pronom IX₁ per a l'atenuació pragmàtica en el nostre corpus: (i) el cos enrere, (ii) les espatlles arronsades, (iii) l'aixecament de les celles, i (iv) les vocalitzacions.

En tercer i últim lloc, hem definit el valor atenuador del signe VERTICAL-PALM. Hem mostrat que s'expressa per excloure implicacions, mitigar la força de l'assertió i que protegir la imatge. Hem defensat que s'ha de produir de la manera següent: (i) sense moviment i a prop del cos de l'emissor, (ii) principalment en posició final, (iii) amb una inclinació lateral del cap i (iv) sovint amb un arronsament d'espatlles. Hem argumentat que està lexicalitzat i que funciona com a MD amb valor mitigador.

Tenint en compte la importància dels MNMS en les LS i per sintetitzar les nostres contribucions quant al seu valor atenuador, a Taula 10 presentem un resum de la informació que teníem fins ara sobre tots aquests MNMs gràcies a la recerca prèvia (tercera

columna), i la nostra aportació sobre el valor atenuador que hem presentat al llarg d'aquest capítol (quarta columna). Vegeu que la Taula 10 només mostra els MNMs més freqüents i rellevants que volem destacar, però com hem exposat durant el capítol, n'hem detectat d'altres, com el cap endavant o enrere, o el cos endavant. Amb tot, no han estat suficients quantitativament, de manera que seria interessant que els futurs estudis amb un corpus més gran poguessin corroborar-ne l'ús i la funció.

Taula 10 Aportacions principals de la nostra tesi sobre els diferents MNMs i el seu valor atenuador

MNMs	Manifestació on apareix	Informació recollida de la recerca prèvia	Aportacions de la nostra tesi sobre el valor atenuador
Arronsament d'espatlles	UL/VO IX ₁ VERTICAL-PALM	Expressió d'incertesa en LSC en contextos de sintagmes nominals indefinits i inespecífics (Barberà, 2016); expressió d'incertesa també en ASL (Neidle i Nash, 2012).	En expressar-se amb les UL/VO, EL PRONOM IX ₁ i el VERTICAL-PALM, vehicula un nivell d'epistemicitat més baix que reforça la idea que el contingut no s'expressa com una veritat absolutament vertadera, sinó com una percepció personal, que no és segura i que permet desacords. L'expressió de l'opinió amb incertesa reforça la subjectivitat de la restricció. Segons el model d'Albelda <i>et al.</i> (2014) estem davant de dues estratègies que, en el cas de l'LSC, s'expressen simultàniament, però la restricció amb les mans té més pes, de manera que el MNM reforça, en un

L'opinió restringida com a estratègia atenuadora de la crítica a *Mans a la massa*: anàlisi del nivell micro

			<p>segon pla, el contingut que expressa el MM.</p> <p>Vegeu § 7.1, § 7.2 i § 7.3.</p>
Inclinació lateral del cap	<p>UL/VO</p> <p>VERTICAL-PALM</p>	<p>Lackner (2017) afirma que en ÖGS la possibilitat es pot expressar amb una inclinació del cap.</p> <p>Mapson (2014) explica que en BSL es fa servir per vehicular la cortesia, especialment quan la imposició del contingut és més alta i el poder del receptor és superior.</p>	<p>La possibilitat que expressa la lateralització del cap s'aplica a l'expressió de l'opinió restringida: ajuda a manifestar que el contingut és només una possibilitat entre vàries, és a dir, un punt de vista personal. Aquest valor atenuador del MNMs intensifica la restricció de l'opinió i, per tant, el seu valor atenuador.</p> <p>Aquest MNM també s'ha trobat en BSL amb valor atenuador, però a diferència de Mapson (2014) no hem trobat diferències rellevants quant al seu ús en funció del contingut o del poder del receptor.</p> <p>Vegeu § 7.1 i § 7.3.</p>
Cos enrere	<p>UL/VO</p> <p>IX₁</p>	<p>Expressió de la categoria semàntica de l'exclusió (Wilbur, 2000), com amb el cap enrere.</p>	<p>En el nostre corpus, el significat d'exclusió ajuda clarament a vehicular l'opinió restringida, vist que reforça la idea que el contingut és <i>només</i> una opinió personal que no és extrapolable.</p> <p>Vegeu § 7.1 i § 7.2.</p>
Aixecament de celles	UL/VO	<p>Vehiculen una entonació marcada des</p>	<p>L'entonació marcada de les celles aporta èmfasi sobre els signes amb què</p>

Capítol 7

	IX ₁	<p>d'un punt de vista prosòdic (Dachkovsky i Sandler, 2009; Sandler, 2012).</p> <p>Wilbur (2000) explica que en ASL es fa servir per marcar que no s'afirma una veritat absoluta.</p>	<p>coocorre. D'aquesta manera, s'accentua el valor de la subjectivitat i es reforça que l'emissor està acotant l'opinió al territori personal. A més, igual que en ASL, proposem que ajuda a marcar que no s'afirma del tot el que s'expressa.</p> <p>Vegeu § 7.1 i § 7.2.</p>
Vocalitzacions	UL/VO IX ₁	<p>Especificar una referència o el significat d'un signe, de vegades per desambiguar-lo (Pfau, 2012).</p>	<p>La funció d'especificar el significat d'un signe en els casos que hem recollit és redundant, vist que no hi havia ambigüitat semàntica. Hem proposat que la seva funció era emfàtica dels signes que acoten l'opinió personal.</p> <p>Tot i que és molt freqüent hem exposat que la vocalització pot estar influenciada per molts factors, i hem insistit en la necessitat d'analitzar en un corpus més gran la freqüència de vocalització en el discurs en general per estudiar si realment la seva aparició és més marcada quan es restringeix l'opinió per atenuar una crítica.</p> <p>Vegeu § 7.1 i § 7.2.</p>

8. CONCLUSIONS

Aquesta tesi, motivada per la voluntat de conèixer la relació entre la cortesia com a fenomen intercultural i la comunitat Sorda, s'ha centrat a estudiar com funciona l'atenuació lingüística en LSC, concretament, la mitigació de la crítica en discursos naturals. Per fer-ho, s'ha emmarcat la recerca a partir de la teoria sobre imatge social, cortesia i atenuació pragmàtica, i hem pres com a punt de partida l'estat de la qüestió sobre el fenomen que ens ocupa en altres LS. Metodològicament, hem creat un corpus *ad hoc* que ens ha permès dur a terme una anàlisi tricotòmica dels nivells discursius macro, meso i micro. L'anàlisi que hem presentat s'ha fet, doncs, des d'una perspectiva sociopragmàtica i pragmalingüística, sense deixar de banda la visió etnogràfica tan rellevant quan s'estudia una llengua i la seva comunitat. En aquest capítol recuperem els resultats més rellevants presentats als capítols 5, 6 i 7 per destacar les contribucions principals d'aquesta tesi (§ 8.1), i per proposar diverses línies de treball per a la futura recerca (§ 8.2).

8.1. Aportacions principals

Al principi d'aquest treball ens hem proposat assolir dos objectius, a partir dels quals hem formulat diverses preguntes d'investigació (vegeu capítol 1). En aquest apartat els recuperem i responem detingudament les preguntes inicials per validar-los.

Objectiu 1: *Conèixer la percepció que té la comunitat Sorda de Catalunya sobre la imatge social i la cortesia de les persones Sordes.*

La motivació principal de la tesi neix de la concepció de la cortesia com a fenomen universal i de l'interès per explorar l'estereotip que les persones Sordes són directes i més descortesos. Per aquest motiu, i inspirades per la recerca sobre cortesia en ASL (llengua de signes americana) i BSL (llengua de signes britànica) de Roush (2007) i

Mapson (2012) respectivament, vam considerar fonamental prendre una perspectiva etnogràfica i recollir les percepcions de la comunitat Sorda de Catalunya sobre aquesta qüestió. Sense la seva generositat en la participació, no tindríem una visió completa del funcionament dels fenòmens pragmàtics de la cortesia i la mitigació. A més, els testimonis dels entrevistats ens han permès recollir informació sobre la gestió de la imatge, la cortesia i l'atenuació al concurs *Mans al massa*, de manera que hem evitat una anàlisi esbiaixada per la perspectiva oient de l'autora del treball.

Els resultats de les entrevistes (capítol 5) ens han permès assolir l'objectiu 1 i respondre les preguntes d'investigació corresponents, com desenvolupem a continuació.

- a) La comunitat Sorda de Catalunya està d'acord amb l'estereotip que són directes quan es comuniquen i que això té un efecte negatiu quant a cortesia? En cas que sí, quins creuen que són els motius?

Com hem recollit a § 5.1, els entrevistats, membres de la comunitat Sorda de Catalunya, afirmen estar d'acord que les persones Sordes tenen un estil conversacional molt directe, i un sentit de la intimitat i la confidencialitat més flexible. Això fa que sovint es facin comentaris o preguntes personals de manera clara, sobretot en relació amb l'aspecte físic o la salut, en línia amb el que es proposa a FESORD (2000), Mindess (2006) i Hoza (2007). Els motius principals a què fan referència són l'educació rebuda, la falta de referents i la modalitat visogestual de la llengua; aquesta última qüestió no està recollida a la bibliografia prèvia. En relació amb la identitat, destaquem un testimoni que afirma que l'estil directe sí que és un tret identitari de la comunitat Sorda, en el sentit que forma part de la seva història i característiques socioculturals; és a dir, no ho és per la condició sensorial, sinó pel que això comporta en una societat oient.

- b) Les persones Sordes de Catalunya consideren que en les interaccions del programa televisiu de *Mans a la massa* cal tenir cura de la imatge social? Si és així, per què? De quina manera?

Quant a la gestió de la imatge a *Mans a la massa*, a § 5.2 hem arribat a diverses conclusions que suposen una aportació valuosa a la investigació. En destaquem les més importants a continuació.

En primer lloc, els entrevistats han corroborat la importància del valor de la sinceritat quan afirmen que serien honestos amb les crítiques. Tanmateix, tots els entrevistats afirmen que alhora tindrien cura de no ofendre l'interlocutor, la qual cosa confirma l'existència del treball d'imatge i, per tant, la preocupació per la gestió de les relacions amb els altres. Això ajuda a desmitificar l'estereotip que les persones Sordes són de caràcter descortès. De fet, alguns dels entrevistats relacionen el treball d'imatge amb l'autoestima (en línia amb Spencer-Oatey, 2002) i valoren negativament aquest tret. Insistim que, tot i això, alguns entrevistats buscarien l'equilibri entre ser francs i no ferir l'altre. Això reafirma la importància de la sinceritat en la comunitat Sorda de Catalunya. D'altra banda, volem deixar constància de la preocupació per la cura de la pròpia imatge, sobretot condicionada pel gènere discursiu: el fet que hi hagi càmeres i que participin en diàlegs que tota la comunitat Sorda podrà veure fa que regulin amb més consciència les seves interaccions per protegir-se davant de possibles amenaces a la imatge pròpia. Tot i que no hi ha un clar consens entre els entrevistats, la conclusió principal és que perceben que les càmeres modifiquen el discurs, sigui quant a cortesia o quant a formalitat.

També hem recollit diverses opinions i percepcions sobre com afecten a l'atenuació altres elements propis del gènere discursiu, com ara la presencialitat del receptor. Els participants consideren que és clar que afecta la regulació de l'atenuació de les crítiques. En alguns casos creuen que si no està present en el moment de la formulació cal

tenir més cura de la imatge i, en canvi, altres testimonis afirmen que si el receptor hi està present, es pot ser més directe i anar regulant la interacció en funció de la reacció a la crítica del receptor.

Una de les conclusions que volem destacar especialment de les entrevistes és que els entrevistats consideren que el gènere discursiu dona llum verda a l'expressió de crítiques de manera més directa, tal com s'assenyala a la recerca de Svobodová i Nováková (2019), vist que és el que s'espera de la situació comunicativa d'un concurs de cuina televisiu. Això corrobora que, com afirmen Blitvich i Sifianou (2019), el gènere discursiu és una àncora entre l'estructura social i l'expressió lingüística i una guia de les expectatives del que és socialment apropiat en una situació concreta, com destaquen també Locher i Watts (2003). No obstant això, recordem que tot i les característiques del gènere, la comunitat Sorda és petita i endogàmica; de fet, la probabilitat que els concursants es coneguin d'abans del programa és molt alta. Durant el treball hem argumentat que aquesta característica fa que el nostre cas —a diferència de l'agressivitat verbal recollida a l'estudi de Svobodová i Nováková (2019) sobre el mateix gènere discursiu— es busqui un equilibri entre fer crítiques i no ferir la imatge, tal com afirmen els entrevistats. Hem mostrat que aquest és un clar exemple de la competició entre l'objectiu il·locutiu, criticar, i l'objectiu social, que és mantenir una bona relació amb els interlocutors (Leech, 2014).

Per concretar, aquesta competició d'objectius es fa palesa quan estudiem les posicions de l'estratègia de l'opinió restringida. A § 6.3 hem vist que la posició més freqüent de l'opinió restringida (en un 45 % dels casos, $n = 50$) és la final, és a dir, que apareix més habitualment just després del segment atenuat en la mateixa intervenció. En el cas de les reparacions, la xifra de la posició final és del 100 % ($n = 15$). Hem argumentat que això respon a la intenció, no només de complir amb les expectatives del gènere, sinó també per fer honor a la veritat, vist que la sinceritat és un valor molt important per a les persones Sordes. Alhora, també hi ha la clara voluntat social

de gestionar correctament les relacions interpersonals, com ens han confirmat les entrevistes, motiu pel qual es fa ús de l'atenuació. A més, suggerim que si constantment apareix l'atenuador abans del segment atenuat, no només semblaria que són més indirectes (i faltarien a la veritat), sinó que faria la impressió que no estan complint amb les expectatives del concurs⁶³.

Finalment, els entrevistats han concretat quines estratègies lingüístiques farien servir per atenuar la crítica, entre les quals es troba la concessió (en línia amb Moya-Avilés, 2021b). L'opinió restringida, que és l'objecte d'estudi d'aquesta tesi, també ha aparegut a força entrevistes i amb les mateixes manifestacions lingüístiques que a *Mans a la massa*, la qual cosa en corrobora l'eficàcia i ens indica l'interès de l'estudi que hem fet.

Objectiu 2: *Estudiar l'atenuació de la crítica en LSC a través de l'estratègia discursiva mitigadora de l'opinió restringida en un discurs natural i espontani, tant a nivell macro, meso i micro.*

Aquesta tesi ha aportat dades empíriques que permeten definir com funciona l'atenuació pragmàtica a través de l'estratègia de l'opinió restringida en els tres nivells del discurs implicats. Especifiquem les aportacions principals responnent les preguntes d'investigació corresponents.

- a) Des del nivell macro i meso, quins són els elements socials i contextuals que defineixen i delimiten les interaccions en el programa televisiu *Mans a la massa*?

A § 6.1 hem detallat els factors situacionals de *Mans a la massa*, atès que són importants perquè ens han ajudat a decidir si una forma

---

⁶³ Vegeu Moya-Avilés (2021b) per observar aquesta competició entre objectius quant a l'estratègia de la concessió.

lingüística funcionava realment com un atenuador o no. A continuació, destaquem els han estat més rellevants per a aquesta investigació. Per començar, en el concurs de *Mans a la massa* el tema de conversa és comú (gastronomia) i el fi de la interacció és criticar els plats i guanyar el concurs. Tot i això, aquest fi respon a l'objectiu il·locutiu, però com hem argumentat a la tesi, hi ha també un objectiu social molt clar, que és procurar mantenir una bona relació amb el grup.

Els rols i papers socials dels interlocutors són diversos, vist que els concursants tenen menys poder en aquesta situació social que el presentador; de fet, per al presentador el marc físic és laboral (i no socialitzador com per a la resta). Per això, durant les interaccions s'estableixen relacions de jerarquia entre els interlocutors, excepte quan els concursants parlen entre ells⁶⁴. Entrem en més detall sobre aquesta qüestió a la pregunta i. més endavant. Pel que fa a l'edat, la franja entre tots els participants és similar i, quant al sexe, hi participen dones i homes. Amb tot, és cert que hem treballat sobre un corpus petit que, tot i la seva eficàcia per a altres temes, no hem pogut obtenir diferències significatives quant a aquests dos factors (edat i sexe).

Per acabar, en aquesta tesi hem proposat que quan s'estudia una LS i la comunitat Sorda, cal ampliar la llista de factors situacionals a tenir en compte. Cal incloure-hi el moment d'adquisició de la sordesa, el moment d'aprenentatge de la llengua de signes, el tipus d'educació rebuda i el context familiar quant a la condició de sord o oïdor. Tot i no haver pogut obtenir o fer servir aquest tipus d'informació per al nostre estudi, defensem que aquesta consideració s'ha de tenir en

---

⁶⁴ Volem recordar que el poder està format per un conjunt de factors, no només pel rol social en una situació concreta. El sexe o el nivell d'estudis, entre altres, també poden influir-hi, però aquí ens referim exclusivament al rol en el concurs.

compte de cara a futures recerques i que permetrà conèixer més a fons la cortesia en la comunitat Sorda de Catalunya.

- i. En quins paràmetres concrets afecta el gènere discursiu (un concurs de televisió) al treball d'imatge, la cortesia i la mitigació?

Al llarg d'aquest treball hem argumentat en diverses ocasions que el gènere discursiu és un element clau per estudiar la cortesia i la mitigació, vist que funciona com a enllaç entre les realitats socials i les pràctiques lingüístiques, i perquè delimita la correcció social en les situacions comunicatives. Com hem argumentat a la pregunta a) del primer objectiu, el gènere de la competició de cuina televisada autoritza i promou l'aparició de les crítiques. És a dir, criticar en el programa forma part de les expectatives que els signants han de complir. També hem afirmat —en discordança amb Svobodová i Nováková (2019)— que, en el nostre cas, això no vol dir necessàriament que hi hagi més agressivitat verbal i descortesia, perquè la comunitat Sorda és petita i endogàmica, i la probabilitat que els participants es coneguin d'abans del programa és alta. Això ens indica, i les entrevistes així ho sostenen, que els FTAs que requereix el gènere discursiu s'equilibren amb un treball d'imatge, tant individual com grupal. De fet, en les entrevistes hem recollit més preocupació per la imatge que interès a guanyar. Hem argumentat que aquest és un clar exemple de la competició entre objectius il·locutius i socials que promou l'activació de la cortesia.

Un cop establertes aquestes bases, al capítol 6 hem exposat dades que mostren empíricament com afecta de manera específica el gènere al funcionament de l'opinió restringida per mitigar les crítiques⁶⁵. En primer lloc, a § 6.2 hem vist que la motivació principal que promou

---

⁶⁵ Recordem que l'objecte d'estudi principal són les crítiques, però també hem analitzat casos de desacord.

l'aparició de crítiques no són les preguntes d'SP, sinó els diàlegs espontanis (tant amb SP com entre companys). En canvi, el receptor més freqüent sí que és SP. Defensem que això que es deu al rol social que té el presentador, que està vinculat al gènere discursiu: és el programa el que li atorga una posició de poder superior a la resta (S+)⁶⁶.

En segon lloc, a § 6.3 hem vist que la prevenció és la funció més freqüent (80 %, n = 88) del nostre corpus, i hem argumentat que això és també una conseqüència del gènere discursiu. Com que el receptor més habitual de les crítiques és el que Leech (2014) anomena *tercer receptor* (perquè no està present en el moment de l'enunciació), els participants no poden saber en tots els casos si la seva crítica ha causat un dany que cal reparar, atès que no veuen la reacció de l'emissor. Per això, la reparació és menys freqüent en el nostre corpus (14 %, n = 15). En el cas de l'autoprotecció passa el mateix: en la gran majoria d'intervencions hi ha, com a mínim, la imatge d'una altra persona, a banda de la pròpia, que cal tenir en compte, de manera que la funció de l'autoprotecció apareix només en alguns casos concrets en què l'emissor preveu o repara només la seva imatge (6 %, n = 7). És important tenir en compte el gènere, doncs, per no atribuir la freqüència de l'atenuació a altres motius, com ara les actituds de la comunitat que estudiem, sinó ampliar la mirada i tenir present el pes del gènere discursiu en la regulació de la cortesia i la mitigació.

En tercer lloc, tornant a la qüestió del poder d'SP, a § 6.4 hem vist com sovint l'emissor, tot i dirigir-se inicialment a un company (S=), també inclou SP (que és S+) com a receptor amb la mirada. La intenció, hem proposat, és fer-lo partícip del treball d'imatge i buscar-ne l'aprovació. Això demostra que, pel seu poder, la seva

---

⁶⁶ En aquest cas, com hem explicat, ens centrem només amb el poder pel rol social, de manera que aquest factor no es pot deslligar del gènere.

validació és important per mantenir la imatge social durant el concurs.

Finalment, en aquesta línia, hem mostrat que en els casos de la reparació i l'autoprotecció, tot i que són els menys freqüents, el receptor més habitual és SP. Com hem argumentat a § 6.4, això no té una relació directa amb el contingut; en altres paraules, no vol dir necessàriament que la seva imatge estigui més amenaçada o que SP produís més amenaces que els concursants. Suggerim que, més aviat, correspon al fet que SP és un receptor que és més sensible als FTAs perquè consideren que el seu criteri és més valuós que el de la resta pel poder que ocupa i, per tant, fa activar les reparacions i l'autoprotecció amb més facilitat que els altres emissors. Això també es posa de manifest quan l'emissor s'està dirigint a SP i decideix incloure un company amb la mirada: defensem que en aquest cas està buscant suport a la seva opinió i reforçar-ne així la valia davant del presentador.

Per acabar, abans de centrar-nos en el contingut del nivell micro de la pregunta b), cal comentar que al capítol 6, concretament a § 6.2 i § 6.3, hem presentat informació quantitativa sobre les tres manifestacions lingüístiques que estudiem en aquesta tesi: n'hem vist la freqüència, la funció principal que exerceixen, la posició que ocupen i quin paper hi juga el poder del receptor en la seva expressió.

En primer lloc, les unitats lèxiques i els verbs d'opinió representen el 34 % d'ocurrències ($n = 37$) de l'estratègia de l'opinió restringida al nostre corpus i apareixen, principalment, en posició inicial o final. La funció principal que vehiculen és la prevenció i el seu ús en relació amb el tipus de receptor està bastant repartit, tot i que es fa servir sovint davant la càmera i quan el receptor és S+. També hem mostrat com augmenta la freqüència d'aquesta manifestació lingüística quan s'incorpora amb la mirada un segon receptor que té una jerarquia diferent del primer receptor. Hem argumentat que això passa perquè és una estratègia que vehicula l'opinió restringida d'una manera molt

clara des d'un punt de vista semàntic, cosa que pot ajudar a deixar clara la restricció davant de múltiples receptors.

En segon lloc, l'ús del pronom IX₁ és l'estratègia preferida a l'hora d'expressar autoprotecció (la funció menys habitual al corpus), i suggerim que es deu al fet que expressa de manera molt visual — assenyalant el pit— la subjectivitat. L'emissor la troba funcional perquè el *jo* és el referent a qui s'acota l'opinió, de manera que sembla més efectiva per als casos en què només s'ha de prevenir o reparar la pròpia imatge. Quant al receptor, hem vist que el seu ús disminueix davant d'S=, en comparació amb la càmera o S+. A més, és la manifestació lingüística que més fa servir SP quan es dirigeix als concursants, que són receptors S-, atès que no s'espera que ell doni l'opinió i fer-ho amb les unitats lèxiques i verbs d'opinió seria massa explícit semànticament.

Finalment, el VERTICAL-PALM representa el 28 % de les ocurrències de l'opinió restringida del corpus (n = 31) i es troba majoritàriament en posició final. Aquesta manifestació lingüística és la més freqüent per vehicular la reparació, i proposem que es deu a la seva capacitat per aturar una línia d'acció un cop començada. A més, el VERTICAL-PALM és la manifestació lingüística més freqüent quan no hi ha jerarquia social entre l'emissor i el receptor, i hem suggerit que es deu a la seva naturalesa. Es tracta d'un signe amb què es posa clarament una barrera amb la mà i el seu significat no té un valor lèxic tan clar. Aquests elements fan que no sigui tan apropiat fer-lo servir quan hi ha una jerarquia entre els interlocutors, però sí quan el rol social és similar.

Un cop tenim clara la freqüència, funció i posició, i com el poder es relaciona amb cadascuna de les manifestacions lingüístiques que estudiem, a continuació presentem les aportacions principals de l'anàlisi microlingüística donant resposta a la pregunta b).

- b) Pel que fa al nivell micro, com es manifesta lingüísticament l'estratègia discursiva atenuadora de l'opinió restringida en LSC?

Aquesta tesi ha descrit per primera vegada com s'expressa lingüísticament l'opinió restringida en LSC per atenuar una crítica. Com hem explicat, les dades es divideixen en tres grups: (i) les unitats lèxiques i els verbs d'opinió, (ii) el pronom de primera persona singular (IX₁), i (iii) el MD VERTICAL-PALM. En cada cas, a més, hem detectat diversos fenòmens i alguns MNMs que coapareixen amb aquestes manifestacions lingüístiques per vehicular l'atenuació pragmàtica a través de l'opinió restringida. A continuació, com que les manifestacions lingüístiques i els MNMs que abordem apareixen simultàniament, donem resposta de manera conjunta a les dues subpreguntes que es deriven de la pregunta b) de l'objectiu 2.

- i. Quins signes tenen una funció atenuadora? Com es vehicula? Han estat descrits amb aquesta funció en altres LS?
- ii. Quins marcadors no manuals (MNMs) coocorren amb aquests signes? Els MNMs que detectem han estat descrits en altres LS amb valor atenuador?

En primer lloc, quant a les unitats lèxiques i verbs d'opinió, hem detectat estructures similars a altres llengües parlades, com ara l'anglès (Namsaraev, 1997) o el castellà (González Ramos, 2016, entre altres). En el nostre cas, a § 7.1 hem afirmat que en LSC podem tenir sintagmes nominals, preposicionals, adverbials o estructures oracionals amb verbs d'opinió, com ara PENSAR, que acoten l'expressió de l'opinió al receptor, de manera que la informació es presenta com un punt de vista, i no pas com una veritat absoluta. Hem vist com aquesta subjectivitat redueix la força de la crítica i, per tant, ajuda a atenuar-la.

A més, hem mostrat que, de vegades, en LSC apareix el subjecte reduplicat i que aquesta repetició emfatitza la subjectivació. A través de la intensificació de la primera persona, el significat de l'opinió restringida es destaca per sobre de la resta i, en conseqüència, el valor atenuador de l'estratègia és més gran. El mateix succeeix amb la producció del determinant possessiu PROPI articulat bimanualment: en fer servir dues mans en lloc d'una, l'emissor està posant èmfasi en la primera persona, de manera que el valor mitigador augmenta, perquè deixa clar que es tracta d'una opinió personal (i que, com a tal, permet desacords) i no una veritat absoluta. En línia amb Briz (2010), Albelda (2014), González García i García Ramón (2017) o Riffo (2021) i com veurem també amb les altres manifestacions lingüístiques, destaquem, com una de les conclusions més importants d'aquesta tesi, la funcionalitat de la intensificació en LSC per vehicular l'atenuació pragmàtica amb l'estratègia de l'opinió restringida.

Sobre els MNMs, n'hem detectat diversos que apareixen simultàniament amb les unitats lèxiques: (i) l'arronsament d'espatlles, (ii) la inclinació lateral del cap, (iii) el cos enrere, (iv) l'aixecament de celles i (v) les vocalitzacions. Hem demostrat que aquests MNMs reforcen el significat de l'atenuació, perquè intensifiquen la subjectivació, la restricció o un nivell baix d'incertesa.

En segon lloc, a § 7.2 hem descrit com el pronom de primera persona singular, glossat com IX₁, pot tenir un valor atenuador i, de fet, és la manifestació lingüística més freqüent del nostre corpus. D'una banda, hem vist que, tot i que d'entrada és un pronom personal, pot vehicular un significat de possessió similar al signe PROPI; en aquest cas apareix habitualment en posició inicial. D'altra banda, hem argumentat que tant la reduplicació com la duplicació pronominal de IX₁ pot estar al servei de l'atenuació. Novament, en emfatitzar la primera persona, s'augmenta el valor atenuador de la subjectivació i l'emissor assumeix la veritat del contingut de manera personal. Com

hem argumentat, això redueix l'ofensa de la crítica, atès que es permet l'existència de desacords.

Pel que fa als MNMs, i de manera molt similar a les UL/VO, hem mostrat que la funció de (i) l'arrosament d'espatlles, (ii) el cos enrere, (iii) l'aixecament de celles i (iv) les vocalitzacions. La seva expressió col·labora a reforçar l'atenuació pragmàtica, de manera molt similar a les UL/VO.

En tercer lloc, hem detectat el MD VERTICAL-PALM que vehicula restricció en l'opinió i adquireix així un valor atenuador en el corpus. A § 7.3 hem mostrat com resulta un signe funcional per excloure implicacions, mitigar la força de l'assertió i per protegir la imatge, en línia amb els valors assignats al gest *vertical palm* en diversos estudis (Kendon, 2004; Calbris, 2011; Harrison, 2018). Per vehicular el significat atenuador, en la majoria dels casos el VERTICAL-PALM es produeix a prop del cos del signant i no fa cap moviment (com moure el canell de manera oscil·lant, per exemple). Hem recollit dades que mostren que tot i funcionar sol, aquest MD sovint apareix darrere d'un sintagma nominal, especialment en posició inicial. També, però, en alguns casos apareix simultàniament amb unitats lèxiques com OPINIÓ, oferint així un reforç al significat acotador. A més, hem vist que de vegades el VERTICAL-PALM es produeix monomanualment, però en altres ocasions dona èmfasi a la restricció que vehicula amb la producció bimanual (de manera similar a l'expressió del possessiu PROPI en les unitats lèxiques). Seguint amb la intensificació, també hem detectat alguns casos en què el VERTICAL-PALM apareix reduplicat per emfatitzar-ne el valor.

Volem destacar que, a partir del treball d'Özyürek (2012) i en línia amb Gabarró-López (2021) per al PALM-UP, hem apostat per conceptualitzar el VERTICAL-PALM com un MD. Defensem que per vehicular el significat mitigador que hem estudiat s'ha d'expressar amb quatre característiques: (i) sense moviment i a prop del cos de l'emissor, (ii) principalment en posició final, (iii) amb una inclinació

lateral del cap i (iv) sovint amb un arronsament d'espatlles. La recurrència d'aquests factors per vehicular un significat restrictiu atenuador ens permet afirmar que està lexicalitzat en LSC, i aquesta és una altra de les principals aportacions de la tesi.

Quant als MNMs, n'hem detectat dos que es coarticulen amb el MD VERTICAL-PALM: l'arronsament d'espatlles i la inclinació lateral del cap. Aquests MNMs ja els hem descrit també amb les dues manifestacions lingüístiques anteriors i, de manera similar, quan es produeixen de manera simultània amb el VERTICAL-PALM s'intensifica l'atenuació de la crítica.

En suma, quant a les tres manifestacions lingüístiques exposades, afirmem que és la primera vegada que es descriuen amb un significat atenuador en LS en general, i també en LSC en particular. Vegeu que hem proporcionat la primera descripció de l'expressió de l'opinió en LSC amb unitats lèxiques i verbs d'opinió, i ho hem fet concretament en relació amb la restricció per atenuar les crítiques. Els resultats estan en concordança, com hem vist, amb la restricció de l'opinió en altres llengües. Sobre el pronom IX₁, sí que és cert que en coneixíem el funcionament en LSC (Quer i GRIN, 2008; Veiga-Busto, 2021), però aquesta tesi ofereix la primera aproximació al valor atenuador del seu ús com a possessiu, així com del valor mitigador de la reduplicació i la duplicació pronominal. El cas del VERTICAL-PALM és diferent: és la primera vegada que es descriu aquest MD en LS en general, i en aquesta tesi ho hem fet des de l'estudi de l'atenuació pragmàtica i la cortesia en LSC. Confiem que, a partir d'aquí, la futura recerca pugui estudiar el VERTICAL-PALM en altres contextos, com proposem més detalladament a § 8.2.

Tots els MNMs enumerats a cada estratègia han estat descrits en LSC o altres LS amb diverses funcions, però la nostra aportació més rellevant rau en el valor atenuador que comporta l'expressió d'aquests significats, com hem argumentat detingudament en cada cas a § 7.1, § 7.2 i § 7.3 respectivament. Concloem que el fet que

apareguin els mateixos MNMs (si no tots, gairebé tots) en les tres manifestacions lingüístiques aporta una coherència que dona suport a la nostra proposta sobre que ajuden a restringir l'opinió personal per atenuar la crítica, sigui amb una manifestació lingüística o una altra. Al llarg del capítol 7 n'hem presentat altres, com ara els moviments del cap endavant i enrere, el cos endavant (amb valors semàntics d'exclusió i inclusió) o els ulls entretancats (per marcar prosòdicament informació més difícil d'interpretar) que també hem argumentat que treballen a favor de l'atenuació. Amb tot, no es tracta de casos gaire freqüents quantitativament, de manera que caldria més dades per confirmar-ne la funció. Tots els MNMs comentats en aquest treball no són excloents; de fet hem mostrat que sovint apareixen plegats. Finalment, posem èmfasi en el fet que aquesta aportació representa la primera aproximació a la funció atenuadora d'aquests MNMs en LSC i només un d'ells, les celles aixecades, s'ha trobat en una altra LS (BSL en aquest cas).

Per acabar amb els objectius i les preguntes d'investigació, i específicament sobre la pregunta b) de l'objectiu 2, volem posar en relleu la importància en la intensificació. Hem vist que es tracta d'un fenomen clau en l'atenuació pragmàtica en LSC del nostre corpus, tant per als MM quant a la bimanualitat, la duplicació i la reduplicació, com per als MNMs, vist que tots aporten semànticament o prosòdicament èmfasi a la subjectivació de l'opinió restringida. Confirmem que en LSC la intensificació és funcional per a l'atenuació pragmàtica, en línia amb els treballs de Briz (2010), Albelda (2014), González García i García Ramón (2017) o Riffo (2021).

Un cop comentats els objectius d'aquesta recerca i les preguntes d'investigació corresponents, hi ha una altra aportació d'aquest treball que no volem deixar de comentar en relació amb la metodologia. Des del capítol introductori del treball hem remarcat la importància del tipus de dades a estudiar i la prioritització de l'ús de dades espontànies i naturals, no només perquè la cortesia i l'atenuació

són fenòmens que es defineixen pel context i el gènere discursiu, sinó que també volíem que els resultats fossin tan propers a la realitat lingüística en què es manifesten de l'LSC com fos possible.

A partir d'aquí, i com hem detallat al capítol 4, vam decidir crear un corpus *ad hoc* per a la tesi i ho vam fer a partir d'un concurs de cuina televisat. Un cop vam obtenir els permisos dels participants, vam dur a terme una prova pilot del capítol 1x1 a través d'una transcripció selectiva i un sistema d'anotació elaborat per nosaltres, la qual cosa ens va permetre definir la unitat d'anàlisi de manera acurada: l'atenuació de la crítica amb l'estratègia de l'opinió restringida. A partir d'aquí, el segon pas va consistir a transcriure i anotar la resta de capítols fins a saturar la mostra per crear el nostre corpus final, format per un total de 3 h 22 minuts de diàlegs naturals i espontanis. El corpus final conté 110 ocurrences de l'opinió restringida anotades cadascuna amb 27 etiquetes, la qual cosa resulta en 2.970 anotacions. Naturalment, tot aquest procés, inclòs el disseny *ad hoc* de les plantilles d'anotació i la transcripció, requereix una dedicació de temps significativa. A més, vam considerar fonamental adoptar una perspectiva etnogràfica i dur a terme entrevistes per recollir percepcions i creences de la comunitat Sorda de Catalunya.

No obstant això, un cop finalitzada l'anàlisi, reafirmem que va ser una bona decisió metodològica pels seus avantatges: a banda de l'anàlisi microlingüística, hem pogut tenir en compte diversos factors socials i contextuals, inclòs el gènere discursiu, a més d'estudiar l'atenuació en un context real i tenint en compte els trets socioculturals dels signants; és a dir, que hem procurat tenir en compte totes les dimensions involucrades i crear un corpus específic per al propòsit de la recerca. Tot plegat considerem que aporta un valor afegit, que és un punt fort de la investigació i que els resultats així ho demostrem. La nostra proposta de recerca, doncs, permetrà reproduir l'estudi, no només a altres gèneres discursius en LSC, sinó que es pot aplicar a altres LS també, fet que permetrà estudis comparatius entre llengües. La plantilla d'anotació de l'ELAN per a

la prova pilot i el quadre d'anotació de l'anàlisi final a l'Excel estan disponibles a l'annex 5 i 2 respectivament.

En definitiva, aquesta tesi és la primera aproximació a l'estudi de l'atenuació pragmàtica en LSC, i s'ha fet a través d'una anàlisi tricotòmica del discurs (nivells macro, meso i micro) amb una perspectiva sociopragmàtica i etnogràfica. El treball obre camí a continuar explorant aquest fenomen en LSC i, per tant, conforma una aportació valuosa per a la llengua i la comunitat Sorda de Catalunya.

8.2. Futures línies d'investigació

Aquesta tesi ha contribuït al coneixement de l'LSC en termes sociopragmàtics i representa la primera aproximació a l'atenuació pragmàtica en aquesta llengua. Tot i l'aportació significativa que això suposa, som conscients de les limitacions amb què ens trobem i totes les possibilitats d'ampliar l'estudi a partir d'aquí. A continuació, enumerem alguns dels temes que considerem més oportuns i interessants.

D'una banda, a partir del nostre corpus, hi ha diverses qüestions que es poden explorar:

- **Comparar l'opinió restringida amb altres estratègies detectades a la prova pilot:** En la primera fase metodològica vam enumerar les cinc estratègies més freqüents que són, a banda de l'opinió restringida, la justificació, la concessió, l'ús de diminutius i l'elisió. Tenint en compte la feina sobre la concessió a Moya-Avilés (2021b) i les concessions que els entrevistats proposaven, creiem interessant comparar les dades dels dos estudis per poder observar diferències entre dues de les estratègies més habituals. Ens preguntem si hi ha diferències quant al sexe o el poder dels receptors, i si alguna d'aquestes estratègies és més adequada, per exemple, per prevenir o reparar.

- **Ampliar l'estudi del VERTICAL-PALM:** Una de les aportacions de la tesi és haver descrit per primera vegada l'ús del signe VERTICAL-PALM. Harrison (2018) explica que hi ha diversos *vertical palm gesture* en funció del moviment, i que cadascun té un significat diferent. Ens preguntem quins altres VERTICAL-PALM apareixen al nostre corpus i quin significat vehiculen en comparació amb la restricció que hem desenvolupat en aquesta tesi. Per exemple, en el corpus hem detectat l'ús del signe RES-MÉS, en què la configuració és la mateixa que el VERTICAL-PALM que hem estudiat, però el moviment difereix perquè es mouen els braços cap a fora; d'entrada pensem que pot tenir un valor quantificador minimitzador i seria molt interessant explorar-ho.
- **Estudiar el MD PALM-UP i la seva funció atenuadora:** Tenint en compte que el PALM-UP és de la mateixa família que el VERTICAL-PALM (Kendon, 2004), seria interessant saber quina funció duu a terme quant a cortesia i mitigació, i quines similituds i diferències hi ha amb el VERTICAL-PALM. A Gabarró-López (2021) es descriuen diverses funcions del PALM-UP, tot i que no s'hi recull un valor atenuant. A partir d'una primera aproximació a Moya-Avilés (2012a) en què s'observa que el PALM-UP és funcional per a l'elisió amb funcions atenuadores, creiem interessant comparar aquests dos MD. Seria enriquidor no només dur a terme una anàlisi microlingüística, sinó també veure quines diferències hi ha quant al seu ús en funció del nivell macro i meso.

D'altra banda, el nostre corpus presenta certes limitacions, especialment quant a nombre i característiques demogràfiques dels participants. Ha estat difícil observar diferències quant al sexe dels participants i impossible pel que fa a l'edat, vist que tots eren de la mateixa franja aproximadament. Seria prometedora comptar amb un corpus més ampli en aquest sentit per poder recollir més dades sobre el sexe, l'edat i altres factors situacionals que fossin suficients

quantitativament. A més, insistim en la necessitat de tenir en compte el motiu i grau de sordesa, l'educació rebuda i l'entorn familiar de les persones Sordes com a factors clau a l'hora d'estudiar aquest fenomen. D'aquesta manera podríem obtenir informació sobre la variació de l'atenuació en funció d'aquests factors i conèixer amb més profunditat en fenomen en la comunitat Sorda. Quan considerem un corpus més gran, ens entusiasma la idea de poder estudiar qüestions com les següents:

- **Explorar altres gèneres discursius:** En el nostre estudi ens hem centrat en l'atenuació en un concurs de televisió, però ens interessa ampliar la mirada i anar coneixent com funciona aquest fenomen en altres gèneres discursius. Això ens permetrà tenir una visió més completa de l'atenuació i la cortesia en LSC. Ens encurioseix especialment conèixer si apareixen les mateixes estratègies o si, per contra, canviar el gènere discursiu implica grans canvis quant al tipus d'estratègies, entre altres.
- **Comparar la crítica amb altres actes comunicatius:** A banda del gènere discursiu, ens preguntem com funciona l'atenuació pragmàtica en altres actes comunicatius que, en funció del context, puguin ser un FTA. A partir de la bibliografia prèvia sobre altres LS quant a peticions i rebutjos (Roush, 2007; Hoza, 2007, 2008; George, 2011; Mapson, 2012, 2014) ens preguntem, com funcionen en LSC: es fan servir els mateixos MNMs? La diferència de la seva expressió quant al poder del receptor o la imposició del contingut és similar a les altres LS estudiades? D'altra banda, a les entrevistes hem recollit un parell de testimonis que afirma que l'afalagament no és habitual entre les persones Sordes, de manera que seria també interessant introduir-se en aquesta qüestió i explorar-la; comparar-la amb la crítica també seria molt productiu.

- **Conèixer com funciona el poder social en comunitat Sorda:** Sabem que el poder és un element clau quant a cortesia i mitigació, i és cert que en el nostre corpus hem trobat diferents resultats en funció del poder del receptor. Amb tot, a les entrevistes és una qüestió que cap participant va comentar, la qual cosa ens crida força l'atenció. Pensem que seria interessant, des d'una perspectiva etnogràfica, recollir informació específica sobre com perceben el poder. Per descomptat, considerem que el perfil dels entrevistats hauria de ser divers quant a sexe, edat i entorn familiar, com és el cas de les nostres entrevistes. Sobre el poder en la comunitat Sorda ens preguntem: el fet que sigui una comunitat petita i endogàmica fa que les jerarquies socials estan més desdibuixades? Contràriament, pel nostre coneixement sobre la comunitat Sorda de Catalunya, sabem que hi ha certes persones Sordes considerades líders de la comunitat, i que són capdavanters en reivindicacions socials, o importants perquè ocupen posicions de poder (en associacions, al govern, a les escoles, etc.). Per això ens preguntem també si precisament per aquest motiu, hi ha certes persones Sordes que pel seu rol social tenen més poder i, si és així, quina relació considera la comunitat que cal mantenir-hi en termes de cortesia i atenuació.

Per acabar, no volem deixar de mencionar una última qüestió que ens interessa especialment per la meua formació en interpretació de l'LSC. Es tracta de la interpretació de la cortesia i l'atenuació entre l'LSC i el català (o el castellà i l'anglès). D'una banda, proporcionar traduccions per a tots els exemples d'aquest treball ha suposat tot un repte i ens ha fet reflexionar molt sobre com traslladar a una altra llengua i cultura no només el contingut, sinó especialment els matisos de la intenció atenuadora. En alguns casos ha estat una tasca complexa, perquè no sempre hi ha una traducció possible (com ara amb el VERTICAL-PALM o la duplicació pronominal) i hem hagut

d'aplicar diverses tècniques de traducció per intentar acostar al màxim les dues realitats des de la perspectiva de l'atenuació pragmàtica. D'altra banda, el programa de *Mans a la massa* està subtítulat al castellà i doblat al català. No només ens crida l'atenció la diferència entre les dues traduccions, sinó també la comparació amb la nostra proposta. Mapson (2015a, 2015b, 2020), i Mapson i Major (2021) ja han començat a explorar el camp de la interpretació de la cortesia en BSL i nosaltres proposem començar la recerca d'aquest àmbit en LSC.

En definitiva, aquesta tesi és el primer estudi sobre el funcionament de l'atenuació en LSC, la qual cosa suposa una aportació significativa. Esperem que aquest sigui el punt de partida per a la futura recerca en l'àmbit i continuar així coneixent l'LSC i la seva comunitat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Albelda, M. (2010). «¿Cómo se reconoce la atenuación? Una aproximación metodológica basada en el español peninsular hablado». Dins F. Orletti, i L. Mariottini (Eds.), *(Des)cortesía en español. Espacios teóricos y metodológicos para su estudio* (pp. 47-70). Programa EDICE. Roma: Universtità Deglis Studi Roma Tre.
- Albelda, M. (2014). «Escalaridad y evaluación: rasgos caracterizadores de la intensificación pragmática». Dins E. Putska, I S. Goldschmitt (Eds.), *Emotionen, Expressivität, Emphase* (pp. 79-94). Berlín: Erich Schmidt Verlag.
- Albelda, M. (2016). «Estableciendo límites entre la evidencialidad y la atenuación en espanyol». Dins R. González Ruiz, D. Izquierdo Alegría, i Ó. Loureda Lamas (Eds.), *La evidencialidad en español: teoría y descripción* (pp. 75-100). Madrid: Frankfurt am Main.
- Albelda, M. (2018). ¿Atenuación del compromiso del hablante?: el caso de los evidenciales "por lo visto" y "se ve que". *Rilce. Revista de Filología Hispánica*, 34(3), 1179-1214.
- Albelda, M., Briz, A., Cestero, A. M., Kotwica, D., i Villalba, C. (2014). Ficha metodológica para el análisis pragmático de la atenuación en corpus discursivos del español. (ES. POR. ATENUACIÓN). *Oralia*, 17, 7-62.
- Albelda, M., i Cestero, A. M. (2011). De nuevo, sobre los procedimientos de atenuación lingüística. *Español Actual*, 96, 121-155.

- Albelda, M., i Estellés, M. (2021). Mitigation revisited. An operative and integrated definition of the pragmatic concept, its strategic values, and its linguistic expression. *Journal of Pragmatics*, 183, 71-86.
- Arundale, R. B. (2006). Face as relational and interactional: A communication framework for research on face, facework, and politeness. *Journal of Politeness Research*, 2, 193-216, DOI 10.1515/PR.2006.011
- Arundale, R. B. (2013). Face as a research focus in interpersonal pragmatics: Relational and emic perspectives. *Journal of pragmatics*, 58, 108-120.
- Barberà, G. (2015). *The meaning of Space in Sign Language. Reference, Specificity and Structure in Catalan Sign Language Discourse*. 1 ed. Berlín: De Gruyter Mouton i Ishara Press.
- Barberà, G. (2016). Indefiniteness and specificity marking in Catalan Sign Language (LSC). *Sign Language & Linguistics*, 19(1), 1-36.
- Barberà, G., Quer J., i Frigola, S. (2015). Primers passos cap a la documentació de discurs signat. El projecte pilot de constitució del corpus de la llengua de signes catalana. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 25, 287-302.
- Barberà, G., Quer, J., Hübl, A., i Steinbach, M. (2018). Nominal referential values of semantic classifiers and role shift in signed narratives. *Linguistic foundations of narration in spoken and sign languages*, 247, 251-251.

- Barberà, G., i Zwets, M. (2013). Pointing and reference in sign language and spoken language: Anchoring vs. Identifying. *Sign Language Studies*, 13(4), 433-564.
- Barbero, M. L. (2003). Metodología sociolingüística. *Anuario de lingüística hispánica*, 19, 141-178.
- Bargiela-Chiappini, F. (2003). Face and politeness: new (insights) for old (concepts). *Journal of pragmatics*, 35(10-11), 1453-1469.
- Baker, A., Van den Bogaerde, B., Pfau, R., i Schermer, T. (Eds.). (2016). *The linguistics of sign languages: An introduction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Bayley, R., Hill, J. C., McCaskill, C., i Lucas, C. (2017). Attitudes towards Black American Sign Language. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 23(2), 21-30.
- Benitez-Quiroz, C. F., Wilbur, R., i Martinez, A. M. (2016). The not face: A grammaticalization of facial expressions of emotion. *Cognition*, 150, 77-84.
- Bhatia, V. K. (2004). *Worlds of written discourse. A genre based view*. Sídney: Continuum.
- Blitvich, G. C. P., Lorenzo-Dus, N., i Bou-Franch, P. (2010). A genre approach to impoliteness¹ in a Spanish television talk show: Evidence from corpus-based analysis, questionnaires and focus groups. *Intercultural Pragmatics*, 7-4, 689-723. DOI: 10.1515/IPRG.2010.030

- Blitvich, G. C. P., i Sifianou, M. (2017). «(Im) politeness and Identity». Dins J. Culpeper, M. Haugh, i D. Z. Kádár (Eds.), *The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness* (pp. 227-256). Londres: Palgrave Macmillan.
- Blitvich, G. C. P., i Sifianou, M. (2019). Im/politeness and discursive pragmatics. *Journal of Pragmatics*, 145, 91-101.
- Boncea, I. J. (2014). Hedging patterns used as mitigation and politeness strategies. *Annals of the University of Craiova. Series: Philology, English*, 2(1), 7-23.
- Boyes Braem, P., i Katja T. (en premsa). «In Your Face: Im/politeness in signed languages, with examples from Swiss German Sign Language (DSGS)». Dins A. H. Jucker, I. Hübscher. i L. Brown (Eds.), *Multimodal Im/politeness. Signed, spoken, written*. (Pragmatics & Beyond New Series 333). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Brenes Peña, E. (2007). Estrategias descorteses y agresivas en la figura del tertuliano televisivo: ¿trasgresión o norma?. *Linred: Revista Electrónica de Lingüística* 5. 1–19.
http://www.linred.es/articulos_pdf/LR_articulo_220620_07.pdf
- Bressemer, J., i Müller, C. (2014). «120. The family of Away gestures: Negation, refusal, and negative assessment». Dins C. Müller, A. Cienki, E. Fricke, S. Ladewig, D. McNeill, i S. Tessendorf (Eds.), *Body-language-communication. An international handbook on multimodality in human interaction* (pp. 1592-1604). (Vol.4). Berlín: De Gruyter Mouton.

- Briz, A. (1998). *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmagramática*. Barcelona: Ariel.
- Briz, A. (2004). «Cortesía verbal codificada y cortesía verbal interpretada en la conversación». Dins D. Bravo, i A. Briz (Eds.), *Pragmática sociocultural: estudios sobre el discurso de cortesía en español* (pp. 67-93). Barcelona: Ariel.
- Briz, A. (2007). Para un análisis semántico, pragmático y sociopragmático de la cortesía atenuadora en España y América. *Lingüística Española Actual*, 29(1), 5-40.
- Briz, A. (2012). «La (no)atenuación y la (des)cortesía, lo lingüístico y lo social: ¿son pareja?». Dins J. E. Morales, i G. H. Vega (Eds.), *Miradas multidisciplinares a los fenómenos de cortesía y descortesía en el mundo hispánico* (pp. 33-75). Barranquilla: Universidad del Atlántico-Programa EDICE.
- Briz, A. (2017). Otra vez sobre las funciones de la intensificación en la conversación coloquial. *Boletín de filología*, 52(2), 37-58.
- Briz, A., i Albelda, M. (2013). Una propuesta teórica y metodológica para el análisis de la atenuación lingüística en español y portugués: La base de un proyecto en común (ES. POR. ATENUACIÓN). *Onomázein*, 28, 288-319.
- Briz, A., i Estellés, M. (2010). On the relationship between attenuation, discourse particles and position. *Studies in Pragmatics*, 9, 289-304.

- Bross, F., i Hole, D. (2017). Scope-taking strategies and the order of clausal categories in German Sign Language. *Glossa: a journal of general linguistics*, 2(1), 1-30.
- Brown, P., i Levinson, S. C. (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. Dins *Questions and politeness: Strategies in social interaction* (pp. 56-311). Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, P., i Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. (Vol. 4). Cambridge: Cambridge University Press.
- Caffi, C. (1999). «On mitigation». *Journal of pragmatics*, 31(7), 881-909.
- Caffi, C. (2005). *Mitigation*. Leiden: Brill.
- Calbris, G. (2011). *Elements of Meaning in Gesture*. Amsterdam: John Benjamins.
- Casamiglia, H., i Tusón, A. (1999). *Las cosas del decir. Manual de anàlisis del discurso*. Barcelona: Ariel.
- Cercle d'Anàlisi del Discurs. (1997). *La parla com a espectacle: estudi d'un debat televisiu*. (Vol. 1). Universitat de València.
- Cestero, A. M. (2020). Uses and resources of mitigation, in contrast. *Span. Context*, 17(2), 362-383.
- Charaudeau, P. (2012). «Los géneros: una perspectiva socio-comunicativa». A M. Shiro, P. Charaudeau, L. Granato (Eds.), *Los géneros discursivos desde múltiples perspectivas: teorías y análisis* (pp. 19-44). Madrid: Iberoamericana.

- Ciapuscio, G. (2007). Géneros y familias de géneros: aportes para la adquisición de competencia genérica en el ámbito académico. *Ponencia presentada en las Primeras Jornadas de la Lectura y la Escritura. Lectura y escritura críticas: perspectivas múltiples. San Miguel de Tucumán, 1(2)*.
- Crasborn, O., i Van der Kooij, E. (2013). The phonology of focus in Sign Language of the Netherlands¹. *Journal of linguistics*, 49(3), 515-565.
- Culpeper, J. (2011). *Impoliteness: Using language to cause offence*. (Vol. 28). Cambridge: Cambridge University Press.
- Culpeper, J., i Haugh, M. (26-31 de Juliol de 2015). Politeness theory and integrative pragmatics [Presentació]. *14th International Pragmatics Conference: Language and adaptability*. Anvers.
- Culpeper, J., Haugh, M., i Kádár, D. Z. (Eds.). (2017). *The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness*. Londres: Palgrave Macmillan.
- Culpeper, J., i Terkourafi, M. (2017). «Pragmatic approaches (im) politeness». Dins J. Culpeper, M. Haugh, i D. Z. Kádár (Eds.), *The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness* (pp. 11-39). Londres: Palgrave Macmillan.
- Currell, H. (2011). «Politeness and cultural styles of speaking in Catalan». Dins L. Payrató, i J. M. Cots (Eds.), *The pragmatics of Catalan* (pp. 273-308). Berlin: De Gruyter Mouton.

- Dachkovsky, S., i Sandler, W. (2009). Visual intonation in the prosody of a sign language. *Language and speech*, 52(2,3), 287-314.
- Earley, P. C. (1997). *Face, harmony, and social structure: An analysis of organizational behavior across cultures*. Oxford: Oxford University Press on Demand.
- Eelen, G. (2001). *A Critique of Politeness Theories*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Emmorey, K. (1999). Do signers gesture. *Gesture, speech, and sign*, 133, 159.
- Engberg-Pedersen, E. (2021). Markers of epistemic modality and their origins: Evidence from two unrelated sign languages. *Studies in language*, 45(2), 277–320.
- Estellés, M., i Albelda, M. (2017). «Evidencialidad, atenuación y descortesía en al parecer y por lo visto. Influencias del género discursivo». Dins B. Cornillie (Ed.), *Gramática, semántica y pragmática de la evidencialidad* (pp. 169-202). Navarra: Eunsa.
- Fairclough, N. (2004). Semiotic aspects of social transformation and learning. *An introduction to critical discourse analysis in education*, 2, 25-236.
- FESORD. (2000). *Rasgos sociológicos y culturales de las personas sordas. Una aproximación a la situación del colectivo de Personas Sordas en la Comunidad Valenciana*. Valencia: FESORD.
- Figueras B. C., i Kotwica, D. (2020). Introduction: Evidentiality, Epistemicity and Mitigation in Spanish. *Corpus Pragmatics*, 4(1), 1-9.

- Figueres, B. C. (2021). Mitigation in discourse: Social, cognitive and affective motivations when exchanging advice. *Journal of Pragmatics*, 173, 119-133.
- Fraser, B. (1980). Conversational mitigation. *Journal of pragmatics*, 4(4), 341-350.
- Fraser, B. (1990). Perspectives on politeness. *Journal of pragmatics*, 14(2), 219-236.
- Frigola, S. (2010). «La comunidad sorda de Catalunya». Dins J.M. Castells i J.M. Mestres i Serra. *Les llengües de signes com a llengües minoritàries: perspectives lingüístiques, socials i polítiques* (pp. 29-54). Barcelona: IEC.
- Frigola, S., i Quer, J. (2005). «Discurso (in)directo y deícticos en estructuras de cambio de rol en lengua de signos catalana». *Actas del II Congreso Nacional de Lengua de Signos Española*. Valladolid: Universidad de Valladolid.
- Gabarró-López, S. (2017). Discourse markers in French Belgian Sign Language (LSFB) and Catalan Sign Language (LSC): BUOYS, PALM-UP and SAME: Variation, functions and position in discourse.[Tesi doctoral, Université de Namur].
- Gabarró-López, S. (2020). Los marcadores del discurso PALM-UP e IGUAL y su posición: un estudio sobre la lengua de signos catalana (LSC). *Revista de Estudios de Lenguas de Signos REVLES*, 2, 1-27.
- George, J. (2010). Universals in the Visual-Kinesthetic Modality: Politeness Marking Features in Japanese

Sign Language (JSL). *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 36(1), 129-143.

George, J. (2011). Politeness in Japanese Sign Language (JSL): Polite JSL expression as evidence for intermodal language contact influence. [Tesi doctoral. Department of Linguistics, University of California: Berkley].

Goffman, E. (1967). *Interaction rituals: Essays on face-to-face conversation*. Nova York: Doubleday.

González García, V., i García Ramón, A. (2017). «Atenuación e intensificación: estrategias pragmáticas del rechazo en respuestas a invitaciones en redes sociales en línea». Dins M. Albelda, i W. Mihatsch (Eds.), *Atenuación e intensificación en diferentes géneros discursivos* (pp. 187-203). Madrid: Iberoamericana Vervuert.

González Ramos, E. (2009). La expresión de la opinión personal: a propósito del signo complejo evidencial "en mi opinión". *Interlingüística*, (18), 553-563.

González Ramos, E. (2016). Contribución al estudio de la evidencialidad en español actual: los signos "por lo visto", "al parecer", "en mi opinión" y "personalmente". [Tesi doctoral, Universidad de Zaragoza].

Gonzalez Ruiz, R. (2005). "Esa será tu opinión": aproximación al estudio de las funciones discursivas y sociales de los modalizadores de opinión en español actual. *Español actual: Revista de español vivo*, (84), 75-98.

González Ruiz, R., Izquierdo Alegría, D., i Loureda Lamas, Ó. (2016). *La evidencialidad en español: teoría y descripción*. Madrid: Frankfurt am Main.

- Grainger, K. (2011). 'First order' and 'second order' politeness: Institutional and intercultural contexts. *Discursive approaches to politeness*, 167, 188.
- Grice, H.P. (1975). Logic and conversation. *Syntax and Semantics*, 3, 22-40.
- Gu, Y. (1990). Politeness phenomena in modern Chinese. *Journal of pragmatics*, 14(2), 237-257.
- Haarman, L. (2001). «Performing talk». Dins A. Tolson (Ed.), *Television talk shows: Discourse, performance, spectacle* (pp. 31-64) London: Routledge.
- Harrison, S. (2018). *The impulse to gesture: Where language, minds, and bodies intersect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harrison, S. (2021). The feel of a recurrent gesture: Embedding the Vertical Palm within a gift-giving episode in China (aka the 'seesaw battle'). *Gesture*, 20(2), 254-284.
- Haugh, M. (2005). The importance of "place" in Japanese politeness: Implications for cross-cultural and intercultural analyses. *Intercultural pragmatics*, 2(1), 41-68.
- Haugh, M., i Culpeper, J. (2018). Integrative pragmatics and (im) politeness theory. *Pragmatics and its Interfaces*, 294, 213.
- Haugh, M., Kádár, D. Z., i Mills, S. (2013). Interpersonal pragmatics: Issues and debates. *Journal of Pragmatics*, 58(1), 1-11.

- Haverkate, W. H. (1994). *La cortesía verbal. Estudio pragmalingüístico*. Madrid: Gredos.
- Hernández-Campoy, J. M., i Almeida, M. (2005). *Metodología de la Investigación Sociolingüística*. Málaga: Comares.
- Hernández-Flores, N. (2008). Politeness and other types of facework: Communicative and social meaning in a television panel discussion. *Pragmatics*, 18(4), 681-706.
- Hernández-Flores, N. (2013). Actividad de imagen: caracterización y tipología en la interacción comunicativa *Pragmática Sociocultural*, 1(2), 175-198. DOI: <https://doi.org/10.1515/soprag-2012-0012>
- Hess-Luttich, E. W. B. (2007). Pseudo-argumentation in TV debates. *Journal of Pragmatics* 39, 1360–1370.
- Hill, B., Ide, S., Ikuta, S., Kawasaki, A., i Ogino, T. (1986). Universals of linguistic politeness: Quantitative evidence from Japanese and American English. *Journal of pragmatics*, 10(3), 347-371.
- Holmes, J. (1984). Modifying illocutionary force. *Journal of pragmatics*, 8(3), 345-365.
- Holmes, J., Marra, M., i Vine, B. (2012). Politeness and impoliteness in ethnic varieties of New Zealand English. *Journal of Pragmatics*, 44(9), 1063-1076.
- Hoza, J. (2007). *It's not what you sign, it's how you sign it: Politeness in American Sign Language*. Washington D.C: Gallaudet University Press.

- Hoza, J. (2008). Five nonmanual modifiers that mitigate requests and rejections in American Sign Language. *Sign Language Studies*, 8(3), 264-288.
- Hutchby, I. (2001). «Confrontation as a Spectacle: The Argumentative Frame of the *Ricki Lake Show*». Dins A. Tolson (Ed.), *Television talk shows: Discourse, performance, spectacle* (pp. 155-172). London: Routledge.
- Hyland, K. (1999). «Disciplinary discourses: writer stance in research articles». Dins C. Candlin, i K. Hyland (Eds.), *Writing: texts, processes and practices* (pp. 99-121). London: Longman.
- Jarque, M. J. (2005). Double mapping in metaphorical expressions of thought and communication in Catalan Sign Language (LSC). *Sign language studies*, 5(3), 292-316.
- Jarque, M. J., i Pascual, E. (2015). Direct discourse expressing evidential values in Catalan Sign Language. *eHumanista. Journal of Iberian Studies*, 421-445.
- Karabüklü, S., Bross, F., Wilbur R. B., i Hole, D. (2018). «Modal signs and scope relations in TID». *FEAST. Formal and Experimental Advances in Sign Language Theory*, 2, 82-92.
- Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible action as utterance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (2004). «¿Es universal la cortesía?». Dins D. Bravo, i A. Briz (Eds.), *Pragmática sociocultural:*

- estudios sobre el discurso de cortesía en español* (pp. 39-53). Barcelona: Ariel.
- Kienpointner, M., i Stopfner, M. (2017). «Ideology and (Im) politeness». Dins J. Culpeper, M. Haugh, i D. Z. Kádár, (Eds.), *The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness* (pp. 61-87). Londres: Palgrave Macmillan.
- Kimmelman, V. (2013). Doubling in RSL and NGT: a Pragmatic Account. *Interdisciplinary Studies on Information Structure*, 17, 99-118.
- Kusters, A., De Meulder, M., i O'Brien, D. (Eds.). (2017). *Innovations in deaf studies: The role of deaf scholars*. Oxford: Oxford University Press.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Oxford: Blackwell.
- Labov, W. (1984). «Intensity». Dins D. Schiffrin (Ed.), *Meaning, form and use in context: Linguistic applications* (pp. 43-70). Washington: Georgetown University Press.
- Lackner, A. (2017). *Functions of head and body movements in Austrian Sign Language*. Berlin: Mouton De Gruyter. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781501507779>
- Lakoff, R. (1972). Language in context. *Language*, 907-927.
- Lakoff, R. (1973). «The logic of politeness: Or, minding your p's and q's». Dins C. Corum, T. Cedrid Smith-Stark, i A. Weiser (Eds.), *Proceedings from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society* (pp. 292-305). Chicago: Chicago Linguistic Society.

- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Leech, G. N. (1983). *Principles of Pragmatics*. Londres: Longman.
- Leech, G. N. (2014). *The pragmatics of politeness*. Oxford: Oxford University Press.
- Livingstone, S., i Lunt, P. (1994). *Talk on television: Audience participation and public debate*. London: Routledge.
- Locher, M. A. (2004). *Power and politeness in action: Disagreements in oral communication*. (Vol. 12). Berlin: Walter de Gruyter.
- Locher, M. A., i Watts, R. J. (2005). Politeness theory and relational work. *Journal of Politeness Research*, 1(9), 9-33.
- Mapson, R. (2012). «Politeness in British Sign Language: the effects of language contact». Dins A. N. Archibald (Ed.), *Multilingual Theory and Practice in Applied Linguistics. Proceedings of the 45th Annual Meeting of the British Association for Applied Linguistics* (pp. 167-170). Southampton: University of Southampton.
- Mapson, R. (2014). Polite appearances: How non-manual features convey politeness in British Sign Language. *Journal of Politeness Research*, 10(2), 157-184.
- Mapson, R. P. (2015a). *Interpreting Linguistic Politeness from British Sign Language to English* [Tesi doctoral, University of Bristol].

- Mapson, R. (2015b). Paths to politeness: Exploring how professional interpreters develop an understanding of politeness norms in British Sign Language and English. *Teaching and Learning (Im) Politeness*, 155-184.
- Mapson, R. (2020). «Intercultural (Im) politeness: Influences on the way professional British Sign Language/English interpreters mediate im/polite language». Dins D. Archer, P. Jagodziński, i K. Grainger (Eds.), *Politeness in Professional Contexts* (pp. 151-178). Amsterdam: John Benjamins.
- Mapson, R., i Major, G. (2021). Interpreters, rapport, and the role of familiarity. *Journal of Pragmatics*, 176, 63-75.
- Martinovski, B., Mao, W., Gratch, J., i Marsella, S. (2005). Mitigation theory: an integrated approach. Dins *Proceedings of Cognitive Sciences*. (Vol. 27). Stresa, Italy.
- Matsumoto, Y. (2003). Reply to Pizziconi. *Journal of Pragmatics*, 35(10-11), 1515-1521.
- Milà-Garcia, A. (2016). *L'acord i el desacord en català en tres gèneres discursius: anàlisi sociopragmàtica*. [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona]. <http://hdl.handle.net/10803/401860>
- Mills, S. (2003). *Gender and politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mindess, A. (2006). Reading between the signs: Intercultural communication for sign language interpreters. (2a ed.). Boston, MA: Intercultural Press.

- Miranda, F. (2012). «Los géneros: una perspectiva interaccionista». Dins M. Shiro, i P. Charaudeau (Eds.), *Los géneros discursivos desde múltiples perspectivas: teorías y análisis* (pp. 69-84). Madrid: Iberoamericana.
- Moreno-Fernández. (2019). «Capítulo X. Dinámica perceptiva de la entrevista sociolingüística». Dins *Sociolingüística cognitiva* (Vol. 31) (pp. 201–212). Iberoamericana Vervuert. DOI: <https://doi.org/10.31819/9783865278814-011>
- Moya-Avilés, B. (2020a). «Pragmatics: 10.2.2. Turn taking signals». Dins J. Quer i G. Barberà (Eds.), *A Grammar of Catalan Sign Language (LSC)*. 1st ed. Barcelona: SIGN-HUB.
- Moya-Avilés, B. (2020b). «Pragmatics: 11. Register and politeness». Dins J. Quer i G. Barberà (Eds.), *A Grammar of Catalan Sign Language (LSC)*. 1st ed. Barcelona: SIGN-HUB.
- Moya-Avilés, B. (3 de Juny de 2021a). Cortesia en llengua de signes catalana: com se suavitza una crítica en LSC? Desmuntant l'estereotip de «els Sords són directes». [Presentació] *VIII Seminari de l'LSC*. Barcelona: IEC.
- Moya-Avilés, B. (2021b). Cortesía en lengua de signos catalana (LSC): la concesión como mecanismo atenuador de la crítica y la función mitigadora de los marcadores no manuales. *Revista de Estudios de Lenguas de Signos REVLES*, 3, 22-49.
- Moya-Avilés, B., Barberà, G., i Bach, C. (en premsa). «Politeness in Catalan Sign Language (LSC): Mitigation of criticisms in spontaneous discourse in LSC». Dins A. Jucker, I. Hübscher, L. Brown, (Eds.), *Multimodal*

- Im/politeness. Signed, spoken, written.* (Pragmatics & Beyond New Series 333). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Namsaraev, V. (1997). «Hedging in Russian Academic Writing in Sociological Texts». Dins R. Markkanen, i H. Schroeder (Eds.), *Hedging and discourse: Approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts* (pp. 64-80). Berlin: Walter de Gruyter.
- Navarrete-González, A. (2021). Focus and contrast in Catalan Sign Language (LSC): form and interpretation. [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona].
- Neidle, C. J., Kegl, J., Bahan, B., MacLaughlin, D., i Lee, R. G. (2000). *The syntax of American Sign Language: Functional categories and hierarchical structure*. MA: MIT press.
- O'Driscoll, J. (2007). Brown & Levinson's face: How It Can – and Can't – Help Us to Understand Interaction Across Cultures. *Intercultural Pragmatics*, 4(4), 463-492.
- O'driscoll, J. (2017). «Face and (Im) politeness». Dins J. Culpeper, M. Haugh, i D. Z Kádár (Eds.), *The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness* (pp. 89-118). Londres: Palgrave Macmillan.
- Özyürek, A. (2012). «Gesture». Dins R. Pfau, M. Steinbach, i B. Woll (Eds.), *Sign language: An international handbook* (pp. 626-646). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Payrató, L. (2018). *Introducción a la pragmática: una perspectiva sobre el lenguaje en acción*. Madrid: Síntesis.

- Pfau, R., i Quer, J. (2010). «Nonmanuals: Their grammatical and prosodic roles». Dins D. Brentari (Ed.), *Sign languages* (pp. 381-402). Cambridge: Cambridge University Press.
- Pietrosemoli, L. (2001). «Politeness and Venezuelan Sign Language». Dins V. Dively, M. Metzger, A. M. Baer, i S. Taub (Eds.), *Signed languages: Discoveries from international research* (pp. 163-179). Washington D.C: Gallaudet University Press.
- Puupponen, A., Wainio, T., Burger, B., i Jantunen, T. (2015). Head Movements in Finnish Sign Language on the Basis of Motion Capture Data: A Study of the Form and Function of Nods, Nodding, Head Thrusts, and Head Pulls. *Sign language & linguistics*, 18(1), 41–89.
- Quer, J. (2010). «La normalització de les llengües de signes». Dins de J.I. Martí i J.M. Mestres (Eds.). *Les llengües de signes com a llengües minoritàries: perspectives lingüístiques, socials i polítiques*, (pp. 239-255). Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2008. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Quer, J. i GRIN. (2008). «Possessive and existential structures in Catalan Sign Language». Dins U. Zeshan, i P. Perniss (Eds.), *Typological Studies on Possessive and Existential Constructions in Sign Languages* (pp. 33-53). Nijmegen: Ishara Press.
- Quer, J., Mazzoni, L., i Sapountzaki, G. (2010). «Sign Languages in Mediterranean Europe». Dins D. Brentari (Ed.), *Cambridge Language Surveys: Sign Languages* (pp. 95-112). Cambridge: Cambridge University Press.

- Quer, J., Rondoni, E. M., Barberà, G., Frigola, S., Aliaga, D., Boronat, J., Gil, J., Iglesias, P., Martínez, M. (2005). *Gramàtica bàsica LSC*. Barcelona: FESOCA, DOMAD.
- Reguera, A. (2008). *Metodología de la investigación lingüística. Prácticas de escritura*. Córdoba: Brujas.
- Riffo, J. G. (2021). Funciones pragmáticas de los recursos intensificadores en explicaciones y justificaciones atenuantes1. *Oralia*, 24(1), 55-76.
- Roush, D. (1999). Indirectness in American Sign Language: Requests and refusals. *Department of ASL. Linguistics and interpretation working papers 1999*. Washington D.C: Gallaudet University Press.
- Roush, D. (2007). «Indirectness strategies in American Sign Language requests and refusals: Deconstructing the Deaf-as-direct stereotype». Dins M. Metzger, i E. Fleetwood (Eds.), *Translation, sociolinguistic, and consumer issues in interpreting* (pp. 103-56). Washington D.C: Gallaudet University Press.
- Roush, D. (2011). Language between bodies: a cognitive approach to understanding linguistic politeness in American Sign Language. *Sign Language Studies*, 11 (3), 329-374.
- Sandler, W. (2012) «Visual Prosody». Dins R. Pfau, M. Steinbach, i B. Woll (Eds.), *Sign language: An international handbook* (pp. 55-76). Berlín: Walter de Gruyter.
- Sandler, W. i Lillo-Martin, D. (2006). «Prosody». Dins W. Sandler i D. Lillo-Martin (Eds.), *Sign Language and*

- Linguistic Universals* (pp. 246-265). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schembri, A. (2008). British Sign Language Corpus Project: Open access archives and the Observer's Paradox. *LREC 2008*.
- Schneider, S. (2017). «Las dimensiones de la intensificación y de la atenuación». Dins M. Albelda, i W. Mihatsch (Eds.), *Atenuación e intensificación en diferentes géneros discursivos* (pp 23-42). Madrid: Iberoamericana Vervuert.
- Scollon, R., Scollon, S. W., i Jones, R. H. (2011). *Intercultural communication: A discourse approach*. Nova Jersey: John Wiley & Sons.
- Searle, J. (1975) Indirect speech acts. *Syntax and Semantics*, 3: *Speech Acts*, 59-82.
- Searle, J. (1976). A classification of illocutionary acts. *Language in society*, 5(1), 1-23.
- Shiro, M. (2012) «Introducción». A M. Shiro, P. Charaudeau, L. Granato (Eds.), *Los géneros discursivos desde múltiples perspectivas: teorías y análisis* (pp. 8-16) Madrid: Iberoamericana.
- Shiro, M., Charaudeau, P., i Granato, L. (2012). *Los géneros discursivos desde múltiples perspectivas: teorías y análisis*. Madrid: Iberoamericana.
- Sifianou, M. (1992). *Politeness Phenomena in Greek and in English*. Oxford: Clarendon Press.

- Sifianou, M. (2001). «Oh! how appropriate!. Compliments and politeness». Dins A. Bayraktaroğlu, i M. Sifianou (Eds.), *Linguistic Politeness across Boundaries. The Case of Greek and Turkish* (pp. 391-430). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Sifianou, M. (2012). Disagreements, face and politeness. *Journal of pragmatics*, 44(12), 1554-1564.
- Spencer-Oatey, H. (2000). «Rapport Management: A Framework for Analysis». Dins H. Spencer-Oatey (Ed.), *Culturally Speaking: Managing Rapport Through Talk across Cultures* (pp. 11-46). Londres: Continuum.
- Spencer-Oatey, H. (2002). Managing rapport in talk: Using rapport sensitive incidents to explore the motivational concerns underlying the management of relations. *Journal of pragmatics*, 34(5), 529-545.
- Spencer-Oatey, H. (2005). (Im) Politeness, face and perceptions of rapport: unpackaging their bases and interrelationships. *Journal of Politeness Research*, 1(1), 95-119.
- Spencer-Oatey, H. (2007). Theories of identity and the analysis of face. *Journal of pragmatics*, 39(4), 639-656.
- Spencer-Oatey, H., i Žegarac, V. (2017). «Power, solidarity and (im) politeness». Dins J. Culpeper, M. Haugh, i D. Z. Kádár (Eds.), *The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness* (pp. 119-141). Londres: Palgrave Macmillan.
- Stokoe, W. (1960). *Sign Language Structure. An Outline of the Visual Communication Systems of the American Deaf*. Silver Spring: Linstock Press.

- Svobodova, J., i Nováková, E. (2019). Verbal Aggressiveness in Communication in Media and Online. A Case Study of the TV Cooking Show «Spread». *Bohemistyka*, (4), 427-459.
- Swales, J. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: CUP.
- Terkourafi, M. (2005). Beyond the micro-level in politeness research. *Journal of Politeness Research*, 1(2), 237-262.
- Terkourafi, M. (2007). «Toward a universal notion of face for a universal notion of cooperation». Dins I. Kecskés, i L. R. Horn (Eds.), *Explorations in pragmatics: Linguistic, cognitive and intercultural aspects* (pp. 313-344). Berlín: Mouton de Gruyter.
- Terkourafi, M. (2008). «Toward a Unified Theory of Politeness, Impoliteness and Rudeness». Dins D. Bousfield i M. Locher (Eds.), *Impoliteness in Interaction: Studies on Its Interplay with Power in Theory and Practice* (pp. 45–74). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Tolson, A. (Ed.). (2001). *Television talk shows: Discourse, performance, spectacle*. London: Routledge.
- Van Dijk, T. A. (2013). The field of epistemic discourse analysis. *Discourse Studies*, 15(5), 497-499.
- Van Loon, E., Pfau, R., i Steinbach, M. (2014). «The grammaticalization of gestures in sign languages». Dins C. Muller, A. Cienki, E. Fricke, S.H. Ladewig, D. McNeill, i J. Bressemer (Eds.), *Body – language – communication. An international handbook on multimodality in human interaction* (pp. 2133–2149). Berlin i Boston: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110302028.2133>

- Veiga-Busto, R. (2021). Person and number in Catalan Sign Language pronouns. [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona].
- Villalba, C. (2018). Atenuación: algunas claves metodológicas para su análisis. *Normas. Revista de Estudios Lingüísticos Hispánicos*, 8(1), 306-316.
- Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge University Press.
- Wilbur, R. B. (2000). «Phonological and prosodic layering of nonmanuals in American Sign Language». Dins K. Emmorey, i H.L. Lane (Eds.), *The signs of language revisited: An anthology to honour Ursula Bellugi and Edward Klima* (pp. 215-244). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Wilbur, R. B. (2021). «Non-manual markers: theoretical and experimental perspectives». Dins J. Quer, R. Pfau, i A. Herrmann (Eds.), *Routledge Handbook of Theoretical and Experimental Sign Language Research* (pp. 530-565). Londres: Taylor & Francis Group.
- Wilbur, R. B., i Patschke, C. (1999). Syntactic correlates of brow raise in ASL. *Sign Language & Linguistics*, 2(1), 3-41.

ANNEXOS

Hem creat una carpeta a Google Drive on es recullen tots els annexos que especifiquem a continuació. Feu clic [aquí](#) per accedir-hi.

- ANNEX_1: Consentiment informat de protecció de dades signat pels concursants de *Mans a la massa*.
- ANNEX_2: Corpus de la tesi.
- ANNEX_3: Consentiment informat de protecció de dades signat pels entrevistats.
- ANNEX_4: Entrevistes⁶⁷.
- ANNEX_5: Plantilla ELAN de la prova pilot.
- ANNEX_6: Transcripció i anotació de la prova pilot a l'ELAN.

El concurs complet de *Mans a la massa* està disponible a: <https://www.webvisual.tv/?s=mans+a+la+massa>

Recordem que, d'acord amb llei orgànica 15/1999 sobre la Protecció de Dades de Caràcter Personal, no es pot difondre, compartir ni fer ús de cap mena de la informació personal que adjuntem a l'Annex 1, 2, 3, 4 i 6. Per tal de fer-la prevaldre, en fer clic a l'annex se sol·licitarà el permís d'accés a l'autora d'aquest treball. A més, quant a les entrevistes, per assegurar que la identitat dels participants es manté anònima el màxim possible, no indiquem el codi corresponent que hem fet servir en aquest treball (E1 o E2, per exemple), sinó que se'ls ha atorgat un a lletra aleatòriament.

---

⁶⁷ Per problemes tècnics no es pot recuperar l'entrevista a E5. Tanmateix, en el seu moment es va prendre nota de l'entrevista en un document Word de buidatge d'idees principals i es va poder recuperar gairebé tota la informació.

